

SENATUSCONSULTI
D E
BACCHIANALIBUS

Sive aeneae vetustae Tabulae

MUSEI CAESAREI VINDOBONENSIS

EXPLICATIO

AUCTORE

MATTHAEO AEGYPTIO

MDCCCXXXI

Apud FELICEM MUSCUM
Superiorum Permissu.

VERZEICHNIS

1898

Verzeichnis der in der Bibliothek vorhandenen

Verzeichnisse der in der Bibliothek vorhandenen

Verzeichnisse

Verzeichnisse

IMP. CAES. CAROLO VI.
LEOPOLDI F. FERDIN. N. FERDIN. PRON.
DOMITORIGENTIVM BARBARARVM
RESTITVTORI ORBIS ROMANI
VICTORI AC TRIVMPHATORI S. AVG.
HISPAN. NEAPOLIS AC SICILIAE REGI
CATH. PIO. FELICI
ANTIQTIVATVM PRAECIPVE ROMANARVM
PRO SVO IVRE EXIMIO CVLTORI
EXPLICATIONEM VETERIS
S. C. DE BACCHANALIBVS
AVGVSTIS EIVS AVSPICIIS LVCVBRATAM
DEDICAT DICAT CONSECRATQVE
MATTHAEVS AEGYPTIVS
D. N. M. Q. E.

A D L E C T O R E M

P R A E F A T I O

Uum anno superioris saeculi XL. Job. Baptista Cigala, Firioli in Brutiis dominus, aedes sibi praetorias à fundamentis excitaret, forte accidit ut inter fodiendum plurima antiquitatis vestigia, columnarum scapi, integri, fracti, bases, zophori, & epistylia egererentur, ex quibus non leve indicium subortum est, fuisse ibi oppidum band incelebre. Quum verò ambigeretur, an rudera illa ad excisam aliquam Graecorum urbem, an ad Romanorum coloniam pertinerent; commodum reperta est aenea tabula, quaquaversum fere pedalis, in qua Latinis literis, rudibus tamen, incisum erat Senatusconsultum, quod Romae de Bacchanalibus coërcendis factum est: quae tabula licet praeter spem longissimam tulerit aetatem, fractam nihilominus vel antiquitas fuisse, ac novo fuso aere consolidatam, (sive ferraminatam, ut loquuntur JCr) certissimis indiciis etiamnum apparet. Lapidem praeterea sarcophagum detectum narrant, & cadaver hominis mirae proceritatis, qualia gigantum fuisse perhibentur; cujus dentes molares duo, qui apud rusticos quosdam adhuc supererant, tandem Romam ad Christianam Suecorum Reginam, hujusmodi rerum apprime studiosam, allati fuere. Fides sit penes auctores: non enim me latet, quàm male propter hujusmodi dentes, ac ossa, apud criticos audierit Fazellus (a). Magna in eo sarcophago bituminis copia, quo, veluti pice, usi sunt loci incolae; donec eam fuisse Aegyptiacam cadaveris condituram, quum eximii medici ac philosophi Thomae Cornelii Consentini judicio, tum curandorum vulnorum praesenti vi serò Neapoli compertum est. Quamquam quid vetat dicere, non multum à vero aberratum esse? Nam ex picea quoque cedriam fieri solitam scribunt (b); & cedriam condiendis cadaveribus apud veteres usurpatam, tam certò scimus, quàm quod maxime.

A

Me-

(a) Theodor. Rykius, orat. de Gigantibus.

(b) lib. 3. de admirat. oper. antiquor. praesantia cap. 13.

Meliore quodam fato aenea tabula rusticorum manus evasit, & à domino, bonarum literarum, ac praesertim vetustatis amantissimo, inter *κεμήλια* servata est. Hanc junior Job. Baptista, illius nepos, Tirioli Princeps, bonis & ipse literis haud leviter imbutus, cupientibus summis quandoque viris constantissime pernegavit: exscribendi tantum potestatem, quibuscumque vellent, humanissime semper fecit. Exscripsi ego ante annos XXX. vix dum hoc genere studiorum initiatus: exscripsit, ut alios inferioris notae praeteream, Jacobus Tollius (tamen non adamussum), à quo Batavi typographi acceperunt, & ope artis chalcographicae libris M. Tullii Ciceronis praefixere. Exscripsit vir Clar. Carolus Majellus, Neapolitani Seminarii, sub Archiepiscopo Cardinali Cantelmo, studiis Praefectus, nunc Archiepiscopus Emesenus. Ab Augustino Scilla, pictore Messanensi, accepit Raphael Fabrettus, ediditque Inscriptionum cap. vi., nec ipse satis diligenter. Ex Fabretto nuper exscripsit Clar. Scipio Maffaeus (a), & aliquot conjecturis illustravit. Longe à vero abest, quod Scilla Fabretto narravit, altam esse tabulam pedem unum, latam pedem unum & semis; quum vix sicilico altitudinem superet latitudo, ut ex nostra figura, ad unguem expressa, patet. Illud notandum fuerat, quod lineâ v. vitio fabri aerarii legitur VTR A, interjecto quadratae literae spatio, pro VERBA, ut sensus proculdubio postulat: lineâ vi., post vocem ADESENT, relietam fuisse ab eodem fabro, nulla prorsus necessitate ad id cogente, lacunam, deinde has literas incisas A RES: quae lacuna facillimè suppletur, sic: Q'UOM EA, ut ex inferioribus liquidò constat. Lineâ quoque xi. xii. & xiii. deesse fragmentum ad instar fere trianguli, quod & nos, quum tabulae ipsius fragmenta, non rectè adhaerentia, componeremus, supplevimus; nam fuso stanno vacuum illud complanavimus, & paucas literas in id incidi curavimus, quas tabula ipsa incidendas apertissime significabat.

Tandem hoc insigne, & nullo non pretio aestimabile eruditae antiquitatis monumentum clariss. eques Pius Nicolaus Garelhus, Caes. Majestatis CAROLI VI. semper Augusti medicus primarius, ac bibliothecae Praefectus, pro suo erga optimum Principem bonasque artes studio, effecit ut à privatis ad Augusteos lares transferretur: operam suam commodante amplissimo Praefide Cajetano Argentio, qui facili negotio abs memorato Tirioli Principe,

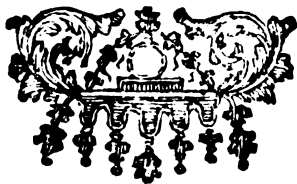
viro

(a) *Hist. Art. diplomat. pag. 125.*

viro spectatae erga CAESAREM fidei, statim obtinuit.

Habes, candide Lector, aeneae tabulae historiam: nunc quae me causae ad scribendum impulerint, paucis accipe. Quum idem Princeps meam sciscitaretur sententiam, ecquid de exornanda tabula, ad CAESAREM quamprimum mittenda, videretur; forte imprudenti mihi excidit, jampridem à me quaedam pauca, quum juvenili ocio fruerer, fuisse ad eam rem in adversariis adnotata: quod si tantum temporis publica Civitatis nostrae negocia largirentur, quantum ad ea in manus resumenda, & Senatusconsultum illustrandum usui foret, gratissimum laborem lubenti animo à me susceptum iri. Excidit id, inquam. Atqui diebus sane pauculis post arcessit me clar. Praeses, rogat, instat, urget, quidquid commentatus essem in lucem proferrem: gratissimum id Reip. literariae, & quod caput rei esset, clementissimo CAESARI in primis futurum. Ego verò, intermissa jamdiu hujusmodi studia causari: tanti non esse quae olim adnotaveram, ut sapientissimi Principis oculis subjicerentur: confusa omnia difficillime in unum veluti corpus coactura: in summa temporis inopia, & paucos inter libros, & adhuc imbecilla per morbum regium valetudine, quò fieri posse, ut argumentum multiplex. varium, non obviam, tractarem cum dignitate? Quid opus est verbis? Pervicit tandem auctoritas doctissimi viri, quae semper apud me plurimum valuit: manus continuo ad rem: excerpta ex optimis auctoribus consarcinare, paginas implere; mox stilum vertere, & quae paulo ante probaveram rejicere, per semestre fere spatium, non sine animi anxietate, perrexi. Neque enim, dum hoc saxum verso, à reliquis insuavibus negociis mihi licuit feriari; & satis, pro viribus, properanti quotidie stimuli addebantur: quod quum per se molestum est, tum mihi praesertim, qui sive naturâ, sive fato quodam, omnia incoepa abrupte, magnus cunctator sum. Ante omnia Livii de Bacchanalibus verba proposui, eaque illustranda duxi: erat enim enarranda eorum historia, ne quid cupidum lectorem moraretur: & ridiculus sane fuisset, nec totâ curandus Anticyrâ, si aliis quàm Livii verbis latine, perspicue, eleganter, copiose, ac denique cum dignitate dicere suscepissem. Itaque singillatim observationes, quae justî commentarii loco esse possunt, adjeci, ut viam ad Senatusconsultum intelligendum, quocumque tandem modo possem, ac pro mearum virium exiguitate, complanarem. Qua quidem in re co-

*Etus sum salebrosam penitioris vetustatis insistere viam ; in eruendis originibus , vel ipsis Graecis Latinisque auctoribus parum comper-
tis , successu nec admodum felici , insudare ; arcana Cereris , atque
adeo Isidis , Bacchi , Osiridis , Attidis investigare ; discrimen inter
Dionysia , Mystera , Thebesiophoria , Cerealia , Eleusinia statuere ;
insanos denique lymphaticosque ritus , immo obscœna quaedam in
medium afferre , quae ad Bacchi faedissimum cultum pertinebant :
quum ut unusquisque intelligeret , merito Bacchanalia fuisse abo-
lita , quando nihil fuit ad corrumpendos bonos mores aptius ; tum
ut seriò cogitemus , quibus in tenebris , quove in coeno Idololatrae
versarentur ; ac tandem verae Religionis lucem , ac praestantiam ,
& beneficia à CHRISTO , Deo & Salvatore nostro , in genus hu-
manum collata , non sine grati animi affectu perpendamus . Ignoscat
igitur pudicus lector , & labores meos aequi bonique consulat
rogo , si quaedam silenda , sed Bacchanalibus arctissimè conjun-
cta , enuntiavi : nam sic instruendus erat , ut ex iis , quae semo-
ta omni verecundia propalam fiebant , quantum in abdito parci-
tum pudori fuerit , secum facile reputaret . Postremò ipsam Sena-
tusconsultum per partes exposui , notis , ut plurimum , ad rem Gram-
maticam pertinentibus : praecipua enim in eo legendo tyronibus dif-
ficultas oritur ex orthographia . Quae omnia an ex sententia suc-
cesserint , tuum , Lector benevole , iudicium esto : immo , quando
aliter fieri non potest , nec malevolorum refugio ; dum ne ante decer-
nant , quàm ab ovo usque ad mala , ut vetus habet proverbium ,
& meum propositum , & rationem rerum tractandarum cogno-
verint . Vale Neap. Kal. Nov. MDCCXXVII.*

T. LIVII PATAVINI

DE BACCHANALIBUS VERBA

Ex Decadis IV. libro IX.

INsequens annus Sp. Postumium Albinum, & Q. Marcium Philippum Coss. ab exercitu, bellorumque & provinciarum cura ad intestinae conjurationis vindictam avertit: & *inferius*: Coss. ambobus quaestio de clandestinis conjurationibus decreta est. GRAECUS igno- I.
bilis in Etruriam primùm venit, nulla cum arte earum, quas multas ad animorum corporumque cultum nobis eruditissima omnium gens invexit: sacrificulus, & vates: nec is qui aperta religione propalam, & quaestum, & disciplinam profitendo, animos errore * imbueret, sed occultorum antistes sacrorum. Initia erant, quae primò paucis tradita sunt; deinde vulgari coepta per viros mulieresque: ADDITAE voluptates religioni II.
vini, & epularum, quò plurium animi illicerentur. quum vinum animos, & nox, & misti feminis mares, aetatis tenerae majoribus, discrimen omne pudoris extinxissent; corruptelae primùm omnis generis fieri coeptae; quum ad id quisque, quo naturâ promioris libidinis esset, paratam voluptatem haberet. Nec unum genus noxae, supra promiscua ingenuorum feminarumque erant; sed falsi testes, falsa signa, testimoniaque, & indicia ex eadem officina exhibant.

ve-

(*) alii legunt *horror*, sed *perperam*.

- Venena indidem, intestinaeque caedes. ita ut ne corpora quidem interdum ad sepulturam extarent. multa dolo, pleraque per vim audebantur. Occulebat vim,
- III. quod ~~III~~ PRAE ululatibus, tympanorumque, & cymbalorum strepitu nulla vox quiritantium inter stupra & caedes exaudiri poterat. Hujus mali labes ex Etruria Romam, veluti contagione morbi, penetravit. primò urbis magnitudo capacior, patientiorque talium malorum ea celavit. tandem indicium hoc maxime modo ad Postumium Consulem pervenit. P. Aebutius, cujus pater publico equo stipendia fecerat, pupillus relictus, mortuis deinde tutoribus, sub tutela Duroniae matris, & vitrici T. Sempronii Rutili educatus fuerat. & mater dedita viro erat: & vitricus, quia tutelam ita gesserat, ut rationem reddere non posset, aut tolli pupillum, aut obnoxium sibi vinculo aliquo fieri cupiebat. via una corruptelae Bacchanalia erant. Mater adolescentulum appellat, se pro aegroto vovisse, ubi primùm convaluisset, Bacchis eum se initiaturam. damnatam voti Deum benignitate exsolvere id velle. X. dierum castimoniâ opus esse. decimo die coenatum, deinde pure lautum in sacrum deducturam.
- IV. ~~III~~ SCORTUM nobile libertina Hispala Fecenia, non digna quaestu, cui ancillula assueverat, etiam postquam manumissa erat, eodem se genere tuebatur. huic consuetudo juxta vicinitatem cum Aebutio fuit, minime adolescentis aut rei, aut famae damnosa. ultro enim amatus, appetitusque erat; & maligne omnia praebentibus suis, meretriculae munificentia sustinebatur. quin eò processerat, consuetudine capta, ut post patroni mortem, quia in nullius manu erat, tutore à tribunis, & praetore petito, quum testamentum faceret, unum Aebutium institueret heredem. Haec amoris pignora quum essent, nec quicquam

quam secretum alter ab altero haberent, per jocum adolescens vetat eam mirari, si per aliquot noctes secubuisset. Religionis se causâ, ut voto pro valetudine sua facto liberetur, Bacchis initiari velle. Id ubi mulier audivit, perturbata, Dii meliora, inquit. mori & sibi, & illi satius esse, quàm id faceret. & in caput eorum detestari minas, periculaque, qui id suassissent. Admiratus quum verba, tum perturbationem tantam adolescens, parcere execrationibus jubet; matrem id sibi, assentiente vitrico, imperasse. Vitricus ergo, inquit, tuus (matrem enim insimulare forsitan fas non sit) pudicitiam, famam, spem, vitamque tuam perditum ire hoc facto properat? Eo magis mirabundo, quaerentique quid rei esset, ~~id~~ PACEM VENIAMQUE precata Deorum Dearumque, si coacta caritate ejus, silenda enuntiaffet; ancillam se ait, dominae comitem, id sacrarium intrasse, liberam nunquam eò accessisse: scire corruptelarum omnis generis eam officinam esse; & jam biennio constare neminem initiatum ibi majorem annis XX. Ut quisque introductus sit, velut victimam tradi sacerdotibus. eos deducere in locum, qui circumsonet ululatibus, cantuque symphoniae, & cymbalorum, & tympanorum pulsu, ne vox quiritantis, quum per vim stuprum inferatur, exaudiri possit. Orare deinde atque obsecrare, ut eam rem quocunque disouteret modo, nec se eò praecipitaret, ubi omnia infanda patienda primum, deinde facienda essent. nequò ante dimisit eum, quàm fidem dedit adolescens, ab his sacris se temperaturum. Posteaquam domum venit, & mater mentionem intulit, quid eo die, quid deinceps ceteris, quae ad sacra pertinerent, faciendum esset, negat eorum se quicquam facturum, nec initiari sibi in animo esse. Aderat sermoni vitricus. Confestim mulier

lier exclamat : Hispalae concubitu carere eum decem noctes non posse : illius excetrae delinimentis & venenis imbutum, nec parentis, nec vitrici, nec Deorum verecundiam habere ; iurgantes hinc mater, hinc vitricus cum quatuor eum servis domo exegerunt. Adolescens inde ad Aebutiam se amitam contulit, causamque ei, cur esset à matre ejectus, narravit ; deinde ex auctoritate ejus postero die ad Cos. Postumium, arbitris remotis, rem detulit. Consul, post diem tertium ad se jussu redire, dimisit. Ipse Sulpiciam, gravem feminam, socrum suam percunctatus est, ecquam anum Aebutiam ex Aventino nosset : quum ea nosse probam, & antiqui moris feminam respondisset ; opus esse sibi eam conventam dixit ; mitteret nuntium ad eam ut veniret. Aebutia accita ad Sulpiciam venit. & Consul paulo post, velut forte intervenisset, sermonem de Aebutio fratris ejus filio infert. Lacrymae mulieri obortae, & miserari casum adolescentis coepit, qui spoliatus fortunis à quibus minimè oporteret, apud se tunc esset, ejectus à matre, quod probus adolescens (Dii propitii essent) obfcoenis, ut fama esset, sacris initiari nollet. Satis de Aebutio exploratum ratus Consul, non vanum auctorem esse, dimissam Aebutiam, socrum rogat ut Hispalam indidem ex Aventino libertinam, non ignotam viciniae, arcesset ad sese : eam quoque esse, quae percunctari vellet. Ad cujus nuntium perturbata Hispala, quod ad tam nobilem & gravem feminam ignara causae arcessetur ; posteaquam lictores in vestibulo, turbamque consularem, & Consulem ipsum conspexit, prope exanimata est. In interioriorem partem aedium abductam, socru adhibitam, Consul, si vera dicere inducere in animum posset, negat perturbari debere : fidem vel à Sulpicia, tali femina, vel ab

ab se acciperet : EXPROMERET sibi quae in lu- VI.
co Similae Bacchanalibus in sacro nocturno solerent
fieri. Hoc ubi audivit, tantus pavor tremorque om-
nium membrorum mulierem cepit, ut diu hiscere
non posset. tandem confirmata, puellam admodum
se ancillam initiatam cum domina ait. aliquot an-
nis, ex quo manumissa sit, nihil quid ibi fiat, scire.
Jam idipsum Consul laudare, quod initiatam se non
inficiaretur. Sed & cetera eadem fide expromeret.
Neganti ultra quicquam scire, non eandem, dicere, si
coarguatur ab alio, ac per se fatenti veniam aut gra-
tiam fore. eum sibi omnia exposuisse, qui ab illa au-
disset. Mulier haud dubie, id quod erat, Aebutium
indicem arcani rata esse, ad pedes Sulpiciae procidit;
& eam primò orare coepit, ne mulieris libertinae
cum amatore sermonem in rem, non seriam modò,
sed capitalem etiam verti vellet. Se terrendi ejus cau-
sa, non quod sciret quicquam, ea locutam esse. Hìc
Postumius accensus irâ, tum quoque, ait, eam cum
Aebutio se amatore cavillari credere, non in domo
gravissimae feminae, & cum Consule loqui. & Sul-
picia attollere paventem, simul illam adhortari, si-
mul iram generi lenire. Tandem confirmata, mul-
tum incusatâ perfidiâ Aebutii, qui optimi in eo ipso
meriti talem gratiam retulisset; magnum sibi metum
Deorum, quorum occulta initia enunciaret, majorem
multò dixit hominum esse, qui se indicem manibus
suis discerpturi essent. Itaque hoc se Sulpiciam, hoc
Consulem orare, ut se extra Italiam aliquò amanda-
rent, ubi reliquum vitae degere tutò posset. Bono
animo esse jubere eam Consul, & sibi curae fore di-
cere, ut Romae tutò habitaret. Tum Hispala VII.
originem sacrorum expromit. Primò sacrarium id
feminarum fuisse, nec quemquam virum eò admit-

B

ti

- ti solitum . tres in anno statos dies habuisse , quibus interdiu Bacchis initiarentur . Sacerdotes invicem matronas creari solitas . PACULLAM Miniam Campanam sacerdotem omnia tanquam Deum monitu immutasse . nam & viros eam primum suos filios initiasse , Minium , & Herennium Cerrinios , & nocturnum sacrum ex diurno , & pro tribus in anno diebus quinos singulis mensibus dies initiorum fecisse . ex quo in promiscuo sacra sint , & permisti viri feminis , & noctis licentia accesserit , nihil ibi
- VIII. facinoris , nihil flagitii praetermissum . PLURA virorum inter sese , quam feminarum esse stupra . Si qui minus patientes dedecoris sint , & pigriores ad facinus , pro victimis immolari : nihil nefas ducere . HANC summam inter eos religionem esse . viros velut mente capta cum jactatione fantastica corporis vaticinari , MATRONAS Baccharum habitu crinibus passis cum ardentibus facibus decurrere ad Tyberim , demissasque in aquam faces , quia vivum sulphur cum calce insit , integrâ flammâ efferre . Raptos à Diis homines dici , quos machinae illigatos ex conspectu in abditos specus abripiant . eos esse qui aut conjurare , aut sociari facinoribus , aut stuprum pati noluerint . Multitudinem ingentem , alterum jam prope populum esse : in his nobiles quosdam viros , feminasque . Biennio proximo institutum esse , ne quis major XX. annis initiaretur . Captari aetates & erroris , & stupri patientes . Peracto indicio , advoluta rursus genibus , preces easdem , ut se ablegaret , repetivit . Consul rogat socrum , ut aliquam partem aedium vacuum faceret , quod Hispala immigraret . Coenaculum super aedes datum est , scalis ferentibus in publicum obseratis , aditu in aedes verso . res omnes Feceniae extemplo translatae , & familia arcessita

sita . & Aebutius migrare ad Consulis clientem iussus. XII.
 Ita quum indices ambo in potestate essent, rem ad Senatum Postumius defert. Omnibus ordine expositis , quae delata primò , quae deinde ab se inquisita forent, patres pavor ingens cepit ; quum publico nomine , ne quid eae conjurationes coetusque nocturni fraudis occultae , aut periculi importarent ; tum privatim suorum quisque vicem , ne quis affinis ei noxae esset . XIII.
 CENSUIT autem Senatus , gratias Consuli agendas , quod eam rem , & cum singulari cura , & *sine ullo tumultu* investigasset . XIV.
 QUAESTIONEM deinde de Bacchanalibus sacrisque nocturnis extra ordinem Consulibus mandat . Indicibus Aebutio , ac Feceniae ne fraudi ea res sit , curare , & alios XV.
 INDICES praemiis invitare jubet . Sacerdotes eorum sacrorum , seu viri , seu feminae essent , non Romae modò , sed per omnia fora , & conciliabula conquiri , ut in Consulum potestate essent . Edici praeterea in urbe Roma , & per totam Italiam edicta mitti , *ne quis, qui Bacchis initiatus esset , coisse , aut convenisse causa sacrorum velit , neu quid talis rei divinae fecisse.* XVI.
 ANTE omnia ut quaestio de his habeatur , qui coierint , conjuraverintve , quò stuprum , flagitiumve inferretur . Haec Senatus decrevit . XVII.
 CONSULES Aedilibus curulibus imperarunt , ut sacerdotes ejus sacri omnes conquirerent , comprehensosque libero conclavi ad quaestionem fervarent . XVIII.
 AEDILES plebis videre , ne qua sacra in operto fierent . XIX.
 TRIUMVIRIS capitalib. mandatum est , ut vigilias disponerent per urbem , fervarentque , ne qui nocturni coetus fierent ; utque ab incendiis caveretur XX.
 ADIUTORES triumviris quinqueviri uti cis Tyberim suae quisque regionis aedificiis praeesent . Ad haec officia dimissis magistratibus XXI.
 CONSULES in rostra ascenderunt ,

- XXII. & concione advocata ~~quum~~ quum solemne carmen pre-
 cationis, quod praefari priusquam populum alloquan-
 tur magistratus solent, peregrisset Consul, ita coepit.
 Nulli unquam concioni, Quirites, tam non solum apta,
 sed etiam necessaria haec solemnis Deorum compre-
 catio fuit, quae vos admoneret; ~~hos~~ hos esse Deos,
 quos colere, venerari, precarique maiores vestri insti-
 tuissent; non illos qui pravis & externis religionibus
 captas mentes, velut furialibus stimulis, ad omne sce-
 lus & ad omnem libidinem agerent. Equidem nec
 quid taceam, nec quatenus proloquar, invenio. Si
 aliquid ignorabitis, ne locum negligentiae dem; si
 omnia nudavero, ne nimium terroris offundam vo-
 bis, vereor. Quidquid dixerò, minus quàm pro atro-
 citate, & magnitudine rei dictum scitote esse. ut ad
 cavendum satis sit, dabitur opera à nobis. Bacchana-
 lia totâ jampridem Italiâ, & nunc per urbem etiam
 multis locis esse, non famâ modò accepisse vos, sed
 crepitibus etiam, ululatibusque nocturnis, qui perso-
 nant totâ urbe certum habeo; ceterum, quae ea res
 sit, ignorare: alios Deorum aliquem cultum, alios con-
 cessum ludum & lasciviam esse, credere; & quaecum-
 que sit, ad paucos pertinere. Quod ad multitudinem
 eorum attinet, si dixerò multa millia hominum esse,
 illico necesse est exterreamini; nisi adjunxero, qui, qua-
 lesque sint. Primùm igitur mulierum magna pars est,
 & is fons mali hujusce fuit. Deinde simillimi feminis
 mares stuprati, & constupratores, fanatici vigiles, vino,
 strepitibus, clamoribusque nocturnis attoniti. ~~NUL-~~ NUL-
 LAS adhuc vires conjuratio, ceterum incrementum
 XXV. ingens virium habet, quod in dies plures fiunt. ~~MAI-~~ MAI-
 ORES vestri ne vos quidem, nisi quum aut vexil-
 lo in arce posito comitiorum causâ exercitus editus *
 esset,

* al. legunt *editus*.

esset, aut plebi concilium Tribuni edixissent, aut aliquis ex magistratibus ad concionem vocasset, forte temerè coire voluerunt; & ubicumque multitudo esset, ibi & legitimum rectorem multitudinis censebant debere esse. Quales primùm nocturnos coetus, deinde promiscuos mulierum ac virorum esse creditis? Si quibus aetatibus initientur mares sciatis, non misereat vos eorum solùm, sed etiam pudeat. ~~Q~~ HOC XXVI.
 sacramento initiatos juvenes milites faciendos censetis, Quirites? iis, ex obsceno sacrario deductis, arma committenda? hi, cooperti stupris, suis, alienisque, pro pudicitia conjugum ac liberorum vestrorum ferro decernent? Minus tamen esset, si flagitiis tantum effeminati forent (ipsorum id magna ex parte dedecus erat) à facinoribus manus, mentem à fraudibus abstinuissent. Nunquam tantum malum in republica fuit, nec ad plures, nec ad plura pertinens. quidquid his annis libidine, quidquid fraude, quidquid scelere peccatum est, ex illo uno sacrario scitote ortum esse. nec dum omnia, in quae conjuraverunt, edita facinora habent. adhuc privatis noxiis, quia nondum ad remp. opprimendam satis virium est, conjuratio sese impia tenet. crescit & serpit quotidie malum: jam majus est, quam ut capere id privata fortuna possit: ad summam reip. spectat. Nisi praecaveritis*, Quirites, jam huic diurnae, legitime ab consule vocatae, par nocturna concio esse poterit. Nunc illi vos singuli universos concionantes timent ~~Q~~ IAM, ubi vos dilapsi domos & XXVII.
 in rura vestra eritis, illi coierint, consultabunt de sua salute simul, ac vestra pernicie. tum singulis vobis universi timendi erunt. Optare igitur unusquisque vestrum debet, ut bona mens suis omnibus fuerit. Si
 quem

* al. praecaveritis.

- quem libido, si furor in illum gurgitem abripuit, illorum eum, cum quibus in omne flagitium, & facinus conjuravit, non suum judicet. Ne quis etiam errore labatur, vestrum quoque non sum securus.
- XXVIII. NIHIL enim in speciem fallacius est, quàm prava religio. Ubi Deorum numen praetenditur sceleribus, subit animum timor, ne fraudibus humanis vindicandis divini juris aliquid immistum violemus. HAC
- XXIX. vos religione innumerabilia decreta pontificum, senatusconsulta, aruspicum denique responsa liberant. Quoties hoc patrum avorumque aetate negotium est magistratibus datum, ut sacra externa fieri vetarent? sacrificulos, vatesque foro, circo, urbe prohiberent? Vaticinos libros conquirerent, comburerentque:
- XXX. OMNEM disciplinam sacrificandi, praeterquam more Romano abolerent? Judicabant enim prudentissimi viri omnis divini humanique juris, nihil aequè dissolvendae religionis esse, quàm ubi non patrio, sed externo ritu sacrificaretur. Haec vobis praedicenda ratus sum, ne qua superstitio agitaret animos vestros, quum *demolientes nos Bacchanalia*, discutientes nefarios coetus cerneretis. Omnia Diis propitiis, volentibusque ea faciemus. qui, quia suum numen sceleribus, libidinibusque contaminari indignè ferebant, ex occultis ea tenebris in lucem extraxerunt; nec patefieri, ut impunita essent, sed ut vindicarentur, & opprimerentur, voluerunt. Senatus quaestionem extra ordinem de ea re mihi, collegaeque meo mandavit; nos quae ipsis nobis agenda sunt impigre exequemur: vigiliarum nocturnarum curam per urbem minoribus magistratibus mandavimus. Vos quoque aequum est, quae vestra munia sunt, quo quisque loco positus erit, quod imperabitur impigre praestare,
- XXXI. & dare operam, NE quid fraude noxiorum peri-

ri-

riculi, ac tumultus oriatur. Recitari deinde senatus-consulta jusserunt, *inducique praemium* proposuerunt; si quis quem ad se deduxisset, nomenve absentis detulisset. qui nominatus profugisset, diem certam se finituros, ad quam, nisi citatus respondisset, absens damnaretur. Si quis eorum, qui tum extra terram Italiam essent, nominaretur, ei laxiorem diem daturus, si venire ad causam dicendam vellet. Edixerunt deinde, ne quis quid fugae causa vendidisset, neve emisisset vellet; ne quis reciperet, celaret, ope ulla juvaret fugientes. Concione dimissa, terror magnus urbe tota fuit; nec moenibus se tantum urbis, aut finibus Romanis continuit; sed passim per totam Italiam literis hospitem de senatusconsulto, & concione, & edicto consulum acceptis, trepidari coeptum est. Multi ea nocte, quae diem insecuta est, quo in concione res palam facta est, custodiis circa portas positis, fugientes à Triumviris comprehensi, & reducti sunt; multorum nomina delata; quidam ex iis viri, feminaeque mortem sibi consciverunt. Conjurasse supra VII. millia virorum ac mulierum dicebantur.

¶ CAPITA autem conjurationis constabat esse, M. XXXII.
& L. Catinios de plebe Romana, & Faliscum L. Opi-
ternium, & Minium Cerrinium Campanum. ab his
omnia facinora, & flagitia orta; eos maximos sacer-
dotes, conditoresque ejus sacri esse. data opera est,
ut primo quoque tempore comprehenderentur. ¶ XXXIII.

ADDUCTI ad Coss., fassique de se nullam moram
judicio fecerunt. Ceterum tanta fuga ex urbe fa-
cta erat, ut quia ¶ MULTIS actiones, & res peri-
bant, cogerentur praetores T. Maenius & M. Licinius XXXIV.
per Senatum res in diem tricesimum differre, donec
quaestiones à Coss. perficerentur. Eadem solitudo, quia
Romae non respondebant, nec inveniebantur, quo-
rum

- rum nomina delata erant , coëgit Consules circa fora proficisci , ibique quaerere , & judicia exercere . Qui tantum initiati erant , & ex carmine sacro , praecunte verba sacerdote , preces fecerant , in quibus nefanda conjuratio in omne facinus ac libidinem continebatur ; nec earum rerum ullam , in quas jurejurando obligati erant , in se , aut alios admiserant , eos in vinculis relinquebant . qui stupris , aut caedibus violati erant , qui falsis testimoniis , signis adulterinis , subjectione testamentorum , fraudibus aliis contaminati , eos capitali poena afficiebant . plures necati , quam in vincula coniecti sunt . magna vis in
- xxxv. utraque causa virorum mulierumque fuit . MULIERES damnatas cognatis , aut in quorum manu essent , tradebant , ut ipsi in privato animadverterent in eas . Si nemo erat idoneus supplicii exactor , in
- xxxvi. publico animadvertebatur . DATUM deinde Coss. negotium est , ut omnia Bacchanalia , Romae primùm , deinde per totam Italiam diruerent : extra quam si qua ibi vetusta ara , aut signum consecratum esset . in reliquum deinde Scto cautum est , ne qua Bacchanalia Romae , neve in Italia essent . si quis tale sacrum solemne & necessarium duceret , nec sine religione & piaculo se id omittere posse , apud Praetorem urbanum profiteretur ; Praetor Senatum confu-
- xxxvii. leret . Si ei permissum esset , QUUM in Senatu centum non minus essent , ita id sacrum faceret , *dum ne plus quinque* sacrificio interessent ; neu qua pecunia communis , neu quis magister sacrorum , aut sacerdos esset . ALIUD deinde huic junctum , referente Q. Martio Cos. , S. C. factum est , ut de iis , quos pro indicibus Coss. habuissent , integra res ad Senatum referretur , quum Sp. Postumius quaestionibus perfectis Romam redisset . Minium Cerrinium Campa-

pa-

panum Ardeam in vincula mittendum , censuerunt ; magistratibusque Ardeatium praedicendum , ut intensiore eum custodiâ asservarent , non solum ne effugeret , sed ne mortis consciscendae locum haberet . Sp. Postumius aliquanto post Romam venit . eo referente de P. Aebutii , & Hispalae Feceniae praemio , quod eorum operâ indicata Bacchanalia essent , S. C. factum est , ut singulis his centena millia aeris Quaestores urbani ex aerario darent : ~~ut~~ UTIQUE Cof. XXXIX. cum Tribunis plebis ageret , ut ad plebem primo quoque tempore ferrent , ut P. Aebutio emerita stipendia essent , ne invitus militaret , neve Censor ei equum publicum assignaret : ~~ut~~ UTIQUE Feceniae XL. Hispalae datio , diminutio , gentis enuptio , tutoris optio item esset , quasi ei vir testamento dedisset : ~~ut~~ UTIQUE ei ingenuo nubere liceret ; neu quid ei , qui XLI. eam duxisset , ob id fraudi , ignominiaeve esset . utique Consules , Praetoresque , qui nunc essent , quive postea futuri essent , curarent ne quid ei mulieri injuriae fieret , utique tutû esset . Id Senatum velle , & aequum censere ut ita fieret . Ea omnia lata ad plebem , factaque sunt ex SCto , & de ceterorum indicum impunitate , praemiisque Consulibus permissum est .

SENATUSCONSULTI DE BACCHANALIBUS

EX T. LIVII VERBIS EXPLICATIO.

CONSULIBUS Sp. Postumio Albino, Q. Marcio Philippo, Anno Urbis DLXVII, ante Christum natum CLXXXVI, quaestio à Senatu mandata est de Bacchanalibus, & clandestinis conjurationibus, sacrisque nocturnis, quae tunc primum Romae non incoepa, sed detecta sunt. Jamdiu enim ea GRAECUS quidam, adeo IGNOBILIS, ut ejus I nomen à Livio fuerit ignoratum, in Etruriam invexerat; unde Romam. Suspiciabar aliquando, hominem ex Magna nostra Graecia originem duxisse; ut ibi potissimum publicè figendum fuerit Senatusconsultum, unde prima fluxerat mali contagies. Sed quò minus huic sententiae acquiescam, vetat *Clemens Alexandrinus* (a), qui disertè inquit: Καβείρος ὁ τῆς Κορύβαντος καλῶντες, ἐκ τῆς ἀπὸ τῆς Καβείρης καταγέμενος. αὐτὸ γὰρ δὴ τὸ τῶ ἀδελφοκτόνῳ, τὴν κίσην ἀνελόμενῳ, ἐν τῇ τῷ Διονύσῳ αἰδοῖον ἀπέκτετο εἰς Τυρρηνίαν κατήγαγον. *Cabeiros autem dum Corybantas appellant, mortem quoque Cabiricam annunciant. Hi enim duo fratricidae quum cistam sustulissent, in qua repositum erat pudendum Dionysi, eam vexerunt in Etruriam.* A Graecis igitur transmarinis, sive Lydis, sive Phrygibus Corybantibus foedissimae superstitionis initium.

Quid si Etruriam Campaniam nostram intelligamus, ab Osci habitatam, origine Tyrrhenis, neque admodum à Magna Graecia diffitam? Polybius enim (b) memoriae prodidit, à Tyrrhenis (qui Tusci, & Etrusci à Romanis nuncupati sunt) campos circa Nolam, & Capuam, Phlegraeos dictos, quondam possessos esse. Nolam ipsam, & Capuam à Tuscis conditas tradit Vellejus (c). Puteolos quoque Tyrrhenorum civitatem vocari à Pausania, inquit Theodorus Ryckius (d): sed nihil aliud in Pausaniae *Messeniacis* invenio, circa finem, quàm Puteolanos esse maris Tyrrheni accolae, quod nemo negaverit. Quò minus tamen sub Tyrrhenorum ditone eos fuisse affirmem, facit Dionysius, qui scribit (e), Etruscos, qui circa Ionium sinum habitabant, à Gallis expulsos, Olympiade sexagesimaquarta, Cumas, Graecam urbem in Opicis, irritò conatu evertere aggressos: suppetias enim cognatis Etruscis opportunè tulissent proximi Cumis Puteolani: quod scribere historicus non omisisset.

Praeterea fuere Lacones origine Phoenices, & Hebraeorum cognati, ut peculiari Dissertatione ostendit *Stephanus Morinus*, & ex libris Machabaeorum satis constat (g). Phoenices verò inter praecipuos Bacchi &

C 2

Ce-

(a) in protreptico pag. 12. (b) lib. II. (c) lib. I. cap. VII. Plutarch. in Annibale, Strab. lib. V. (d) disert. de prim. Italiae colonis. (e) lib. VII. (f) Quidquid contra dicat Jan. Parrhasius ad lib. III. Claud. de raptu Proserp. citatus à Dempstero lib. IV. Etruriae Reg. cap. CII., nam mihi non est ad manus. (g) lib. I. cap. XII.

Cereris cultores (a) numerantur : immo & ipsi Hebraei , qui Gentium aliquando ritu Priapo , sub nomine *Miphlezeth* , rem divinam fecere (b) , sive *Beelphegor* , uti ad Oseam (c) Divus Hieronymus adnotavit , apud *Eliam Schedium* (d) : licet alii de Astarte , alii de Mithra exponant . Certè de cultu , quem Judaei Baccho exhibere putabantur , plura in *Symposiacis* scripsit Plutarchus (e) . Laconum in Italia coloni plurimi fuere , etiam ante Trojae excidium (f) . *Saturnus* , inquit Firmicus (g) , *regno timens devorat filios . Hic , Cretâ fugiens , in Italia à Spartanis absconditur . Justinus lib. xx. cap. 1. Quid Tarentini ? quos Lacedaemone profectos , spuriosque vocatos accepimus : cujus appellationis rationem pluribus narrat Strabo (h) : De Tarento item Hesychius : Τάρας , πόλις Ἰταλίας , ἀπὸ Τάραντος , τῆς Πατρὸς . ἐστὶ δὲ Λακωνίων ἀποικία . Tarentum urbs Italiae à Neptuni filio , cui nomen Taras . Est autem Laconum colonia . De Crotoniatis , & Locrensisbus Epizephyriis Paufanias in Laconicis : Καὶ ἀποικίαν τε ἐς Ἰταλίαν Λακεδαιμόνιοι τῶν εἰς Κρότωνα ἐκείλων , ἐ ἀποικίαν ἐς Λοκρὸς , τὰς πρὸς ἄκρα Ζεφυρίαν . Et Crotona in Italiam Lacedaemonii coloniam deduxerunt , & alteram Locros ad Zephyrium Promontorium . Hinc , ad ostentandam Laconicam originem , pro Graecorum K Phoenicium Q Koph Crotoniatae in nummis usurparunt , QPO , ut in nonnullis Caesareae gazae cernere licet , & doctissimus Spanhemius (i) adnotavit . Quod facit , ut facilè mihi persuadeam , eadem formâ allatum esse è Phoenicia à Cadmo , & Graecis cum aliis literis traditum . Cum Laconibus diu versati Tyrrheni Taygetum montem , & loca circa Taenarum , coloniamque Lacedaemoniorum Lemnum habitarunt . Thucydides (k) : ἦν δὲ Λήμνον ποτε ἐκ Ἀθηνᾶς Τυρσηνῶν οἰκησάντων . Ex illis Tyrrhenis , qui Lemnum , & Athenas quondam incoluerunt . Immo utramque insulam & Lemnum , & Imbrum (teste (l) Plutarcho) , ubi sacra Samothracia , sive Cabeirica maximo in honore sunt habita , ut dicetur inferiùs : quo factum proculdubio est ut Phoenicum Aegyptiorumque religiones , ac praecipuè Bacchi cultum Tyrrheni addiscerent , in Italiam importarent , Tyrrhenosque Jonii sinus accolas docerent ; à quibus tandem Bacchanalia , Dionysia , Corybantiaca , sive quocumque tandem appelles nomine , foeda illa mysteria Etruscis Campanis tradita sunt , unde ad Romanos ; qui omnes sacrificandi ritus , ceremonias , haruspicinam ab Etruscis , & , quod magis ad rem facit , ab Oscis (m) didicerunt . Ad haec , Romae prima Bacchanallorum antistes Paculla Minia Campana , ut disertè inquit Livius . Nil igitur vetat dicere , ex Etruria Cistiberina ea sacra Romam penetrassè . Quod si Etrusci Umbris finitimi eadem sibi vendicent , per nos quidem licebit . Et sanè nullibi gentium frequentiora Bacchantium monimenta videas ; uti ex elucubratissimis Additamentis ad *Dempsteri Etruriam Regalem* , itemque ex libro Inscriptionum *Etruriae* , quem nuper edidit Clar. vir Antonius Franciscus Gorius , liquidò constat .*

A Corybantibus , & Cabiris inquit *Clemens Alexandrinus* fuisse hujusmodi sacra Italiae tradita , De Cabiris itaque , & Corybantibus

ope-

(a) *Mensf. Miscell. Laron. lib. II. c. XIII.* (b) 1. *Reg. cap. XV. 13.* (c) *cap. XIX.* (d) *De Dja Germanis cap. IV.* (e) *lib. IV. qu. 5.* (f) *Dionys. lib. II. Plutarch. in Numi.* (g) *de errore profanar. Reliq.* (h) *lib. VI. pag. 278. , Heracclid. de Politis πρὸς Λακεδαιμονίων in fine.* (i) *de usu , & praestantia diff. 11.* (k) *lib. IV.* (l) *Quaest. Graec. XXI. , & de virt. mulier. cap. VIII.* (m) *Voss. lib. I. de orig. & progr. Idol. cap. 18.*

operae pretium erit aliquandiu differere; tametsi rem densissimis involutam tenebris, ipsisque veteribus non satis perspectam video. Corybantas dictos quidam putant à Corybanto, Jasii, vel Jasionis & Idaeae filio, qui simul cum Dardano ejus fratre sacra Matris Deūm è Thracia in Phrygiam detulit, teste Diodoro. Hunc Jasionem Marcianus Heracleota in Periegesi (apud Lucam Holstenium *in notis & castigationibus ad Stephani Gentilia*, in voce Σαμοθράκη) fulmine ictum & extinctum scribit:

Ὡς τ' ἔμψ' Ἰασίωνα δὴ τ' ἔβημά τι
Πράξαι περὶ Δήμητρον λέγας' ἀγαλμα, καὶ
Πληγὴ κεραυνωθέντα δαίμονια χτανεῖν.
*Quorum quidem Jasionem piaculum quoddam
Fecisse circa Cereris ajunt simulacrum, &
Ictu fulminis percussum divino abiisse.*

Verum alii apud *Clementem Alexandrinum* narrant, non à Dardano, sed ab Eetione quodam tradita fuisse Samothracibus Orgia: alii à Mida Phryge, qui ab Odryso didicerat: alii ex Aegypto in Graeciam translata à Melampode, Amythaonis filio: quod & Herodotus tradit (a).

Ad Corybantas, in sacris Bacchi & Cybeles, quod attinet, inquit *Hyginus Fab.* cxxxix., Jovem, recens natum, à Junone sorore futuræque conjugē (b) in Cretam insulam fuisse delatum, ne à Saturno patre devoraretur (negat id Jovis periculum *Aristides hymno in Jovem*). Ibi Adamanteam nutricem (Adraستاeam, immo Amaltheam ex *Heinsio* corrigit *Th. Munckerus*) puerum in cunis ita ex arbore suspendisse, ut neque caelo, neque terrā, neque mari inveniretur; & ne pueri vagitus exaudiretur, impuberes convocasse, eisque clypeola & hastas dedisse, & jussisse eos circum arborem crepare. Hos autem Graecè Curetas dictos, aliis Corybantas, & Lares. Didymus, teste Lactantio (c), tradidit: Jovem puerum caprino lacte nutritum ab Amalthea, & Melissa, filiabus Melissei Cretensium Regis, qui *primus Diis sacrificavit, & ritus novos, sacrorumque pompam introduxit*. Verum Apollonius lib. i. ait, Curetibus traditum fuisse puerum nutriendum, quem Adraστaea, & Idaea, Melissei filiae, lacte caprae Amaltheae aluerunt. Alibi Lactantius (d) Curetas scribit Jovis fuisse filios, quem in Cretae urbe Gnosso sepelierunt. Alibi Sallustium Philosophum adducit (e), Curetas sic dictos autumantem, quia principes intelligendi divina fuerunt.

Curetas eosdem fuisse ac Corybantas nonnulli tradiderunt, ut auctor est Servius (f). Ipse tamen (g) manifestè separat, quum de Jove pueri verba faciens, ait: *quem Ops, Saturni uxor, Curetibus, Corybantibus, & Idaeis daedylis custodiendum dedit in monte Cretae*: Scyllio nimirum. Stephanus Byzantinus: Σκύλλιον, ὅρα Κρήτης. οἱ παροικῶντες, Σκύλλιοι. Σκύλλιον γὰρ ὁ Ζεὺς αὐτὸς τιμᾷ, ἐνθα φασὶν ἀποθέσθαι τὸς Κρητάς, μὲν τῶν Κορυδαίων, τὸν Δία. (sic lego cum magno Salmasio *Exercit. in Solinum* (h), vel invitis M.SS. qui habent Σκυλλήτιον ο.κ.ο.π. Σκυλλῆτιοι,

(a) lib. II. cap. XLIX. (b) Hanc uno partu cum Jove ab Opt. editam tradit Ennius apud Lactantium lib. I. cap. IV. (c) lib. I. cap. 22. (d) eod. lib. I. de falsa relig. ca. XI. Vide eundem de Corybantibus loquentem cap. XIII. (e) lib. I. cap. XXI. (f) ad III. Aeneid. v. 104. (g) ad IV. Georg. v. 253. (h) pag. 169. quam citat Holstenius in not. pag. 300.

λαῖοι, & in fine μὲν τῇ Σπαρτιάτῳ) *Scyllium mons Cretae . qui acco-
lunt Scyllii . Scyllius enim Juppiter ibi colitur : ubi. ajunt Curetas
eum Corybantibus Jovem deposuisse . Separantur etiam ab Ovidio (a) .*

Pars clypeos sudibus, galeas pars tundit inanes :

Hoc Curetes habent, hac Corybantes opus (a) .

Sed apertius Lucianus αὐτὴν ὀρχήσεως : ὡρῶτον δὲ φασὶ Π' ἔδωκεν ἡθεῖσιν τῇ
τέχνῃ, οἱ Φρυγία μὲν, τὰς Κορέβαντας, οἱ Κρήτη δὲ, τὰς Κυρήτας ὀρχήσασθαι
κελεύσαι. ἔστι δὲ τὰ μέγιστα ὄνατο τῆς τέχνης αὐτῶν. οἱ γὰρ αὐτοὶ ὀρχήσαντες, διε-
σώσαντο αὐτῇ τὸν Δία, ὥστε ἔσθωρα εἰκότως ἀπὸ τοῦ Ζεὺς ὀφείλειν ὁμολογοῖν
αὐτοῖς, ἐκφυγῶν δὲ τῶν αὐτῶν ὀρχήσιν τοὺς πατέρους ὀδόντας, οἱ ὄπλοις δὲ
αὐτῶν ἢ ὀρχήσιν ἢ τὰ ξίφη μεταξὺ κροτουμένων πρὸς τὰς ἀσπίδας, ἔστι πη-
δῶντων ἐνθεόν τι, ἔστι πολεμικόν. *Primum autem dicunt, Rheam, hac arte
deleclatam, in Phrygia quidem Corybantas, in Creta verò Curetas sal-
tare jussisse . Neque parum ars eorum illi profuit : quippe circumsaltan-
tes servarunt illi Jovem, ita ut ipsis mercedem salutis debere se Juppi-
ter confiteatur ; siquidem per saltationem illorum paternos dentes effu-
git . Saltabant autem armati, ἔστι gladios ad scuta collidebant interim,
ἔστι furibundum, bellicumque quiddam saliebant . Hinc Curetes chorus
Matris Deum audiunt apud Aristidem (b) : Καὶ τὰς Κυρήτων χορὸς αὐτῶν
τοῦ Διὸς μητέρα . Magis separantur à Tzetze in Lycophronem : οἱ
μὲν Κυρήτες Δανάϊδων νόμους Κρήσης ἔστι Ἀπόλλωνος παῖδες, οἱ δὲ Κορύ-
βαντες Θαλαίης ἔστι Ἀπόλλωνος . Quantum igitur distat Phrygia à Creta in-
sula, quantum filii Danaës à Thaliae filiis, tantum Corybantes à Cure-
tibus distant .*

Ex Pausania nihil certi eruas : vult enim videri sacris Cereris ini-
tiatus, & loquitur per ambages, parum cetera sibi constans, veluti re-
ligione, immo magis pudore impeditus : & forte ab Atheniensibus me-
tuebat, qui Diagoram impietatis damnaverant, quòd Eleusinia, & Ca-
bitorum mysteria publicasset, teste Athenagora (c) . Cabiros tamen
homines fuisse, non obscure innuit in Boeoticis : *Qui verò sint Cabiri
(inquit) ἔστι quo ritu ipsis, ἔστι Magnae Matri sacra fiant, reticenti mi-
hi ab iis hominibus, quos haec audiendi studium tenet, esto venia . Hoc
unum me nulla prohibet religio vel in vulgus efferre, tale fuisse sa-
crorum initium, cujusmodi à Thebanis traditur . Civitatem enim quon-
dam in hoc loco, ἔστι HOMINES fuisse memorant, qui Cabiri sunt nomina-
ti . Eorum uni Prometheo, ejusque filio Actneo, hospitibus suis, Cererem
depositi nescio quid commississe . Quidquid enim illud fuerit, ἔστι quid in
ea re fieri contigerit, literis mandare fas mihi non duxi . Initia certè
fuere Cabireis Cereris donum . Quo tempore autem Argivorum exerci-
tus, qui sunt Epigoni, idest posteri voce Graecà appellati, Thebas ex-
pugnarunt, ejedus è sedibus suis Cabireis, intermissa per aliquod tempus
initia fuerunt ; donec Pelarge, Potnei filia, cum Isthmiade viro suo, my-
steriorum ritum restituit : extra fines tamen, in eum locum qui est Ale-
xiars dictus, initia Pelarge transtulit . Quum interea Telondes, ἔστι qui
reliqui fuerunt de Cabirorum gente, in Cabircam terram rediissent ;*

Pe-

(a) IV. Fastr. n. 209. 210.

(d) Curetis sedentis figuram, sinistra clypeolum, dextrâ sudem gestantis,
ex Musaeo Caesareo damus ad calcem operis.

(b) Aristid. orat. in Smyrn.

(c) In legatione pro Christianis.

Pelarge ipsi ex Dòdones responso, & alii sunt honores decreti, & ut foetâ hostiâ ei fieret, institutum. Caborum religiones qui violassent, inexpressibilis sceleris poenam effugere non potuisse, certissimis verum eventis compertum est. In Phocicis verò, praeter alia, haec habet: Initia celebrant Amphissenses, quae Anaclum, idest praesidium puerorum appellant. Quinam sint Anaclies pueri, variant hominum opiniones. Alii Castores, Curetes alii: qui plus intelligendo se affecutos putant, Cabiros esse censent. Pergamenorum terram esse Cabiris sacram, inquit in Atticis. In Messeniâ verò, esse Messene Curetum aedem, in qua cuiusvis generis animalia immolabantur.

Julianus Imp. oratione v. Rheae datos satellites, & custodes, inquit; Corybantas; quos vocat *tria praestantium, secundum Deos, generum subsistentia principia*; inque eorum numerum refert Solem: *Κορύβας ὁ μέγας ἥλιος, ὁ τῶν θεῶν τῇ μητρὶ.* *Corybas, magnus ille Sol, Deorum matris assessor.*

Strabo libro x. (a) Geographiae copiosè, si quisquam alius, de his differit; utinam dilucide. Curetas, è Phrygia in Cretam missos à Rhea, dictos putat quasi Jovis curatores, vel quia Jovi ministraverint, vel quia Jovis *κροτοφῶν* sint operati. Graecos uno vocabulo Deae Phrygiae ministros, & famulos Curetas appellare, quasi alteros Satyros, & Corybantas. Omnia enim Graecis & Phrygibus esse communia in cultu Liberi, & Cereris. Hinc Baccho adfuisse Satyros, quos Curetas nominabant, adolescentes, armisonam quandam cum saltibus agilitatem edentes, proferentesque de Jovis origine fabulam. Scephii sententiâ eisdem esse Curetas, & Corybantas, qui in Matris Deum sacrificiis armati saltantes, casti, & pueri sunt assumpti: idè appellari Corybantas, quia *Κορύπτοντες βαίνοντες*, id est *cum saltatione incederent*. Item Curetas, Aetoliam habitantes, longâ muliebri stolâ indutos, & comtâ caesarie decoros, in pugna tamen invictos adversus Leonidam se praestitisse. Vero igitur esse simile, armiferam saltationem ab iis inventam: ac propterea ubicumque hujusmodi saltationi juvenes milites darent operam, *Curetas* nuncupatos, uti & tibicines Phrygas *χαλκᾶπιδας αἰρε scutatos*. Quaedam sacrificia tam apud Graecos, quàm apud Barbaros cum afflatu Numinis fieri *σὺ ἐν θυσιασμῷ*; quaedam sine aliqua adspiratione. Item quaedam cum musica, quaedam sine musica. Itaque cum afflatu, & musica, & choreis fieri Orgia, Bacchanalia, & sacra Liberi, & Apollinis, & Hecates, & Musarum. Curetas, & Corybantas dici Hecates ministros apud Stesimbrotum Thasium. Universos in hoc convenire, quod tradant, esse quosdam spiritibus afflatos, & Bacchicos, inque armorum agitatione tumultuosa, & cum strepitu, & fragore, cymbalisque, ac tympanis, atque tibiis, vociferationibusque stupefacientes, inque ministrorum habitu publica modo quodam sacra facientes. Cereris quidem antistites esse tediferos; Liberi verò affeclas Silenos, Satyros, Bacchas, Lenas, Thyas, Mimallonas, Naidas, Nymphas, Tityros.

Praeterea quorundam sententiâ eosdem esse Curetas, Corybantas, Cabiros, Idaeos Daitylos, Telchinas; aliorum tamen paululum differre. Daemonas, Deorumque ministros esse Curetas; immo Deos lufiores, & sal-

(a) P48. 472. 473. & 474. Edit. Paris. 1620.

& saltatores dici. Telchinas in Rhodo novem fuisse, Rheae comites, qui in Cretam ad Jovis curam adhibiti, unde Curetes. Horum unum Corybantem, sacerdotem, & Pydnae urbis conditorem. Vulgatum à Prasiis, Corybantas esse Daemonas, Minervae, & Solis, vel Saturni filios, vel Jovis & Calliopes; eosdemque esse Cabiros, qui transierunt in Samothraciam, quae ante Melita. Dictos Cabiros, auctore Stesimbrotō Thasio, à Cabiro monte in Berecynthia, regione Phrygiae. Primos sub Idae montis radicibus habitatores rem divinam fecisse Matri Deūm, cui sacra omnia circa montem extrema. Horum quinque fratres ferum, & arma fabricasse, habuisseque sorores totidem: nomen itaque factum à dactylis, sive digitis. Ab aliis auctoribus memoriae proditum esse, Curetas, & Corybantas ab Idaeis dactylis prognatos: primumque in Creta genitos viros centum, Idaeos Dactylos nuncupatos, à quibus deinceps Curetes novem: rursus horum singulos genuisse decem, ex quo Idaeos dactylos nominavere. Quibusdam dici Idae indigenas, quibusdam inquilinos: omnes magos & incantatores; &, circa Deorum Matrem sedulos, affines Idae domos tenuisse. Praecipuos inter eos nominari *Salaminum*, *Damnanaeum*, *Herculem*, & *Acmonem*. Ex Acusilaō Argivo perhibet, Caberam & Vulcanum genuisse Camillum: hunc Cabiros tres, è quibus nymphae Caberides. Ex Pherecyde verò, Apollinem & Rhytiam genuisse Corybantas novem, qui Samothraciam incoluere. Ex Cabeira, Protei filia, & Vulcano natos Cabiros tres, nymphasque totidem, & utrisque templa fuisse dicata, praesertim in Lemno, & Imbro. Eorum tamen nomina mystica esse. Sane Herodotus Vulcani & Cabirorum fana apud Memphim à Cambyse deleta fuisse memorat; & templum esse Corybantium in Hamaxitia ora, juxta Sminthium.

Atqui alii ita animum induxerunt, ut crederent, teste *Munckero ad Hyginum*, Corybantas principio fuisse quinque & viginti, vel, ut aliis placuit, LII., quorum XXXII. ἀγαστροὶ nuncupati, venefici, ceteri δέξιοι, qui veneficia dissolvere poterant. Curetes ἡμίθεοι (ut habent veteres Glossae) δαίμονες, iidemque *Lares*, *Genii*, Romanis *Indigetes*; habenturque numero tres, *Damnanaeus*, *Acmon*, & *Celmon*, vel *Celmis*, ut est apud Diomedem Grammaticum libro I. Telchinas invidios daemones vocat Joh. Tzetzes *chiliad.* XIII. 447., quos inter numerat *Aetaeum*, *Megalesium*, *Ormenum*, *Lycum*, *Menonem*, *Niconem*. Homines, aspectu solo fascinantes & maleficos alii existimant, inter quos Ovidius (a)

*Phoebeamque Rhodon, & Jalyfios Telchinas,
Quorum oculos, ipso vitiantes omnia visu,
Juppiter exosus, fraternis subdidit undis.*

Herculem inter Idaeos dactylos recenset etiam Pausanias in Arcadicis: *Ante Cereris pedes Hercules collocatus est magnitudine cubitali. Hunc Herculem unum de iis fuisse, qui sunt Idaei Dactyli nuncupati, versibus mandavit Onomacritus.* Et in Boeoticis: *In ea, quae ad mare spectat, Mycalessi parte est Cereris Mycalessiae fanum. Occludi illud singulis*

(a) VIII. *Metam.* v. 365.

lis noctibus, & aperiri ab Hercule putant. Herculem verò ipsum de iis unum esse, qui sunt Idaei Dactyli appellati. Hercules igitur faber ferrarius: dactyli enim Idaei primi ferrum cudere à Deum Matre in Ida monte edocti sunt. Ex eorumdem numero Priapus apud Lucianum *ὁ δὲ ὀρχήσεως*: Βιθυνὸς δὲ μῦθος ἐστὶν, ὃ πάνυ τῇ Ἰταλιωτικῶν ἀλλότεια, οἱ τὸν Πρίαπον δαίμονα πολεμιστῶν, τῇ Τιλάνων οἶμαι εἶνα, ἢ τῇ Ἰδαίων δάκτυλων, τὸτο ἔργον πεποιημένων, τὸ ἐνόπλια παιδεύειν, παραλαβόντα παρὰ τῆς Ἥρας τὴν Ἀγῆν, παῖδα μὲν ἔτι, σκληρὸν δὲ, καὶ πέρα τῶ μετεῖς ἀνδρείκων, μὴ ὑπὸ πτότερον ὀπλομαχίαν διδάξαι πλὴν τέλειαν ὀρχιστὴν ἀπεργάστατα. Neque haec Bithyna fabula multum ab instituto Italorum abhorret, quae perhibet Priapum bellatorem daemonem, unum opinor ex Titanibus, aut Dactylis Idaeis, id opus exercentibus, nempe armatae saltationis ludum, ac meditationem, Martem à Junone acceptum, adhuc puerum, sed durum, ac praeter modum virilem, non prius armis depugnare docuisse, quam perfectum saltatorem reddidisset.

Hos omnes non abs Rhea edoctos artem ferrariam, sed Vulcani stirpe fatos, ejusdemque Rheae propinquos, narrat Eusebius Pamphylus (a). Inquit enim, ex Vulcano, quem Damichium dixere Phoenices, genitos fuisse Misor & Sydyce. Misoris filium Taautum, qui Aegyptiis Thot, Alexandrinis Thoyth, Graecis Hermes. Ex Sydyce natos Dioscuros, seu Cabiros, seu Corybantas, seu Samothracas, ἐν δὲ τῶ Σουδὺκ Διόσκουροι, ἢ Κάβειροι, ἢ Κορύβαντες, ἢ Σαμοθράκες. Inde natum Caelum, qui ex Terra sorore genuit Saturnum, Betylum, Dagonem, sive Sito. Ex his Proserpinam, & Minervam. Certè inter Cabiros Dioscuri etiam ab Aristide reponuntur (b); ait enim: μνηστῶν δὲ ξένων πρώτης Ἡρακλῆα ἐ Διοσκῆρας, primas autem hospitum Herculem, ac Dioscuros initiatos fuisse. Uti inter Deos Magnos Dioscuri, Castor, & Pollux in Inscriptione latina apud Pitiscum, in voce Liberi, CASTORI ET POLLUCI Dīs MAGNIS SVLPITIA Q. SVLPITI F. VOTVM OB FILIVM SALVTI RESTITVTVM. Atqui quando Corybantes, Curetes, Idaei Dactyli, Telchines sunt ex daemonum genere, vel ἡμίθεοι, Rheae affeculae, Jovis nutricii, custodes, magistri, novem, vel decem, iidemque fatidici (c); multum à Cabiris differre necesse est; siquidem Cabiros censéas inter Deos Magnos, quorum administer Mercurius, Etruscâ linguâ Casmilus (d), quique dicebantur Latinis Divipotes, & Samothrace θεοὶ διωχοί. Scaliger sane (e) & Casaubonus (f), Cabiros dictos putant à Cabir, quod Hebraea, ac Phoeniciâ linguâ potentem significat.

De sacris Samothraciis verba faciens Scholiastes Apollonii (g). Μνηστῶν δὲ ἐν τῇ Σαμοθράκῃ τοῖς Κάβειροις, τῶν Μνασέας φησὶ ἐ τὰ ὀνόματα. Τέσσαρες δ' εἰσὶν αἱ θεαὶ Ἀξίερ, Ἀξίοκερσα, Ἀξίοκερσ, Ἀξίερ, μὲν ἔστιν ἡ Δημήτηρ Ἀξίοκερσα δὲ ἡ Περσεφόνη Ἀξίοκερσ, δὲ ὁ ἄδης, ὃ δὲ ποσειδέωνος τέταρτος κάσμιλος ὁ Ἑρμῆς ἔστιν, ὡς ἰσορεῖ Διονυσόδωρος: In Samothracia autem initiantur Cabeiris, quorum nomina tradit Mnaseas. Quatuor sunt numero. Axieros, Axiokersa, Axiokersus. Axie-

D

ros

(a) Praepar. Evang. lib. I. (b) orat. Eleusin. (c) Suid. in Κυρίων γόμα. (d) Macrobi. lib. VIII. c. 7. Varro lib. VI. de LL. Serv. ad XI. Aeneid. (e) ad Varro. de LL. (f) ad Strab. lib. X. (g) ad lib. 1. vers. 917.

ros nimirum est Ceres, Axiokersa autem Proserpina, Axiokersos Pluto. Quartusque qui additur Casmilus est Mercurius, ut narrat Dionysidorus (a). Rectè igitur quidam existimarunt, nihil aliud in Orphicis carminibus significare Samothraciae mysteria, quam frugum inventionem, & seminum foecunditatem. Audiamus de iisdem sacris Macrobius (b) Varro (inquit) rerum humanarum II, Dardanum refert Deos Penates ex Samothracia in Phrygiam, & Aeneam ex Phrygia in Italiam detulisse. Qui sint autem Dii Penates, in libro quidem memorato Varro non exprimit. Sed qui diligentius eruunt veritatem, Penates esse dixerunt, per quos penitus spiramus &c. Et inf. Cassius verò Hemina dicit, Samothracas Deos, eosdemque Romanorum Penates, proprie dici Θεὸς μετὰ λῆος, Θεὸς χρηστὸς, Θεὸς δωμάτων. Noster haec sciens, Cum sociis, natoque, Penatibus, & magnis Diis (c).

Sed & idem Varro libro IV. de Lingua Latina haec inquit. Principes Dei Caelum, & Terra. Hi Dei iidem, qui in Aegypto Serapis & Isis, & St. Harpocrates digito significat, qui sunt Taantes, & Astarte apud Phoenicas: ut iidem principes in Latio Saturnus, & Ops. Terra enim, & Caelum, ut Samothracum initia docent, sunt Dei Magni, & hi, quos dixi multis nominibus. Nam neque quas Ambracia (Samothracia legit Lipsius, & meritò (d)) ante portas statuit duas viriles species abenas, Dei magni; neque, ut vulgus putat, hi Samothracae Dii Castor & Pollux: sed hi mas & femina, & hi, quos augurum libri scriptos habent, sic: DIVIPOTES, & sunt pro illeis, qui in Samothracia δυαλοὶ Θεοὶ. Aliter Plutarchus in Camillo: Sunt qui fabulantur, Deos ex Samothracia, quum Trojam conderet, attulisse eò Dardanum, atque sucrasse, sacraque, & ceremonias iis instituisse. Aeneam inde, captà Trojà, clam sublata servasse, dum in Italia consedit. Qui verò maiorem habere se huius rei notitiam jactant, duo ajunt illic reposita dolia esse, apertum alterum, atque inane; alteram plenum, & consignatum; solarum utrumque sanctissimarum harum Virginum (sc. Vestalium) permissum oculis. Dissentit ab utroque Pausanias in Achaïcis, Ilio capto (inquit) in divisione praedae, Eury pilo, Evemonis filio, arca obtigit, in qua inclusum fuerat Liberi patris signum, quod à Vulcano fabricatum putabant, dono verò à Jove Dardano datum. De ea arca duplex sermo proditur. Alii enim ab Aenea, in fugam se conjiciente, relictam; alii à Cassandra dedità operà abjectam dixere; quum sciret illa, magno Graecorum alicui, qui eam forte substulisset, malo futuram. Accedunt haec aliquantulum ad ea, quae Clemens Alexandrinus tradit, de cista cum Dionysi pudendis in Etruriam à Corybantibus allata, sed mirum quantum illi recedant à Macrobi & Varronis sententia, qui Cabiros Deos magnos & Divipotes putant. Non enim Bacchus inter Deos Magnos, sed inter homines heroas numeratur à Luciano, quos Indigetes, & adscriptitios dicebant Latini. Καὶ ὁδὸς (ait ille in Jove Tragoe-do) ἀνθρώπος ὡς ἔστιν ἐν τῇ συνδρογῇ ἔξω Ἡρακλέους, & Διονύσου, & Γανυμέδους, & Ἀσκληπιδῆ, τῶν παρεγγραπτῶν τέτων. Nec homo quisquam in coetu adest, praeter Herculem, Bacchum, Ganymedem, Aesculapium, ad-

scri-

(a) Nomina haec quatuor Phoenicia esse docet Bochartus lib. I. Chanaan cap. XII. (b) Saturn. III. cap. IV. (c) Virg. III. Aeneid. (d) ad 2. Annal. Taciti.

scriptitios istos. Inter adscriptitios etiam à Tullio, de legibus II. *Divos & ollos qui caelestes semper habiti, colunt; & ollos, quos endo caelo merita vocaverint, Herculem, Liberum, Castorem, Pollucem, Quirinum* (a). Inter adscriptitios, sed tamen selectos, quos perperam cum *Diis Consentibus* confundit Vossius (b), meritò taxatus à Sauberto *de sacrific. Vet.* Inter bonos etiam genios, mediam habentes naturam, *Isidem & Osirim* ponit Plutarchus (c). Neque semper inter Deos Magnos Cabiri apud Graecos veteres. Adponam Eustathii verba ad Dionysj Periegesin: *Σάμος Θρακία ἦλς Καβείρων εἶχεν ἱερά, οἱ δὲ Κορύβαντες ἐλέγοντο. Samothracia, ubi Cabirorum sacra, qui & Corybantes.* Item *Ἡ δὲ Ἰμβρὸς Θρακικὴ νῆσος, ἱερά Καβείρων ἐ αὐτῇ. ὄνομα δὲ δαιμονίων Κάβειροι. Est autem Imbrus Thraciae insula, & ipsa Cabiris sacra. Nomen daemonibus Cabiri.* Nempe quia Vulcani filii sunt habiti; & quum Lemni, tum Imbri praecipuum studium ars ferraria. Hinc etiam Cabirorum capita cum malleis cernuntur in nummis Thesalonicensium apud Patinum (d).

Haud mirum igitur si parum in hac re sibi constet inter recentiores *Henricus Kippingius* (e): quod cetera vitium est ei familiare. Principio enim inter *Indigetes*, & *Semones* ponit *Cabiros & Curetas; Herculem* nimirum, *Castorem, Pollucem, Aesculapium, Quirinum, Ganymedem*. Deinde n. VIII. inquit, eos fuisse ex hominum genere, nomenque ex Hebraeo fonte ipsis inditum, fortitudinem, & robur significans; immo è Phoenicū lingua, ut placuit Samueli Bocharto, & Josepho Scaligero (f) Mox tamen affert Venetam Inscriptionem, ubi disertè Cabiri sunt *Dioscuri*, iidemque *Dii Magni* (g).

Γ Α Ι Ο Σ	Γ Α Ι Ο Υ	Hoc est	<i>Gajus Gaj F.</i>
Α Χ Α Ρ Ν Ε Υ Σ	Ι Ε		<i>Acharnensis sa-</i>
Ρ Ε Υ Σ	Γ Ε Ν Ο Μ Ε		<i>cerdos crea-</i>
Ν Ο Σ	Θ Ε Ω Ν		<i>tus Deorum ma-</i>
Γ Α Λ Ω Ν	Δ Ι Ο Σ		<i>gnorum Diof-</i>
Κ Ο Ρ Ω Ν	Κ Α Β Ε Ι Ρ Ω Ν		<i>curorum Cabirorum</i>
Ε Ν	Τ Ω Ι	Ε Π Ι	<i>eo qui fuit Dio-</i>
Ν Υ Σ Ι Ο Υ	Τ Ο Υ	Μ Ε	<i>nysii post</i>
Τ Α	Λ Υ Κ Ι Σ Κ Ο Ν	Α Ρ	<i>Lyciscum Archon-</i>
Χ Ο Ν Τ Ο Σ	Ε Ν Ι Α Υ		<i>tis an-</i>
Τ Ω Ι	Ι Δ Ρ Ι Σ Α Τ Ο		<i>no posuit</i>

Quantum verò à Diis Magnis, & Consentibus distent homines, & femidei heroes, sive Dii adscriptitii, nemo est qui nesciat, vel ipso auctore *Kippingio* (b). Neque tanti facere oportet unam, aut alteram Inscriptionem, ut castra Varronis, Romanorum doctissimi, deferantur (i).

D 2

Erant

(a) Vide *Lactantium lib. I. cap. XV.* (b) *De Theol. Gent. lib. 9.* (c) *de Isid. & Osirid., & lib. de avacul. defest.* (d) *Numismat. Imp. pag. 290. 291.* (e) *Antiqu. Roman. lib. I. cap. III.* (f) *Conjectan. ad Varron. de LL. pag. 25. & 120.* (g) *apud Gruter. pag. CCCXIX. I.* (h) *lib. I. cap. I.* (i) *Dioscuros plures, primo, secundo, ac tertio Jove natos, nactas Tullius III. de natur. Deor.*

Erant (ut obiter hoc moneam) sacra Samothracia expiatoria, ut enim inquit Plutarchus in *Apophthegmat. Laconic. Antalcidas in Samothrace quum sacris initiaretur, quaerenti sacrificulo, ecquid in vita flagitii perpetrasset: si quid, ait, tale egi, norunt ipsi Dii*. Plurimumque valere ad arcenda pericula vulgò fuit persuasum. Svidas in ἄλλ' εἰ τις ἱμῶν, inquit Εἰν Σαμοθράκῃ ἦσαν πελελαί τινες, ἃς ἐδόκην πελῆσαι πρὸς ἀλεξιφάρμακον κυνδάων ἰνῶν. ἦν δὲ ἐκείσε καὶ τὰ τῶν Κορυβάντων μυστήρια, καὶ τὰ τῆς Ἑκάτης. In Samothracia fuerunt initia quaedam, quae ad certa pericula propulsanda conferre putabantur. Ibidem Εἰ Corybantum mysteria, Εἰ Hecates Εἰc. De purgationibus, & Taurobolio plura inferius.

Nihil igitur certi ex antiquorum scriptis eruas de Cabirorum, Curetum, atque Corybantum natura. Nimirum hoc insitum est fabulis vitium, aut rarò, aut nunquam sibi ipsis constare. Id modo certum est, longè distare sacra Samothracia, & Deos Penates, ab Aenea in Italiam advectos, à sacris Bacchi, quae Corybantes Etruscis tradidere, ut Clemens Alexandrinus in *protreptico* scripsit: nam hos Corybantas puros putos fuisse homines, Rheae & Baccho initiatos, nullus dubito; & ex eorum quidem fanaticorum genere, de quibus Aetaeus medicus scripsit, libro περὶ χειρῶν παθῶν, apud Hieronymum Mercurialem (a) in haec verba: *Sunt qui membra sibi ipsis amputant, tanquam Diis propriis, Εἰ repetentibus gratam rem pia cogitatione facituri. Atque insania huiusmodi in opinione dumtaxat collocatur, quum in reliquis temperatè, ac prudenter degant. Excitantur verò tibiâ, animivè oblectatione, aut temulentia, aut adstantium cohortationibus. Manat huiusmodi furor à Deorum affiatu. Quod si incolumes desistant, bono, Εἰ pacato animo sunt, tanquam Diis initiati: at decolores, macilenti, Εἰ prae vulnorum doloribus infirmi longo tempore remanent*. Fere eadem narrantur de Sacerdotibus Deae Syriae ab Apulejo (b). Vates enim se simulant, omne genus sycophantias, indomitamque ac foedam libidinem exercebant. De semper tristibus etiam, & taciturnis, vulgo iactatum legimus apud Svidam: Βίλχης ἱρώων in Bacchae morem.

Nunc de morte Cabirica, & fratricidis, & quid habeant affine cum Baccho Corybantes, & Cereris mystae, dispiciamus. Ait Clemens Alexandrinus (c) Bacchi mysteria esse plane inhumana; quem, quum adhuc esset puer, armifono motu Curetibus choream ducentibus, dolo autem subeuntibus Titanibus, puerilibus quibusdam ludis deceptum Titanes discerpere: atque eò respicere Orphei Thracii illa:

Κῶνος, καὶ φόμβος, καὶ παίγνια καμπετήγνια
Μηλὰτε χρύσια καλὰ παρ' Εσπερίδων.

*Pinea nux, trochus, Εἰ qui flectunt membra, moventque
Ludi, Εἰ quae Hesperides miserunt aurea mala.*

Minervam, quae Dionysi cor substulit, appellatam Palladem, ἀπὸ τῆς πάλλειν à vibrando, seu torquendo, eo quod cor vibret, ac torqueat: Titanas, qua lebetes, qua veru Bacchi membra coxissè: Jovem eos fulmine prostrasse, & Bacchi membra Apollini sepelienda tradidissè; à quo de-

(a) Variar. lect. lib. III. cap. XV.

(b) lib. VIII. Metam.

(c) Protrept.

delata in Parnassum : Corybantas , quum tertium fratrem occidissent , caput mortui , purpurâ contextum , & coronatum , in clypeo aureo ad radices Olympi montis sepeliisse : Itaque haec mysteria non esse nisi caedes , & sepulcra : Horum sacerdotes , *Anactotelestas* vocatos , prohibere apium cum totis radicibus in mensa apponere , putantes ex Corybantino sanguine enatum esse apium : Sic mulieres , quum Rheae sacra faciunt , à mali Punici granorum esu abstinere , existimantes ex guttis sanguinis Dionysi germinasse Punica mala (*a*) : Dionysum vocari *Attin* , ut qui sit privatus pudendis : In mysticis cistis fuisse sesamides , pyramides , lanam bene laboratam , libaque multis distincta umbilicis , salis pugillos , draconem orgium Bacchi Bassarei ; item mala Punica , corda , ferulas , hederas , placentas , & papavera : In arcanis Themidis esse origanum , lucernam , ensen , pectinem muliebrem , quem honestè , & mysticè licebat dicere pudendum muliebre . De Dionysio puero , à Titanibus discripto , fere eadem habet *Arnobius lib. v.* : *Ut occupatus puerilibus ludis , distractus à Titanibus Liber sit ; ut ab iisdem membratim sectus , atque in ollulas coniectus , ut coqueretur .* Homeri etiam Scholiastes tradit (*b*) palpitans Dionysi cor *παλλομένην τὴν καρδίαν* à Minerva Jovi allatum esse (*c*) ; unde *Pallas* est appellata .

Ut omnia rectè intelligantur , à capite arcessenda est Bacchi mythologia . Tres Dionysi à Philostrato memorantur , in vita Apollonii : Thebanus , Indicus , Assyrius . Quinque à Tullio (*d*) : Primus è Jove & Proserpina natus , quod confirmat Orpheus . II. Nilo , qui *Nysam* dicitur interemisse . III. Caprio patre , Rex Asiae , cui fiebant Sabazia sacra . IV. Jove , & Luna genitus , cui sacra Orphica . V. Niso , & Thyone , à quo Trieterides constitutae putantur . Tres à Diodoro (*e*) ex Graecorum sententia , quorum , inquit , *monstra narrationum faciunt , ut difficile sit Bacchi generationem , resque gestas disertè explicare .* Primus , ac vetustissimus natione Indus , qui primus racemos torcularibus preffit ; ficus , & alias arbores majorum fructuum coluit , & culturae modum cum aliis communicavit . Hinc *Lenaeus* dictus , quasi torcularius : item *catapogon* , idest barbatus , quod barbam nutrire Indis in more positum sit . Alter Bacchus ex Jove & Proserpina , sive Cerere natus , primus ad aratra boves junxit , quum manibus hominum prius terra exerceretur ; & alia ad agriculturam pertinentia commentus est : quibus beneficiis mortales devincti eum consecrarunt ; ac imaginibus cornua addiderunt , ut aratri inventionem indicarent . Tertius Bacchus *Thebanus Boeotius* , ex Jove & Semele , Cadmi filia , natus . Haec quum suasu Junonis zelotypae , unam ex ejus familiaribus se simulantis , à Jove impetrasset , ut qua specie cum Junone congregiebatur , ad se veniret ; tonitru , ac fulmine exanimata abortum fecit . Juppiter infantem , confestim exceptum , femori suo infuit ; & post debitum incrementum enixus , *Nysam* Arabiae deportavit (*f*) . * (Hujus nominis urbes novem recenset Stephanus Byzantinus ; & ex septima , quae est apud Indos , *Νυσήϊον Nisejum* vocat Aristophanes

Dio-

(*a*) Idem habent Julianus orat. V. & Porphyrius de abstinentia animal. lib. IV. (*b*) ad *Iliad.* A. 200. (*c*) Vide Hyginum Fab. CLV & CLXI. (*d*) Cicer. III. de nat. Deor. (*e*) lib. III. cap. 62. (*f*) Vide Aristidem oratione in Bacchum.

Dionysum *Ranis* v. 217. (a) Nummos ΝΥΣΑΕΩΝ, cum raptu Proferpinae, ad Nysam Cariae pertinere scribit laudatus (b) Spanhemius)* quem puerum à Nymphis educatum, Dionysum dixere. Hic fertur primam aetatem choreis, ac thyasis feminarum, ac omne genus voluptatibus, ludisque indulgisse. Postea, coacto mulierum exercitu, quibus pro hasta thyrsus esset, orbem terrarum victoriis peragrassè: ritus & mysteria cum piis tantum communicassè; ludos musicos instituisse; lites gentium diremissè; pacem & concordiam sanxissè. Paucos, qui libidinis causâ mulieres circumduci, & stupra ab illo doceri calumniabantur, poenas pro meritis dedissè: quorum nobilissimi perhibentur *Pentheus* Graecus, *Myrrbanus* Indorum Rex, & *Lycurgus* Thracius. Hic *Maenadas* noctu invadere, & Bacchum cum universis comitibus trucidare statuerat. Baccho indicium, factum abs *Tharopo* quodam indigena, saluti fuit: clam enim ad exercitum in adversam litoris partem ipse aufugit, relictis Maenadibus, quae omnes à Lycurgo caesae sunt. Victus tandem Lycurgus, regno, & vitâ exquisitis cruciatuum generibus exutus est: Tharopus regno donatus, & initiorum ritus, sive orgia edoctus. A Tharopo Oeagrus filius regnum, & mysteria accepit; ab Oeagro Orpheus, qui multa pro suo ingenio, ac eruditione in mysteriis immutavit, quae primus in Graeciam induxit (c), Inde sacra Orphica nomen habuere. Huc facit illud Pomponii Melae de Thracia (d): *Montes interior attollit Haemon, & Rhodopem, & Orbelon, sacris Liberi patris, & coetu Maenadum, Orpheo primum initiante, celebratos*. Hinc in nummis Thracicarum coloniarum Bacchus cernitur cum cantharo, hederâ coronatus, & cum racemo, ut laudatus Spanhemius adnotavit (e).

Bacchum à *Titanibus* discerptum, & in ollas coniectum commodè refert idem Diodorus ad vinum: nam à terrae cultoribus fit vindemia, & vinum decoquitur; deinde Ceres mater, sive tellus vitem, post vindemiam, & putationem, ad pristinum fertilitatis vigorem reducit. *Bimaterem* verò, quod vites primum è terra nascuntur, incrementumque accipiunt; deinde fructum protrudunt, racemosque ad maturitatem perducunt: vel bis è Jove natum dici, quod in Deucalionis diluvio, cum aliis fructibus periissè existimatus, denuò postea regerminaverit. *Semelejum* Bacchum dilaniatum, mortuumque resurrexissè, & in caelum ascendissè, nihil aliud esse inquit *Justinus Martyr dialogo cum Tryphone Judaeo*, nisi imitationem quandam praedictionis Jacobi Patriarchae, à Mose descriptae: sed nihil tale cap. XLIX. *Genes.* reperio.

A Platone in *Cratylō* Dionysus dicitur διδῶν τὸν οἶνον vini dator quasi διδοῖνσθαι joco quodam cognominatus. Phurnutus de *natura Deorum* (f) ipsum vinum interpretatur Διόρυτον, sive Διόρυξον, quasi aperiat nos; sive διάνυτον, quasi suaviter in nos transeat, jucundeque illabatur; aut διάλυσον literarum conversione α in ο, & λ in ν, idest quasi nos solvat παρὰ τὸ λύω. Ad vinum etiam refert quae de duplici Bacchi ortu in fabulis scripta reperiuntur. Juventam, & senectam Baccho convenire, quod vinum omni aetati sit accommodatum: hircum

Bac-

(a) Videbis doctissimum Scholiastem ad vers. 218. (b) *Dissert. IV.* (c) *LaBantius lib. I. cap. XXII.*
(d) *Mela de situ orbis lib. II. cap. 2.* (e) *Dissert. IV. de usu, & praestantia vet. num.* (f) cap. XXX.

Baccho immolari, quasi vinearum, & ficuum hostem; vel quod ipse Bacchus sit hircus, sive propensus in venerem. Dementiae, & furoris symbolum esse Satyros, Liberi assecclas, ab oris canino ridu: quod traditum etiam ab Aeliano (a). Σκιρτοῖ quoque vocati sunt Satyri ἀπὸ τῆ σκαίρειν à saltando, & tripudiando (b); ut Tityri à lascivis procacibusque saltationibus, & Sileni ἀπὸ τῆ σιλαίνειν, quod conviciis obvios quosque proscinderent (c).

Ex Aegyptiorum verò sententia idem Diodorus tradit (d) *Solem*, vel, juxta alios, *Vulcanum*, primum in Aegypto regnasse; alterum Saturnum. Ex Saturno, & Rhea sorore natos Osirim, & Isidem, vel ut alii affirmabant, Jovem & Junonem. Ex his natos quinque, *Osirim*, *Isidem*, *Typhonem*, *Apollinem*, & *Venerem*. Osirim esse Bacchum, qui ducta sorore Cerere, sive Iside, inventisque frugibus, effecit, ne se mutuo homines devorarent. Condidit hic in Aegypto Thebas, sive Diospolim, urbem centum portarum. Profecturus cum exercitu, reliquit Isidi consiliarium *Mercurium*; Herculem verò, genere propinquum, armis praefecit. Commilitones habuit liberos, *Anubim*, caninâ tectum pelle, *Macedonem* lupinâ: quamobrem hae bestiae religiosè ab Aegyptiis colebantur. Vovit caesariem alere usque dum rediret. Pana addidit in itinere socium (e) & in Aethiopia Satyros, ad saltationem, & tripudia proclives (dicuntur hi Bacchi ministri etiam à Luciano (f) οἱ Διονύσις θεράποντες οἱ Σάτυροι). Interemto Lycurgo, Thracum tyranno, Macedonem Macedoniae Regem dedit, Triptolemo agriculturam in Atticam Regionem demandavit. Defunctum Osirim Isis, & Mercurius divinis honoribus dignaverunt. Ejus interitum sacerdotes olim in arcanis habuere, sed postea in vulgus omnia edita sunt. Nimirum, Osirim, justè in Aegypto regnantem, à Typhone fratre, homine fero ac violento, interfectum, & in xxvi. frustra dissectum esse. Unicuique facinoris socio unum ex iis frustis tributum, ut omnes eodem piaculo innecterentur, essentque in Regni defensione Typhoni adjutores. Ea omnia Isidem reperisse, pudendis solummodò demtis; quod nemo sociorum Typhonis ea recipere voluisset, & in fluvium abjecta essent; quae nihilominus divinis honoribus affecta sunt, & jussu Isidis ceremoniis sacrificiisque mirum in modum culta. Idcirco Graecos, postquam sacrorum Bacchicorum ritus, & orgiorum solemnitates ab Aegyptiis acceperunt, membrum id in mysteriis, initiationibus, & sacrificiis, *Phalli* Dei nomine honorasse. Diodorum exscripsit fere Eusebius Pamphyli (g).

Plutarchus (h) Isidem à scientia nuncupatam dicit; eique inimicum Typhonem fratrem (cui nomen à fastu) quod fastus, & error adversentur sacrae doctrinae. De Rhea hanc fabulam narrat; eam occultè rem habuisse cum *Saturno*: Solem tunc imprecatum, ut neque in mense, neque in anno pareret: *Mercurium* quoque, amore captum, cum Rhea colisse; deinde, victorem in ludo cum Luna, eidem ademisse septuagesimam cujusque diei partem; indeque confecisse quinque dies ad-

(a) Var. histor. lib. III. cap. 40. (b) Phurnutus cap. 27. (c) Aelianus loc. cit. (d) lib. I. cap. 21., & lib. IV. capp. 6. & 15. (e) Idem narrat Aristides oratione in Bacchum. (f) Lucian. πτολ. 69x. (g) lib. II. Praepar. Evang. (h) Plutarch. de Iside, & Osiride.

adjectitios praeter 360. His natales Deorum festos agi . nam primâ die natus est Osiris, auditaque vox, *natum esse Dominum omnium rerum*. Ab hoc, qui Graecis idem ac *Dionysus*, Aegyptios ad meliorem vitae cultum traducti sunt. Secundâ die natus est *Arueris*, quem vocant *Apollinem*, & *Horum seniore* (aliis *Seth*), filius Solis. Tertiâ die *Typho*, filius Saturni, natus latere ictu perrupto. Quartâ Isis in Panygris, filia Mercurii (vel Promethei) quae nupsit Osiridi, sive Libero. Aegyptii ex his natum asserebant *Horum seniore*, Graeci *Apollinem*. Quinta die *Nephtys*, quae & *Finis*, *Venus*, *Victoria*, Saturni itidem filia, quae nupsit fratri Typhoni. Isidem exponi, idem Plutarchus perhibet, terram Nilo foecundatam; sed, juxta Antimachum Euboeensem, & Heraclidem Ponticum, Isidem quidem esse Proserpinam, Serapim verò Plutonem. Osirim, secundum quosdam, esse Dionysum, adoptatum à Jove, quod ei suppetias tulisset adversus *Apopim*, Solis fratrem: cum *Nephty*, Typhonis uxore, per errorem coisset; indeque natum *Anubim*, à matre expositum metu mariti; ab Iside tamen repertum, canibus indagentibus, ac educatum; unde *canino capite* fingitur, & custos Deorum, ut sunt canes hominum: Aegyptios Isidem exponere quod supra terram, *Nephtym* quod infra, *Anubim* horizontem, & veluti Graecorum *Hecatem*, numen terrestre simul & caeleste. (Diodorus tamen (a) ait, *Anubim* canino capite fingi, quod canis usui sit venationi, & custodiae, ut fuit *Anubis* Isidi, & Osiridi; vel quod canes duces fuissent Isidi, Osirim investiganti). Praeterea Typhonem, propter Isidis continentiam, nihil fuisse ausum absente Osiride; verum ei redeunti insidias struxisse, adscitis in societatem sceleris LXXII. viris, & conatum adjuvante Afone, Regina Aethiopiae. Nam corpus Osiridis clam metitus, ad ejus magnitudinem arcam ornatissimam apparavit: instructo deinde convivio, arcam convivarum oculis subjecit, eique pollicitus est se daturum, qui inclusus quantitatem arcae adaequaret. Quum igitur omnes prae desiderio periculum fecissent, soli Osiridi arca quadravit. Tum conjurati operculum externè clavis, internè liquido plumbo obfirmarunt, ad Nilum detulerunt, & in mare per Taniticum ostium demiserunt. Re comperta, Isis cincinnorum unum eo loci deposuit, vestemque sumisit lugubrem, ubi urbs condita est, *Coptos* dicta à privatione. Postquam rescivit, arcam ad Byblum pervenisse, ibi se contulit, & ad fontem lacrymans sedit; ancillasque Reginae allocuta, in eorum crines odorem ambrosiae spiravit. Accita igitur, & puerulo nutrix data, quem Rex *Malcander* ex *Affarte* Regina suscepit (aliis dicta *Saosis*, *Nemanum*, vel *Minervia*) digitum ei pro mamma in os indebat, noctu mortales corporis partes amburebat. Tandem arcam recuperavit, eamque, profectura ad Horum filium visendum, extra conspectum hominum deposuit. Interea Typho, quum ad Lunam venaretur, incidit forte in arcam, & agnitum cadaver in XIV. partes dissectuit (quod eò pertinere arbitrabantur Aegyptii, quod totidem diebus à plenilunio ad novilunium deficiat Luna, cujus natura per Osirim repraesentatur) quapropter reversa Isis paludes papyraceo lembo pernavigavit, frustra quae conquissit; & reperit; praeter solum pe-

(a) Diodor. lib. I, cap. 27.

penem, qui à *squamo*, *phagro*, & *oxyryncho* piscibus erofus fuerat. Itaque ejus loco ligneum *phallum* confecravit, quo deinceps in sacris usi sunt Aegyptii. Haec habet Diodorus. Alii narrant, Typhonem ab Horo bello captum, ab Iside solutum ac missum fuisse; quamobrem regio eam ornatu spoliavit Horus, indigneque habuit; contra Mercurius galea ex bovis capite exornavit. Sed apud Lucianum legas, cornua Isidis capiti affingi, quod eadem sit Io, jussu Jovis à Mercurio in Aegyptum abducta (a). Et ex his satis intelligimus, qui fuerint Corybantes fratricidae, & quae mors Cabirica, de quibus allato Clementis Alexandrini loco.

Est etiam in fabulis, Isidem cum Osiride jam mortuo coiisse; indeque natum *Harpocratem* exterricineum, & membris inferioribus debilem; sed praesidem, & correctorem recentis, & imperfectae hominum de Diis sententiae. Itaque digitum ori impositum tenere, argumentum taciturnitatis, & silentii. Mense *Mesore* offerentes ei legumina dicebant: *lingua est fortuna, lingua Genius* (b).

Ad significandum Isidis luctum, quum alios tetricos ritus ejus sacerdotes exercebant, tum bovem auratum (*Apim*, animatam *Osiridis* imaginem) post solstitium, quum nox incipit fieri longior, nigro byssino amictu per quatrimum continuum ostentabant. A xvii. mensis die quatuor lugebantur. I. *Nilus decrescens*. II. *Septentrionales flatus* ab Austris extingui. III. *Diem fieri nocte minorem*. IV. quod à *stirpibus folia deciderent*, & facies terrae nudaretur. Nonà mensis die ad mare descendebant cum *sacra cista*, in qua erat *aurea arcula*. In hanc aquam potabilem infundebant, & clamor ab adstantibus tollebatur, quod Osiris esset inventus. Exinde tellurem frugiferam aqua permiscebant; additisque aromatibus, & sumtuosis suffimentis, luniformem imagunculam effingebant, amiciebant, & ornabant, significantes Deos hocce ab ipsis haberi *naturam terrae, & aquae* (c).

Osirim, *Liberum*, *Hammonem*, *Apollinem*, *Solem*, unum idemque esse Numen, contendit Macrobius (d). Apollinem dici quum est in hemisphaerio diurno, Liberum quum in nocturno: & forte in eorum fuit sententia, qui *Liberum* putarunt esse Siculum nomen τὸ λιβρὸν, idem quod σκοτεινόν, & filium *noctis* & *Erebi* (e). Sic Venerem dici Lunam quum supra, Proserpinam quum infera. Sane Liberi simulacra partim puerili aetate fingeantur, partim juvenili: unde Tibullus *libro 1. Eleg. 3.*

*Solis aeterna est Phoebus, Bacchoque juvenas,
Nam decet intonsus crinis utrumque Deum.*

Et Ovid. *Metam. libro IV. v. 17.*

————— *tibi enim inconsumta juvenas,*
Tu puer aeternus, tu formosissimus —————

Et 1. *de arte vers. 289.*

E

Nunc.

(a) dial. Jovis & Merc. (b) Plutarchus de Iside & Osiride. (c) Idem Plutarchus de Iside, & Osiride. (d) libro 1. *Saturnal. cap. XVIII.* Vide eundem *cap. XX. & XXI.* & Ulpian. ad Demost. orat. de Corona. (e) Heinsius in *Crepundis Siliis* pag. 4. Sed Hebraeam esse vocem, docet Bochartus *Geograph. Sabr. part. II. cap. XXVIII.*

*Nunc quoque qui puer es, quantus tum, Bacche, fuisti
Cum timuit thyrsos India victa tuos!*

Item barbatà, ac virili, ac tandem senili specie. Puerili aetate significabatur Sol in hyemali solstitio, ob dierum brevitatem; juvenis accedente vere; vir barbatus circa aestivum solstitium; ac tandem, decrescentibus diebus, videbatur ad senium vergere, & calvus fingeatur; quod autumno arboribus deciderent comae (a). *Phoebum* disertè posuit Virgilius pro Baccho, x. *Aeneid.* vers. 315.

*Inde Lycam ferit, exemptum jam matre peremtà
En tibi, Phoebe, sacrum —————*

Nam Libero sacri habebantur quicumque exfecto matris utero nascerentur (*Caesones* Latinis dicti (b)) ut Bacchus ipse natus perhibetur in fabulis, exfecta matre Semele. Contra Liberum pro Sole, Cererem pro Luna, ut *Georgicorum* I.

*————— Vos, o clarissima mundi
Lumina, labentem caelo quae ducitis annum,
Liber, & alma Ceres —————*

Aegrè tamen ferebant Aegyptii, ut Diodorus ait in *prima historia*, suum *Osirim* à Graecis *Dionysum* haberi, sive *Liberum Thebanum*, Jovis, & Semeles filium: longe enim antiquiorem illum praedicabant, nec immeritò. Vossius seriò existimat (c), *Osirim* esse *Noachum*, vini inventorem, *natum*, ut ceteri nascuntur homines, *renatum ex Arca* post diluvium (d). Quae sententia jampridem in animo *Johannis Tzetzae* (e) penitus insedit. Inquit enim de *Mercurio*, & *Osiride*

*Κατὰ Ἰνδὸς δὲ δόλυντος, δεινὸν καὶ ἀναξὺς νόστος
Νῶε μὲν ἑβραῖος —————
Juxta Indos Dionysus, rex atque princeps Nyssae,
Noë verò secundum Hebraeos —————*

Nec obscure Diodorus ad *diluvium Deucalionis* refert duplicem Bacchi Semelej nativitatem, ut supra dictum est. Ad adumbrandam *Chami* historiam (inquit *Vossius*) qui Noachi patris ebrii verenda vidit, & risit, *phallos* in *Osiridis* sacris locum sibi vendicasse; vel ad significandum quod *Osiris* pater haberetur omnium Aegyptiorum. Pluribus praeterea argumentis ostendere nititur (f) *Cham* esse *Hammionem*, *Mitfrain* *Chami* filium esse *Osirim*, Thebano *Dionysio* mille annis posteriorem. Sed eundem fuisse reputatum ob sacrorum similitudinem, quae *Orpheus*, ab Aegyptiis accepta, transtulit ad Thraces, unde ad Thebanos. Hinc fabula, *Orpheum* à Bacchantibus discerptum: *Isidem*, *Osiridis* sororem, & conjugem, appellatam à Graecis *Cererem*, frumenti, hordei, ceterarumque frugum inventricem. Itaque promiscua fuisse sacra Cereris, & Liberi. An-

(a) *Macrob.* lib. I. cap. XVIII. (b) *Plin.* lib. VII. cap. IX. (c) lib. I. cap. 19. de orig. Idolol.
(d) Vide *Kippingium* lib. I. *Antiqu. Roman.* cap. 1. (e) *Cblliad.* V. 26. vers. 790. (f) lib. I. cap. 10.

Antiquissimus ferebatur Dionysus, Jove & Proserpina natus. Traditur quoque (inquit Diodorus in IV.) & alter multo prior aetate fuisse Dionysus , quem ferunt ex Jove & Proserpina natum , à nonnullis dictum Sabazium ; cuius genus , sacra , honores propter pudorem non elurna ; occultaque agunt . Hic dicitur propter ingenii acumen primus boves ad jugum junxisse , eorumque operâ jacta semina frugem reddidisse , qua ex re illum cum cornibus finxerunt .

Sanè dictus est Bacchus Ταυρόμορφος Tauriformis , Ταυρόκεφαλῶ Taurino capite , Ταυροκέας Taurinis cornibus , & ab Orpheo Ταυροῦ ἔμπροσθεν , Taurina fronte ; immo à Lycophrone (a) Ταῦρος . Propertius Eleg. XVII. lib. III.

Quod superest vitae per te & tua cornua vivam .

Ovidius Epist. Laodamiae vers. 33.

Ut quas pampineâ tetigisse bicorniger hastâ
Creditur —————

& primo de Arte vers. 232.

Purpureus Bacchi cornua pressit Amor .

Tibullus libro II. Eleg. I.

Bacche veni , dulcisque tuis è cornibus uva
Pendeat —————

Notissimus est hymnus, quem in Elide mulieres Baccho accinebant, de quo Plutarchus : Ἐλθὲν ἡρώ Διονυστε ἄλιον ἐς ναὸν ἀγνόν, σὺν χαρίτεσσιν ἐς ναὸν τῷ βοέῳ ποδὶ θύων. Ἐτα δὲ ἐπαύδατον, Ἀξίε ταῦρε . Veni heros Bacche in sacrum fanum maritimum, cum Gratiis in templum bubulo pede ruens : deinde bis accinant : digne taure (b). An quia bovigena , & taurus ? an quia magnis oculis ? an quia bubulus pro magno ? an quia pes bovis innocuus , cornua damnosa ? an quia Deus ille arationis inventor ? Forte etiam quia Bacchi , & Apidis sacra eodem ritu peragebantur : vel quia Hammonis filius , auctore Diodoro : vel quia homines fiunt à vino feroces , ut tauri . Athenaeus lib. II. cap. VII. ἀπὸ τῆς καὶ μέθῃ δὲ κατασήμεται , καὶ ταῦρω παρρηκάζουσιν τὸν Διόνυσον , καὶ παρδάλει , καὶ τὸ πρὸς βίῳ τρεπεία τῆς ἔξοινωθέντας . Bacchum porro veteres pro ebriorum statu ac moribus , quoniam ad violentiam temulentos vinum concitat , nunc cum tauro comparant , nunc cum panthera . Et inferius : Εἰσι δ' οἱ καὶ θυμικοὶ γίνονται . τοῖστος δ' ὁ ταῦρος . Euripides (c)

Ταῦροι δ' ὑβρίζου καὶ κέραι θυμώμενοι

καὶ δὲ τὸ μέχθμον , καὶ θυγιάδες ἐνιοὶ γίνονται . ὁθεν καὶ τὸ παρδαλώδες . Sunt enim violenti quidem iracundi . Taurus ejusmodi est . Euripides .

Tauri verò feroces , & ob iram cornu minaces .

Quidam ob pugnacem audaciam efferantur ; quod pantherarum naturae convenit . Bacchum tauriformem fingi putat , quod antiqui cornibus pro poculis usi sunt . Hinc cornigerum dicit Bacchum Nicander vers. 78 alexipharmacōn

(a) Cassandra vers. 200. Vide Buchartum Geograph. Sacr. cap. XXVIII. part. II. pag. 299. edit. Francof. MDCXX. (c) locus est Bacchi vers. 742.

(b) quæst. Graec. XXXV.

Σιληνοὶ κεραοῖο διωνύσοιο τιθηνοί.
Sileni, cornuti Bacchi nutritores,

ubi vetus Scholiastes in eandem, quam diximus, sententiam adnotavit: Κεραοῖο, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι κέρατι ἐχρῶντο ἐν τῇ πόσει αὐτῇ τῇ ποτηρίῳ, ὅθεν ἐ τὸ κεράσαι ἐρη). ἢ καὶ τὸ ταυρωτικὸν τῇ πινόντων, τρεῖς τὴν ἀπὸ τῶ οἴνου ἰσχυρὴν ὡς κέρατα ἐχόντων, ταυρόκερως γὰρ ὁ Διόνυσος, *Cornuti*, quod veteres in bibendo cornibus pro poculis utebantur, unde κεράσαι, *miscere dicitur*; an quod bibentes impetu, ut tauri, feruntur, nempe vim vini ut cornua habentes. Ipse Dionysus tauri cornua habet. Huiusce moris meminit & vetus Homeri Scholiastes (a): ὡς τῶ γὰρ ὤρε-θῶναι τὴν τῇ ποτηρίῳ χρῆσιν, κέρατι ἐπινον, *Antequam enim poculorum usus esset inventus, in cornibus bibebant*. Sic emendat eximius Spanhemius (b) pro εἰς κέρας ἐπινον, quod ait esse etiam à Cupero animadversum. Sic in Etymologico M. S. apud Marquardum Gudium: Κεράσαι· τὸ πάλαι γὰρ κέρατι ἐπινον, ὅθεν καὶ ἡμεῖς τὸ αὐτὸ ποιεῖμεν. *Olim enim in cornibus bibebant, unde & nos idem facimus*. Jure igitur Nonnus Panopolita in Dionysiacis dat Baccho cornu pro poculo.

Λαίῃ κέρας μὲν εἶχε βεβρευσμένον ἥδε οἶνον.
Lactea autem manu cornu tenebat onustum dulci vino.

Hinc Pincernae Ταῦροι dicti apud Ephesios, Hesychius Ταῦροι, οἱ παρ' Εφεσίοις οἶνοχόοι. Magis tamen illud probandum videtur, Bacchi cornua Solis radios significare (c): unde meritò aurea dicuntur Sidonio Apollinari, *Carm. xxi. vers. 26.*

————— caput aurea rumpunt
Cornua, & indigenam jaculantur fulminis ignem.

Ipsū Bacchum χρυσόκερον vocat vetus Epigramma (d). Item *Horatius libro II. Od. XIX.*

*Te vidit infons Cerberus aureo
 Cornu decorum* —————

Totus tauriformis cultus à Cyzicenis. Athenaeus (e): Κυζίκω δὲ καὶ ταυρόμορφος ἱδρυ). *Cyzici tauriformis etiam statuitur*. Et festum ibi Ταυροχολία. Hesychius: Ταυροχολία ἐστὶ τὸ ἐν Κυζίκω. Hinc sacerdos Liberi passim dicitur *Archibuculus*; ut in veteri Inscriptione apud Gruterum pag. xxvii. 4.

Tauriformis etiam, praeter faciem, Dionysus ille, quem, *Hebona* cognominatum, majores nostri coluere, si Macrobio fides (f). Immo omnes fere Oschorum Civitates Etruscae originis, ut Campanorum, Atellanorum, Nolanorum, Puteolanorum, Calenorum, Svesfanorum, quod eorum nummi testantur (g): insuper & Calatinorum. Vetus lapis Ca-

(a) ad Iliad. Θ. v. 189. (b) De usu & praestant. vet. numism. dissert. VII. ubi malè excusum, ad Iliad. N. (c) Macrob. Saturnal. lib. I. cap. XXI. (d) Anthol. lib. I. 38. (e) lib. XI. (f) lib. I. cap. 18. (g) apud Anton. Augustinum Dia. V.

latiae, ut accepi à Carolo Marrocco Calatino, viro antiquitatum quondam amantissimo.

ΗΒΩΝΗ ΕΠΙΦΑΝΕΣΤΑΤΩ

ΘΕΩ

ΤΑΓΜΑ ΚΑΙ ΛΕΩΣ ΚΑΛΑΤΙΝΟΣ

Hoc est

Hebonae praesentissimo

Deo

Ordo & Populus Calatinus

Neque praetermittendum est, male à Macrobio, citato capite, scribi *Ebona* sine adspiratione, & quasi recto casu dicatur *Ebon*; liquet enim ex nostra Calatina inscriptione, quae ΗΒΩΝΗ tertio casu, habet, rectum esse Η'ΕΩΝΗΣ, quae vox adspiranda est, ab Η'Εη pubes; quod *pubescens* est humana illa bovis facies, in nummis expressa; & alioquin Bacchus est perpetuò juvenis, ut supra ex Tibullo, & Ovidio monuimus. Alii certè Minotaurum significari existimant, propter faciem barbatam; quae tamen Baccho etiam convenit. Nil igitur mirum si Bacchum cornutum cernimus etiam in nummis Megarensium in Sicilia; uti & Demetrium Poliorcetem, qui Athenis initiatus est; & in nummis Agyrineorum Bacchum unicornem, quod testatur doctissimus Spanhemius (a). Eadem cornua taurina appicta visuntur Cereri, sive Liberae in nummis Panormi, cujus simulacrum Βάκερων Aegyptii coluere (b), uti & Graeci; nam galeam Isidi, quae Aegyptia Ceres est, è bovis capite à Mercurio datam fabulantur (c); eidemque consecratas boves feminas tradit Herodotus apud Athenagoram *Legatione pro Christianis*; unde factum ut Aegyptii nonnisi boves mares, ac vitulos immolarent. Hinc *puella bovinis cornibus* dicta est ab Aeschilo in Prometheo (d). Cornu apud Orientales accipitur saepissimè pro corona, potentia, & splendore, ut passim in sacris literis (e).

Hic idem Dionysus dictus est Ζαγρεὺς. Pindari Scholiastes ad *Isthmion. Od. VIII.* ὁ ἐν Περσεφόνης γεγονὼς Ζαγρεὺς Διόνυσος. Ex *Proserpina* genitus *Zagreus Dionysus* (f). Itemque Sabazius, ut ex allato Diodori loco fit manifestum; quod confirmat Eusebius (g); Τὸν ὑπὸ τινῶν Σαβάσιον ὀνομαζόμενον, ἐν Διὸς ἐ Περσεφόνης ἡρώμενον. Sic dictus à Sabis Thraciae populis, ut vult Eustathius ad Dionysii *Periegesim*. Consonat Scholiastes Aristophanis ad *Vespas* (h): Σαβάζιον δὲ τὸν Διόνυσον οἱ Θράκες καλεῖσι. ἐ Σαβὲς τὰς ἱερὰς αἰτῶν; qui tamen ad *Aves* (i) hoc tribuit Phrygibus: παίζει πρὸς τὸ ὄνομα. ἔπει οἱ Φρύγες τὸν Σαβάζιον τιμῶσι. alludit ad nomen, quoniam Phryges Sabazium colunt. Certè *Strabo libro x.* tradit, Sabazia sacra à Phrygibus in Thraciam delata; & in Graeciam barbarum illud Bacchantium epiphonema: Δοῖ, σαβοῖ, ὕης; ἀτλῆς ἐ ἀτλῆς ὕης, *Evoë, Saboë, Hyes, Attes, Hyes*

(a) citata *differt. VII.* (b) Herodot. lib. II. (c) Plutarch. de Isido & Osiride, Lallant. lib. I. cap. II. Epiphanius in *Ancorato cap. VI.* (d) vers. 565. (e) Spanhem. *differt. VII.* (f) Vide *Etymolog. Magnum.* (g) *Præpar. Evang. lib. II.* (h) vers. IX. (i) vers. 874.

Hyes, de quo Demosthenes *orat. de corona*. Inde ab ἑοῖ dicti *Evantes* Bacchantes. *Virg. Aeneidos* vi. vers. 517.

*Illa, chorum simulans, evantes orgia circum
Ducebat Phrygias* —————

Idem *Scholias* originem deducit ab ἑλζῶν, quod Barbari σαβάζων efferebant: nec aliter Svidas (a), licet Mnaseas Patarensis apud eundem (b) Bacchi filium putaverit esse Sabazium. Pro Sabazio quidam dixere *Sabadium*, & *Sebadium*, nam Ζ & Δ μεταφέρουσι, ut ait Plato in *Cratylō* (c). Conjicit Seldenus, cognomentum hoc ad Gentes pervenisse à Jehovah Sebaoth (d); neque dissentit Vossius (e), alique, quos procul à vero aberrare putat Kippingius (f), oblitus forsitan eorum, quae de Adonide, à Judaeis post festum *Tabernaculorum* culto, suspicatur Plutarchus *symposiacōn* iv. (g).

Huc facit quod tradit Epiphanius (h), *Eva* sine adspiratione apud Hebraeos significare *mulierem*, cum adspiratione *serpentem*. In sacris autem & initiis Jovis Sabazii aureus serpens initiatis mittebatur in sinum. Arnobius (i): *Ipsa sacra, & ritus initiationis ipsius, quibus Sebadius nomen est, testimonio esse poterint veritati, in quibus aureus coluber in sinum demittitur consecratis, & eximitur rursus ab inferioribus partibus*. Firmicus item Maternus: *Sabazium*, inquit, *colentes Jovem anguem, quam initiantur, per sinus ducunt*. Ejus rei originem tradit Clemens Alexandrinus (k): inquit enim, Jovem, qui Proserpinam ex Cerere genuerat, cum eadem Proserpina coisset: Πατήρ ἐ φθορῶς Κόρης ὁ Ζῆς· ἐ μίγνυ δράκων γυνώμενος· ὅς ἦν, ἐλεγχθεῖς. Σαβαζίων γὰρ μυσηίων σύμβολον τοῖς μυσηίοις, ὁ Διὶ κόλπε Θεὸς· δράκων δὲ ἔστιν ἕως, διελκόμενος τῷ κόλπῳ τῷ πελαγῶν· ἐλεγχος ἀκρασίας Διὸς· καὶ ἐ ἡ Φερεφάτῃ παῖδα ταυρόμορφον. *Pater & corruptor puellae Jupiter, & coit factus Draco, convicius quisnam esset. Sabaziorum certè mysteriorum signum est iis qui initiantur, Deus qui sinum pervadit. Est autem is draco, qui extrahitur à sinu eorum qui initiantur, evidens argumentum Jovis incontinentiae: parit autem Proserpina quoque filium taurina specie*. Hinc orta est fabula, Bacchis esse serpentes mansuetos, qui genas lamberent, ut videre est apud Euripidem *Bacchis* vers. 697. Ex earum numero fuit Olympias Alexandri Macedonis mater, de qua Plutarchus (l): *Olympias autem prae ceteris motum lymphaicum aemulans, & fanaticum peragens ritum, horridiore spectaculo serpentes mansuefactos trahabat thyasis ingentes, qui ex hedera subinde, & mysticis canis obiter prorepentes, thyrsosque & coronas circumjecti percellebant viros* (m). Itaque in cistis, quae orgia, & pompam Bacchicam comitabantur, serpentes erant, ut rectè monuit Sponius (n): de quibus Catullus *Epithalamio*:

*Pars obscura cavis celebrabant orgia cistis;
Orgia, quae frustra cupiunt audire profani.*

& Valerius Flaccus *Argon.* II.

aera-

(a) in Σαβάζων. (b) in Σάβω. (c) Vide Gyrard. *synagm.* VIII. de *Dis Gent.* (d) *Prolegom. de Dis Syr.* cap. III. (e) *cit. lib. I. de orig. Idol.* cap. XXX. Vide Hollen. in not. & castigat. ad *Stephanum in Sc'is.* (f) *Antiquit. lib. I. cap. 2. §. VI.* (g) *qu. V. pag. 670.* (h) *advers. haeres. 3., Clem. Alex. Protrept. pag. 9.* (i) *lib. V.* (k) in *Protrept.* (l) in *Alexandro.* (m) Vide Lucian. in *Pseudomante.* (n) *Miscellan. antiqu. scilicet. II. art. III.*

————— *aeraque circum*
Tympanaque, & plenas tacitâ formidine cistas.

Eas qui ferebant mystae, & interpretes *Orpheotelestae* appellabantur, ut docet Casaubonus (a). Forte etiam propter Erichthonii anguis fabulam, de qua videndus Hyginus; nam, teste Diodoro (b), Erechtheus ex Aegypto adveniens Athenas, cum magna frumenti copia, in Eleusine Cereris initia docuit. Valerius auctor est (c), C. Cornelium Hispallum Praetorem peregrinum A. U. DCXIV, Coss. M. Pompilio Laenate, Cn. Calpurnio, domos suas repetere coëgisse eos, qui, *Sabazii Jovis cultu simulato, mores Romanorum inficere conati sunt*. Sed, ut Pighius recte adnotavit, Domitiani temporibus Sabazia primum recepta sunt, & pulvinaria extructa, cum hujusmodi titulis

IOVI SABAZIO
 Q. NVNNIVS
 ALEXANDER
 V. S. L. M.

Q. NVNNIVS
 ALEXANDER
 DONVM DEDIT
 IOVI SABAZIO

Hunc eundem Bacchum *Jacchum* dixere à verbo *ιαχῶ clamo*: immo ab Jah, sive *יהו*, uno ex Dei optimi maximi nominibus, quod in amuletis Gnosticorum, & Basilidianorum fere semper cum nomine *Sabaoth* sculptum legitur. Videsis superstitionum ejusmodi sigillorum farraginem apud *Athanasium Kircherium* in sua *Arithmologia*, *Sponium*, aliosque. Nec ulli dubium, quin Gnosticorum deliramenta, nocturna pervigilia, stupra, caedes, affinia fuerint Bacchanalibus, de quibus in S. C. nostro fit sermo (d).

Veteres ab hujusmodi Baccho, cognomento *יהו*, expectabant animae ab omni reatu expurgationem (e). Ideo in sacris Bacchi *mystica vannus*, (*μυσικὰ λίκνα* Plutarcho (f)), cujus est mentio apud *Virgilium* (g), ad quem Servius Honoratus adnotavit: *Mystica Jacchi ideo ait, quod Liberi Patris sacra ad purgationem animae pertinebant; & sic homines ejus mysteriis purgabantur, sicut vannis frumenta purgantur*. Et infra. *Nam idem est Liber pater, in cujus mysteriis vannus est, quia ut diximus animas purgat*. Idcirco initia (inquit Vossius) dicta *πλεῖσι*, quod initium sint vitae melioris, & vitae hujus finis, & perfectio; quod nequit fieri nisi anima purificetur. Qui in Bacchi pompa vannos gestabant *λικνοφόροι* dicebantur, inter quos ait fuisse Aeschinem Demosthenes (h). Purgationis etiam symbolum fuit ventilabrum. Tres enim erant in gentilium sacris animae purgationes; aëre, aquâ, & igni. Ventilabrum, & vannus in sacris Liberi ad aëra pertinent, uti & oscilla, sive imagunculae fictiles, *προσωτῆα* (i) *Virgil. vi. Aeneid. vers. 740*.

————— *aliae penduntur inanes*

Suf-

(a) ad Athen. lib. V. cap. 7. (b) lib. I. cap. 19. (c) lib. III. cap. 3. (d) Vide Michaëlem Psellum de operat. Daemon, Theodoritum haeret. fabular. l. (e) Voss. de orig. Idol. lib. I. cap. 30. (f) in Alexandro. (g) Georgic. I. vers. 160. (h) Orat. de corona pag. 546. edit. Francof. 1604. in fol. (i) Vide Macrobi. lib. I. Saturn. cap. VII. & cap. XI.

*Suspensae ad ventos, aliis sub gurgite vasto
Infectum eluitur scelus, aut exaritur igni.*

Ubi Servius: In omnibus sacris tres sunt istae purgationes: nam aut tedas purgantur, & sulphure (ecce sulphuratas bacchantium tedas apud Livium) aut aquâ abluuntur (ideo decurrebant ad Tiberim) aut aëre ventilantur, quod erat in sacris Liberi. Hoc est quod ait Virgilius Georgicorum II. v. 388., ubi de Liberalibus est sermo.

*Et te, Bacche, vocant per carmina laeta, tibi que
Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu.*

Cur mollia? non igitur fictilia tantum, sed lintea, bombycina, aut ex alia molli materia, praeter lanam, quam in sacris adhibere nefas fuit. Nec enim solum imagunculae fuere infantibus ad lusum praebitae, sed & aliae serid suspensae, de quibus Varro apud Servium (a) *Suspendiosis* (inquit) quibus iusta fieri fas non sit, suspensis oscillis, veluti per imitationem mortis parentari. Athenis, in memoriam Erigones Icarum filiae, quae laqueo vitam finivit, oscillationis festum institutum. Hesychius in αἰώρα (ab Αἰώρειω sursum tollo): Αἰώρα ἑορτὴ Αἰθνησίων . . . ἐπὶ ἡερίονη ἀλκίτιδι τῇ Ἰκάρε. Hyginus fab. cxxx. originem rei narrat, quam paucis expedire lubet. Icarus & Erigone Liberum hospitio excipiunt; utre vini donantur. Pastores ab Icaro inebriati conciderunt; itaque quum primum convalescere, datum sibi malum medicamentum rati, Icarum fustibus interfecerunt. Erigone, re comperta, laqueo se suspendit. Iratus Liber, furorem in Atheniensium filias immisit, ut ipsae quoque suspendio vitam finirent. Consulto oraculo, Athenienses de pastoribus supplicium sumserunt, & Erigone festum oscillationis, pestilentiae causâ instituerunt. Quid fuerit *oscillatio*, docet idem Hyginus (b), ubi de Atheniensibus verba faciens, inquit: Qui, quod ea se suspenderat, instituerunt uti, tabulâ interpositâ pendente, funibus se iactarent, ut qui pendens vento movetur: quod sacrificium solemne instituerunt. Itaque, & privatim, & publicè faciunt, & id Aletidas appellant. Ludicrum igitur non fuit Athenis oscillatorum, seu imaguncularum (oscillum ab os, σωματίον, προσωπεῖον (c)) suspensarum, sed vivorum, qui iactabantur, ut nunc pueri nostri faciunt. Idem factitatum Romae per sex Latinarum feriarum dies, in memoriam, & imaginem vitae humanae, in qua altissima dejiciuntur, infima in altum efferuntur (d). Liberalibus *oscilla*, id est imagunculae, ut in allato Virgilii loco; phallicae tamen, ut quibusdam placet, teste in Adfariis Hadriano Turnebo (e), immo Aristophane *Acharn. Act. II. sc. I. vers. 7. & 26.*

Graeci ad Bacchum Semeles filium (quem Boeotium fuisse negat Eusebius (f)) ut omnia, ita & purgationes referebant. Non obscurè Euripides in *Bacchis vers. 73.*

Ὁ μὲν γὰρ, ὅς τις ἀδελφῶν πελάς θεῶν

Εἰδώς

(a) ad Virg. XII. v. 603. (b) *Astronomicum lib. II. cap. IV.* (c) *Salmas. ad Tertullian. de Pallio cap. II.*
(d) *Turnebus aduersar. lib. VII. cap. XX.* (e) loco citato. (f) *Præparat. Evang. lib. II.*

Εἰδὼς, ὅτι τὰν ἀγνῶσκει,
 Καὶ διασέει ψυχὰν
 Ἐν ὄρεσι βαχχῶν
 Ὅσίοισι καὶ θάρμοις.
*O felix quicumque beatus sacra Deorum
 Sciens, purificat vitam,
 Et consecrat animam,
 In montibus bacchans
 Sacris purgationibus.*

& sequenti strophæ II, vers. 113. & 114.

ἀμφὶ δὲ νάεθνης ἐβριδῶς
 Ὅστις δὲ.
*circum autem ferulas contumeliosas
 Sanctificemini.*

Ferulas, inquit, contumeliosas. Nam, quum Liber animadverteret, facilem esse gradum ab ebrietate ad rixas (quod exemplo Lapitharum & Centaurorum ostendit etiam Horatius libro 1. Ode XVIII.) fustes affeculis suis interdixit, iussitque ferulas gestare, quibus pulsare quidem possent, interficere verò non possent (a). Hinc frequens ferularum mentio ubicumque de Bacchis fit sermo apud veteres. Bacchi potentiam per eas significari, inquit Aristides (b): Καὶ ἴτω γε βα-ώνων τὴν κράτος νάεθνης τε ἀπὲρ δόξατος, ἐν βέρεσι δὲ λὶ λειοντῆς αὐτῶ πεπονημένα, ἐκὺλιξ ἀπὲρ ἀσπίδος κοίλης. Potentem verò facilitatem tum ferulae pro hastis sumptae, tum hinnulea pellis pro leonina, tum etiam scyphus pro clypeo demonstrat. Auctore tamen Phurnuto (c), ferula per articulorum nodosam obliquitatem significat ebriorum loquacitatem quasi articulatam esse; ipsosque titubantes hinc inde vacillare, & nihilominus esse celeres, portatūque faciles. Dictae sunt forsā ab Euripide contumeliosae, quod gratissimum pabulum sunt asinis, ceteris jumentis venenum (d). Asinos verò sacros esse Baccho notissimum est (e), vel quia fascinosi, vel quia Vestam, cui dormienti Priapus insidiabatur, excitaverunt (f); vel quia Naupliis rationem monstraverunt putandae vitis, ut auctor est Pausanias (g): vel quia alatus asinus Vulcanum reduxit in caelum; qua fabula significatur, ejus talem esse vim, ut stupidos, asinosque alatos faciat, ac solertes (h). In Bacchi templis in Sicilia asinum caput visebatur, ad quod jurabant mulieres adulterii suspectae (i). Coptitae in Aegypto ignominiosè trahebant rufos, asinumque de praecipitio deiciebant, quod rufus, & asinino colore fuit Typho, à quo Osirim interemtum, & in frustra dissectum putabant (k).

Scyphus pro clypeo, ἐκὺλιξ ἀπὲρ ἀσπίδος fuit Baccho, ut ait Aristides, loco superius allato. Sic scutellam dici à scuto, auctor est Diomedes Grammaticus in primo. Nempe adeo magnus erat Bacchi scyphus, sive cantharus, ut eo pro clypeo uti posset. Clypeum Minervae vocabat Vitellius Imp. immanem patinam à se dedicatam (l). C. Marius

F

post

(a) Gyr. Syntagm. VIII., Plutarch. Sympos. VII. qu. X. (b) Orat. in Bacchum. (c) De natura Deor. cap. 30. (d) Plin. lib. XX. cap. 22., & lib. XXIV. cap. 1. (e) Phurnut. loc. cit. (f) Laërt. lib. 1. cap. XXI. (g) In Corinthiis. (h) Aristides orat. in Bacchum. (i) Stephanus Morinus disert. de Cognat. Lacedaem. & Hebr. (k) Plut. de Osiride. (l) Sueton. in Vitellio cap. XIII.

post victoriam Cimbricam cantharis Liberi patris potavit (a) : non iis, ut puto, qui ob caelaturae argumentum Dionysiaci vocabantur, sed magnis illis, qui Sileno, Bacchi nutricao, à Poëta tribuuntur (b).

Et gravis attritâ pendebat cantbarus ansâ.

Inter praecipua Bacchi pocula erant cotyli (omne concavum antiqui κοτύλιω (c) appellabant) : Pollux (d) : ἐστὶ δὲ τι τὸ κοτύλιον διονυσίαχον ἔκπωμα, ὥσπερ ἔστι καὶ τὸ κοτύλιον. *Est insuper & cotylus Bacchi proprium poculum, sicuti & cotyliscus.* Athenaeus (e) : κοτύλιον δὲ καλεῖται τὸ ἱερὸν τῷ Διονύσῳ κρατερῆσκον. Ex cotylorum genere putat Stephanus Pighius (f) esse illud vas, quod in aede maxima Neapoli visitur, in Sancti Baptismatis fontem conversum (g), ex basalte lapide durissimo, ansas quod habuit geminas, & larvas Maenadum, hederaceis coronis redimitas, alternasque Corybantum, ac thyrsos breviores in pineas nuces fastigiatos, taeniisque revinctos. Sed fallitur : nam disertè Athenaeus inquit ; cotylos unam tantum ansam habuisse : τὰ μόνωτα κοτήρια κοτύλοι. Quin, ex ejusdem Athenaei sententiâ, dicendum esset *phiale*, nam haec patula, lebeti similis, & ex utraque parte aurita : quod faciunt illa Aristotelis (h) : ὁμοίως ἔχει φιάλη πρὸς Διόνυσον, ἔστι δὲ πρὸς Ἀφροδίτην. ἐστὶ τὸν αὐτὸν καὶ τὴν ἀσπίδα φιάλην Ἀφροδίτης, καὶ τὴν φιάλην ἀσπίδα Διονύσου. *Similiter se habet phiale ad Bacchum & chypcus ad Martem. Dicit ergo chypcum phialam Martis, & phialam chypcum Bacchi.* Ad haec, vasa huiusmodi immania heroibus dicabantur, quibus navigiorum loco fuisse finxit antiquitas. Sic Solis phialâ, à Nereo impetratâ, Hercules ad Erytheam navigavit (i).

Osirim, Isis fratrem & conjugem, ajunt esse *Adonim*, sive *Thamuz*, eundemque Dionysum, & Bacchum ; quod cum iis, quae de Osiride superius enarrata sunt, non bene convenit. Adonim esse *Thamuz*, fatetur Auctor Chronici Alexandrini : Θαμὺς ὅστις ἐρμηνεύεται Ἀδωνίς : *Thamuz, qui interpretatur Adonis.* D. Hieronymus *Commentar. III. ad Ezechielem*, scribit, Adonim fuisse ab apro interfectum mense Julio, indeque *Thamuz* nuncupatum (k). Ceterum Phoenicibus *Adonis Dominus*. Hesychius : Ἀδωνίς δεσπότης τῶν Φοινίκων, *Adonis Phoenicibus est Dominus* : ex Hebraea scilicet voce *Adon*. Inde Laconibus, origine Phoenicibus, Adonis dictus *Kiris*. Idem Hesychius : *Kiris, Adonis, Adonides* : & alibi ait : *Kiris ὁ Ἀδωνίς*. *Kiris* enim, vel *Kiris* idem quod *Adon* (l). Ipsius Bacchi nomen originem redolere Phoeniciam, inquit Stephanus Morinus (m) à *Bacha*, *flere*. Immo Hesychius : Βάχχον κλαυθμόν, Φοίνικες : *Bacchum fletum dicunt Phoenices*. Adonis corruptè est *Attis*, idemque Attis Dionysus Clementi Alexandrino, *ut qui sit privatus pudendis* (n), quae nempe Corybantes Etruscis tradidere.

Attin Lydum fuisse tradit Lucianus (o) à Rhea adamatum, & castratum, vitam virilem agere desiisse, vestemque muliebrem induisse, & sic sacra Rhea per orbem terrarum secisse, quibus postea Phryges, Lydi, Samothraces operati sunt. Tatianus Assyrius Oratione adversus

Graec-

(a) Plin. lib. XXXIII. cap. XI. Valer. lib. III. cap. VI. (b) Virg. Ecloga VI. vers. 17. (c) Athen. lib. XI. cap. VIII. Scholiast. Homer. ad Iliad. F. v. 34. (d) lib. VI. cap. XVI. (e) *stipata loca*. (f) Mythol. in anni parte. (g) Ejus figuram damus ad calcem operis. (h) Pollux cap. XXI. (i) Athen. lib. XI. cap. V. ex Panyasi lib. I. bist. Herculis. (k) Vide Schadium de Djs Germanis cap. 4. (l) Vide Bochartum Geograph. sacra. lib. II. cap. XI. (m) De cognat. Locodem. & Helv. (n) In praeterea. (o) De Dea Syria.

Graecos: Πῆσαν μὲν γὰρ, ἣν οἱ ἀπὸ τῆς Φρυγίας ὄρων Κυβέλην φασὶν ἀπο-
μύσει ἀιδόων νενομοθέτηκε, ἀπὸ τὸν ἐρώμενον ἱαύτης Ἀττίν. *Rhea enim,*
quam in Phrygiis montibus Cybelem vocant, pudendorum exsectionem,
propter Attin, amatum ei puerum, instituisse fertur. Lactantius (a) *inquit: Deam mater & amavit formosum adolescentem, & eundem cum*
pellice deprehensum, exsecdis virilibus, semivirum reddidit; & ideo nunc
sacra ejus à Gallis sacerdotibus celebrantur. Pausanias (b) tamen ex
Hermasianacte, Elegorum scriptore, inquit, Attin fuisse Celei Phrygiae
Regis filium, ad sobolem suscipiendam inutilem: adolescentem in Ly-
diam migrasse, ibique Magnae Matris ceremonias docuisse: tanto in
honore à Dea habitum, ut Juppiter zelotypus immanem aprum in Ly-
dorum segetes immiserit, à quo Attis est interemtus: ideo Gallos, Pes-
sinuntis incolas, sue abstinere. Alii apud eundem Pausaniam aliter
fabulantur; & foeda quaedam de Adgistsis ex Jove ortu, de Sangarii
amnis filia, ex amygdalo praegnante, deque furore Attidi immisso, nar-
rant; quae ab Arnobio etiam, paucis mutatis, recitantur (c).

Julianus Imp. (d) nihilo meliora in medium adducit. Rheam,
Attidis amore captam, stellatum ejus capiti pileum imposuisse, καὶ τὸν
ἀσερωτὸν ἐπιθήσει πῖλον; mandasseque ut se tantum coleret: Attidem
nihilominus cum nymphea consuevisse: Rheae fieri cum sanctitate, quia
castus fuit ejus amor: τῷ τῷ δὲ τῷ Θεὸν ἔσαν, καὶ ἀρόνοιαν, ἐρῶν μὲν
ἐπὶ ἡλθεν ἀπαθὴς Ἀττίδῃ. *Hanc itaque Deam, quae & providentia dici-*
tur, castus quidam citra passionem Attidis amor invasit. Salse tamen
à Luciano (e) deridetur Dea, quod anus pueros adamaret, & zelo-
typa esset, & Attin leonibus vectaret. Impudica perhibetur à Diodoro
(f), cui, homini Siculo, & Agyrinaeo, de rebus Cereris differenti,
credendum est: habent enim Agyrinaeorum nummi Cererem bicornem.
Narrat itaque Diodorus, ex Meone Lydiae Rege, & Dindyma natam
prolem feminei sexus: Hanc, in Cybelo monte expositam, à pardalibus,
admotis uberibus, fuisse nutritam; donec mulieres quaedam, rei novi-
tatem admiratae, infantem substulerunt, cui à Cybele monte nomen in-
diderunt: Adultam, quum ex pulcritudine, tum ex ingenii vi, magicis
curationibus, cymbalorum, tympanorumque inventionem ingentem sibi
gloriam comparasse; captam nihilominus amore Attidis adolescentis, &
voti compotem factam, uterum gestasse: Sub idem tempus à parentibus
agnitam, & in regiam fuisse perductam; sed cognito stupro, & Attin,
& nutrices interfectas: Cybelem fato adolescentis percussam, ac furore
correptam in agros abiisse, ibique solam, sparsis capillis, ululatu, &
tympani strepitu universam complevisse regionem: Ejus misertum Mar-
syam, castum ceteroqui virum, comitem se illi adjunxisse itineris ad
Bacchum, in Nyfa urbe degentem: Ibi Apollinem invenisse, citharà,
abs Mercurio inventà, mirum in modum ludentem: initoque artis mu-
sicae certamine, Marsyam victum, & adhuc vivum pelle exutum:
deinde Apollinem, citharà, tibiisque in Bacchi antro depositis, ad hy-
perboreos usque, Cybelae, cujus amore flagrabat, comitem se praebuisse:
quum verò Phrygia morbo & sterilitate premeretur, consultum oracu-

F 2

lum

(a) lib. I. cap. 17.
(f) lib. III. cap. 53.

(b) In Achakli.

(c) lib. V. advers. Gentes.

(d) Orat. V.

(e) τὸν θεὸν.

lum respondisse: Attim sepeliendum, & Cybelem pro Dea coli oportere: sed quum nihil de cadavere reliquum esset, Phryges, confecto adolescentis simulacro, quod ululatu, gemitibus, aliisque ad funus accommodatis prosequuti sunt, furias mitigasse, Cybelemque, adjuvante rege Mida, divinis honoribus cumulasse; simulacroque Deae pardales, ac leones adjunxisse, quod ab his enutrita putabatur. Haec, ex Phrygum, Atlantique Oceani accolis, Diodorus.

Idcirco leonibus insidentem Cybelem inducit Sophocles (a) λέόντων ταυροχλόνων ἐφεδρον. *Valerius Flaccus* (b).

*Adsueta Phrygiæ dominam vectare per urbes,
Oppressit jaculo redeuntem ad frena leonem.*

Passim veteres nummi eam exhibent curru à leonibus vectam, vel sedentem inter duos leones, vel cum leone ad pedes. Leonum quadrigâ vehitur Sabina Augusta in nummo maximi moduli, cujus in adversa area Hadrianus, apud Vaillantium (c). Idem Faustinae senioris habet nummum, cum Epigraphe: MATRI DEVM SALVTARI; & Faustinae junioris cum appellatione MATRIS MAGNAE.

In nummis Cyzicenorum, in honorem ejusdem Faustinae junioris cufis, cernuntur dracones alati ad Cereris tediferae currum juncti: quod fertilis glebae sunt symbolum. Frequenter id occurrit in nummis, & ad fabulam Triptolemi spectat, de qua Ovidius (d)

————— geminos Dea fertilis angues
Curribus admovit, frenisque coërcuit ora:
Et medium caeli, terraeque per aëra vecta est:
Atque levem currum Tritonida misit in arcem
Triptolemo; partemque rudi data semina jussit
Spargere humo —————

Vulgo creditum est, Adonim ab apro fuisse extinctum, ut ex Pausania diximus; ideoque à Venere (quae modò Ceres, modò Libera dicta est) (e) quotannis lugebatur. *Bion Epitaphio Adonidis in fine.*

Λήγε γόων, Κυτέρειά, τοσήμερον ἴσχεο κώμων
Δὲ σὲ πάλιν κλαῦσαι, πάλιν εἰς ἔτος ἄλλο δακρῦσαι,
Parce Venus lacrymis, festis lux ista negetur,
Post flebis, ludusque novum renovabis in annum.

Atque in rei memoriam (inquit Lucianus (f)) singulis annis mulieres Bybli verberantur, & lamentantur, ritusque sacros peragunt, magnique luctus per regionem ipsis indicuntur. Et postquam verberandi & plorandi finis factus est, primum quidem Adonidi tanquam defuncto inferias agunt. Postea verò altero die eum vivere fabulantur, & in aërem mittunt, & capita detondent, ut Aegyptii quum mortuus est Apis. Quae-

(a) In Philoſtete vers. 400. 405. & 407. Lucian. de Dea Syria. (b) Argonaut. lib. III. v. 23. — 24. (c) In nummis Musaei de Campis. (d) Metam. X vers. 642. — 647. (e) August. de Civit. Dei lib. VII. (f) De Dea Syria.

Quaecumque autem mulieres tonderi nolunt, talem poenam exolvunt. Diem unum ad quæstum corpore faciendum prostant. Forum autem illud solis peregrinis exhibetur: & quod inde mercedis auferunt, hoc Veneri in sacrificium datur. Idem ait, caput papyraceum quotannis ex Aegypto ope ventorum Byblum deferri, septem diebus, quantum spatii ex illa in hanc est, enatans: insuper fluvium quendam, cui nomen Adonis ex Libano monte in mare deferri, & quotannis cruore infici, tempusque lugendi Byblicis indicare: & vulgò dici, Adonim hisce diebus in Libano sauciari, unde in aquam delatus sanguis fluvii colorem mutet: revera tamen non sanguinem esse, sed Libani terram admodum flavam, quam, minio simillimam, venti vehementes diebus illis exorientes in fluvium deferunt. Alii tradunt, non caput papyraceum, sed epistolam ab Alexandrinis, postquam festum Ἀδωνιασμός celebratum esset, junco illigatam, quotannis mari committi solitam, quae Byblum deferebatur, inventumque Adonim nuntiabat. Expectasse illam mulieres sorte electas, quae ululatum, Adone reperto, vertebant in laetitiam (a). Contra Bybliorum nonnulli dicebant, apud se humatum Osirim Aegyptium, luctusque, & ritus non Adonidi, sed Osiridi omnes fieri: οὐκ ἐς τὸν Ἀδώνιν ἀλλ' ἐς τὸν Ὅσιον πάντα πρήσσουσιν (b). Ex eorum igitur sententia alius fuit Osiris, alius Adonis. Neque aliter Plutarchus loco superius allato. Sic Theophilus Patriarcha Antiochenus ad Autolycum libro I., ubi initiationes Osiridi quotannis fieri scribit: ὃ καὶ κατ' ἔτος γίνοντι τελευτῶντες ὡς ἀπολλυμένοι, καὶ ἀρισκομένοι, καὶ καὶ μέλος ζητῶντες· ὅτε γὰρ εἰ ἀπόλλυται νοῦτοι, ὅτε εἰ ἀρίσκει δεικνύει. τί δέ μοι λέγειν Ἀττίν ἀποκοτόμενον; &c. In huius honorem quotannis initiationes fiunt, ut qui perierit, & iterum inveniat, dum cantu quaeritur. Nec an interierit intelligitur, nec si inveniat ostenditur. Quid dicam Attim castratum? His consona habet Lactantius (c): Isis Aegyptia sacra sunt, quatenus filium parvulum vel perdidit, vel invenit. Nam primò sacerdotes ejus diglabrato corpore sua pectora tundunt, lamentantur, sicut ipsa, quum perdidit, fuerat. Deinde puer producit quasi inventus, & in laetitiam luctus ille mutatur. Ideo Lucanus

————— nunquamque satis quaesitus Osiris.

Semper enim perdunt, & semper inveniunt. Hinc Juvenalis Satyra VIII. v. 29. & 30.

Exclamare libet populus quod clamat Osiri
Invento —————

Exclamabant forte, ut olim Isis, teste Athenagora, Legatione pro Christianis, ἀγῆκαρτον, εὐσχαίρομεν; Invenimus, gaudemus.

Dionysum certe, id est Solem, significabant Phoenices: quia Sol videtur esse apud Proserpinam postquam ingressus est signa hemisphaerii inferioris, diesque effecit breviores. Apro hyems significatur, quod hyemali fructu, glande, pascatur aper, gaudeatque locis lutosi, ac pruinæ contextis. Itaque est hyems veluti vulnus Solis, id est Adonidis (d). Est etiam in fabulis, Adonim ab inferis revocatum Veneris voluntate

te

(a) Procopius Gaza comment. in Esaiam. D. Cyrill. tom. II. apud Ellum Schedium de Djs Germanis cap. IV.
(b) Lucian. loc. cit. (c) lib. I. cap. XXXI. (d) Macrobius lib. I. Saturnalis cap. 21.

te (a) ; quo Sol significatur , quum redit ad signa hemisphaerii superioris : quamobrem *Hilaria* fuere instituta ad VIII. Cal. Aprilis (b) Propter vernalem faciem terrae (inquit Augustinus (c)) quae ceteris temporibus est pulchrior , Porphyrius , Philosophus nobilis , Attin flores significare perhibuit ; & ideo abscissum , quia flos decidit ante fructum . Non ergo ipsum hominem qui vocatus est Attis , sed virilia ejus flori comparaverunt ; ipsa quippe illo vivente deciderant : immo verò deciderunt , neque decerpta , sed plane discerpta sunt ; nec illo flore amisso quisquam postea fructus , sed postea sterilitas consecuta est . Quoniam verò Sol est mensium dominus , sive arbiter , ideo Attis dictus est Μνω-τύγανϑ ; ut in veteri Inscriptione apud Claudium Salmasium (d)

M A T R I D E V M M A G N A E
I D A E A E S V M M A E P A
R E N T I H E R M A E E T A T T I D I
M E N O T Y R A N N O I N V I C T O

Corruptè semel & iterum legitur MINOTAVRO in uno atque altero lapide apud Gruterum xxviii. 6. Videndus Reinesius *class.* i. 39. : qui non rectè putat in lapide Romano legendum esse non *Hermæ* , sed *Hertæ* . Cur verò ? quia *Herta* dicebatur Mater Magna apud Germanos (immo *Hertum* habet Tacitus *de moribus Germanorum* (e)) . quasi verò non Romae esset lapis , sed ad ripas Rheni , vel Istri . Alii contendunt , Attin fuisse pastorem ex Pessinunte , Phrygiae oppido , qui quum promissam Deae castitatem non servasset , furore correptus , siliceo cultro se ipsum castravit . Catullus *vers.* 5.

Divollit ille acuto sibi pondera silice .

Tertullianus Apologetico (f) *Vidimus aliquando castratum Attin illum Deum ex Pessinunte* . Hunc igitur imitabantur Galli sacerdotes Isiaci , seipsos castrantes (g) ; hunc Corybantes , & fanatici , sive lymphatici illi , de quibus Aretaeus medicus apud Hieronymum Mercurialem , cujus verba supra retulimus . Ovidius *Fastorum* iv. — 223.

— unde venit , dixi , sua membra secandi
Impetus ? ut tacui , Pieris orsa loqui .
Phryx puer in sylvis facie spectabilis altis
Turrigeram casto vinxit amore Deam .
Hunc sibi servari voluit , sua templa tueri ,
Et dixit , semper fac puer esse velis .
Ille fidem jussis dedit ; & , si mentiar , inquit ,
Ultima , quam fallam , sit Venus illa mihi .
Fallit : & in nympha Sagaritide desinit esse
Quod fuit . huic poenas exigit ira Deae .

Nai-

(a) Hygin. fab. CCLI. (b) Macrobi. loc. cit. (c) De Civit. Dei lib. VII. cap. 25. (d) Ad Lamprid. El. gab. fol. 180. Reines. class. i. 39. (e) cap. XL. (f) cap. XV. (g) Lucian. de Dea Syria.

*Naiida vulneribus succidit in arbore faelis,
 Illa perit: fatum Naiidis arbor erat.
 Hic furit: & credens thalami procumbere tectum,
 Effugit, & cursu Dindyma summa petit.
 Et modo, tolle faces, remove modo verbera, clamat,
 Saepe Palaestinas jurat adesse Deas.
 Ille etiam saxo corpus laniavit acuto,
 Longaque in immundo pulvere tracta coma est.
 Voxque fuit, Merui: meritas dem sanguine poenas:
 Ab pereant partes, quae nocuere mihi.
 Ab pereant. dicebat adhuc. onus inguinis aufert,
 Nullaque sunt subito signa relicta viri.
 Venit in exemplum furor hinc, mollesque ministri
 Caedunt iactatis vilia membra comis.*

Huc faciunt illa Luciani *Dialogo Veneris & Cupidinis*, ubi Rheam inducit Attidis peremti amore ejulantem, junctis ad currum leonibus vectam, perque Idam oberrantem: *Oi Κορύβαντες ὅ*, (Rheae sive socii, sive ministri) *ὁ μὲν οὐτὰν, τέμνει* ξίφει τὸ πῆχυν. *ὁ δὲ*, αἰεὶς τὴν κόμην, *ἢ* μεμηνώς *ἀπὸ* τῆς ὀφθῆς. *ὁ δὲ*, αὐτὸς τὴν χίρατι. *ὁ δὲ*, ἐπιχομβῶς τὴν τυμπαῖον, ἢ ἐπιτυπῶς τὴν κυμβάλῳ. *ἔ* ὅλως, θόρυβος *ἔ* μανία τὰ ἐν τῇ Ἰδῇ ἀπαντὰ ὄντι. *Corybantum* verò, alius suum ipse penem ense refecat, alius demissa comâ per montes fertur insanus, alius cornu canit, alius tympano strepitum facit, alius cymbalum pulsat. Breviter, omnis undique *Ida* tumultus atque insaniae plena est. Quomodo quotannis adolescens aliquis se castraret, ut fieret Gallus, docet idem Lucianus in eo, quem de Dea Syria scripsit libello: *abjectis vestibibus magno clamore in medium prodit, atque enseni distringit quo protinus accepto, semetipsum castrat, curritque per urbem, & manibus portat ea quae refecuit. In quamcumque autem domum ea projicit, inde femineam vestem, & muliebrem ornatum accipit. Hinc Juvenalis Satyr. 2. vers. 115.—116.*

————— *Phrygiò quos tempus erat jam
 More supervacuam cultris abscindere carnem.*

Cultris, non testâ, ut *Satyra* VI. v. 511. — 514.

————— *ecce furentis
 Bellonae, Matrisque Deum chorus intrat, & ingens
 Semivir, obsceno facies reverenda minori,
 Molliâ qui ruptâ secuit genitalia testâ.*

Lactantius cap. XXI. libro I. Non minoris insaniae judicanda sunt publica illa sacra, quorum alia sunt Matris Deum, in quibus homines suis ipsi virilibus litant; amputato enim sexu, nec viros se, nec feminas faciunt. Ab hujusmodi tamen exsectione abstinebant Rheae sacerdotes Athenis. Julianus Imp. Orat. v. Ut hic membrum genitale praeciditur, sic apud Athenienses, qui arcana illa tractant, custissimè degunt, tum eorum Antistes hierophanta ab omni generatione prorsus abstinet.

Hanc

Haec omnia, si ad amussim historicam expendamus, inveniēmus (a) Apim Aegyptium, ob mutatum in tyrannidem regnum invisum suis, abs Telxione, & Thelchine ex insidiis oppressum, *nullā relictā sobole*, ac deinceps divinis honoribus consecratum; quin & Io, sive Isidem, Inachi Argivorum Regis filiam, pro Dea habitam (b). Inde Titānum ortam fabulam, qui Dionysum discerpserint. Pudenda in flumen abjecta, uti & Adonidis voluntaria exsectio, nihil aliud significant, quā Osirim nullā relictā sobole è vivis sublatum. Aper est Typho, vir truculentus & ferus. Ab inferis revocatus dicitur Adonis, quod Isidis studio divinis honoribus affectus est, Hinc sacra, & mysteria Dionysi, Adonidis, Attidis, Bacchi, Cereris, Matris Magnae, Matris Deūm, Isidis, Berecynthiae, Cybeles; & mystae Cabeiri, Corybantes, Galli, Issiaci, Bacchantes, Lenae, Thyiades, Maenades, Mimallones in promiscuo: ut infra etiam ostendetur.

II. Additae (*inquit Livius*) voluptates religioni, vini, & epularum, quod plurimum animi illicerentur. Religio animos plurimum percellit, voluptas allicit. Plautus in Mercatore (c):

*Voluptas est matorum esca, quod eā non minus homines
Quā hamo capiuntur pisces* —————

Solemne id fuit Romanis, populos per luxum & voluptates enervare. Tacitus in vita Agricolae: *Paullatimque discessum ad delinimenta vitiorum, porticus & balnea, & conviviorum elegantiam; idque apud imperitos humanitas vocabatur, quum pars servitutis esset.* Ad rem nostram Valerius (d): *Proximus à Libero patre intemperantiae gradus ad inconcessam venerem esse consuevit.*

Cum vinum animos, & nox &c. Tacitus XIII. *Annal. Dissimulationem nox & lascivia exemerat.* Juvenalis appositè de Bacchantibus *Satyra VI. vers. 314. — 319.*

*Nota Bonae secreta Deae, cum tibia lumbos
Incitat, & cornu pariter, vinoque feruntur
Attonitae, crinemque rotant, ululante Priapo,
Maenades: à quantus tunc illis mentibus ardor
Concubitus! quae vox saltante libidine, quantus
Ille meri veteris per crura madentia torrens!*

Prae

(a) Petav. lib. I. *Rationar. ex Eusebio de Praepar. Evang. & Augustin. de Civit. Dei.* (b) Lactantius de *falsa Religione* cap. XI. (c) *Aliu V. Sc. 3. in princ.* (d) *Libro II. cap. I.*

III. Prae ululatibus, tympanorumque, & cymbalorum strepitu, nullam vocem quiritantium inter stupra, & caedes exaudiri potuisse.

Ululatus proprie ad Bacchantes pertinent. Bacchus enim apud Euripidem *Bacchis vers.* 23. & 24.

Πρώτος δὲ Θήβας ἡσδε γῆς Ἑλλωίδος

Ἀλωλόλυσσα —————

Primas verò Thebas hujus terrae Graecanicae

Ululatu complevi —————

Et ad Cybeles Corybantes, & Gallos, Gallasque, Catullus *de Aty v.* 19. — 24.

————— *Simul ite sequimini*

Pbrygiam ad domum, Cybelles Pbrygia ad nemora Deae,

Ubi cymbalum sonat vox, ubi tympana reboant,

Tibicen ubi canit Pbryx, curvo grave calamo,

Ubi capita Muenades, ubi jaciunt bederigeræ,

Ubi sacra sancta acutis ululatibus agitant.

Erant cymbala musicum instrumentum ex aere, duobus concavis hemisphaeriis constans (a), quae concussa & quassata tinnitum edebant, & ad significandos ebriorum tumultus commodissimè usurpabantur (b). Haud absimilibus crepitaculis nunc utuntur Orientales, Arabicè *snuge*. Eorum fit mentio passim apud veteres. Ovidius *iv. Fastorum vers.* 181. — 184.

Protinus inflexo Berecynthia tibia cornu

Flabit, & Idaeae festa parentis erunt.

Ibunt semimares, & inania tympana tudent,

Aeraque tinnitus aere repulsa dabunt.

Virgilius *III. Aeneidos vers.* 111. — 113.

Hinc mater cultrix Cybele, Corybantiaque aera,

Idaeumque nemus: hinc fida silentia sacris,

Et juncti currum dominae subiere leones.

Epiphanius (c) *In adytis fiunt foedissima: mulierum denudationes, tympana, placentae, rhombus, calathus, lana confecta, & cymbalum, & cyceon potus in pibiala praeparatus.* Consonant quae superius attulimus ex Clemente Alexandrino, Propertius *Elegia ad Bacchum (d)*

Mollia Dircaeae pulsabunt tympana Thebae,

Capripedes calamo Panes hiantes canent.

Vertice turrigero juxta dea magna Cybelle

Tundet ad Idacos cymbala rauca choros.

G

Tur-

(a) ut apud Spon. *miscell. erud. antiqu. sect. I. art. 6.* fide Catbol. Eccles.

(d) *lib. III. Eleg. 17.*

(b) *Phurunt. de nat. Deor. cap. 30.*

(c) *lib. III. de*

Turrigero capite, vel quia Cybele, Rhea, Ops est Terra; vel quia primam turribus urbes munivisse creditum est. Ovidius (a)

*At cur turriferâ caput est onerata coronâ,
An primis turres urbibus illa dedit?*

Nec unquam ejus sacra à sacris Bacchi sejuncta, ut ex Strabone, aliisque superius allatis sit manifestum. *Est apud Anthedonios, inquit Pausanias in Boeoticis, medio maxime urbis loco Cabirom templum, & ab eo proxime abest sacer Cereri lucus, cum Proserpinae aede. Signum Deae è candido marmore. Liberi verò patris templum, cum simulacro fecerunt ante urbis moenia.* Vides sacra Cabirom Samothracia, Cerealia, Dionysiaca ab erudito Topographo ferè conjuncta. Clarius Euripides *Bacchis vers.* 78. — 82.

Τὰ τε μέγ' ὅς μεγάλας
Ὀργία Κυβέλας θεμισδών,
Ἀνὰ θυρσον τε τινάσων,
Κιοσὶ τε στεφανώεις
Διόνυσον θεράπων.
*Et Matris Magnae
Orgia Cybeles colens,
Thyrsumque quatens,
Et bedera coronatus
Dionysium colit.*

Orgia propria Cybeles: sunt enim dicta ἀπὸ τῆς ὀργῆς, ab ejus ira in Jovem, ut ait Clemens Alexandrinus (b), ubi mysteria deducit ἀπὸ τῆς μύτης, ab execratione, & abominatione, quae accidit circa Jovem, vel μυθήσια quasi μυθήσια. Sic Cybele non à Cybelis montibus, ut placet Scholiastae Aristophanis ad *Aves vers.* 877., & Svidae in Κυβέλη, quibusdam videtur dicta, sed à capitis rotatione, ἀπὸ τῆς κύβευς τῶν κεφαλῆν, vel quod agit homines in furorem, ut innuere videtur Festus (c).

Tam Phrygum, quam Bacchantium chori mitrâ caput cingebant, eamque sub mento ligabant, ne decideret, si quando ob vinum nutarent (d). Propertius (e)

*Cinge caput mitrâ, speciem furabor Iacchi,
Furabor Phoebi, si modo pleetra dabis.*

quia Bacchus θυλυμίτρης, muliebri mitrâ revinctus, ut loquitur Lucianus dialogo *Junonis & Jovis*. Sic quum apud Euripidem Pentheus Bacchantium in morem esset ornandus, nuncii monitu sumendi erant (f)

ΠΕ-

(a) IV. Fastor. vers. 229. — 230., Lucian. de Dea Syria. (b) in Protrept. pag. 10. edit. 1688. (c) V. Cybele; (d) Euseb. praepar. lib. II. (e) lib. IV. Eleg. 2. (f) vers. 831.

Πέπλοι ποδῆρες· ἐπὶ κάρα δ' ἔσται μίτρα.
Pepli talarēs, & supra caput erit mitra.

Pepli talarēs : nam Bacchus muliebri ac delicato corpore pingebatur, teste Origene contra Celsū. *Dicunt enim* (ait Isidorus (a)) *mulieres ei attributas, & vinum, propter excitandam libidinem. Unde & frons ejus pampino cingitur.* Ovidius (b)

Virgineā puerum ducit per litora formā.

Quidni igitur muliebri amictus veste? Hinc Tibullus (c)

Fusa sed ad teneros lutea palla pedes.

Statius I. *Achilleidos* vers. 262. — 263.

*Si decet auratā Bacchum vestigia pallā
 Verrere* —————

Bacchicorum igitur, καὶ ὀργιαζόντων fuit muliebris vestis serica, & purpurea, syrma, & crocata dicta, vel *Bassara* à Bassara loco Lydiae, uti ex Porphyryone ad Horatium adnotavit doctissimus Salmasius (d). Meursius tamen ad Lycophronem (e) tradit, per Βασάραν intelligi tam vulpem, quàm meretricem : nam Βασάρα, sive Βάσαρις Thracum lingua est vulpes, ut docet vetus interpretes Persii *Satyra* I. apud eundem Meursium. Hesychius : Βάσαρις ἀλώπηξ. & paullo ante : Βασάραι χιτῶνες, ἃς ἐφόρων αἱ Θράκται Βάκχαι, *Bassarae dicuntur tunicae, quas ferebant Thraciae Bacchae* ; inde Bacchas dictas *Bassaridas*, quia vulpinis pelli- bus succingebantur. Potius dixerim quia meretrices. Aliam nominis rationem, neque improbabilem adducit Phurnutus (f) ; Picam esse gar- rulam avem, Baccho consecratam, & Βασαῤῥάαν dictam, ἀπὸ τῆς Βά- ζεν, à garriendo, & εἰσαφιώτην, quod rixas, & contentiones pariat ; quae optimè in Bacchantes quadrant ; nam temulenti principiò loqua- ces, deinde rixantur.

Bacchantes praeterea cothurnati. Virgilius (g)

————— *nudataque mustis
 Tinge novo mecum direptis crura cothurnis.*

Nam cothurnatus Bacchus, cui dicata Tragoedia, ut Apollini comoe- dia : & tunc sine syrmate, aut crocata talari (h). Aeschylus apud Pau- saniam (i) de se scriptum reliquit : Puero sibi, dum uvas in agro cu- stodiret, dormienti Bacchum imperasse, ut tragoediam scriberet ; se- que, quum primū illuxisset, dicto audientem periclitatum, quid in ea re posset ; omniaque se minimo negotio consecutum. Difertè Demo- sthenes *oratione de corona* (k) conjungit Bacchanalia, sive Dionysia ma- jora, & novas tragoedias : καὶ ἀπαγορεύεται ἐν τῷ θεάτρῳ, Διονυσίοις τοῖς με- γάλοις, τραγῳδοῖς καμνοῖς. & Aristophanes in *Ran*is inducit Bacchum

G 2

ju.

(a) lib. VII. cap. 2. (b) *Metam.* III. vers. 607. (c) lib. I. *Eleg.* 7. (d) ad Tertullian. *de Pallio* cap. 5.
 (e) pag. 342. edit. Elzevir. in 8. 1597. (f) *De natur. Deorum* cap. 30. (g) *Georg.* II. in princ.
 (h) *Turneb. advers. lib.* XXV. cap. ult. (i) in *Atticis.* (k) pag. 320. edit. Avel. Allobr. 1687.

judicem datum apud inferos inter Aeschylum, & Euripidem, Tragicos Poëtas. Fulvius verò Ursinus ad nummum v. Familiae Vibiae, inquit, fuisse comoedias Baccho sacras, ex Scholiaste forte Aristophanis ad *Ranas vers.* 406., cujus verba sunt : τῷ δὲ Διονύσῳ αἱ κωμωδίαί ἀνάκειντο. At tigris, quae in nummo illo visitur nihil (quod est notandum) cum comoedia commune habet, nec larva ibi comica signatur, sed solidum caput hominis recisum. Erat cothurnus calceamenti genus utrique conveniens pedi : ὑπόδημα ἀμφοτεροδέξιον, ut ait Svidas in Κόθορνῳ. Hinc Theramenes, apud Xenophontem τῷ Ἑλληνικῶν libro II., quod nunc oligarchiae, nunc populi imperio Athenis faveret, *Cothurnus* appellatus : & ut ait Aristophanis Scholiastes ad *Ranas vers.* 546., ἐπειδὴ ἔστι ὁ κόθορνός ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ πρὸς τὰς ὑποδείσεις ἀμύττει, quoniam cothurnus calceamenti genus est, tam viris, quam mulicribus aptum : unde proverbium, cothurno versatilius. Ligneum eum fuisse, indicat Justinus Martyr Epistola ad Zenam, & Serenum : καθάπερ ὁ Λίαν μεγαλοφώνως τὸν Ὀρέστην ὑποκρινόμενος, φοβερὸς εἶ) ἔστι μέγας παρὰ τοῖς ἀνοήτοις ὁ δὲ τῷ ξυλίνῳ ποδῶν, καὶ κοιλίας ἐπιπλάσσει, καὶ σολῆς ἀλλοκότῃ, καὶ προσώπῳ περὶ τῶνδε ὑπέστη. Quemadmodum qui clamore ingenti Orestem personam referens, terribilis, & magnus ab insipientibus esse putatur propter pedes ligneos, & ventrem fastidium, & vestem peregrinam, & faciem monstrosam. Tragicum igitur calceamentum ligneum, ut necesse quidem fuit hominibus, magnos, & insigni proceritate Heroas statu-
râ, & gressu imitari conantibus. Pulchrè deridet Hercules Bacchum cothurnatum apud Aristophanem in *Ranis* (e), quod clavam, & leoninam pellem sibi sumserat,

Αἴμ' ἔχ' ὅτις τ' εἶμι δαποσοβῆσαι τὸν γέλωτ'
Ὀρῶν λεοντῶν ἐπὶ κροκῶτι κερκιδῶν
Τίς ὁ νῆς; τί κόθορνός καὶ ῥόπαλον ξυμλθέτω,
Ποῖ γῆς ἀπεδήμεις; —————
Non possum continere risum, quando ita
Leoninam crocoto inductam conspicio.
Quid hoc animi? quid clavae cothurno erat
Commercii? quò terrarum tendis? —————

Hinc simulacrum Jovis amicitiarum praesidis, à Polycleto Argivo factum, simile dicitur Libero patri à Pausania (a). Nam ei cothurni pro calceamentis sunt, & alterâ poculum, thyrsus alterâ tenet. Sic cothurnis usus est M. Antonius, quum Liberum patrem se ferret; unde Bacchus benignus ac blandus ab Ephesiis appellatus est, teste Plutarcho in ejus vita. Quin etiam, ut memoriae prodidit M. Annaeus Seneca (c): occurrerunt venienti ei Athenienses cum conjugibus, & liberis, & Διόνυσον salutaverunt. Vellejus libro II. Quum ante Liberum patrem appellari se jussisset, quum redimitus hederâ, coronâque velatus aureâ, & thyrsus tenens, cothurnisque succinctus, curru, veluti Liber pater veclus esset Alexandriae. Mirum certè nisi habuit aut
tigris-

(a) *AE. I. sc. II. vers. 8.*(b) *In Arcadika.*(c) *Suofor. I.*

tigridis, pantheraeve pellem, aut saltem hinnuleam, *νεβρίδα*, praecipuum Bacchi insigne. Euripides apud Aristophanem *Ranis vers.* 1242. — 1244.

Διώνυσος, ὃς θύρσοισι & νεβρίδι δораῖς

Καθαπλὸς ἐν πάλαισι Παρνασσὸν κάτα

Πηδῇ χορδαίων.

Diomysus, hasta, & hinnulorum pellibus

Qui cinctus, in piceis, jugum Parnasseum

Saltu pererrat.

Nebride maculosâ, inquit Diodorus in primo, significari astrorum varietatem. Hinc nebride usi bacchantes, quia Bacchus est Sol. Statius II. *Thebaidos vers.* 664.

Nebridas, & fragiles thyrsos portare putastis

Imbellem ad sonitum

Et in Euripidis *Bacchis vers.* 833. nuncius jubet Pentheum ferre

Θύρσον π' χειρὶ, καὶ νεβρίδα σιχτὸν δέρας.

Thyrsum manibus, & maculosam hinnuli pellem.

Nil frequentius apud Poëtas. Pantherae, pardi, tigrides, lynces Baccho addicebantur, ad significandam Solis velocitatem; vel quia vulgò creditus est tigride vectus in Indiam. Hinc frequens in gemmis Bacchus visitur, dexterâ thyrsum, sinistrâ cantharum tenens, & eum effundens in pantheram: ajunt enim pantheras vino delectari. Oppianus (a)

Pantheras etiam dona Bacchi capiunt.

Hinc in nummis Tyanensium Antinous, veluti Bacchus, tigridi insidens, & thyrsum gerens: & Osiris cum Iside bigâ tigridum vectus in nummo L. Septimii Severi, & Juliae Domnae Augustae, à Seleuciis cussis, apud Sponium (b). Horatius *lib. III. Ode. III.*

Hac te merentem, Bacche pater, tuae

Vexere tigres, indocili jugum

Collo trahentes,

Et Martialis (c):

Nam cum captivos ageret sub curribus Indos,

Contentus gemina tigride Bacchus erat.

Alii nummi exhibent Bacchum & Isidem curru vectos à centauris; qui Bacchi comites temulenti, ac feri; immo milites apud Nonnum in Dionysiacis (d). Unde centaurus sagittarius in nummo Prusiae Regis Bithyniae sub effigie Bacchi, cujus mentio, ex Musaeo Mediceo, fit à doctissimo

(a) De venat. IV. (b) scilicet II. art. II. (c) lib. VIII. ep. 26. (d) lib. XXVII. vers. 31.

fimo Spanhemio (a), uti & bigae centaurorum, quorum alter tibiam inflat, in nummo Faustinae junioris, à Nicaeensibus cuss. Idem vir clarissimus aliam bigam memorat centaurorum utriusque sexus, trahentium Bacchum & Ariadnem, in nummo Juliae, uxoris Severi, apud Sequinum: aliumque item Nicaeensium, in quo sedentes in thesa Bacchum & Isidem duo centauri trahunt; è quibus prior tibiam inflat, alterius tergo Cupido insidet (b). Euripides *Iphigenia in Aulide vers.* 1060. — 1061. in nuptiis Pelei & Thetidos agmen centaurorum venisse dicit

— Εἴ τι δαῖτα τῷ θεῷ,
Κρατῆρά τε Βάκχῃ.
— *ad convivium Deorum,*
Et craterem Bacchi.

Chiron, unus ex centauris, silvestria afferens dona inducitur à Catullo ad easdem nuptias, ubi Parcae vaticinatae sunt, Achillem ex Thetide oriturum, & Trojam everfurum. In nummis itidem Pergamenorum Centauri δαδῆχοι (c).

Thyrus fuit levis hasta, cujus mucronem hedera lambebat; sive ad significandam hederæ vim, quæ homines vino calentes sedat, sive quod ebrios vincire tanquam furiosos oporteat, ne in caedes, aut libidines ruant: *habet enim hedera vinciendi, obligandique naturam*, auctore Macrobio (d): *Nec desunt* (inquit Phurnutus (e)) *thyrsi, qui occulta hastilia continent, quasi raro dilabantur convivia, quibus copiosus praeest Bacchus, citra calamitatem aliquam, & vulnera, in quæ contumeliis provocati, & furore exciti feruntur: Hinc Bacchus appellatur Maenalis, & mulieres, à quibus colitur, Maenades (f)*. Erant thyrsi taeniis obvincti: nam hastam Osiridi, vel Soli, taenias, seu vittas Isidi tribuebant Aegyptii (g). Eorum fastigiis imposita nux pinea, quæ semper usurpata in Liberi sacris; sive quod fructus omnes invenisse dicebatur, ut Athenæus ex Neoptolemo Pariano in Dionysiade tradit (h); sive quod suave provenit vinum, ubi pinus nascitur (i); sive quod ad Venerem nux pinea reddit homines procliviores; sive quod pineâ nuce, & rhombo, aliisque puerilibus illecebris deceptus, & discerptus à Titanibus fuit Dionysus: unde illa Orphei apud Clementem Alexandrinum.

Κώνος, καὶ ῥόμβος, ἐ μάλινια καμπεσίγη
Μηλὰ τε χρύτεια καλὰ παρ' Ἑσπερίδων λιγυφώνων.
Pinea nux, rhombus, & qui flectunt membra, moventque,
Ludi, & quæ Hesperides canoram vocem habentes miserunt
aurea mala (k).

De pineis nucibus Hesychius: Κώνοι, οἱ θύεσσι, ἐ οἱ εὐόβιλοι, ἐ οἱ εὐόμβοι. Igitur tria hæc nomina nucis pineae, ut Spanhemio placet.

Et

(a) Dissert. V. (b) Spanhem. Dissert. V. (c) Id. ibid. (d) libro I. Saturnal. cap. 19.
(e) De natur. Deor. cap. 30. (f) Maenades representantur in urna marmorea apud Sponium scilicet II. art. V.
(g) Pighius explicat. mytholog. ad anni partes. (h) Athen. lib. III. cap. 7. (i) Plutarchus in Symposiasts lib. V. qu. III. (k) In Protrep. quem locum ex aliorum fide haud bene supra articulimus pag. 24.

(a). Et ipsi thyrsi *coni* appellati, quod fere semper vel nucem pineam habebant fastigiis impositam, vel quidpiam ad ejus formam confectum; ut passim in omnibus quotquot supersunt vetusti operis Bacchantibus, Maenadibus, Corybantibus videre licet; & praesertim in eximii artificii onyce apud clar. equitem *Pium Nicolaum Garellium* (b). Quum verò puerile ludicrum, rhombus, sive turbo, nucis quoque pineae figuram praeseferat, & *σρόβιλλο* dicatur à *σροβέω torqueo* (Neapolitanis, origine Graecis, etiamnum *strommolo*); hinc conversa ratione factum est, ut nux pinea *σρόβιλλο* fuerit appellata, intra quam nuclei αἱ *πιτυίδες*, & ipsi quandoque dicti *Κώνοι*, ut Casaubonus ad Athenaeum adnotavit (c).

Et fructus, & arbor sacra in Cereris sacris, quia Phrygia regio pinifera (d). Adscribam Stephani locum in *Μίλητο*, ut est à doctissimo Spanhemio (e) emendatus, quamvis relucetetur Abrahamus Berkeilius in *Commentario* ad eundem locum: οἱ γὰρ Ἀθηνῶναι ἐν τοῖς θεσμοφορίοις ΠΙΤΤΟΣ ΚΛΑΔΟΝ ὑπὸ τῷ σιβάδα, & ἐπὶ τῇ τῆς Δήμητρος ἱερᾷ ΚΩΝΟΝ ΠΙΤΤΟΣ εἰδιδεσαν, ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου τῆς γλύψεως: *Athenienses enim in Thesmophoriis PINVS KAMVM infra lectum, & supra Cereris simulacra FRUCTVM PINVS collocant, propter vetustatem generationis*. Julianus Imperator (f), ipso die verni aequinoctii arborem, Matri Deum sacram, succidi scribit: τέμνεσθαι γὰρ φασὶ τὸ ἱερὸν δένδρον κατὰ τὴν ἡμέραν, ὃ ἡλίου ἐπὶ τὸ ἄκρον ἰσημερινῆς ἀψίδος ἔρχεται. Ἐξ ἧς περισσάλπισμός τις λαμβάνεται. τῇ τεύτῃ δὲ τέμνεται τὸ ἱερὸν, & ἀπόρρητον θέρους τῆς θεᾶς Γάλας. ἐπεὶ τέτοις Ἰλάρεια, φασὶ, & εἰορταί. *Etenim sacram arborem succidi illo ipso die ferunt, quo Sol supremam aequinoctiorum apsidem attigit. Altero die tubarum clangore perstreperunt. Tertio sacra & arcana Galli messis putatur. Secundum haec, ut ajunt, Hilaria succedunt*. Ad Attinem, sive Solem Hilaria pertinere discimus ex Macrobio (g). Hinc Arnobius (h) *Quid enim vult illa pinus, quam semper statis diebus in Deum Matris intromittitis sanctuario?* Idcirco in nummis Catanensium Bacchus conspicitur cum magno racemo, Ceres cum spicea corona, ambo biga pantherarum, aut tigridum vecti: itemque figura nuda, ramum pineae manu gestans, & nucem pineam habens sub pede, cum inscriptione ΚΑΤΑΝΑΙΩΝ (i); nam, ut alibi dictum est, sacra Cereris & Bacchi in promiscuo. Strabo libro x. Γαλχόν τε καὶ τὸν Διόνυσον καλεῖται, καὶ τὸν ἀρχηγέτην τῶν μυθίων, τῆς Δήμητρος δαίμονα. δένδροφορεῖται τε & χορεῖται, & πελελαὶ κοινὰ τῶν θεῶν εἰσὶ τέτων: & *Dionysum Jacchum appellant, ac principem mysteriorum, genium Cereris: tum ramorum gestationes, choreae, sacrificia communia Deorum sunt istorum*. Dendrophori igitur in honorem quum Cereris, tum Bacchi, ramos pineos gestabant: quod in allato nummo significatum à Catanensibus. Sacra eadem pinus Neptuno, qui humidi, & genitalis principii dominus habebatur (k): neque absimili ratione Pana fingeant pinu cornua praecinctum (l).

Hederà redimitus Bacchus, vel quia hederæ inventor, quæ Aegyptiis

(a) Dissert. VI. (b) Ejus typum dabimus ad calcem operis. Vide Ant. Franc. Gorii librum *Inscriptionum in Etruriae Urbibus extantium* Tab. V. fig. 1., & Tab. XV. (c) lib. II. cap. 16. (d) Julian. Imp. orat. V. (e) Dissert. IV. de usu, & praesent. (f) eadem orat. V. (g) lib. I. Saturn. c. 21. (h) libro V. Vide Virg. lib. IX. *Aeneid.* vers. 85. (i) Spanhem. dissert. VI. (k) Plutarch. sympos. V. quæ 3. (l) Phurnut. cap. 22. & 27.

ptiis dicebatur planta Ostridis (a), vel in memoriam Cissi pueri, qui saltu prolapsus, dum orgia celebraret interiit, & in hederam versus est, ut scribit Constantinus Caesar (b): vel quia *citra cultum ubi vis copiosa provenit, facie alioqui non invenusta, corymbisque, & foliis virentibus frontem opacans, adstrictionisque vehementiam patitur, & postremo refrigerat citra odoris gravitatem*, auctore Athenaeo (c), vel quia viti persimilis (d); vel quod hederam semper viret, ut Bacchus est semper juvenis; vel quod habet spiritum quendam, qui de statu rationis deturbat; unde Bacchae rectà ad hederam ferebantur, eamque discerpebant, ac vorabant (e); vel quod antipharicum est ebrietas (f), vel quod Bacchus infans hederæ foliis à nutrice occultatus fuit, ne in Junonis potestatem deveniret. Ovidius III. *Fastor. vers. 769, & 770.*

*Nysiades nymphæ, puerum quaerente novercâ
Hanc frondem cunis apposuisse ferunt.*

Inde Bacchi cantharus, sive poculum hederaceum (g), ut ait Athenaeus (h), cissymbium dictum. Svidas: Κισσύβιον, ἐν κισσίνῃς ξύλῃς ποτήριον κυγίως. Aliter Pollux (i): τὸ δὲ Κισσύβιον κισσὸς παλαιοὶ καλεῖσθαι, ἀπ' οὗ τὸ ὄνομα: Cissymbium verò hederam ambibat, à qua, & nomen desumpsit. Sic & apud Theocritum *Idyll. 1. Poculo circum labra innectitur supernè hederam*

Τὸ δὲ παλὸν χεῖλη μαρτυρεῖ ὑψόθι κισσός.

Hederam coronantur Poetae, quasi Libero consecrati, & vinosi, ac oestro quodam infanientes: item quia sicut hederæ semper virent, ita carmina aeternitatem consequuntur (k). Ajunt tandem per hederam albam, & nigram diem, & noctem significari. Smilacem quoque inter Baccharum coronamenta recenset Callixenus apud Athenaeum, (l) ἐσπεφανωμένα, τινὲς μὲν ὄρεσιν, αἱ δὲ σμίλαξι, ἐς ἀμπελάς, ἐς κισσός. Hanc plantam hederæ similem facit Plinius (m).

Bacchum describens Albricus Philosophus, editus inter Mythologos Latinos, inquit (n): *Erat imago sua facie muliebri, pectore nudo, capite cornato vitibus coronato, qui super tigride equitabat. Muliebri forma, & corniger, quod vires, & robur ebrii amittant (o). Homerus Iliadis Z. vers. 265.*

*Μὴ μοι οἶνον ἄερε μελίφρονα, πότνια μήτηρ,
Μὴ μ' ἀπογνώσῃς μένεος δ' ἀλκῆς τε λάτρωμαι.
Ne mihi vinum praebeas mellitum, veneranda mater,
Ne me enervet, roborisque, & virium obliviscar.*

Pectore nudo, inquit Albricus, ad ostendendam vini naturam, quae secreta pandit, & mores detegit. Horatius *ad amphoram (p)*

————— *tu sapientium*

Cu-

(a) Diodor. lib. I. cap. XVII., Plutarch. de Isid. & Osir. (b) Themist. lib. XI. cap. XXXI. citatus a Hieron. Aleandro in explicat. Tabulae Solis pag. 21. (c) lib. XV. cap. V. (d) Plutarchus Sympos. lib. III. qu. II. Diodor. loc. cit. (e) Plutarch. quaest. Rom. CXIII. (f) Ex Varrone Servius ad VIII. Virg. Eclog. (g) Macrobius lib. V. Saturn. c. XXI. (h) lib. XI. cap. VII. (i) lib. VI. cap. XVI. n. 97. (k) Serv. ad XIII. Eclog. Virg. (l) lib. V. cap. VII. (m) lib. XVI. cap. 34. (n) cap. XXI. (o) Phlegonius cap. 30. (p) lib. III. Od. 21.

*Curas, & arcanum jocofo
Confilium retegis Lyaeo.*

Idem Horatius *lib. I. epist. v. ad Torquatum*

————— *potare, & spargere flores*
Incipiam, patiarque vel inconsultus haberi.
Quid non ebrietas designat? operta recludit,
Spes jubet esse ratas —————

Hinc proverbium, *οἶνος ἐ ἀλήθεια* apud Athenaeum *libro II. cap. II.* Ipse tamen Bacchus mentitur apud Aristophanem (a), quum inquit, duodecim, aut tredecim hostium naves à se demersas esse: cui Hercules respondet, vel Xanthias servus, ut ex Vaticano codice conjicit Ludolphus Kusterus:

————— *Κἄτ' ἐγὼ γ' ἔξηρρόμην.*
————— *Et ego expergiscebar dein.*

indicans, illum haec fecisse in somniis, δηλών, ὅτι ὄναρ τὰς τὰ ἐπραξέν, ut interpretatur Scholiastes, & qui eum describit Svidas in *Κἄτ' ἐγὼ γ' ἔξηρρόμην*.

Mente igitur concipere possumus, quomodo se ostentaverit Caligula, qui, teste Aurelio Victore, *Sorum supro, ac matronis illudens nobilibus, Deorum habitu incedebat, cum Jovem ob incestum, ex thoro autem Bacchanali Liberum se assereret.* Omnibus Baccharum insignibus usa est Messalina apud Tacitum (b): *At Messalina non aliàs solutioꝝ luxu, adalto autumnno, simulacrum vindemiae per domum celebrabat: urgeri praela, fluere lacus, & feminae pelibus accinctae assultabant, ut sacrificantes, vel insanientes Bacchae. Ipsa crine fluxo, thyrsum quatiens, juxtaque Silius, hederâ vinctus, gerere cothurnos, jaccare caput, strepente circum procaci choro.* Assultabant, ut sacrificantes, inquit Tacitus; nusquam enim sejunctae saltationes à Bacchi sacris. Lucianus *ἐπὶ ὀρχήσεως: Τὰ μὲν γὰρ Διονυσιακά ἐ Βακχικά, οἵμαί τε μὴ περιμῆδεν ἐμὸν ἀκῆσται ὅτι ὀρχησις ἐκείνα πάντα λῶ.* Neque enim arbitror te expectare, ut ex me audias, *Dionysiaca, & Bacchica illa omnia genus fuisse saltationis.* Adhibita etiam Pyrrhicha, & armifona, quae & Berecyntiaca. Vetus Scholiastes Sophoclis: *ἢ δὲ ὀρχήσεων ἢ μὲν Βερεκυντιακὴ λέγει*, ἢ δὲ κρητικὴ, ἢ δὲ πυρρίχη: ubi mendum subesse, ait Meursius ad *Lycophronem* (c) quod κρητικὴ sit Corybantiaca, sive Gnoſſia saltatio, πυρρίχη verò εἰσὸς πλῆθος: sed medicinā non est opus, quando Curetes jussu Rheae in Creta saltabant, Corybantes in Phrygia, ut habet Lucianus; nempe in Berecynto monte. Pyrrhicham, & bellicrepam saltationem Κορυβαντίαν, & Κρητικὴν appellari, monet doctissimus Casaubonus ad *Strabonis lib. x.*, in memoriam Corybantum, & Curetum; quorum similes fuerint Romanorum *Salii*, à saltando dicti, Quin etiam Romae inter Liberalium solemnities fuit Agon. Varro *libro v. de lingua Lat. In libris Saliorum*, inquit, *quorum cognomen Agonenſium, forsitan hic dies ideo appellatur potius Agonia.* Apud eundem auctorem

H

rem

(a) *Aristoph. in Ranae ab. I. sc. II. vers. 12. & 13.* (b) *Annal. XII.* (c) *vers. 259. in fine ὀρχησῆς ἀγῶς.*

rem extat solemne carmen , quod Flamen Martialis veteri vino libando & degustando medicamento causâ pronuntiabat : *Novam vetus vinum bibo , novo veteri morbo medeor*. Unde dies dictus *Meditrinalia* . Huc facit quod Masurius Sabinus scribit , teste Macrobio (a) : *Liberalium Dies à Pontificibus Agonium Martiale appellatur*.

Liberalia celebrabantur in propatulo , & in media luce Urbis ; non , ut Bacchanalia , in occulto , de quibus agitur in nostro Senatusconsulto. Erant statae feriae , non indictivae , à Libero dictae , & à libertate bibendi , & loquendi. Naevius apud Festum in *Liberalia* : *liberâ linguâ loquemur ludis liberalibus* (b). Semel in anno fiebant ad XVI. Kal. Aprilis , quo tempore vina à faecibus separabantur . Quin etiam pueri relietâ praetextâ , togam virilem sumebant . Tullius ad Atticum scribens (c) : *Cicerones pueri amant inter se , discunt , exercentur ; sed alter , ut dixit Isocrates in Ephoro , & Theopompo , fraenis eget , alter calcaribus . Quinto togam puram Liberalibus cogitabam dare . mandavit enim pater . ea sic observabo , quasi intercalatum non sit* . Cuius rei rationem reddere conatur Ovidius (d) :

*Restat ut inveniam , quare toga libera detur
Lacifero pueris , candide Bacche , tuo .
Sive quod ipse puer semper , juvenisque videris ,
Et media est aetas inter utrumque tibi ;
Seu quia tu pater es , patres sua pignora natos
Commendant curae , numinibusque tuis .
Sive quod es Liber , vestis quoque libera per te
Sumitur , & vitae liberioris iter . &c.*

Liberum à *liberando* deducit Servius , quod refert ad animae purgationem (e) , de qua superius dictum est . Varro à Libero , & à libis dicta putat Liberalia (f) : *Liberalia dicta quod per totum oppidum ea die sedent sacerdotes Liberi , hederâ coronatae anus , cum libeis , & foculo pro emptore sacrificantes* . De hac re Ovidius (g) :

*Carminis hujus opus , causas expromere , quare
Vilis anus populos ad sua liba vocat .
Et vers. 735. — 736.
Liba Deo fiunt , succis quia dulcibus ille
Gaudet , & à Baccho mella reperta ferunt .*

Liba enim conficiebantur cum melle , ut docet M. Cato in libro *de re Rustica* cap. LXXV. Item Ovidius vers. 761. — 766.

*Melle pater fruitur , liboque infusa calenti
Jure repertori candida mella damus ,
Femina cur praesit , non est rationis optatae ,
Femineos thyrsos concitat ille choras .*

Cur

(a) lib. I. Saturn. c. 4. (b) Vide Plutarchum quaest. Rom. CIV. (c) lib. VI. epist. I. (d) Fastor. III. vers. 771. — 778. (e) ad 1. Georg. Virgillii. (f) lib. V. de LL. (g) lib. III. Fast. vers. 725. — 726.

*Cur anus hoc faciat, quaeris? vinosior aetas
Haec est, & gravidae munera vitis amans.*

nam vetulae bibaculae. Plautus in *Curculione* actu 1. sc. II.

Ph. *Sitit haec anus.* Pa. *Quantillum sitit?* Ph. *Modica est, capit
Quadrantal.* Pa. *Pol, ut praedicas, vindemia haec
Huic anni non satis est soli* —————

Quadrantal, quod Graecis ἀμφορέας, vas erat pedis quadrati, & (a) continebat sextarios quadraginta & octo; sextarius cotylas, sive heminas duas; Aurea tamen amphora, quam Bacchus, in Naxo sibi datam à Vulcano, Thetidi, quae Lycurgum effugiens in mare se receperat, dono dedit, major pede cubico fuisse videtur; in ea enim Achillis ossa condi debebant, ut Stesichorus refert apud Homeri Scholiasten (b).

Nil igitur Liberalibus in occulto; immo in publico instructae epulae magnificentissimae. Tertullianus Apologetico (c): *Herculanarum decimarum, & pollinctorum sumtus tabularii supputabunt Apaturiis, Dionysii mysteriis Atticis coquorum dilectus indicetur. Ad fumum coenae Serapicae sparteoli excitabantur. De solo triclinio Christianorum retrahatur.* & alibi (d): *Non in publico Liberalibus discumbo, quod bestiariis suprema coenantibus mos est.* Aliud agit Desiderius Heraldis (e), dum, deceptus ambiguo ejusdem Tertulliani loco cap. v. de spectaculis, existimat, Liberalia dici apud eundem auctorem omnis generis ludos, ut rectè adnotat Rigaltius (f).

Palam, & inspectantibus honestissimis matronis, procedebat etiam pompa Ithyphallica. D. Augustinus (g): *Inter cetera (inquit) quae praetermittere, quoniam multa sunt, cogor, in Italiae compitis quaedam dicit (nempe Varro) sacra Liberi celebrata, cum tanta licentia turpitudinis, ut in ejus honorem pudenda virilia colerentur; non saltem aliquantum verecundiore secreto, sed in propatulo, exsultante nequitia. Nam hoc turpe membrum per Liberi dies festos, cum honore magno; plostellis impositum prius rure, in compitis, & usque in Urbem postea vehebatur. In oppido autem Lavinio uni Libero totus mensis tribuebatur, cujus diebus omnes verbis flagitiosissimis uterentur, donec illud membrum per forum transvectum esset, atque in loco suo quiesceret. Cui membro inhonesto matrenfamilias honestissimam palam coronam necesse erat imponere. Sic videlicet Liber Deus placandus fuerat proventibus seminum, sic ab agris fascinatio repellenda.* Et alibi (h): *Rideo porro sacra Liberi, quae cum alibi, tum Lavinii fierent impudentissima pudendorum virilium.* Hic mos, ut fere reliqua omnia à Graecis, & Aegyptiis quae heic describere pudor vetat: legi tamen possunt apud Herodotum (i), & Plutarchum, ubi pompam narrat, qua (k) Demetrio Poliorceti, honores Bacchicos appetenti, obviam processum est. Item apud Athenaeum (l), & Lucianum (m). Pertinebant autem omnia ad significandam foecunditatem, & genitalem vim; unde etiam

H 2

ovum

(a) Festus in quadrantal, & in hemina. (b) Ex Stesichoro Scholiastes Homeri ad Iliad. v. vers. 91. Edit. Bur-
nesii pag. 852. (c) cap. 39. (d) cap. 42. (e) Digression. ad Tertullian. Apolog. lib. I. cap. 28.
(f) ad libr. de spectaculis. (g) De Civit. Dei lib. VII. cap. XXI. (h) cap. XXII.
(i) lib. II. cap. XLIX. (k) In Demetria. (l) lib. VI. cap. 15. (m) De Dea Syria.

ovum in Bacchi mysteriis, ut idem Plutarchus tradit in *Symposiacis lib. II. qu. III.*, & ex Plutarchi scriniis Macrobius *Saturnal. lib. VII. cap. XVI.* ubi quaerit, gallina ne, an ovum fuerit prius. Ut Paeon carmen fuit Apollini sacrum, ita Ithyphallicum Baccho: cujus exemplum videsis concinnatum à Casaubono ad Athenaeum (a).

Pompa hujusmodi dicebatur *φαιφαιλία*: qui ferebant *φαλλοφόροι* (b): chori canticum *φαλλικὸν ᾄσμα*. Dicaeopolis apud Aristophanem *Acharnan.* (c)

————— ᾄσομαι τὸ φαλλικόν.

————— cantilenam de pene accinam.

Graeci ab Assyriis, Persis, & Aegyptiis acceperunt, de quibus Ptolemaeus (d): *καθ' ἑαυτὸν δὲ παρ' αὐτοῖς τὰ γεννητικὰ μέρη*: *Sacra sunt apud eos membra genitalia*. De Aegyptiis feminis auctor est Herodotus (e), phallos ficulneos è collo pendentes circumgestasse. Forte quia Bacchus dictus est *Sycites ficulneus*, quasi ficus repertor & cultor; & hoc cognomine fuit in honore apud Lacedaemonios (f). Sed Pausanias in *Atticis* scribit, fici stirpem à Cerere Phitalo dono datam in hospitii remunerationem. *Dactylos Syriacos*, & *Phoenicios* dictos fuisse *Σύκας*, & *συκοθαλάσσας*, docet Spanhemius *dissert. VI.* Similia Phallophoriis *Pamylia* sacra, de quibus videndus Plutarchus libro de *Iside*, & *Osiride*. *Pamylum* quendam memorant, qui qua die natus est Osiris, ex Jovis templo aquam petens, jussus est à voce quadam proclamare, *Osirim esse natum magnum Regem*; deinde ei traditum fuisse Osirim, à Saturno nutriendum.

Diversa à Liberalibus *Vinalia* in urbe Roma; & quidem duplicia. *Priora Vinalia*, quae & *Aphrodisia* dicta, & *Veneri* sacra (ut ex Varonis Satyra *ὅτι ἀφροδισίων* conjicit (g) Gutherus) ix. Kal. Maji, *de gustandis vinis instituta sunt*, auctore Plinio. (h); & tunc vinum novum Jovi libabatur, ut tradit Festus in *Vinalia*, & *Calpar*: ubi legendae breves doctissimi Jos. Scaligeri castigationes. *Posteriora Vinalia*, sive *rustica* celebrabantur xiii. Kal. Septembris, die Jovi sacro, tempestatibus leniendis; vel ante diem xii. Kal., ut scribit Varro (i): *Vinalia rustica dicuntur ante diem duodecimum Kal. Septembris, quod tum Veneri dedicata aedis*. Plutarchus ea *Veneralia* appellat (k), traditque, multum vini è templo Veneris effundi consuevisse: quum enim uvarum recentium mentio ibi fiat, ab Aenea post partam de Mezentio victoriam collectarum, unde *Veneraliorum* origo; perspicuum est, eum de Vinalibus rusticis, sive posterioribus agere, quae fiebant Augusto mense. His affinia Graecorum *Pithoegia*, quae tamen celebrabantur duodecima mensis Anthesterionis die, post flatum Favonii, ad primitias novi vini delibandas, & dolia referanda, ut docet Plutarchus (l).

Habuerunt & ipsi Graeci rustica *Dionysia* mense Posideone, qui includebat in nostrum Januarium. Theophrastus *characterum cap. III.* sive *ὅτι ἀδολεσχίας*. Ποσειδεώνος ἡ κατ' ἀγρὸς Διονύσια; de quibus meminit Aristophanes (m). Sane fallitur Pitiscus, qui *Dionysia* eadem esse putat ac *Bru-*

ma-

(a) lib. VI. cap. XV. (b) Athen. lib. XIV. cap. IV. (c) ad. II. sc. I. vers. 25. (d) lib. I. Tetrabibl. (e) lib. II. cap. XLVIII. (f) Athen. lib. III. cap. V. (g) De vet. jur. Pontif. lib. III. cap. XV. (h) lib. XVIII. cap. XXIX. (i) lib. V. de LL. p. 67. edit. Rom. 1557. (k) Quaest. Roman. XLV. (l) Sympos. lib. III. qu. VII. Harpocration in Xécs. (m) Acharn. act. II. Sc. I.

malia (in eundem scopulum impingit Kippingius (a)) quae sic dicta à *Bruma*, quasi hyemalia; quae incidebant in VIII. Kal. Decembres, uti ex auctore *Geoponicorum* idem Pitiscus, & Gyraldus in libello *de Annis & mensibus* adnotarunt. Jure tamen reprehendit eos; qui à *Brumo*, quasi Baccho appellata esse existimant; nam veteres nunquam Bacchum Βρῦμον dixere, sed Βρόμιον. Quomodo erunt igitur *Brumalia* eadem ac *Dionysia*? Ait, apud Ethnicos omnis lasciviae, & hilaritatis publicae genere celebrata fuisse, & in Christianis reprehensa à Tertulliano (b), & Synodo Trullana can. LXII.; citatque Petavium in notis ad Juliani Imperatoris *Misopogonem*. Verum non de Brumalibus ibi sermo est Petavio, sed de hilaritatis publicae die, Kalendis nimirum Januariis; ideoque S. Maximum citat *Orat. de Calendis Jan.* Quinimmo manifestè ibi separantur à Tertulliano: *Saturnalia, & Januariae, & Brumae, & Matronales frequentantur*. Sic memorato canone Trullanae Synodi: Τὰς ἑπομηνεύουσας Καλῆδας, καὶ τὰ λεγόμενα Βοτὰ, καὶ τὰ καλέμενα Βρῦμάλια, *Calendas, quae sic appellantur, & quae dicuntur Vota* (forte III. Non. Jan., de quibus in l. 233. D. de verb. signif.) *& quae vocantur Brumalia*. Illud sane in eodem Petavio non est ferendum, quod *Brumalia*, inquit, *sunt Saturnalia*: vel pueris enim notum est, *Saturnalia* pertinere ad XVII. Kal. Jan., idest XVI. Decembris diem; *Brumalia* ad diem XXIV. Novembris, sive A. D. VIII. Kalendas Decembres. Respexit sane vir doctus ad *Brumae* etymon, quae dicta quasi *brevima*, quod *brevissimus* est dies; ut innuere videtur Festus in *Bruma*.

Dionysia majora apud Athenienses fiebant mense *Anthesterione*, qui incidebat in mensem *Martium*, non in *Novembrem*, ut doctus ceteroqu岸 Graecus Theodorus Gaza ostendere conatus est adversus Philostratum (c): in quam sententiam Gyraldum quoque, aliosque auctoritate sua traxit. Sed malim ego in hac re cum uno Josepho Scaligero errare, quàm sapere cum aliis quamplurimis. Diserte Plutarchus in *Symposiacis libro III. qu. VII.* Anthesterionem ponit μετὰ ζέφυρον, post flatum Favonii; & libro IX. qu. X.: ἀνθεστηριῶντι πίνοσι μὲν καὶ χερμῶνα· bibunt mense Anthesterione post hyemem, ut nemini dubium esse possit, fuisse vernalem mensem, cui nomen à floribus (d). Praeterea idem Plutarchus hoc mense expugnatas à Sylla Athenas tradit: ἐλθὼν δὲ τὰς Ἀθῆνας αὐτὰς φησὶν εἶναι τοῖς ὑπομνήμασι, Μαρτίαις καλῆδαῖς, ἥτις ἡμέρα συμπίπτει μέγιστα τῇ νεμλίᾳ τῷ Ἀνθεστηριῶνος μῶος· Cepisse Athenas se *Calendis Martiis* refert in *Commentariis*, qui dies plane in primam diem incidit mensis *Antestherionis*. Et Anthesterione Caesarem Dictatorem fuisse confossum apud Appianum (e): εἰς ἡμέρας αὖς καλῆστιν Εἰδοῖς Μαρτίαις, Ἀνθεστηριῶνος. Ecce. Hoc itaque mense majora *Dionysia*. Ulpianus ad *Demosthenis orationem contra Leptinem*; τοῖς δὲ μεγάλαις Διονυσίαις, Ἀνθεστηριῶνος μῶος. *Magnis autem Dionysiis mense Anthesterione* (Wolfius vertit mense *Novembri*.) Et quidem die XII. Thucydides in *secunda Historia*: τὰ γὰρ ἱερὰ εἰς αὐτῇ τῇ ἀκροπόλει ἐκ ἁλῶν θεῶν ἔσθι, ἐκ τὰ ἐξω· πρὸς τὸ τὸ μέγιστος τῆς πόλεως μάχην ἴδρυ, τὸ, τε τῷ Διὶ τῷ Ὀλυμπίῳ, καὶ τὸ Πύθιον, καὶ τὸ

(a) lib. I. cap. X. *Antiquit.* (b) *De Idolatria* cap. XIV. (c) Scalig. de *Emendat. temp.* cap. de *Periōdo Antica*. Gazam habes in *Uranol.* Pétavii edit. Paris. 1630. (d) *Harpocration* in *Ἀνθεστηριῶντι*. (e) *De Bello civil.* lib. II. pag. 522. Edit. Stephani 1592.

καὶ τὸ τῆς Γῆς (τῆς Δήμητρος exponit *vet. Schol.*) καὶ τὸ ἐν λίμναις Διονύσου, ὡς τὰ ἀρχαῖότερα Διονύσια τῇ δωδεκάτῃ ποιεῖν) ἐν μὲν Ἀνθεστηρίωνι : *Nam in ipsa arce sunt & aliorum Deorum delubra, & quae sunt extra ab hac parte potissimum sita visuntur Jovis Olympii, & Apollinis Pythii, Telluris, & Bacchi in Limnis, in cujus honorem vetustiora Bacchanalia celebrantur duodecimo mensis Anthesterionis die.* Ubi Limnas locum esse in superiore urbis parte, adnotavit Scholiastes. Itaque certamen, eo mense celebratum, dixere ἀγῶνα ἐν Λίμναις, ἀγῶνα ἐν ᾧσιν, ἀγῶνα ἀσυχόν : de quo accipiendus locus Svétonii in Caligula (a) : *Edidit & peregre spectacula : in Sicilia Syracusis Asticos ludos.* De hoc Dionysii Templo in Limnis verba faciens Demosthenes Oratione adversus Neaeram, inquit : ἀπαξ γὰρ τῷ ἐνιαυτῷ ἐκδύεσθαι ποιεῖται, τῇ δωδεκάτῃ τῆς Ἀνθεστηρίωνος μηνός. *Semel verò quotannis aperitur duodecima mensis Anthesterionis (b).* Ad majora igitur Dionysia pertinent illa Plutarchi in Demetrio : *Quo die agi solent Bacchanalia, pompam intermiserunt, quòd ingens, & intempestivum gelu exitisset, & quia frequens deciderat pruina, non vineas modò, & ficus omnes adussit frigus, sed frumentum quoque maxima ex parte in herba perdidit.* Verno igitur tempore.

Majora proculdubio Dionysia mense Anthesterione peragebantur; quin etiam minora mysteria, diversis tamen diebus; sed non majora mysteria, sive initia Cereris, & Bacchi. Majora sanè, & minora *Dionysia* à majoribus & minoribus *mysteriis* cum cura separare oportet, ut rectè monet Petavius (c), nisi ultro malumus in syrtes, & errores inextricabiles nos conjicere. De parvis *mysteriis* mense Anthesterione, auctorem habemus Plutarchum (d) : ἀλλὰ τὰ μικρὰ τῆς Ἀνθεστηρίωνος ἐπέλθοντο. *Sanè mysteria (inquit Julianus Imp.) bis in honorem Cereris Athenienses celebrant. Primum parva illa (sic enim appellant) quum Sol arietem pervadit; majora deinde quum in chelis versatur, ob eas, quas modò dixi rationes. Ac majora quidem, & minora, cum aliis pluribus, opinor, ex causis appellata sunt, tum hae potissimum intercesserunt, quòd illo recedente magis quàm accedente celebrare ista consentaneum est.* Majora igitur mysteria Sole recedente, idest autumno, & mense Boedromione, qui in nostrum Octobrem incidit, ex Josephi Scaligeri sententia (e). Plutarchus in Demetrio : τὰ δὲ μεγάλα τῆς Boedρομίωνος : & in Phocione, εἰκὼν δὲ μεγάλους μυστηρίους ἢ παρὰ χεῖρ οἰνοχόημα Χαβρίας Ἀθληταῖς καὶ ἑκάστον ἐνιαυτὸν τῷ ἑκτῇ ἐπὶ δέκα τῆς Boedρομίωνος. *Parta victoria est magnis mysteriis. Cujus causa decimo sexto die mensis Boedromionis dabat populo Atheniensi quotannis Chabrias vini congiarium.* Hic mensis faustus Alexandro; nam celebris pugna ad Arbela, sive Gangamela commissà est hoc mense, undecimo die à Lunae defectione, de qua Plutarchus in Alexandro : ἡ μὲν δὴ σελήνη τῆς Boedρομίωνος ἐξέλιπε, ὥς τι τῶν μυστηρίων τῆς Ἀθλητικῆς ἀρχῆς. Porro luna mense Boedromione defecit sub initium *mysteriorum*, ut ea Athenis agunt. Per xx. dies mysteria peragebantur, quorum primus ἀγυρμός Hefychio, τῶν μυστηρίων ἡμέρα πρώτη, quòd tum primum

(a) cap. XX. (b) Vide Harpocratonem in Χότς. (c) ad Themistii orat. XII. (d) in Demetrio. (e) De Emendat. temp. lib. I.

inum initiati cogeantur. Sequentibus diebus ludi scenici (his acta est Aristophanis comoedia *Nubes* (a), qua Socrates irridetur) Agon, & saltatio bellicrepa, itemque λαμπαδοδρομία. Vigessimus & ultimus dies religiosissimus; quo mysticam Bacchi pompam educebant, & cum cantu, & pompa Eleusinem deducebant, οὗ τῷ τὸν Γαγχον ἔξῃγον. Hac die praesidium Macedonum Athenas ingressum est, post excisas ab Alexandro Thebas. Plutarchus in Camillo: καὶ μὲν πάντα φερεῖν Ἀθηναῖοι Μακεδόνων ἐδέξαντο, οὐδ' αὐτῶν τῶν εἰκάδα τῆς Βοηδρομιῶνος, ἣ τὸν μυσικὸν Γαγχον ἔδειξαν. Posteaque praesidium Macedonicum vigesimo die mensis Boedromionis recepisse Athenienses, quo die mysticam pompam Bacchi educunt. Et in Phocione: εἰκάδι γὰρ ἡ φερεῖα Βοηδρομιῶνος εἰσήχθη μυστηρίων ὄντων, ἣ τὸν Γαγχον ἔξ' ἄστεος Ἐλευσίναδε πέμπουσιν. Quippe die mensis Boedromionis vigesimo praesidium ingressum est, mysteriorum solennibus, quo die Iacchum ex Urbe Eleusinem deducunt. Mysteria καὶ ἔξοχλῳ majora intelliguntur. & quotannis celebrabantur. Aristides oratione Eleusinia: παρῃ γὰρ τοῖσι αἰμῶν ἄλλαι δι' ἔτους πέμπτε καὶ ἑπτὰ πληροῦν, μόνη δ' ἡ τῶν μυστηρίων πᾶντος ἔτους εὐκλειτεν (b). Nam quum reliquae celebritates quinto quoque anno, vel tertio peragantur, sola haec mysteriorum celebritas, ut quotannis instauraretur obtinuit. Quinto quoque anno celebrabantur Olympia. Seneca *Hercule Furente* vers. 839. — 840.

*Quantus Eleum coit ad Tonantem,
Quinta cum sacrum revocavit aestas.*

Tertio quoque anno Thebis orgia Trieterica; quod triennali expeditione Bacchus Indiam subegisset. Idem Seneca *Herc. Oetaeo* vers. 594. — 599.

*Nos Cadmaeis Orgia ferre
Tecum solitae condita cistis,
Cum jam pulso sidere brumae
Tertia Soles evocat aestas,
Et spiciferae concessa Deae
Attica Mystas claudit Eleusis.*

Ad Dionysia minora hunc locum pertinere putat Joseph Scaliger (b), sed vicissim carpitur à Petavio (c). Nam Trieterica non Athenis, sed Thebis tertio quoque anno celebrabantur. Lucanus *lib. v.*

Delphica Thebaeae referunt Trieterica Bacchae

Eleusinia verò haud longe ab Athenis annua; quò spectant postremi duo Senecae versus, uti & alii ex allato loco *Herculis furentis*,

*Quanta cum longae redit hora noctis
Crescere, & somnos cupiens quietos
Libra Phoebeos tenet aequa currus,
Turba secretam Cererem frequentat,*

Et

(a) *Aelian. Var. hist. lib. II. cap. 23.*, *Lucianus de draconibus.* (b) *Ioco est.* (c) *Not. ad Themist. orat. XII.*

*Et citi teclis properant reliclis
Attici noctem celebrare Mystae.*

Ad haec, non Baccho Thebano faciebant Athenienses, sed Jaccho Sabazio, sive Zagreao, ex Jove & Proserpina nato, ut docet Arrianus (a): καθάπερ καὶ Ἀθῆναιοι Διόνυσον τὸν Διὸς καὶ Κόρης σέβουσιν, ἄλλον τῶν Διόνυσον· καὶ ὁ Ἰακχὸς ὁ μουσικὸς τέττω τῷ Διονύσῳ, ἔχι τῷ Θεβαίῳ, ἐπώδε). *Quemadmodum etiam Athenienses Bacchum Jovis & Proserpinae filium colunt, diversum ab hoc Baccho. Et Jacchus mysticus huic Baccho, non Thebano illi accinitur.* Non erat igitur cur Aegyptii de Atheniensibus quererentur, ut de reliquis Graecis factitasse docet Diodorus (b); nam antiquissimum Athenis colebant Dionysum, sive Osirim, non Bacchum Semeleium; unde rectè colligas, non omnes Graecos ad Bacchum Thebanum purgationes retulisse, ut supra dicebamus (c). Annua, inquam Eleusinia. Herodotus lib. viii. cap. lxxv., ubi de Dicaeo quodam transfuga ad Persas, qui interrogatus à Damarato, quid sibi vellet pulvis, & clamor ex Eleusine, respondit; mystici Bacchi pompam sibi videri: τῷ δὲ ὁρτῷ ταύτῳ ἀγασσάμενοι Ἀθῆναιοι διὰ πάντα ἔτεα τῇ Μητρὶ, καὶ τῇ Κόρῃ, καὶ αὐτῶν περὶ βελόμβος καὶ τῶν ἄλλων ἐνδύων, μυστέον· καὶ τῷ φωταύτῳ τῆς ἀκνῆς, ἐν ταύτῃ τῇ ὁρτῇ ἰακχόζουσιν. *Hoc verò festum Athenienses celebrant quotannis Cereri, & Proserpinae. Et his sacris quicumque vult, & Atheniensium, & aliorum Graecorum initiantur. Ejusmodi autem vox, quam audis, est in hoc festo Bacchantium.* Vides, tum annua fuisse Eleusinia, tum Iaccho & Cereri promiscua. Nec tamen admodum arcana, quando tam facile quilibet Graecorum iis initiabatur. Immo & Barbari, & peregrini, Tullii saltem aetate, qui ait *primo de Natura Deorum. Omitto Eleusinam sanctam illam, & Augustam,* Ubi initiantur gentes orarum ultimae (d).

Afferam insignem Demosthenis locum in oratione de Corona (d), ubi Aeschinem, veluti Eleusinium Corybantem traducit, & fere nihil praetermittit eorum, quae ad ea sacra spectare putabantur, initia, hinnulorum pelles, lustrationes & expiationes, verba initiatorum sacerdote praeeunte, ululatus, serpentes, coronas, saltationes, Bacchicum epiphonema, tedas, vannum, ac denique sacra in propatulo, & maribus feminisque communia: ἀνὴρ δὲ χυρόμβρος τῇ μητρὶ πέλας τὰς εἰβλάς ἀνεγίνωσκες, καὶ τὰλλα σιωπεσκαδῶρας· τῷ μὲν νύκτα νεβρίζων, καὶ κρατηρίζων, καὶ κατὰ ἄρων ἰὺς πέλας. καὶ δαπομέτλων τῷ πηλῷ, καὶ τοῖς ποτύροις, καὶ ἀπασῶς ἀπὸ τῆς κατὰ φάρμας, καὶ κελεύων λέγειν, ἐφυγον κακὸν, εὖρον ἀμείνον· ἐπὶ τῷ μηδένα πώποτε πηλικούτον ὀλολύξαι σεμνωρόμβρος· καὶ ἐγωγε νομίζω· μὴ γὰρ οἶεσθ' αὐτὸν φθέρειν μὲν ἔγωγε μέγα, ὀλολύξεν δ' ἐχ' ὑπέρλαμπρον· ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις τὰς καλὰς θιάσας ἄγων ἀπὸ τῶν ὀδῶν, ἰὺς ἐσεφανορόμβρος τῷ μαρμάτρῳ, ἐ τῇ λάκῃ, ἰὺς ὄφης ἰὺς παρείας θλίβων, ἐ ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς αἰώρων, ἐ βῶν, Εὐοῖ Σαβοῖ, ἐ ἐπορχέμβρος ὑῆς, Ἀτλῆς, Ἀτλῆς ὑῆς· ἐξαρχος ἐ φορηγέμων, ἐ κιτλοφόρος, ἐ λιχνοφόρος, ἐ τὰ ποιαῦτα ὑπὸ τῶν γραῖδίων ποροσαγορόμβρος.... *Vir sacilus, matri initianti libros lectitasti, & in ceteris rebus ad imposturam necessariis adjutasti: noctu quidem hinnulo-*

rum

(a) de Exped. Alexandr. lib. II. pag. 82. edit. Gronov.
(d) Vide Meurhium Them. Att. lib. II. cap. XXXIV.

(b) Vide supra pag. 30. (c) pag. 36.
(e) pag. 349. edit. an. 1607. Auctoris Alibiogum.

rum pellibus, & aqua lustrans atque expians eos, qui initiabantur, & extergens luto, & fursuribus: & quum surrexisses à lustratione, dicere jubens: Mala effugi, reperi meliora: id tibi laudi ducens, quòd nemo unquam tantum ululasset: idque & ego puto. Nolite enim credere, quum tam clarè loquatur, eum non clarissimè ululare. Interdiu autem praeclaros illos coetus per vias ducens, foeniculo, & populo redimitus, serpentes, quas parias vocant, elidens, & supra caput efferens, & clauitans: Euvœ Sabœ; & interim saltitans, Hyes, Attes, Attes Hyes; auspex, & antecambulo, & picifer, & vannifer, & ejus generis aliis nominibus ab amiculis salutabare. Quod autem mysteria, & τελεταὶ communia fuerint Cereri, & Baccho, praeter indicium, quod facit Caesaubonus (a), plura extant apud veteres criticos argumenta. Ad illa enim Sophoclis in *Antigone* carmina, 1231. — 1237.

Πολυώνυμε, Καδμείας
νύμφας ἄγαλμα, καὶ Διὸς
βαρυβρεμέτα γένον,
κλυτὴν ὅς ἀμφέπει
Ἰταλίῳ, μέδεις ὅ παρ-
κοῖνς Ἑλλασινίας
Διοῦς ἐν κόλποισι,
Bacche Cadmaeae
Puellae decus,
Et Jovis tonantis genus,
Inclutam καὶ regis
Italiam, & curas
Eleusina communem
In sinu Cereris,

notant (παρκοῖνς Ἑλλασινίας) post alias interpretationes, ἢ ὅτι κοινὰ τὰ μυστήρια Δημήτρως καὶ Διονύσου, vel quia communia mysteria Cereri, & Baccho. Ad illa verò in *Ranis* Comicis 325. & 326.

Ἰαχ' ὦ πολυμήτοισι
Ἑδραὶς ἐνθάδε ναίων,
Jacche, ὁ pretiosas qui
Sedes hîc habitas,

ajunt, καθὸ στωίδρου τῇ Δήμητρι ὁ Διόνυσος; quoniam cum Cerere statuitur Bacchus. Ipsum Pindarus (b) πάρεδρον Δημήτρεσσι appellat. Hinc L. Mummius Achaicus Aristidis tabulam, de qua Plinius libro xxxv. cap. iv., habentem Liberi imaginem, in Cereris delubro posuit: de qua Strabo (c) infit: τὸ δὲ Διόνυσον ἀνακείμενον ἐν τῇ Δημητρείῳ τὸ ἐν Π' ὧμῃ κάλλιπον ἔσγον ἑωρῶμεν (Manuscr. ἑωράκεμεν) Bacchum autem illum Romae in Cereris dedicatum inspexi, opus pulcherrimum. De communi Bacchi, & Cereris cultu consulendum ait Spanhemius (d),

I

Stra-

(a) ad Athen. lib. VI. cap. XV. (b) *Isthmion*. Od. VII. v. 3. & 4. (c) lib. VIII. pag. 381. i
(d) ad Callimachi hymnum in Cererem v. 7.

Strabonem, qui observat (a) à pluribus Graecis attribui: καὶ τῇ ΔΗΜΗΤΡΙ ἢ Δία τὸ ὀργιασικὸν πᾶν, καὶ τὸ Βακχικόν, καὶ τὸ χορικόν, καὶ τὸ θεῶν τὰς τελετὰς μυθικόν, ΙΑΚΧΟΝ τε ἔ τὸν ΔΙΟΝΤΣΟΝ καλοῦσι, ἔ τὸν Ἀ'εχνηέτην τῶν μυσηρίων τῆς ΔΗΜΗΤΡΟΣ ΔΑΙΜΟΝΑ: & CERERI *mehercule orgia omnia*, & BACCHATIONES, *choros, sacrorum initiationes, mysteria*, & BACCHVM IACCHVM *appellant, ac ducem mysteriorum Cereris genium*, Tullius etiam II, *de legibus*, de initiis Atticis verba faciens, inquit, *Quid ergo aget Iacchus, Eumolpidaeque vestri &c.* Iacchum, & Eumolpidas, Cereris sacerdotes, conjungit, genus ducentes ab Eumolpo, qui Cererem hospitio excepit, ut est apud Clementem Alexandrinum in *Protreptico*. Nec Cererem à Baccho separandam censuit Lucretius *lib. IV, v. 1161*, ut est à Scaligero emendatus:

At gemina, & mammosa Ceres, est ipsa ab Iaccho,

pro quo monstrum quoddam legebatur in vetustissima editione Veneta A. MCCCCLXXXV.

At lavima & mannio sacer est ipsa ab iaccho,

Florentina A. MDXII, habebat

At λάβρα, immanis, acrisque est ista ab Iaccho,

Aliis, teste Petro Candido, qui eandem editionem curavit, erat:

At Lamia est maniosa, Deo certe est ipsa ab Iaccho.

Idem Strabo eodem *lib. x, pag. 470*, Bacchi, & Phrygiae Rheae, sive Matris Magnae sacra conjuncta fuisse inquit: πάλιν ἔ ἔως τὰ Διονύσια, ἔ τὰ Φρύγια εἰς ἓν συμφέρεσι: *rursum Bacchi, & Phrygiae Rheae res in unum confundunt*. & *pag. 471* post memoratum Demosthenis locum *de Corona* adversus Aeschinē, subdit: ταῦτα γ' ὅτι Σαβάζια, ἔ Μητρώα: *haec enim Sabazia, & Magnae Matris sacrorum sunt*. Quod in id quod dicebamus redit. Nam Ceres est Terra (b), Ops Terra (c); Cybele, sive Mater Magna, Mater Idaea, Dea Phrygia, Pessinuntia, Berecynthia, item Terra (d); Terra etiam Isis (e), quae frumentum reperit apud Aegyptios (f), ideoque eadem ac Ceres Stephano *de Urbibus* in ΒΟΥΣΙΡΙΣ: Ἰσὶς δ' ὅτι καὶ τῶν Ἑλλήνων γλώσσῃ, ἡ Δημήτηρ; Isis autem, secundum Graecorum linguam, dicitur Demeter (g): itaque Diodorus tradit *lib. I*, Isidem à Graecis dictam fuisse *legiferam, Thesmophoram, Cererem, Lunam, Junonem*: quod Rosinus notavit *Antiquit. Rom. lib. II, cap. XXII*: tametsi nullus dubito, aliud omnino videri legentibus veterum fabulas, & Theogoniam. A Cerere igitur revera nihil distant Mater Magna, Mater Idaea, Cybele, Ops, Isis, Dea Syria; quarum sacra semper cum bacchatione.

Fuere autem veluti quidam gradus participandi mysteria. Primus fuit ἡ κάθαρσις *purificatio*; Καθάρσια, & τὰ ποτόελλα *expiationes*, & prae-

(a) *lib. X, pag. 468*. (b) *Phrynus cap. XX*, *Euripid. Bacch. v. 276*. (c) *Macrobi. lib. I, cap. X*. (d) *Orpheus apud Diodorum lib. III, pag. 137*, *Arnob. lib. III*, *Lucret. lib. II, v. 598* — 658. (e) *Lactant. lib. I, cap. XIII*, *Plutarch. de Iside*, & *Osiride pag. 374*. (f) *Martian. Capella lib. II, de nupt. Philol. & Merc.* (g) *Vide Rosinum lib. II, cap. IV, & XXII*, ibique *Demetrii Paraenomena*.

parationes ad rem divinam faciendam Clementi Alexandrino (a). Secundus parva mysteria, sive institutio & praeparatio ad majora, ὁδὸν λαμβάνειν τὰ μυστήρια; & tunc dicebantur initiati *mystae*, & *Ephori*. Instituebantur ad Eleusinii templi portas, eaque audiebant, quae committi illis tutò posse videbantur, quaeque nihilominus enuntiare nefas fuit; qua de re iusjurandum praestabant, & οἱ μεμνημένοι *Jurati* dicebantur: ut in veteri inscriptione apud Gruterum (b), quam citat Petavius: JURATUS AD SACRA ETRURIAE (c). Tertius gradus fuit majorum mysteriorum acceptio, quae ἐποπτεία. Harpocraton (d): οἱ μνησθέντες ἐν Ἐλευσίνι, ἐν τῇ δαυτέρᾳ μυσήσει ἐποπτεύειν λέγοντες.

Putat Casaubonus (e), lustrationem à parvis initiis non fuisse separatam: sed disertè tres gradus memorantur à Clemente Alexandrino (f): οἷα ἀπεκρίτως ἄρα ἐστὶν μυστηρίων τῶν παρ' Ἑλλήνων ἀρχὴ μὴ τὰ καθάρσια, κατὰ τὴν ἐν τοῖς βαρβάροις τὸ λουτρὸν· μετὰ ταῦτα δ' ἔστι τὰ μικρὰ μυστήρια, διδασκαλίας τινὰ ὑπόδεσιν ἔχοντα ἐν ὁροπαρασκευῇ τῶν μελλόντων· τὰ δὲ μεγάλα δὲ τῶν συμπύκτων ἢ μεμνημένων ἐν τῇ ὑπολείψει, ἐποπτεῖν δὲ, ἐν δεινοφῶν τὴν τε φύσιν ἐν τῇ πράγματι. Non abs re ergo in mysteriis quoque, quae fiunt apud Graecos, primum locum tenent expiationes, & lustrationes, sicut etiam apud Barbaros lavacrum. Post haec autem sunt parva mysteria, quae habent aliquod fundamentum doctrinae, & praeparationis futurorum. In magnis autem de universis non restat amplius discere, sed contemplari, & mente comprehendere, & naturam, & res ipsas.

Annus, ut minimum, intercedebat à parvis mysteriis ad epopteam; ut plurimum verò quinquennium; nam longà castimonià docebantur ad majora pervenire. Ecce Tertulliani locum *adversus Valentinianos in principio*, juxta Scaligeri emendationem, quam probavit Casaubonus (g), partim etiam Rigaltius (h), improbavit Petavius. Nam & illa (inquit) *Eleusinia beuresis* (vulgò haeresis) & ipsa *Atticae superstitionis* quod tacent, pudor est. Iccirco & aditum prius cruciant, diutius initiant quàm consignant: quum epoptas (futuros sc.) ante quinquennium instituunt, ut opinionem suspendio cognitionis aedificent, atque ita tantam majestatem exhibere videantur, quantam praestruxerunt cupiditatem. Sequitur jam silentii officium: attentè custodiunt quod turde invenitur. Ceterum tota in adytis divinitas, tot suspiria epoptarum (portarum habebat vulgata lectio, quam retinuit Petavius, ut mystarum Cereris cum cathecumenis Christianorum comparisonem institueret) totum signaculum linguae simulacrum membri virilis revelatur.

His legibus solutus esse voluit, & omnibus simul mysteriis initiari Athenis Demetrius Poliorcetes. Philochorus apud Harpocratonem (i): Δημητρίῳ μὲν ἑν ἰδίῳ τι ἔχμετο παρὰ τὰς ἄλλας, τὸ μόνον ἅμα μνησθῆναι ἐν ἐποπτεῖσσι, ἐν τὰς χρόνους τῆς τελετῆς τὰς πατρίδας μετακινηθῆναι. Demetrio igitur peculiare quiddam praeter ceteros contigit, ut simul & semel mysteriis initiaretur, eademque viseret, ac patria initiationis ritus tempora im-

(a) Stromat. IV. V. Vide Harpocratonem in ΠΟΤΕΛΕΙΑ. (b) pag. CCCCLXXIX. I. (c) ad illam orat. Tibullist. (d) in ΕΠΟΠΤΕΚΟΤΩΝ. (e) ad Aitben. lib. VI. cap. XV. (f) Stromat. lib. V. (g) ad Aitben. lib. VI. cap. XV. (h) ejus, & Phil. Priortii notas vide. (i) in ΑΝΕΠΟΠΤΕΤΟΣ.

mutaret. Nimirum Athenienses, qui effusissimi in omne genus adulationis tantum non Demetrium divinis honoribus affecerant, coacti sunt Munychionem mensem vocare Anthesterionem, & paulo post ex Anthesterione Boëdromionem facere, ut saltem verbo tenus religionem, & ritus à majoribus acceptos servasse viderentur. Rem, uti gesta est, narrat Plutarchus in Demetrio: *τίτε δ' οὖν ἀναζαγνύων εἰς τὰς Ἀθῆνας, ἔγραψεν ὅτι ἐλέγετο παραγνώμῃος ἀπὸς μνηστῆρας, ἐ τλήω πελετλήω ἀπασαν ἀπὸ τῆς μικρῶν ἄχρι τῆς ἐποπτικῶν παραλαβῆν. τὸτο δὲ ἔθιμον ἴω, ἔδδ' ἐργονὸς ὑπὸτερον· ἀλλὰ τὰ μικρὰ τῆς Ἀνθεστηριῶνος ἐπελοῦντο, τὰ δὲ μεγάλα τῆς Βοηδρομιῶνος· ἐπώπιδον ὃ τοῦλάχισον ἀπὸ τῆς μεγάλων ἐνιαυτὸν ἀλλιπύοντες. ἀγνοῶντων δὲ τῆς γραμμῶν, μόνος ἐτόλμησεν ἀπειπεῖν Γυθόδωρος ὁ δαδῆχος· ἐπῆρκε δὲ ἔδδ' ἐν, ἀλλὰ Στρατοκλέης γνώμῃ ἐπὶόντος, Ἀνθεστηριῶνα τὸν Μουνοχιῶνα ψηφισαμένους καλῆν ἐνομίζεον, ἐπέλου τὴν Δημητρίω τὰ πρὸς ἀγοράν. (forte scribendum, ait vir magnus ad Athenaeum (a) τὰ πρὸτερα ἱερά; vel τὰ πρὸς ἀγνείαν, *initiarunt Demetrium iis sacris, quae ad castimoniam spectabant*) ἐ μὲν ταῦτα πάλιν ἔξ Ἀνθεστηριῶνος ὁ Μουνοχιῶν γνῶμῃος Βοηδρομιῶν, ἐδέξατο τλήω λοιπὴν πελετλήω ἄμφω ἐ τλήω ἐποπτεῖαν, τῆς Δημητρίως προσεπιλαβόντος. Porro (inquit) *repetens tunc Athenas, velle scripsit se, ubi eò venisset, illico initiari, mysteriaque à parvis usque ad ultima, ἔθ' recondita sacra, quae epoptica appellant, cuncta percipere. Id nefas erat, neque visum ante fuerat unquam: verum peragebantur parva mense Anthesterione, magna Boëdromione; recondita inspiciebant, interjecto à magnis ut minimum anno. Quid ergo factum, ut Demetrio mos gereretur? lectis literis ejus, unus substituit intercedere tedifer Pythodorus; in cassum tamen. Ceterum lata ex Stratoclis sententia lege, ut mensem Munychionem Anthesterionem nuncuparent ἔθ' haberent, Demetrium initiauerunt ceremoniis, quae publice fiebant. Mox iterum ab Anthesterione Munychion conversus in Boëdromionem, reliquas ceremonias recepit, simulque ad inspectionem quoque admissus Demetrius est sacrorum. Igitur eo anno Eleusinia celebrata sunt mense Munychione (Majo); nam ultimo magnorum mysteriorum die Bacchus ex urbe Athenarum, cum ingenti pompa Eleusinem transvehabatur.**

Equidem Eleusinia quotannis eodem mense Boëdromione celebrata, docet Aristides oratione Eleusinia, ubi incensum Cereris templum deplorat: *μόνη δὲ ἡ τῆς μυστηρίων, πλεονεξίας ἐκείνης ἐρίχτην ἔστι*: *Sola haec mysteriorum celebritas, ut quotannis instauraretur obtinuit; & circa finem: Βοηδρομιῶν δὲ τὰς ἐτέρας τὰρῶν δέξεται βοῆς*: *Boëdromion autem hic alia nunc voce indiget*. Instituta ea tradit Diodorus (b) ab Erechtheo, quum ex Aegypto Athenas cum magna frumenti copia advenisset, in memoriam Cereris, Proserpinam amissam lugentis. Agon itaque celebrabatur. Pindari Scholiastes (c), *ὅτι ἐν Ἑλλάτινι Δημητρίος ἔστιν ἀγὼν ἐν σέλας ἴω κριθαί*. Et quidem cum facibus, & noctu. Minucius Felix in Octavio: *Ceres facibus accensis, ac serpente circumdato, errore subreptam, ἔθ' corruptam Liberam anxiam, ἔθ' sollicita vestigat*. Clemens Alexandrinus (d): *Δηὸν δὲ ἐν Κόρη, δρᾶμα ἡδὴ ἐγγράφην μουσικόν· ἐ τλήω*

(a) Casaubon. ad lib. VI. cap. XV.

(b) lib. I. cap. 29.

(c) ad Apollon. Od. I.

(d) Protrepti.

Ἐ τῷ πλάτῳ, Ἐ τῷ ἀργαλῷ Ἐ τὸ πένθος αὐτοῖν Ἑλλᾶσι δαδυχῆς. *Ceres autem & filia Proserpina jam in mysteriorum scena versantur, erroremque, & raptum, & earum luctum Eleusis illustrat facibus.* Ejus rei originem exponit Cicero IV. in *Verrem*, Lactantius cap. XXI. lib. I., & Ovidius IV. *Fastorum* vers. 491. — 496. Nam quum Ceres, Proserpinam quaerens, Aetnam pervenisset,

*Illic accendit geminas pro lampade pinus:
Hinc Cereris sacris nunc quoque teda datur.
Est specus excelsi structura pumicis asper;
Non homini regio, non adeunda ferae:
Quò simul ac venit, fraenatos curribus angues
Jungit, & aquoreas sicca pererrat aquas.*

Hinc illa Statii (a)

*Noctivagumque gregem, quamvis sibi luget, Eleusis
Flevit, & arcanos errantibus extulit ignes.*

Et Claudiani, de Raptu Proserpinae in principio

———— sanctasque faces extollit Eleusis.

Seneca in *Hercule furente*

*Et citi totis properant relictis
Attici noctem celebrare mystae.*

Et quia Bacchus in eadem pompa, ideo Aristophani in *Ranis* act. I. sc. VII. v. 346. dicitur

Νικτέρη πελεῖς φωσφόρῳ ἀστὴρ, —
Festi noctivagi lucifer, —

ubi Scholiastes: Νύκτωρ δ' ἐπέφτο τὰ μυστήρια. ὧν τῆς πελεῖς ὁ μόνον Χορῶτης, ἀλλὰ καὶ ἑξαρχος ἦν ὁ Διόνυσος. καὶ μὴ Διονύσης ἐν Ἑλλάσιν ἱερὸν ἔστι. *Noctu quoque peragebantur mysteria, quorum festo non modò choreas ducebat, sed princeps erat Dionysus; nam Dionysi quoque templum est Eleusine.* Quem locum, ut pleraque alia, humanissimè indicavit mihi vir impensè doctus Franciscus Galluppus, quem honoris causâ nomino. Fabula inde orta est, quòd Proserpina, venationi dans operam, à Plutone, latronum ductore, qui ad Aetnae fauces habitabat, per vim compressa est, deinde merfa lacu, ne facinus vulgaretur. Inde matri, frustra eam quaerenti, ingens luctus.

Atheniensium more Ceres Neapoli culta, & agon λαμπροδρομίας celebratus: qui in eo erat, ut accensae lampades conservarentur; cuius enim currentis fax extincta esset, is victoriâ successorì cedebat. Statius noster (b)

*Tuque Aetlaea Ceres, cursu cui semper anhelò
Votivam taciti quassamus lampada mystae.*

Aetlaea

(a) *Thebaid.* lib. XII. v. 132. — 133.

(b) *Silvar.* IV. 8.

Aëlaea Ceres est Ceres Sicula; nam Καλή Ἀχτή oppidum est Siciliae in littore Septentrionali (a), cujus incolae *Calactini*. Vel *Aëlaea* Ceres quasi Attica: nam & haec regio *Aële* aliquando appellata (b).

Ut olim Romae sacra Herculi faciebant Potitii, & Pinarii, ita Eleusinae Eumolpidae, de quibus est mentio apud Tullium (c). Nam quum Ceres, inquit Clemens Alexandrinus (d), Proserpinam quaereret, habitabant Eleusinem Terrigenae, sive Terrae filii. Eorum nomina Baubo, & Disaulēs, & Triptolemus; praeterea Eumolpus, & Eubuleus. Triptolemus erat bubulcus, pastor Eumolpus, opilio Eubuleus, à quibus Eumolpidarum, & hoc sacra enuncians praeconum genus Athenis effloruit. Pheneatibus eadem sacra tradita fuisse ab Eumolpi pronepote quodam, auctor est Pausanias in Arcadicis: Venisse illuc Cererem (inquit) narrabant Pheneatae ante Naum quaeritantem Proserpinam, & comiter, liberaliterque acceptam, divisisse legumina omnia, praeter fabam. Qui primi Deam hospitio exceperunt, templum ad imam Cyllenem erexerunt, & initia instituerunt, Trisaulēs, & Demitaulēs nomen habuerunt. Cur sit impura faba, religione inquit Pausanias se impediri quò minus dicat.

De Triptolemo non consentiunt veteres, & varii variè fabulati sunt. Argivi, teste Pausania (e), contendebant, Triptoleum, & Eubuleum fuisse Trochili filios, sacrorum antistitis, qui Argis ab Agenore pulsus in Atticam venit, uxoremque Eleusinem duxit: Atheniensium sententiā Triptolemus fuit Celei filius, qui primus sationem, & frugum cultum tradidit: Musaeus verò poëta Oceani & Terrae filium prodidit: Orpheus Eubuleo, & Triptolemo Disaulēm patrem fuisse scripsit: Choerilus Atheniensis in ea fabula, cui *Alope* nomen fecit, Cercyonem, & Triptoleum fratres natos ait ex Amphyctionis filiabus, & Triptoleum à Ranone genitum, Cercyonem à Neptuno.

Atqui Hyginus *Fabula* CXLVII. Eleusini Regis filium Triptoleum facit: Quum Ceres (inquit) Proserpinam filiam suam quaereret, devenit ad Eleusinum Regem, cujus uxor Cothonea puerum Triptoleum pepererat, seque nutricem lactantem simulavit. Hanc Regina libens nutricem filio suo recepit. Ceres, quum vellet alumnum suum immortalem reddere, interdium lacte divino alebat, noctu clam in igne obruchat. Itaque praeterquam solebant mortales, crescebat. Et sic fieri quum mirarentur parentes, eam observaverunt. Quum Ceres eum vellet in ignem mittere, pater expavit. Illa irata Eleusinum exanimavit; at Triptolemo alumno suo aeternum beneficium tribuit: nam fruges propagati * currum draconibus junctum tradidit, quibus vehens orbem terrarum frugibus obsevit. Postquam domum rediit, Celeus eum pro beneficio interfici iussit; sed, re cognitā, jussu Cereris Triptolemo regnum dedit; quod ex patris nomine Eleusinum nominavit; fierique sacrum instituit, quae *Theismophoria* Graecè dicuntur. Non ab Eleusino, sed à Celeo Cererem hospitio susceptam; ac hujus alumnum fuisse Deiphontem, non Triptoleum, ex Apollodoro, & Lactantio ad

Sta-

(a) Casaubon. ad Athen. lib. VII. cap. 21. Vide Berckellii commentar. ad Stephanum in Καλή Ἀχτή, ubi monet malè legi πόλις Κρητῶν, pro πόλις Συκελῶν, quod nec latuit Holsteium. (b) Stephanus in Ἀχτή.

(c) de legib. II. (d) Protrept. (e) in Atticis.

Stadium, adnotavit Tb. Munckerus ad eandem Hygini fabulam. Ex Nicandri verò Scholiaste pag. 53., Celeum, Triptolemi patrem à Cerere coniectum in ignem. Celeum certè senem, ejusque filium Triptolemmum, Cereris alumnum facit Ovidius *Fastorum* IV. vers. 547. In Celea regione quarto quoque anno initia Cereris fuisse celebrata, non admodum diversa ab Eleusiniis, docet *Pausanias in Corinthiacis*.

Theismophoriorum originem allato loco tradit Hyginus; quae non, ut Eleusinia, in memoriam Cereris, amissam filiam lugentis, instituta sunt; sed propter regnum Triptolemo attributum, agros divisos, terminosque agrorum constitutos (a); unde Ceres dicta legifera, Θεσμοπόρος in Inscriptione apud Gruterum (b), & Phurnuto Θεσμοθέτης (c). Paulò aliter Servius ad IV. Virgilli v. 57. *Leges Ceres dicitur invenisse; nam & sacra ipsius Theismophoria, idest legum latio vocatur: sed hoc ideo finitur, quia ante inventum frumentum à Cerere passim homines sine lege vagabantur; quae feritas interrupta est postquam ex agrorum discretionem nata sunt jura. Theismophoria autem vocatur legum latio; an quia in aede Cereris in aere incisae sunt leges*. Sic Servius Graecorum notiones, & Romanorum confundit (d). Ovidius (e) utrumque Cereris munus complexus est, quum ait:

Prima dedit fruges, alimenta quoque mitia terris:

Prima dedit leges. Cereris sunt omnia munus.

Plutarchus libro *de Iside & Osiride*, tristitia sacra appellari memorat Theismophoria, eodem mense celebrata, quo Aegyptii faciebant Isidi; Atticasque mulieres, humi sedentes jejunare (f), quòd nimirum Ceres ob Proserpinae filiae descensum est in dolore, idest propter fructuum occultationem. Plutarchi auctoritatem fortè sequutus Clemens Alexandrinus, inquit, τῶν μυθολογίῶν αἱ γυναῖκες ποικίλως καὶ πόλιν ἑορτάζουσιν Θεσμοφορία, Σκίροφορία· πολυτρόπως τῶν φερεφάτης ἐκτραγωδῶσαι ἀρπαγὴν. *Hujus fabulae diem festum mulieres variè per urbem concelebrant Theismophoria, Scirophoria (g) multis modis raptum Proserpinae tragicè decantantes*. Verùm luctus ob Proserpinae raptum propriè spectat ad Eleusinia, quae post vigesimam Boëdromionis diem, ut supra vidimus, celebrabantur. Sequenti mense *Pyanepsione* Theismophoria, qui mensis incidebat in nostrum Novembrem, dicebaturque Aegyptiis *Athyr*, Boeotis *Damatris*, sive Cerealis: est enim mensis sationis; ut Plutarchus docet eodem libro *de Iside, & Osiride*. Idem in *Demosthene*: *Decessit*, inquit, XVI. die mensis *Pyanepsionis*, quem diem sacris Cereris tristissimum agentes in templo Deae jejulant feminae. Occasione namque amissae Proserpinae primùm Eleusinem ad Celei domum pervenit Ceres; deinde Triptolemmum frugum sationem docuit; & tandem regno, aequis legibus constitutis, donavit. Quum itaque finis Eleusiniarum incideret ferè in principium Theismophoriorum, inde factum ut adhuc Theismophoriis amissa Proserpina lu-

ge-

(a) Diodor. lib. I. cap. 14. (b) pag. CCCIX. 1. (c) cap. XXVIII. (d) Vide Dempster. *Parall.* ad Rosin. lib. II. cap. XI. (e) V. *Metam.* v. 342. (f) pag. 378. Vide *Atben.* lib. VII. cap. XVI. (g) *Umbraclorum festum*. Vide Scholiast. *Aristoph.* ad v. 18. *Ἐκκλησιαζουσῶν*, Harpocratonem in *ΣΚΙΡΟΝ*, & Svidam in eadem voce, & in *Σύσφω*.

geretur. Pyanepſionem menſem Octobrem putat Gyraldus (a); ſed Theſmophoria hyeme fieri, non obſcurè docet apud Ariſtophanem in *Deſmophoria* *ζῆσταις* *verſ. 74. — 76.* Agathonis Poëtae ſervus:

————— *χειμῶν* *οὖν*
 Οὗτος καταδάμτειν τὰς ſτροφὰς & ῥάδιον,
 Ἢ μὴ, ποίη. *δύραζε* *πρὸς τὸν ἥλιον.*

————— *hyeme enim*

Flectere ſtropas (& modos carminum) non eſt facile,
Niſi (quis) progrediatur foras ad Solem.

Quod Octobri convenire, nunquam mihi perſuaſerit Gyraldus.

Eleuſinia Cereri & Baccho fiebant, erantque viris & mulieribus communia, uti ex ſuperiùs allatis, liquet. *Theſmophoria* Cereri tantum ſacra, & à ſolis matronis, quas *Μελίους* vocat Pindari Scholiaſtes (b). Nullam itaque in memorata Ariſtophanis comoedia celebritatis partem ſibi vendicant viri; immo Mneſilochus muliebrem veſtem induit, ut Euripidem in maximo mulierum conventu defenderet. Eretrienſium tantummodò mulierum eſt mentio apud Plutarchum (c), qui inquit, eas idcirco ad Solem carnes aſſare, quia captivæ, quas Trojà abduxerat Agamemnon, quum ibi facerent Theſmophoria, tempeſtate ad navigandum oblatà, ſubito avectæ ſunt, ſacrificio nondum perfe-cto. Pauſanias etiam memoriae prodidit (f), apud Eleos nefas eſſe viris Cereris fanum ingredi; & de Cereris quodam luco in *Achaicis* verba faciens, inquit: *Feſtos dies agitant ſeptem, quorum tertio è templo viri omnes exeunt* (die nimirum jejunii, ut inferius); *mulieres verò intus relictæ, ritu à majoribus tradito, nocturnum peragunt ſacrum.* Neque viros tantum excludunt, ſed canes etiam maſculos ejiciunt. Poſtero die reviſunt feminas viri, multoque cum riſu ultro citroque ſalles, & dicta jaciuntur. Majore cum ſeveritate, & continentia Sici- lienſes, teſte Cicerone (e): *Sacrarium* (inquit) *Cereris eſt apud Ca- tinenſes eadem religione, qua Romæ, qua in ceteris locis, qua prope in toto orbe terrarum. In eo ſacrario intimo fuit ſignum Cereris perantiquum, quod viri non modò cujuſmodi eſſet, ſed ne eſſe quidem ſciebant: aditus enim in id ſacrarium non eſt viris: ſacra per mulie- res, ac virgines confici ſolent. Hoc ſignum noctu clam iſtius ſervi ex il- lo religioſiſſimo, atque antiquiſſimo fano ſuſtulerunt. Poſtridie ſacerdo- tes Cereris, atque illius fani antiſtitæ, majores natu, probatæ ac no- biles mulieres rem ad magiſtratus ſuos deferunt: omnibus acerbum, in- dignum, lucluſum denique videbatur. Quinimmo capite luebant viri, ſi templum Cereris ingredi auſi eſſent: unde Curius Fortunatianus *Rhet. lib. I. Qui auxilium parentibus non tulit, capite pleclatur; & mas templum Cereris ſi ingreſſus fuerit, capite puniatur: in templo Ce- reris matri auxilium filius tulit, petitur ad poenam.* Eadem ferè habet Sulpitius Viſtorinus *Inſtit. orat.* apud Meurſium *Themidis Atticæ lib. II. cap. xx.* Hinc Mneſilochus, quòd habitum mentitus in arcana ſacro- rum*

(a) libello de annis & menſibus. (b) ad IV. Pyth. (c) *Quæſt. Græc. XXXI.* (d) in *Arcadicia.*
 (e) IV. in *Verrem*, *Lallant. lib. II. cap. IV.*

rum irrepsisset, ad supplicium à mulieribus deposcitur in *Theſmophoriazusis* Comici:

———— ἀνδράσιν ἢ
Θεμιτὸν εἰσορᾶν
Οργία σεμνὰ θεᾶν.
———— *viris non*
Fas est intueri
Orgia veneranda Dearum.

ut ibidem mulierum chorus canit, v. 1161. — 1163.

Hae sacerdotes summam castitatem profitebantur; adeo ut viticis, sive *agni-casti*, ut vulgus vocat, foliis cubitum sibi sternerent, ut tradunt Dioscorides, Galenus, Plinius, & alii, quos citat Spanhemius (a). Hinc Lucianus Dialogo Matris & Musarii: Ἐ σωφρονήσῃ κατὰ-περ ἔχ' ἐταῖρα, τῆς δὲ Θεσμοφόρου ἱερεῖά τις ἦσα: *Et pudice ages, perinde ac si non meretrix, sed Cereris legiferae quaequam sacerdos esses.* Multa nihilominus pudenda in Theſmophoriis, ad generandi vim pertinentia. Athenaeus libro XIV. cap. XIV. *Heracrides*, inquit, libro de vetustis, & sanctis moribus scribit, apud Syracusios in perfectis Theſmophoriis ex sesamo, & melle fingi pudenda muliebria (ἐφήβαια γυναικῆα) quae per ludos, & spectacula circumferebantur, & in tota Sicilia vocabantur mylli. Merito igitur Clemens Alexandrinus (b): αἰ-χμῆς ἔμπλεως ἡ αἰὲν πλὴν Διὸς μυθολογία: plena enim probro omnis de Cerere mythologia.

Ut Eleusinia non Athenis tantum, ita Theſmophoria in omnibus fere Graecorum urbibus; Mileti, Argis, Ephesi, Agrigenti, Syracusis, apud Arcadas (c), & Neapoli; cujus rei testem habemus veterem lapidem, à Capacio allatum (d): KOMINIAI ΠΙΛΟΥΤΟΓΕΝΙΑΣ ΙΕΡΕΙΑΣ ΔΗ-ΜΗΤΡΟΣ ΘΕΣΜΟΦΟΡΟΥ ΘΥΓΑΤΡΙ. &c. idest COMINIAE, PLUTOGENIAE SACERDOTIS CERERIS LEGIFERAE FILIAE &c.; diverso tamen dierum numero, ut monet Casaubonus (e). Nam alibi fuit festum dierum novem, alibi septem (ut apud Eleos, ex allato Pausaniae loco), alibi trium, alibi quatuor, auctore Hesychio in τρίτη Θεσμοφορίων. Merito inquit Casaubonus: *è quatuor diebus nullum certè appellaveris medium, ut facit Athenaeus hoc loco*: sed, ignoscant mihi ejus manes, memorià lapsus est quum ex Aristophane inquit, tres fuisset Theſmophoriorum dies. Comicus enim in Θεσμοφοριαζέσας vers. 48. tertiam diem mediam disertè vocat; ut mirum sit, virum doctissimum in media quodammodo luce caecutisse.

Ἐπεὶ τρίτη ἔστι Θεσμοφορίων ἡ μέση.

Quia tertius dies est Theſmophoriorum (qui scilicet) medius.

Ad minus igitur quinque. Medium illum diem praecipuà castimonià colebant, & omnis cibi abstinentià, & νη-εἶν vocabant, idest *jejunium*

K

(a).

(a) Dioscorides lib. I. cap. 136., Galen. simplic. medicament. lib. VI., Guil. Philander ad Vitruv. lib. X. cap. XI. Plin. lib. XXIV. cap. IX., Aelian. de Animal. lib. IX. cap. 26. apud Spanhem. disert. VI. (b) Protrept., Spanhem. Disert. VI. (c) Herodot. lib. II. & VI., Polyæn. lib. V. cap. I., Athen. lib. XIV. cap. XIV. (d) Hirt. Neap. cap. XIV., Reines. class. V. 9. (e) ad Athen. lib. VII. cap. XVI.

(a) . Hoc festo captivi solvebantur , ut ex Marcellino in Hermogenem docet Meursius *lib. II. Themidis Atticae cap. VIII*;

Praeterea Eleusiniis immolabatur porca , & unusquisque pro se mactabat . Unde Aristophani mysticae porcae (b) :

ΔΙ. Τί δαὶ φέρεις ; ΜΕ. χοῖρας ἐγώνηα μυσικάς .

ΔΙ. *Quid mercimonii igitur fers ? ΜΕ. porcas mecum apporto mysticas .*

De Eleusiniis etiam accipiendus est ejusdem Scholiastes ad v. 341. *Ῥαπαρ. παρόσον χοῖρι τῇ Δήμητρι καὶ τῷ Διονύσῳ ἐδίοντο, ὡς λυμηνίχοι τῷ θεῷ δωρημάτων: quoniam porci & Cereri , & Baccho immolabantur, ut corruptores utriusque numinis donorum, segetum scilicet, & vinearum, Eandem rationem affert Macrobius lib. I. Saturnal. cap. XII. Phurnutus cap. XXVIII. mavult sues praegnantes, propter terrae fertilitatem, & facilem conceptum. Vinum insuper libabatur, unde ebrietas, furor, & omnia, quae a temulentis, rectaeque rationis statu deturbatis expectari possunt. Contra à Thesmophoriis, quae Cereri tantum sacra, arcebantur porci: ἐν τοῖς Θεσμοφορίοις (ait Clemens (c) Alexandrinus) μεγαρίζοντες, χοῖρας ἐκβάλλουσιν. In Thesmophoriis Megarensium more porcos expellunt. Non vino, sed mulso libabatur; unde Plautus in Aulularia (d), citatus etiam à Macrobio (e):*

Sta. *Cererin', mi Strobile, hi sunt facturi nuptias?*

Str. *Quî? St. quia temeti nihil allatum intelligo.*

Eleusinia propriè dicta nunquam fuisse publicè, aut privatim Romae celebrata, satis declarat Tullius II. *de Legibus*, ubi se, & Pomponium Atticum Athenis initiatos haud obscure significat: *Quid ergo, inquit, aget Jacchus, Eumolpidaeque vestri, & augusta illa mysteria, siquidem sacra nocturna tollimus? Non enim Populo Romano, sed omnibus bonis firmisque populis leges damus? A. Excipis, credo, illa, quibus ipsi initiati sumus. M. Ego verò excipiam: Nam mihi quum multa eximia, divinaque videntur Athenae tuae peperisse, atque in vita hominum attulisse, tum nihil melius illis mysteriis, quibus ex agresti immanique vita exculti ad humanitatem, & mitigati sumus; initiaque, ut appellantur, ita re vera principia vitae cognovimus; neque solum cum laetitia vivendi rationem accepimus, sed etiam cum spe meliore moriendi. Hoc est illud carmen apud Demosthenem de corona: ἐφυγον κακὸν, εὗρον ἀμεινον: mala effugi, reperi meliora: hoc idem est quod ait Plato in Phaedone: quicumque non expiatus, neque initiatus migrabit ad inferos, in coeno jacebit. Quicumque verò purgatus atque initiatus illuc accesserit, cum Diis habitabit. Sunt enim, ut vulgò ajunt, qui in mysteriis versantur thyrsigeri quidem multi, pauci verò Bacchi (f). Mox subdit Tullius, rem fore periculi plenissimam, si nocturna Atheniensium sacra Romae mulieres viris permistae facerent: itaque ab antiquissimo ritu*

non

(a) Casaubon. loc. cit.

(b) Acharn. ult. III. sc. III. vers. 19.

(c) Protrept.

(d) Aul. II. sc. III.

(e) lib. III. Saturn. cap. XI.

(f) Vide Laërtium in Antiphane,

non esse discedendum: *Diligentissime sancendum est* (inquit) *ut mulierum famam multorum oculis lux clara custodiat, initienturque eo ritu Cereri, quo Romae initiantur. Quo in genere severitatem majorum Senatui vetus auctoritas de Bacchanalibus, & Consulium exercitu adhibito, quaestio, animadversioque declarat.* Opponit Eleusiniis Atticis Romanorum Cerealia, hisque nocturna Bacchanalia, quae nostro Senatusconsulto vetita fuere. Augustus quoque Athenis initiatus est. Svetonius (a): *Namque Athenis initiatus, quum postea Romae pro tribunali de privilegio sacerdotum Atticae Cereris cognosceret, & quaedam secretiora proponerantur, dimisso concilio, & coronâ circumstantium, solus audit disceptantes.* Immo Cereri, & Baccho: ut satis apertè indicant illa Dionis (b): τὰς αὖ τῇ Εὐνάδι διακόνει, & τῇ τοῖν θεῶν μυστηρίων μετέλαβεν res Graeciae constituit, ac duorum Divorum sacris initiatus est. Conatus est Claudius Imperator Eleusinia sacra Romam ex Atticâ transferre, sed nihil profecit, teste eodem Svetonio (c): *Contra, sacra Eleusinia etiam transferre ex Atticâ Romam conatus est.* Hadrianus lapidem movere non est ausus; itaque Athenis est initiatus: *Eleusinia sacra* (inquit Capitolinus in ejus vita) *exemplo Herculis, Philippique suscepit* (d). Quamobrem privatim ea sacra Romae excoluit: neque aliter accipiendus est Aurelius Victor: *atque initia Cereris, Liberæque, quae Eleusina dicitur, Atheniensium modo Romae percoleret.* Nam de M. Aurelio etiam legimus, Athenis fuisse initiatum. Apponam heic monumentum Fabiae Aconiae, quae Eleusinae initia suscepit (e).

FABIAE. ACONIAE. PAVLINAE. C. F.

FILIAE. ACONII. CATVLINI. V. C.

EX PRAEF. ET. CONSVLE. ORD.

VXORI. VETTI. PRAETEXTATI. V. C.

PRAEF. ET. CONSVLIS. DESIGNATI.

SACRATAE. APVD. ELEVSINAM

DEO BACCHO. CERERI. ET. CORAE.

SACRATAE. APVD. AEGINAM.

DEABVS. TAVROBOLITAE. ISIAE.

HIEROPHANTRIAE. DEAE. HECATE

GRAECO. SACRATAE. DEAE

CERERIS

ubi etiam vides, Eleusinia sacra esse promiscua Baccho, Cereri, & Corae sive Proserpinae. Hinc illa Claudiani (f):

*Ecce procul ternis Hecate variata figuris
Exoritur, laetusque simul procedit Iacchus,
Crinali florens hederâ, quem Parthica velat
Tigris, & auratos in nodum colligit ungues,
Ebria Moeoniis fulcit vestigia thyrsis.*

K 2

Nam

(a) in Augusto cap. XCIII. (b) lib. LI. pag. 509. (c) in Claudio cap. XXV. (d) Idem traditur à D. Hieronymo de Viris illust. citatus à Tillemontio Notâ VI. in Hadrianum. (e) Gruter. pag. CCCIX. 2. (f) De raptu Proserp. lib. I. v. 23. = 19.

Nam omnes in numero Deorum Inferorum, teste Arthemidoro (a), Pluto, Proserpina, Ceres, Core, Jacchus, Isis, Anubis, Harpocrates, Hecate subterranea, Erynnyes, & daemones alii. Unde Macrobius (b) *in sacris enim haec religiosi arcani observatio tenetur, ut Sol, quum in supero, idest in diurno hemisphaerio est, Apollo vocitetur; quum in infero, idest nocturno, Dionysus, qui est Liber pater, habeatur.*

Cerealia Romae, in memoriam frugum à Cerere repertarum, The-smophoriis, non Eleusiniis respondebant: & ab Evandro, cum Herculis & Fauni ceremoniis, instituta feruntur, & abs Romulo adscita. Dionysius libro I. de sacris, quae Arcades invexerunt, verba faciens: ἰδὲ σάπτο δὲ καὶ Δίμνητος ἱερὸν, & τὰς θυσίας αὐτῇ καὶ γυναικῶν τε & ἄνδρ-
λυσ ἐθύσαν, ὡς Ἑλλήσι νόμος, τῶν ἡδὲν ὁ καθ' ἡμᾶς ἡνάξατο χερόν. Cere-
ri quoque templum extruxerunt, & per feminas sacerdotes sacra ei fe-
cerunt abstemia, more Graeco, quorum nihil mutatum est nostro tem-
pore. Quamobrem longe ante adventum Matris Magnae, nimirum anno
Urbs CCLIV. Coss. P. Veturio Gemino, T. Aebutio Elva, A. Postu-
mius dictator aedem vovit, locavitque Libero, Liberaeque, & Cereri
ex Latinorum spoliis; quae triennio post à Sp. Cassio dedicata est (ac
tandem restituta à Tiberio juxta Circum maximum), si Tacito, & Dio-
nysio fides (c): nam Livius, quem testem advocat Lipsius, disertè
inquit (d), aedem à Postumio, quum adversus Latinos ad lacum Re-
gillum fereret pugna, votam *Castori*; dedicatamque demum Coss.
Q. Fabio Vibulano, Ser. Cornelio Maluginensi (e), nempe A. U.
CCLXVIII. Id tantum eodem libro narrat, ex peculio Sp. Cassii, da-
mnati ob suspicionem tyrannidis, signum Cereris factum, & inscriptum
ex Cassia familia datum. Tametsi libro III. aedem Cereris, Liberi,
Liberaeque, veluti jamdiu dedicatam memorat: postremo enim capite
legis, adversus Decemviros latae, habet: *Familia ad aedem Cereris,
Liberi, Liberaeque venum iret.*

Praeterea P. Decius Decii F. Mus (A. U. CCCXLI.) consulatu
primo de Samnitibus triumphans spolia ex his Cereri consecravit, in-
quit Aurelius Victor (f), totidemque fere verbis Inscripção apud
Gruterum (g)

P. DECIVS. DECI F.
PRIMUM, COS.
DE SAMNITIBVS.
TRIVMPHANS,
SPOLIA. EX. IEIS
CERERI. CONSECRAVIT.
ITERVM. ET. TERTIVM
CONSVL

Quem tamen lapidem si quis contendat suppositium esse, & ex verbis
Aurelii Victoris confictum, lubens dabo manus. Non enim scripsisse
oportuit DECI F. (quod Decii aevo omnino praeter morem) sed ante F.
adscribenda tantum erat praenominis paterni nota, nempe P., *Publii filius*;
aut

(a) Oneirocrit. lib. II. cap. XXXV. (b) Saturnal. lib. I. cap. XVIII. (c) Tacit. II. Annal. Dionys. lib. VI.
(d) Lito. lib. II. (e) eod. lib. II. (f) De Viris Illust. (g) pag. XXVI. ss.

aut praenominis loco ipsum cognomen, *Muris*, ut fere semper in veterum monumentis: nec ullus dubito quin gesta secundo & tertio Decii consulatu in Inscriptione haberemus, nisi ejus auctor altum de iis apud Victorem silentium invenisset. Bello Punico II., & post Cannensem cladem, A. U. DXXXVII., Romae Cerealia fuisse celebrata, docet Livius (a). De iisdem Valerius inquit (b): *Quanto nostrae civitatis Senatus venerabilior in Deos, qui post Cannensem cladem decrevit, ne matronae ultra trigesimum diem luctus suos extenderent, uti ab his sacra Cereris peragi possent? quia majore parte Romanorum virorum parte in execrabili ac diro solo jacente, nullius Penates moeroris expertes erant. Itaque matres ac filiae, conjugesque ac sorores nuper interfectorum, absterfis lacrymis, depositisque doloris insignibus, candidam induere vestem, Et aris dare tiburæ coactae sunt.* Factum id imitatione quadam Lycurgi, qui, teste Plutarcho in ejus vita, luctum modico definivit tempore, *undecim diebus; duodecimo sacrificare oportebat Cereri, Et desinere luctum.* Post idem bellum, quum Romae Comitiarum habendorum causâ creatus esset Dictator Cn. Servilius Pulex Geminus, à quo Magister equitum dictus est P. Aelius Paetus, *Cerealia ludos Dictator, Et Magister equitum ex S. C. fecerunt*, inquit Livius (c): quod accidit circa An. Urb. DLI.

Antiquissima igitur Romae Cerealia; & falluntur quotquot à Julio Caesare Dictatore instituta existimarunt, argumento argentei nummi, de quo Politianus (d), habentis ex una parte caput Quirini barbati, cum Inscriptione, C. MEMMI C. F.; altrinsecus verò Cererem, draconibus vectam, cum hac Epigraphe (e): MEMMIUS AED. CERIALIA PRIMUM FECIT. Fulvius Ursinus putat, C. hunc Memmiam antiquiorem fuisse C. Memmio Imperatore, qui Cos. suffectus fuit ex Cal. Julii A. U. DCCXIX.; sed nihil certi in medium adfert. Acutem tetigit *Christophorus Adamus Rupertus* (f), qui non eò spectare inquit nummum, ut significet, sub Julio primum, à quo Memmius Aedilis creatus est, Cerealia fuisse celebrata; sed quòd, institutis à Caesare Aedilibus Cerealibus, ex quorum numero fuit Memmius, is primus ludos Cereales Populo exhibuit. Equidem hi Aediles ex numero plebejorum: vetus Inscriptio apud Gruterum pag. CCCXCII, 9.

.....
 IIII. VIRO. VIARVM. CVRANDARVM
 TRIB. MIL. LEG. V. MACED. Q. VRBANO
 AEDILI PLEB. CERIAL. PRAET. LEGATO
 PROVINCIAE. SICILIAE. ET. ASIAE &C.

Item alia pag. CCLXXII. 5.

FVRIAE. SABINAE. TRANQVILLINAE.
 SANCTISSIMAE. AVGVSTAE.
 CONIVGI. DOMINI. N.
 M. ANTONI. GORDIANI.
 PII. FELICIS. INVICTI. AVGVSTI.

DE-

(a) lib. XXIII. (b) lib. I. cap. I. (c) lib. XXIII. (d) Miscell. cap. 85. (e) Ursin. in famul. Memmiana. (f) ad Pompon. l. 2. de orig. jur. cap. XVIII.

DECURIALES. AEDILIVM. PLEBIS. CERIALIVM. DEVOTO NVMINI. MAIESTATIQUE. EORVM. Aediles; inquam, Cereales plebei post Iulium Caesarem; nam antea ad Curules ea cura spectabat, Tullius in Verrem v. *Nunc sum designatus Aedilis: habeo rationem, quid à Pop. Rom. acceperim: mihi ludos sanctissimos, maxima cum ceremoniâ Cereri, Libero, Liberaeque faciundos.* Dio lib. XLVII. Καὶ οἱ ἀγορευόμενοι τῶν πολλῶν ἀνδραγαθῶν ἀντὶ τῆς ἐπιπορευίας τῇ Διὶ καὶ τῇ Ἑρμῇ ἐπέτελλον. Aediles Plebis Cereri, loco equestrium ludorum, gladiatorios exhibuerunt. Quod accidit post Philippensem pugnam. Quirini caput, in allato Gentis Memmiae nummo, id mihi significare videtur, quod modo dicebam, Cerealia Romulum à proximis Arcadiis accepisse, primumque Romae celebrasse.

Candidam induere vestem, de matronis lugentibus post cladem ad Cannas acceptam, inquit Valerius loco jam allato; quasi non fuisset satis habere *albam* (distant enim albus natus color, & candidus sive splendidus (a); qui ab arte) nisi candidam etiam ad constantiae veluti ostentationem habuissent. Matronas namque sacerdotes Cereris in veste alba sacrum facere, viros in toga candida Cerealibus interesse oportuit. Ovidius (b):

Alba decent Cererem; vestes Cerealibus albas
Symite: nunc puli velleris usus abest.
 Sacerdotium fuisse antiquissimum, & matronarum proprium, docet quum Dionysius loco superius allato; tum Cicero pro Balbo: *Sacra* (inquit) *Cereris, Iudices; summâ majores nostri religione confici, ceremoniasque voluerunt: quae quum essent assumpta de Graecia, & per Graecas semper curata sunt sacerdotes, & Graecè omnia nominata. Sed quum illam, quae Graecum illud sacrum monstraret, & faceret, ex Graecia deligerent, tamen sacra pro civibus civem facere voluerunt; ut Deos immortales scientiâ peregrinâ & externâ, mente domesticâ & civili precarentur. Has sacerdotes video fere aut Neapolitanas, aut Velientes fuisse, foederatarum sine dubio civitatum. Mitto vetera, proxima dico: ante civitatem Veliensibus datam, de Senatus sententia C. Valerium Flaccum Praetorem Urbanam nominatim ad Populum de Calliphana Velienſe, ut ea civis Romana esset, tulisse. Siculam sacerdotem, quam fuisse Graecae originis, & Cereris initia valde doctam, vix est ut dubitare possimus, exhibet Gruterus (c)*

CASPNIA. P. F.

MAXIMA

SACERDOS, CERERIS

PVBICA

POPVLI. ROMANI

SICVLA

Huc

(a) Ferrar. de re vestiari. lib. I. cap. XXI. (b) Fastorum IV. v. 619. — 620.

(c) pag. CCCVIII. 4.

Huc faciunt illa Epitomatoris Festi (a) : *Graeca sacra ; festa Cereris ex Graecia translata , quae ob inventionem Proserpinae matronae colebant : quae sacra , dum non essent matronae , quae facerent propter cladem Cannensem , & frequentiam lugentium , institutum est ne amplius centum diebus lugeretur*. Intactum hunc locum reliquerunt viri docti ; & tamen nullum inde idoneum eruas sensum. Rectè animadvertit Raevardus (b) , id non perpetuum fuisse apud Romanos ; legitimumque lugendi tempus post Cannensem cladem finitum Senatusconsulto , non mutatum. Sed nec tempus lugendi legitimum dies centum , ut vult Epitomator ; immo annus , ut ex Livio discimus *lib. II.*, ubi de Bruti caesi funere inquit : *Sed multa majus morti decus publica fuit moestitia , & ante omnia insignis , quia matronae unnum , ut parentem luxerunt*. Saltem decem menses , ut probare conatus est idem Raevardus (c) :

Noctu etiam celebrata Cerealia : quod non obscure docet Plautus *Prologo Aululariae* :

Qui illam stupavit noctu , Cereris vigiliis .

Alii, inquit Vellejus Paterculus (d) , *nocturno aeris sono , qualis Cerealibus sacris cieri solet*. Neque ante noctem fas erat epulari ; in memoriam Cereris , quae quum amissam filiam quaereret noctu tandem cibum fumsit. Ovidius (e)

*Quae quia principio posuit jejunia noctis
Tempus habent mystae sidera visa cibi .*

A vino abstinebant , uti ex supra allato Plauti loco fit manifestum ; itemque à granis mali Punici ; vel quod Osiridis sanguine , cruentata fuerunt , ut dictum est in superioribus ; vel quod Proserpina , quia tria Punica grana apud inferos degustavit , ad superos redire non potuit. Idem Ovidius (f) :

*Rapta tribus , dixit , solvit jejunia granis
Punica quae lento cortice poma tegunt .
Haud secus indoluit , quam si modo rapta fuisset ,
Moesta parens —————*

Servius ad *lib. I. Georg. v. 39*. *Quum raptam à Plutone Proserpinam filiam diu Ceres quaesisset , tandem aliquando eam esse apud inferos comperit ; pro qua re quum Jovis implorasset auxilium , ille respondit , posse eam reverti si nil apud inferos gustavisset : illa autem jam Punici mali grana in Elysio gustaverat ; quam rem Ascalaphus Stygis filius prodidit ; unde Proserpina ad Superos remeare non potuit . Sane Ceres à Jove meruisse postea dicitur , ut Proserpina sex esset cum matre mensibus , sex cum marito . Quinto quoque anno , ex Sibyllinis carminibus , jejunium fiebat , & mystae calidà abluebantur : & hoc est quod inquit Clemens Alexandrinus loco superius allato (g) : καδάτερ κ; τοῖς βαρβάροις*

(a) in Graeca. (b) *lib. II. varior. cap. ult.* (c) *lib. I. cap. XX.* (d) *lib. I.* (e) *Faust. IV. v. 545.*
— 548. (f) *lib. IV. v. 607. — 610.* (g) *202. 63.*

τὸ λαιτρὸν· *sicut etiam apud Barbaros lavacrum*. Nam λαιτρὸν esse Galeno *caldam* lavationem, λαιτρὸν Vitruvio *frigidam*, jamdiu observavit Academiae Neapolitanae lumen Dominicus Aulifius *opusculo de Gymnasiū constructione*. Quod ad castitatem prodesse dicebant; quae Thesmophoriorum ritu inter primas curas, ut pluribus veterum locis jam ab aliis probatum est. Nos unius Ovidii testimonio contenti erimus *libro III. Amorum Eleg. IX.*

*Annua venerunt Cerealis tempora sacri,
Secubat in vacuo sola puella toro.*

Polluti & immundi è templo Cereris praeconis voce arcebantur (a). Farre, & fale, & thuris granis sacrificabatur, & fus immolabatur; nam boves, propter agricolationis usum, in tutela Cereris. Ovidius ipse *Fastor. IV. 409.—414.*

*Farra Deae, micaeque licet salientis honorem
Detis, & in veteres thurea grana focos.
Et si thura aberunt, unctas accendite tedas.
Parva bonae Cereris, sint modò casta, placent.
A bove succincti cultros removete ministri:
Bos aret, ignavam sacrificate suem.*

Hoc tantum ab Eleusiniis mutuati sunt Romani, suam Cereri immolare. Adhibitae etiam porca aurea, & altera argentea, licet in hostiarum numero non essent: *Porcam* (inquit Festus (b)) *auream, & argenteam dici ait Capito Attejus, quae etsi numero hostiarum non sint, nomen tamen earum habere, alteram ex auro, alteram ex argento factam adhiberi sacrificio Ceriali*. Hinc porca ad pedes Cereris tediferae in nummo gentis Vibiae apud Ursinum, qui ad hanc rem adfert Varronis, Catonis, & Gellii loca. Proserpinae quoque mactatam suam, docet Macrobius (c), quod segetes, Cereris donum, depasta est.

Ad v. Eidus Aprilis Deorum simulacra carpentis per Circum trahebantur; incipiebantque Circenses ludi ab equorum cursu, & quidem in honorem Cereris, uti ex superius allato Dionis loco fit manifestum: indeque sequebantur sacra Cerealia XIII. Kal. Maji, idest die Aprilis XIX. Ovidius *vers. 231.—234*

*Circus erit pompâ celebrer, numeroque Deorum,
Primaque ventosis palma petetur equis.
Hinc Cereris ludi: non est opus indice causa.
Sponte Deae munus, promeritumque patent.*

Tacitus (d): *utque Circensium Cerealiū ludicrum pluribus equorum cursibus celebraretur*. In Circo igitur nuces tostae, cicer, & alia missilia spargebantur; siquidem vera sit Scaligeri conjectura ex *Sinnio Capitone* apud Festum, cujus lacunas supplere conatur vir doctus (e). De Cerealibus sacrificiis, etiam Paganicis, XIII. Kal. Maji, testem habemus lapidem apud Gruterum (f):

CE-

(a) *Alexand. ab Alexand. dier. genial. lib. VI. c. VI.* (b) *in Porcam.* (c) *lib. I. Saturn. cap. II.*
(d) *XV. Annal. c. 74.* (e) *in castigationibus pag. CXVII. 31.* (f) *pag. XXVI. 9.*

CERERI. AVGVST
MATRI. (a) AGR.

L. BENNIVS. PRIMVS
MAG. PAGI
BENNIA. PRIMIGENIA
MAGISTRA. FECER
GERMANICO. CAESARE. II.
L. SEIO TVBERONE COSS
DIES. SACRIFICI. XIII. K. MAI.

Anno nimirum Urbis DCCLXX. Itaque immeritò quidam retrahunt Cerealia ad pridie Idus Aprilis, auctoritate, ut ajunt, veterum Urbis Kalendariorum. In tabula certè marmorea apud Gruterum (b) legitur pridie Idus, LVDI CERERI: quidni enim fierent ludi per septem praecedentes dies? sed XIII. K. Maji habet literis majoribus CER. N. *Cereris, nefastus*.

Pridie Eidus incidit tantummodo memoria adventus ex Asia Cybeles, sive Matris Magnae Ideae: quae licet ipsissima sit Ceres, alià tamen notione, aliisque ritibus ac ceremoniis à Romanis coli coepta est, nempe *Megalensibus*: quod non mirum. Athenienses enim creditum est pestilentia quondam laborasse (c) propter neglecta Galli, sive Attidis sacra; quòd ea non putarent esse diversa à sacris Rheae. Sic quamvis Mithra sit Sol, itemque Adonis, Osiris, Attis; diverso nihilominus cultu Mithra apud Persas colebatur, atque apud Aegyptios, aut Graecos Osiris, sive Adonis (d). Meritò igitur Cereris & Cybeles sacra Romae separata, non modò tempore, verum ritu & ceremoniis: quemadmodum Opi, quae proculdubio fuit Ceres, fiebant Opalia separatim XIV. Cal. Januarii (e); & Bonae Deae, quae item Ceres, fiebat Calendis Maji (f).

Adventum Matris Magnae ad Pridie Idus memoriae prodidit Livius libro XXIX.: *In aedem Victoriae (inquit), quae est in Palatio, pertulere Deam pridie Idus Aprilis, isque dies festus fuit. Populus frequens dona Deae in Palatium tulit, lectisterniumque, & ludi MEGALIESIA appellata. Ex ejusmodi donis mos fluxit pretiosam suppellectilem Megalensibus ostentandi, de quo Herodianus libro I., citatus à Rosino (g): Veris initio, stato sollennique die, pompam Matri Deum Romani celebrant. In ea quae apud quemque sunt divitiarum praecipua, suppellexque pleraque Imperatoria, materiae aut artis spectandae, praeferrunt ante Deam solent. Passimque omnibus ludendi licentia permissa, sic ut personas induant, quas cuique libitum, nullamque non magistratum quoque imaginem, prout cujusque studium, repraesentent, sic ut non temere à falsis veros dignoscas. Advenisse Deam, immo lapidem, ajunt plerique (h) A. U. DXLIX., Coss. P. Sempronio Tuditano, M. Cornelio Cethego. Atqui Livius lib. xxxvi. disertis ver-*

L

bis

(a) Aldus legit SACR. (b) pag. CXXXIII. (c) Julian. Imper. orat. V. (d) Reinf. cl. ff. I. 40.
(e) Varro lib. V. de L.L., Macrobi. lib. I. Saturnal. cap. X. (f) Ex Leone Macrobius lib. I. Saturn. cap. XII.
(g) Roman. Antiqu. lib. V. cap. XIII. (h) Sigon. in F. & Triumph. Roman.

bis tradit, Cybelem advectam Coss. P. Cornelio Scipione (qui postea dictus est *Africanus*) & P. Licinio Crasso (qui postea dictus est *dives*) A. U. DXLVIII.; aedemque post annos XIII. (mendum heic in numero cubat, & omnino legendum est XI.) ex quo decreta fuerat dedicatam fuisse à M. Junio Bruto, Coss. P. Cornelio (*Scipione Africano*), Tib. Sempronio Longo; ac ludos factos, quos primos scenicos fuisse Valerius Antias est auctor, *Megalesia* appellatos. Haec manifestè à Cerealibus separat etiam Arnobius (a) quum inquit: *Quid Phrygiam matrem, cujus esse conditor judicatur vel Midas, vel Dardanus, non quum Annibal Poenus res Italicas raperet, & terrarum exposceret principatum, & nosse & scire coepistis, & memorabili religione sancire? Sacra Cereis Matris, non quòd vobis incognita essent, adscita paulo ante, obtentum est ut Graeca dicantur* (nimirum *Megalesia*), *novitatem ipsum testificante cognomine*. Cerealia cognita sub ipsis Romuli, immo Evandri initiis; *Megalesia* bello Punico secundo. Cerealia celebrata ex pridie Eidus Aprilis ad XIII. Cal. Maji, *Megalesia* ex pridie Nonas ad v. Eidus Aprilis. *Megalesia* (inquit (b) Varro) à Graeceis, quòd ex libreis *Sibyllineis* arcessita ab Attalo Rege Pergami prope murum *Megalesion*, ubi templum ejus Deae, unde advecta Romam. Integram historiam leges apud Livium libro xxxvi. Sic Ovidius, postquam de Curetibus, Jovis pueri custodibus, & de castrato Attide verba fecit, subdit de adventu Matris Magnae (c):

*Carminis Euboici fatalia verba sacerdos
Inspicit; inspectum tale fuisse ferunt.
Mater abest, matrem jubeo, Romane, requiras,
Cum veniet, casta est accipienda manu.
Obscurae sortis Patres ambagibus errant,
Quaeque parens absit, quove petenda loco;
Consultur Paeon (d), Divumque arcessite matrem,
Inquit: in Idaeo est invenienda jugo.
Mittuntur proceres, Phrygiae tum sceptrum tenebat
Attalus. Ausoniis rem negat ille viris.
Mira canam, longo tremuit cum murmure tellus,
Et sic ex adytis Diva locuta suis.
Ipsa peti volui; ne sit mora: mitte volentem.
Dignus Roma locus, quò Deus omnis eat.
Ille soni terrore parens, proficiscere, dixit.
Nostra eris, in Phrygios Roma refertur avos.*

Deinde scribit, navim cum Deae simulacro immobilem ad limosum vadum haesisse; Claudiamque Vestalem Maximam, fufis ad Deam precibus, ut pudicitiam suam testatam facere vellet, quae civibus in suspicionem venerat, navim nullo labore traxisse (e):

*Dixit, & exiguo funem conamine traxit.
Mira, sed & scenâ testificata loquor.
Mota Dea est, sequiturque ducem, laudatque sequendo,*

In-

(a) lib. II. adn. Gent. (b) lib. V. de LL. (c) Faest. IV. v. 257. — 273. (d) Vide Julian. Imp. orat. V. (e) v. 325. — 332.

*Index laetitiae fertur in astra sonus.
Fluminis ad flexum veniunt: Tiberina priores
Ostia dixerunt; unde sinister abit.
Nox aderat: quærno religant à stipite funem,
Dantque levi somno corpora funcla cibo.*

Quem funem heic dicit Ovidius (a), cingulum per cavillationem vocat Lactantius (b); zonam Julianus Imp. (c), ut majorem quandam admirationem in animis legentium excitaret. Mox Ovidius (d):

*Ante coronatâ puppi sine labe juvencam
Maclarunt, operum, conjugique rudem.*

In cujus sacrificii memoriam bovis caput visitur in nummo Scipionis illius Nasicae, qui omnium consensu Romae optimus judicatus est, ut Deam advenientem exciperet: quem nummum renovarunt Aediles municipii Calaguritani in Hispania Tarraconensi, L. VAL. FLAVVS. T. VAL. MERVLA, apud Vaillantium (e). Idem Ovidius v. 345. — 352.

*Ipsa sedens plaustro portâ est invecâ Capenâ,
Sparguntur junctae flore recente boves.
Nasica accepit. templi tunc extitit auctor.
Augustus nunc est, ante Metellus erat.
Substitit hic Erato: mora fit si cetera quæram.
Dic, inquam, parvâ cur stipe quaerat opes?
Contulit aes populus; de quo delubra Metellus
Fecit, ait; dandae mos stipis inde manet.*

Primus igitur aedis faciendae auctor Nasica, quam dedicavit M. Junius Brutus A. U. DLIX, Coss. P. Cornelio Scipione Africano II., Ti. Sempronio Longo: deinde Q. Caecilius Metellus stipe collectâ instauravit. Equidem Rheae sacerdotes apud Graecos, cum simulacro Deae in aedícula asino imposita, stipem mensuram emendicabant: qui mos mansit apud Romanos: unde Ovidius (f):

*Ante Deam matrem cornu tibicen adunco
Cum canit, exiguae quis stipis aera negot?*

quod faciunt illa Apuleji (g): Deamque Syriam circumferentes mendicare compellunt; & infra: Deamque serico contextam amiculo mihi gerendam imponunt, sc. asino. Deinde paucis interjectis: Stipes aereas, immo verò & argenteas, multis certatim offerentibus, sinu recipere patulo. Tertullianus Apologetico (h): Majestas quaestuarium efficitur: circuit cauponas religio mendicans . . . &: Non sufficimus & hominibus & Diis vestris mendicantibus opem ferre. Ideo Phrygii sacerdotes appellati *μνηροφύται μνηροφύτοι* (i). Tandem Magnae Matris templum Augustus restituit, forsitan ex stipe, quam ex nocturno, ut ajebat, visu quotannis certo die à populo emendicabat (k). Certè ex strena,

L 2

quae

(a) & Propertius lib. III. eleg. III. (b) lib. II. cap. VIII. (c) Orat. V. (d) v. 325. 326.
(e) In nummis aereis Imp. in Colonia. (f) I. ex Ponto v. 19. 40. (g) VIII. Metam., Lucianus in Lucio.
(h) cap. XIII. & XLII. (i) ex Suda in *μνηροφύτης*, & Marini Neapolitano in vita Procli Lycii, Rein's. class. I.
40. Vide El. Sched. de Dja Germanis cap. IX. pag. 145. 147. (k) Sueton. in Aug. cap. XCI.

quae Cal. Januarii etiam absenti conferri consuevit, pretiosissima Deorum signa mercatus est, eademque vicitim dedicavit (a); ut *Apollinem Sandaliarium*, *Jovem tragoedum*, & alia hujusmodi, Vetus lapis, Romae effossus ad aedem Saturni An. MDXLVIII. (b)

IMP. CAESAR. DIVI. F. AVGVSTVS
PONTIFEX. MAXIMVS
IMP. XIII. COS. IX. TRIB. POTEST. XV.
EX STIPE. QVAM. POPVLVS. ROMANVS
ANNO. NOVO. APSENTI. CONTVLIT
NERONE CLAVDIO DRVSO
T. QVINCTIO CRISPINO COS.
VOLCANO.

Unde facile fuit Goltzio (c) supplere similem Inscriptionem, ibidem repertam An. MDLIV.

Imp. Caesar. Divi F. Augustus
Pontifex. Maximus.
Imp. XIII. COS. XI. Trib. potest XV.
EX STIPE QVAM POPVLVS ROMANVS
CALENDIS IANVARJ contulit
C. MARCIO CENSORINO. C. ASINIO GALLO COS.

Nec tamen pridie Eidus incipiebant *Megalesia* ludi, sed Pridie Nonas, & ante ipsa Cerealia, ut habet vetus Calendarium, quo usus est Gyraldus, aliudque à Lipsio citatum (d): LVD. MAT. MAG.: durabantque per sex dies, usque ad v. Eidus. Unde intelligas illa Spartiani in Caracalla: *Deinde, quum iterum vellet Parthis bellum inferre, atque hybernare Edessae, atque inde Carras Luni Dei gratiâ venisset; die natalis sui VIII. Idus Aprilis, ipsis MEGALENSIBUS, quum ad requisita naturae discessisset, insidiis à Macrino Praefecto praet. positis, qui post eum invasit imperium, interemptus est.* Mense tamen Martio, vi. Cal. Aprilis, Mater Deum lavabatur in flumine Almon. Oscitanter Rosinus scripsit Pridie Cal. (e). Difertè enim Ammianus Marcellinus lib. XXIII. inquit: *Ubi diem vi. Cal., quo Romae Matri Deum & carpentum, quo vehitur simulacrum, Almonis undis ablui perhibetur. Almon* (verba sunt Vibii Sequestris de fluminibus) *Romae, ubi Mater Deum vi. Cal. Aprilis lavatur* (f). De qua Ovidius IV. *Fastorum* v. 317. — 320.

Est locus in Tiberim qua lubricus influit Almo,
Et nomen magno perdit ab amne minor.
Illic purpurea canus cum veste sacerdos
Almonis dominam, sacraque lavit aquis.

Igitur prid. Nonas Aprilis pinum, radicitus excisam, per urbem gestabant Graecanico ritu in memoriam Attidis, de quo Arnobius supra relatus (g): *Quid enim vult illa pinus, quam semper statis diebus in Deum*

(a) *Suton. in Aug. cap. LVII.* (b) *Gruter. pag. LXI. 1.* (c) *In Augusto.* (d) *ad III. Annal. Taciti.* (e) *Antiquit. Roman. lib. IV. cap. VII.* (f) *Vide Augustin. de Civit. Dei lib. II. cap. IV., Arnob. lib. VII. (g) lib. V.*

Deum Matris intromittitis sanctuario? nonne illius similitudo est arboris, sub qua sibi furens manus & infelix adolescentulus intulit, & genitrix Divam in solatium sui vulneris consecravit. Et in fine ejusdem libri: Pinus illa solenniter, quae in Matris infertur sanctum Deae (legendum Idaeae) nonne illius imago est arboris, sub qua sibi Alys virum, demissis genitalibus, abstulit? & quam memorant Divam in solatium sui consecrasset moeroris. Firmicus etiam Maternus de errore profan. relig.: In sacris Phrygiis, quae Matris Deum dicunt, per annos singulos arbor pinea caeditur, & in media arbore simulacrum juvenis subligatur.

Separandi tamen sunt hi *Dendrophori*, eorumque collegium *ἱεραλίων* à *Dendrophoris* illis, quorum est frequens mentio cum fabris & centonariis in veterum monumentis (a). *Silvanum* *Dendrophorum* habet lapis apud Gruterum (b), & ultimâ lineâ *Dendrophoros Matris Deum Magnae*. MAGNO, ET. HERMOGENIANO DENDROPHORIS M. D. M. &c. Item alius lapis Puteoli (c) plurium *Dendrophorum* habet nomina sub cura xv. virorum sacris faciundis. Ad eosdem spectat locus Arthemidori in *Oneirocriticis* à Sponio allatus, & forsitan l. xx. *Cod. Theod. De Paganis Sacrificiis & Templis: Omniaque loca, quae Frediani, quae Dendrophori, quae singula quaeque nomina, & professiones gentilitiae tenuerunt, epulis, vel sumtibus deputata, fas est, hoc errore submoto, compendia domus nostrae sublevare*. Neque tamen hi ex numero imberbium, exsecutorumque; sed ex reliqua turba initiatorum Cereri & Baccho, qui in Collegium cooptabantur. Quò forte respiciunt illa Ciceronis de *senectute* cap. III. *Sodalitates, me Quaestore, constitutae sunt, sacris Idaeis Magnae Matris acceptis. epulabor igitur cum sodalibus*. Hi omnes nudis pedibus Almonem usque Deam comitabantur: unde Prudentius (d)

*Nudare plantas ante carpentum scio
Proceres togatos, matris Idaeae sacris.
Lapis nigellus evehendus effedo,
Muliebris oris clausus argento sedet:
Quem dum ad lavacrum praecundo ducitis
Pedes remotis atterentes calceis,
Almonis usque pervenitis rivulum.*

A VI: igitur Calendas ad Pridie Nonas Aprilis novem fuere dies cum aliqua religione transacti, & veluti praeparatorii ad *Megalesia*, quae celebrata à pridie Nonas Aprilis ad v. Eidus.

Quum verò *Megalesia* ludi dignitate ceteris anteirent (e), procurati sunt ab Aedilibus, non plebejis, sed curulibus. *Megalesia* (inquit (f) Livius) ludos scenicos Atilius Serranus, L. Scribonius Libo Aediles Curules primi fecerunt. Aedilium item Curulium nomina in fronte gerunt tres P. Terentii comoediae, ludis Megalensibus actae; *Andria*, *Eunuchus*, *Heautontimorumenos*. Semel tantum extra ordinem, & ex

Se-

(a) tit. VIII. *Cod. Theod.* lib. XIV. (b) pag. LXIV. 7. (c) Ex Capacii bist. Neapol. Sponius *Miscell. antiqu. sect. II. art. XL*, & *Reines. clas. V. 21*. (d) *hymno X. v. 154. — 160.* (e) *Ovid. 4. Fast. v. 557.* (f) lib. XXIV.

Senatusconsulto fecerunt Aediles plebeji apud Dionem (a), nondum creatis eo anno Curulibus; quum Caesar Dictator, bellis extra Italiam impeditus, comitia Tribunorum, & Aedilium Plebis tantum habuisset, ut eruditè, pro more, animadvertit eximius Spanhemius (b).

Megalesiorum licentia in eo erat, ut omnium aetatum atque ordinum mores gestu atque oratione juvenes larvati effingerent, ut ex Herodiano supra vidimus: quae pars fuit proculdubio ludorum scenicarum. Principes etiam civitatis mutuis se conviviiis excipiebant: quod *mutitare* dicebatur. *In quo jubentur* (inquit (c) Gellius) *principes civitatis, qui ludis Megalensibus antiquo ritu mutitarent, idest mutua inter se convivia agitarent; jurare &c. & alibi* (d): *Quam ob causam Patritii Megalensibus mutitare soliti sint, plebs Cerealibus?* Ovidius (e):

*Cur vicibus factis incant convivia, quaero,
Tum magis, indiclas concelebrentque dapes?
Quod bene mutavit sedem Berecynthia, dixit,
Captant, mutatis sedibus, omen idem.*

Ante Deae signum matronae spectatae pudicitiae psallere consueverunt: (f) *Ambubajae*, si Acronem audimus ad illud Horatii *Ambubajarum collegia* &c. (g) *Ambubajae* (inquit) *dicuntur mulieres tibicinae lingua Syrorum; etenim Syris tibia, vel symphonia dicitur Ambubaja* de quibus accipiendum esse Juvenalem *Satyra* III. monet Kippingius (h):

*Jamdudum Syrus Tiberim deflexit Orontes,
Et linguam, & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas, nec non gentilia tympana secum
Vexit* —————

In sacris & ministerio quidem Cereris feminae tantum; in Matris vero Magnae quum feminae, tum viri, evirati, & imberbium grex sub Archigallo; de cujus insania Tertullianus (i) *Apologetico*, ubi Cybeles sacra ridet, inquit: *Itaque majestatis suae, in Urbem collatae, grande documentum nostra etiam aetate proposuit; quum M. Aurelio apud Syrmium Reip. exempto, die XVI. Calendarum Aprilium, Archigallus ille sanctissimus die IX. Calendarum earundem, quo sanguinem impurum lacertos quoque castrando libabat, pro salute Marci jam intercepti, solita aequae imperia mandavit.* Ex iis quae superius adnotavimus vides, pro die IX. Cal. legendum esse saltem VI. Cal.; pariterque VI. Cal. pro VIII. Cal. reponendum Macrobii cap. XXI. libro I. *Saturnalia*: *Celebratur laetitiae exordium ad VI. Cal. Aprilis; quem diem HILARIA appellant: & sic magis constabit Auctoris sententia, de Aprili, non de Martio mense differentis.* Quum viros, tum mulieres fecisse Matri Magnae, vetera testantur epigrammata apud Gruterum pag. CCCVIII. ubi habetur G. CAMERIVS CRESCENS ARCHIGALLVS,

LVS,

(a) lib. XLIII. (b) De Usu & Praestantia Dissert. X. (c) lib. II. cap. XXIV. (d) lib. XVIII. cap. II. (e) Fastor. IV. v. 353. — 357. (f) Scalig. Poet. lib. I. cap. XXIX. (g) lib. I. Satyr. II. (h) Antiqu. Rom. lib. I. cap. II. (i) cap. XXV.

LVS, L. VETTIVS SYNTROPHVS RELIGIOSVS A MATRE MAGNA: M. PLE-TORIVS HERCVLANIVS SACERDOS M. D. M. I. Itemque CLAVDIA ACRO-POLIS, & SALONIA EVTERPE sacerdotes. Confer quae ex Marino Nea-politano & Epiphanio habet Reinesius *class.* 140. *pag.* 74.

Cum pompa & simulacro Deae Urbem circumibant, sistris tinnien-tes. Ovidius *iv. Fastorum vers.* 183. — 188.

*Ibunt semimares, & inania tympana tudent,
Aeraque tinnitus aere repulsa dabunt.
Ipsa sedens molli comitum cervice feretur
Urbis per medias exululata vias.
Scena sonat, ludique vocant: spectate Quirites,
Et fora Marte suo litigiosa vacent.*

Et huc faciunt quae de Corybantibus, Gallis, & fanaticis supra di-ximus. Addamus Apuleji verba: *ab ingressu primo (a) statim absonis ululatibus constrepentes fanaticè pervolant. Denique capite demisso, cervices lubricis intorquentes motibus, crinesque pendulos in circulum rotantes, & nonnunquam morsibus suos incurstantes musculos, ad postre-mum ancipiti ferro, quod gerebant, sua quisque brachia dissecant.* Item Prudentii, *citato hymno in Romanum circa finem:*

*Cultrum in lacertos exerit fanaticus,
Sectisque Matrem brachiis placat Deam.
Furere, ac rotari jus putatur mysticum:
Parta ad secandum dextra fertur impia:
Caelum meretur vulnere crudelitas.
Ast hic metenda dedicat genitalia,
Numen reciso mitigans ab inguine:
Offert pudendum semivir donum Deae:
Illam revulsa masculini germinis
Vena, effluenti poscit auctam sanguine.*

Ex veterum testimoniis liquet, Isiaca etiam sacra Phrygiis valde affinia Romae celebrata fuisse. Valerius tamen tradit (b), Senatus de-creto Isidis & Serapidis fana diruta, primumque arripuisse securim Con-sulem L. Aemilium Paulum. Equidem hujus nominis tres invenio in Fastis. Unum A. U. DXXXIV., iterumque A. U. DXXXVII., & in proelio occisum; qui securim arripere ad Isidis delubrum diruendum meo judicio non potuit, quando ea sacra nondum Romae fuerant re-cepta. Neque enim de re admodum antiqua loqui videtur Propertius (c), quum inquit:

*Atque utinam Nilo pereat quae sacra repente
Misit matronis Inachus Ausoniis.*

Neque Lucanus *libro VIII.*

Nos

(a) lib. VIII. *Metamorph.* (b) lib. I. *cap.* III. (c) lib. II. *Elg.* 33.

*Nos in templa tuam Romana recepimus Isin,
Sernideosque canes* —————

Nec locum Dionysii *lib. v.*, de templo Isidis, à Dempstero citatum (a), qui ad antiquissima Urbis tempora pertineret, invenire uspiam potui. Audacter igitur Pighius ad marginem Valerii notavit, *A.U. DXXXIV.* Alter Aemilius Consul processit cum C. Claudio Marcello *A.U. DCCIII.* Tertius cum C. Jul. Caes. Vipsaniano *A. U. DCCIIII.* Secundum suspicor Senatus dicto audientem fuisse: tametsi circa aetatem Varronis (b), Propertii, Catulli, & Ovidii proculdubio Serapidis & Isidis cultus Romae vigeat, uti ex aliquot eorum locis fit manifestum: saltem privata auctoritate. Dio *lib. XL.* *Ac mihi quoque id quidem decretum, quod prioris anni exitu de Serapi Isideque factum erat, inter prodigia non extremum videtur locum obtinuisse. Eorum Divorum fana, quae privatim nonnulli extruxerant, Senatus demoliri jussit, quod eos non magnopere inter numina numerabat; ubi ea sententia obtinuit, ut publice jam coli inciperent, extra pomoerium istos collocaverunt.* Idcirco le-
+ tica ad id templum vehebantur nobiles viri, & mulieres deliculae; unde illud Catulli (c)

*Quaeso, inquit, mihi mi Catullo paulum
Istos. commodò nam volo ad Serapim
Deferri* —————

vel ob id maximè quod in Serapidis fano Aegyptii, & Romani aegrotos certis ritibus expiatis deponere consueverunt, ut per somnium curandi morbi rationem docerentur, ut Kippingius notavit (d), & Pitiscus in *Scrapeum*. Pertinet sanè Dionis locus ad annum Urb. DCC., & Consulatum Cn. Domitii Calvini, & M. Valerii Messallae; sed ambiguum an Senatus eo anno Serapidis Isidisque fana demoliri jussit, an ea sententia obtinuerit ut publice, verum extra pomoerium, coli inciperent. Certè triennio post incidit L. Aemilii Paulli Consulatus, quem dicebam. Sed adhuc aqua haeret: nam *A. U. DCCV.* Isidis templa intra pomoerium publica extabant, Coss. C. Julio Caes. II., P. Servilio Vatia Isaurico, quae consulti haruspices diruenda existimarunt. Idem Dio *lib. XLII.* *Exeunte eo anno, inter alia ostenta, apes quoque in Capitolio juxta Herculis statuam sedem occupare, quum Isidis sacra fierent. Itaque haruspices omnia templa Isidis Serapidisque demoliri jusserunt.*

Sub Augusto iterum vetita (e). Idem Dio *lib. LIV. de Agrippa:* τὰ πῖ ἐπεὶ τὰ Αἰγύπτια ἐπεισιόντα αὐτοῖς ἐς τὸ ἄστυ ἀπέσειλεν· ἀπειπὼν μηδὲν μηδὲ ἐν τῷ πορναείῳ αὐτῷ. ὅπως ὁ γὰρ ἱμῖς ἀδίκῃ ποιεῖν. *Et sacra Aegyptia, quae iterum in Urbem jam insinuabant repressit, edicto nequis ea in suburbano intra d. passus ageret.* Sed majore cum severitate sub Tiberio non modò ex Urbe eliminata, sed ex universa Italia (f): quin Deae simulacrum in Tiberim mersum, & sacerdotes in crucem acti, teste Josepho (g); propter facinus Decii Mundii, qui Isiacorum scelere in

(a) Paralipom. ad Rosin. lib. II. cap. XXII.

(b) qui templum Isiacum memoravit in ὄνος λῦρας apud Nonium in Mansuete, ut est à vitis doctis emendatus; si modò ea fabula fuit ex numero togatarum.

(c) Epigram. X.

(d) Antiquit. Roman. lib. I. cap. V.

(e) Tacit. II. Annal.

(f) Sueton. in Tiberio

cap. XXXVI.

(g) Antiquit. lib. I. cap. V.

in ipso Isidis templo, Anubim mentitus, amplexibus Paulinae castissimae matronae potius est: *Tantum religio potuit suadere malorum*, Sensim tamen, pronis ad externam superstitionem animis, eadem sacra iterum in Urbem irrepere. Nam de Othone Svetonius (a): *Sacra etiam Isidis saepe in lintea religiosaque veste propalam celebrasse*. De Domitiano Eutropius (b): *Romae quoque multa opera fecit, in his Capitolium & Forum transitorium, odaceum, porticus, Isium ac Serapium, ac studium*: An. Urb. DCCCXLVI., Coss. L. Nonio Asprenate Torquato, & M. Arricinio Clemente, ut habet Cassiodorus in Chronico; nempe ante Cal. Jul., ex quibus suffragi processerunt Sextilius Lateranus, C. Silius Italicus III. De Commodο inquit Lampridius: *Sacra Isidis coluit, ut & caput raderet, & Anubim portaret*. Item: *Isiacos verò pineis usque ad perniciem pectus tundere cogebat, quum Anubim portaret capita Isiacorum graviter obtundebat ore simulacri*. Spartianus de Caracalla: *Sacra Isidis Romam deportavit, & templa ubique magnificè eidem Deae fecit, Sacra etiam maiore reverentiā celebravit, quàm antea celebrabantur*. In quo quidem mihi mirum videtur, quemadmodum sacra Isidis primum per hunc venisse dicantur, quum Antoninus Commodus ita ea celebraverit, ut & Anubim portaret, & Pausa sederet; nisi forte iste addidit celebritati, non eam primus invehit. Ad horum itaque Principum aetatem spectat quod mense Aprili habet vetus Calendarium Farnesianum, SACRVM PHARIAE. ITEM SARAPIA. Videntur haec vero propiora, & ad solvendum nodum idonea, quem supra ex Valerio in medium adduximus: & hinc quoque claret, prorsus diversā fuisse *Megalesia* ab Isiacis sacris. Mater quidem Magna in Palatio post bellum Punicum II. culta, ut supra ex Livio & Cicerone notavimus: Isis verò & Serapis in aliis Urbis locis, quae videas apud P. Victorem: nec Graeco, aut Phrygio, sed Aegyptiaco ritu. Illa ex Asia Sibyllinorum librorum monitu, & Apollinis Pythii responso accita; nec unquam à Romanis pulsā: haec Tiberi mersa, & Urbe aliquando exacta, vel pro vario hominum ingenio, ac superstitione revocata: nec quando coli coeperit aut nos scimus, aut veteres fati norunt, inter quos Spartianus, modò allatus. Idipsum liquet ex Dione, citato libro XLII.: *nam haruspices, inquit, omnia templa Isidis Serapidisque demoliri iusserunt*; anno sc. Urbis DCCV. Matrem nihilominus Magnam fuisse in honore A. U. DCCXV., Coss. Appio Claudio, C. Norbano, idem docet his verbis: *Ac quidam furore Matris Deūm correpti, irasci Divam dixerunt. Ejus rei causā libri Sibyllini sunt inspecti, ac ex iis respondere xv. viri, succensere Deam populo, simulacrumque ejus ad mare deportandum, ibique aquā lustrandum*. Praeterea, quando idem Augustus templum Matris Idaeae restituit, ut ex Ovidio supra notavimus; Isiacā verò sive Aegyptia sacra vetuit, ut ex Tacito & Dione discimus (c); haud parvum inter Isidis & Deae Phrygiae sacra discrimen fuisse necesse est.

Sub M. Aurelio, sequentibusque Antoninis celebrata etiam *Taurololia*, *Crioboliaque*, quae cum Phrygiae Deae sacris valde conjuncta (d),

M

cui

(a) cap. XII. (b) lib. VII. (c) Tacit. lib. II. Annal., Dio lib. LIII. (d) Ut testantur lapides apud Gruterum p. 3. XXVII. — XXXI.

cui qui tauro faciebant *tauroboliati*, qui ariete *criobolini* dicebantur, ut pluribus docet Reinesius (a). *Taurobolii* ritum ex Prudentio (b) describit Kippingius (c) his verbis: *Homo consecrandus in scrobe profunda defossus, tauroorum, arietumque, super strato multiforo mactatorum, sanguine proluebatur; eoque capite, ore, auribus, oculis, naribus, totoque adeo corpore excepto, purus semper esse censebatur. Fiebat hoc extra Urbem in Circo Flaminio; itaque ἐπιβόλῃα ἱερά vocat Aristides. Inscriptio Romana (d)*

DIS MAGNIS

MATRI, DEVM. ET. ATTIDI. SE
XTILIVS AGESILAVS. AEDESIVS
V. C. CAVSARVM, NON. IGNOBI
LIS, AFRICANI, TRIBVNALIS. ORA
TOR, ET, IN, CONSISTORIO
PRINCIPVM. ITEM, MAGISTE
R, LIBELLORVM, ET. COGNITION.
SACRARVM, MAGISTER, EPISTV
LAR, MAGISTER, MEMORIAE
VICARIVS, PRAEFECTOR, PER.
HISPANIAS, VICE, S. I. C. PA
TER. PATRVN, DEI, SOLIS, INVI
CTI, MITHRAE. HIEROPHANTA
HECATE. DEI, LIBERI, ARCHI
BVCOLVS, TAVROBOLIO,
CRIBOLIOQVE. IN. AETER
NVM, RENATVS. ARAM, SACRA,
VIT. D. D. N. N. VALEN
TE, V. ET. VALENTINIANO
IVN. AVGG. CONSS. IDIBVS
AVGVSTIS.

Haec ille. Pertinet Inscriptio ad Annum Urbis MCXXXVIII., Christu CCCLXXVI.: eamque nos, uti quidem extat in Thesauro Gruteriano, totidemque lineis distinctam dedimus. Praestat etiam horridula ipsius Prudentii carmina heic afferre; unde colligas, sacerdotem dumtaxat sanguine perfusum:

*Summus sacerdos nempe sub terram scrobe
Acta in profundum consecrandus mergitur,
Mire insulatus, festa vittis tempora
Nesciens, coronâ tum repexus aureâ,
Cinctu Gabino ruffeam (e) sultus togam.
Tabulis superne strata texunt pulpita,
Rimosa rari pegmatis compagibus.*

Scin-

(a) *Classe* I. 40. (b) *Citato hymno in Romanum.* (c) *IB. I. Antiqu. cap. XV.* (d) *Extat apud Gruterum pag. XXVIII. 2.* (e) *Purpureâ veste ufos fuisse Phrygios Sacerdotes, loquit Ovidius loco supra citato. pag. huius libri 80. in fine.*

*Scindunt subinde vel terebrant aream,
Crebroque lignum perforant acumine,
Pateat minutis ut frequens biatibus.*

*Huc taurus ingens fronte torva & hispida,
Sertis revinctus, aut per armos floreis,
Aut impeditus cornibus deducitur:
Nec non & auro frons coruscat hostiae,
Setasque fulgor bractealis inficit.*

*Heic, ut statuta est immolanda bellua,
Pectus sacro dividunt venabulo,
Eruclat amplum vulnus undam sanguinis
Ferventis, inque texta pontis subditi
Fundit vaporum flumen, & latè aestuat.*

*Tum per frequentes mille rimarum vias
Illapsus imber tabidum rorem pluit:
Defossus intus quem sacerdos excipit,
Guttas ad omnes turpe subiectans caput,
Et veste, & omni putrefactus corpore,*

*Quin os supinat, obvius offert genas,
Supponit aureis, labra, nareis objicit,
Oculos & ipsos perluit liquoribus:
Neo jam palato parcit, & linguam rigat,
Donec cruorem totus atrum combibat.*

*Postquam cadaver sanguine egesto rigens
Compage ab illa flamines retraxerint,
Procedit inde Pontifex, visu horridus,
Ostentat udum verticem, barbam gravem,
Vittas madentis, atque amictus ebrios.*

*Hunc inquinatum talibus contagiis,
Tabo recentis sordidum piaculi,
Omnes salutant, atque adorant eminus:
Vilis quod illum sanguis, & hos mortuus
Foedis latentem sub cavernis laverint.*

Sanguinis expressa mentio fit in Inscriptione Graeca, quae corrupta legitur (neque felicior versio Latina) apud Fabrettum *cap. ix. n. 523.* & aliquanto corruptior, immo mutila apud Reines. *class. i. 41.*; ubi Taurobolio Criobolioque Crescens & Leontius dicuntur initiati, Mox subdit idem Kippingius: *Taurobolio facto cornua tauri inaurata, quo fecerant, consecrabant, & dedicabant.* Hinc intelligi debet Inscriptio Lectoratensis apud Gruterum (a):

VIATOR. SABINI. FIL. VIRES
TAVRI. QVO. PROPRIE. PER
TAVROPOLIVM. PVBLICE

M 2

FA-

(a) pag. XXX. 3.

FACTVM, FECIT, CONSECRA
VIT.

Paulò aliter eandem adfert Kippingius, & magis compendiarià scribendi ratione: sed uterque, ai fallor, à malo exscriptore; nam secundà lineà videtur legendum PROPRIA PEC, *Propria pecunia*, *Vires tauri* sunt cornua.

Inventum id fuit Sathanæ ad Baptismi æmulationem, postquam Christianismus ubique terrarum invaluit. *Nationes extraneæ* (inquit (a) Tertullianus) *ab omni intellectu spiritalium, sacris quibusdam per lavacrum initiantur*, Et alibi (b): *Fingit & ipse (Sathanas) quosdam utique credentes, & fideles suos: exceptionem (pro depositionem scriptum esse notavit Rigaltius) de lavacro repromittit*. Antiquissimum Taurobolium illud putat Reinesius (c), quod AUFUSTIA PRIMA fecit sub Marco Aurelio A. U. DCCCCXXXVIII., Chr. CLXXVI., Pollione II. & Apro II. Coss. apud Lectoratenses (d): proximum quod sub Commodò Lugduni fecit Q. AQUIVS ANTONIANVS, Coss. Marullo, & Aeliano A. U. CMXXXVI (e). Sed ante omnia probare certissimis argumentis oportebat, neminem olim fuisse *tauroboliatum*, quin poneret lapidem suae dementiae testem. Id modò forsitan verum est, aliam taurobolii antiquiorem mentionem in literatis faxis non reperiri. Sed quot adhuc eruendi lapides latent? quot in calcarias fornaces jam sunt coniecti? quot miserè contriti, & parietum substructionibus ita à caementariis aptati & coagmentati, ut nulla supersit legendi spes reliqua?

Si divinare licet, dixerim à Christianae, aut Hebraicae religionis desertore aliquo Taurobolium, & Criobolium adinventum, propter illa Exodi cap. XXIV, 5. — 8. *Misitque juvenes de filiis Israël, & obtulerunt holocausta, immolaveruntque victimas pacificas Domino, vitulos. Tulit itaque Moyses dimidiam partem sanguinis, & misit in crateras: partem autem residuam fudit super altare. Assumensque volumen foederis, legit audiente populo; qui dixerunt: omnia quae locutus est Dominus faciemus, & erimus obediētes. Ille verò sumptum sanguinem resperxit in populum, & ait. Hic est sanguis foederis, quod pepigit Dominus vobiscum super cunctis sermonibus his. Quem locum respiciens Apostolus Epist. ad Hebraeos inquit (f): *Λαλῶντες ὡς πρὸς ἑαυτοὺς καὶ τὸν κύριον ὡς ὁ Μωϋσῆς πᾶσι τῷ λαῷ, λαβὼν τὸ αἷμα τῶν μόσχων & τῶν ὄνων καὶ ὕδατος & ἐρίου κοκκίνου & ὑψίστου, καθὼς καὶ τὸ βιβλίον & πάντα τὰς λέξεις τοῦ λαοῦ ἐρρῶτισε, * λέγων. Τοῦτο τὸ αἷμα τῆς διαθήκης, ἧς ἐνετέτατο πρὸς ὑμᾶς ὁ Θεός. * Καὶ τῷ σκελῶν δὲ & πάντα τὰ σκεύη τῆς λειτουργίας τῷ αἵματι ὁμοίως ἐρρῶτισε. * Καὶ χερδὸν ἐν αἵματι πάντα καθάρizεται καὶ τὸν νόμον; & χωρὶς αἵματος καθαίρεται ἡ γυνὴ ἀφ' ἑαυτῆς. Lecto enim omni mandato legis à Moyse universo populo, accipiens sanguinem vitulorum, & hircorum cum aqua; & lana coccinea, & byssopo, ipsum quoque librum & omnem populum asperxit, * dicens: Hic sanguis testamenti, quod mandavit ad vos Deus. * Etiam tabernaculum, & omnia vasa ministerii, sanguine similiter asperxit. * Et omnia penè in sanguine secundum legem mundantur: & sine sanguinis effusione non fit remissio.**

Ni-

(a) De Baptismo cap. V. (b) De Praescript. haeretic. cap. XL. (c) Classe I. 49. (d) Gruter. p. 4. XXX. 45. (e) Idem n. 2. (f) Cap. IX, 19. — 22.

Nihil Tauroboliis hucusque memoratis commune cum Climacidis Tauropolitibus mulieribus, quarum mentio est apud Athenaeum (a), omnis generis turpitudinibus inquinatarum, etiam magicis, si Casaubonum audimus: qui an à Taurica Chersoneso initium ea turpia sacra sumserint, ubi Diana ταυροπόλῃ humanis victimis colebatur, an aliunde, fatetur se nusquam legisse.

IV. Scortum nobile libertina Hispala Fecenia, non digna quaestu, cui ancillula assueverat.

Scortum magni nominis, idemque moribus adprimè liberalibus, & magnos pro libertinae conditione gerens spiritus: hinc Livio *non digna quaestu, cui ancillula assueverat*. Ceteroquin solitum libertinarum vulgare corpus, ut apud Poëtas saepissimè legas. Horatius (b):

*Tutior at quanto merx est in classe secunda,
Libertinarum, dico, Sallustius in quas
Non minus insanit, quàm qui moechatur —*

Plautus *Cistellaria Actu* I. sc. I.

*— cunt depressum, quia nos sumus
Libertinae, & ego & tua mater ambae meretrices fuimus:*

quum turpem quaestum ancillulae ocepissent: unde in Priapejis XL. I.

*Nota suburbanas inter Telethusa puellas,
Quae puto de quaestu libera facta suo est.*

Nil frequentius legas apud Comicos, quàm virgines à lenonibus venditas amasiis adolescentulis, & ab aliis liberali assertas manu. Lampridius in Alagabalo: *Meretrices à cunctis lenonibus redemit saepe, & manumisit*. Forsitan idem factitatum fuisse Athenis, colligas ex Isæi loco *orat. v. H' ὃ τέτων μήτηρ, ἔως ὁμολογῆσθαι ἔσα δέλη, & ἅπαντα τ' χρόνον νιχρὸς βίβσα*. Haec verò istorum mater quum sit serva omnium confessione, ac vitam omnem turpiter egerit. Romae apud Aediles plebis nomina profitebantur, & in tabulas referebantur: unde eleganter Seneca fornices vocat loca Aedilem metuentia (c): *Virtutem in templo invenies, in foro, in curia, pro muris stantem, puterulentam, coloratam, callosas habentem manus: voluptatem latitantem saepius, ac tenebras captantem: circa balnea, ac sudatoria, ac loca Aedilem metuentia, mollem, enervem, mero atque unguento madentem, pallidam, fucatam, & medicamentis pollinctam*. Etiam matronae nomina dabant, si quando pudorem exuere vellent. Tacitus II. *Annal. Nam Vistalia, Praetoriâ familiâ genita, licentiam stupri apud Aediles vulgaverat, more inter veteres recepto, qui satis poenarum adversus impudicas in ipsa professione flagitii credebant.*

(a) lib. VI. cap. XVI. (b) Satyra II. (c) de Vita Beata cap. VII.

bant. Hæ postea inter togatas censebantur. Unde illa Juvenalis (a)

————— *est moecha Fabulla:*
Damnetur, si vis; etiam Carfinia talem
Non sumet damnata togam —————

nam stolas induere meretrices, vetitum. Tertullianus (b): *Aut quid minus habent infeliciissimæ illæ publicarum libidinum victimæ? quas si quæ leges à maritalibus, & matronalibus decoramentis coercerent, jam certè &c.* Qui mos, sive lex sumta ab Atheniensibus, apud quos meretricibus uti non licuit vestibus, aut ornamentis aureis, nec templa intrare, neque cum matronis sacrificiis interessè. Matronarum dedecori obvium tamen itum Romæ sub Tiberio, atque Senatusconsulto cautum: *ne corpore quaestum faceret, cui avus, aut pater, aut maritus eques Romanus fuisset* (c).

Post patroni mortem, quia in nullius manu erat, tutore à Tribunis, & Praetore petito, quum testamentum faceret, unum Aebutium instituit heredem. Habes heic exemplum Atiliani tutoris, de quo Justinianus *Institut. lib. 1. tit. xx.* Igitur ante A. U. DLXVII. lata est *lex Atilia de tutelis*: quod notandum. In Fastis occurrunt Atilii Consules Ann. Urb. CCCCXVIII, CCCCLIX, CCCCLXXXVI, CCCXCIV, CCCXCVI, CCCXCIX, DIII, DVIII, DXXVI, DXXVIII.

V. Pacem veniamque precata Deorum Dearumque, si coacta caritate ejus silenda enuntiaffet. Peculiari religione ac silentio Cereris arcana premebantur, Horatius (d)

————— *vetabo qui Cereris sacrum*
Vulgârit arcanae, sub iisdem
Sit trabibus, fragilemque mecum
Solvat phaselum.

Veterum testimonia sunt passim obvia. Eadem silentii lege epoptae initiabantur in Bacchi sacris: nec Samothracia vulgò nota, à quibus Bacchanalia, de quibus agimus, proculdubio fluxere, ut principio dicebamus. Sed heic muliebris quaedam *δεσποδαιονία*. Sic inferius eadem Fecenia ad Consulis interrogata trepidare, ac metuere Deorum vindictam, quod eorum mysteria, quamvis omne genus flagitiis polluta, enuntia- ret. Non adeo pavidus Aemilius Consul, de quo superius meminimus: nam *quum Senatus Isidis, & Serapis fana diruenda censuisset, eaque nemo opificum attingere auderet, posita praetextâ, securim arripuit, templique ejus foribus inflixit, ut tradit Valerius* (e).

VI. Ex-

(a) *Satyra II. v. 68. — 70.* (b) *De cultu feminarum. lib. II. cap. VII.* (c) *Facit. II. Annual., Sueton. in Tiberio cap. XXXV.* (d) *lib. III. carm. II.* (e) *lib. I. cap. III. 3.*

VI. Expromeret sibi quae in luco Similae Bacchanalibus in sacro nocturno solerent fieri.

Sigismundus Gelenius putat, *Similam*, nonnihil detorto vocabulo, pro *Semele* Bacchi matre à vulgo indocto fuisse appellatam; eadem, aut certe simili ratione, qua Graeci vicissim Romanorum i plerumque efferebant per *e*, ut *Δομήτιος* pro *Domitio*, *Βεργίλιος* pro *Virgilio*. Interpres Livii ad usum Serenissimi Galliae Delphini Doujatius nescio quem *Stimulae* Deae *lucum* heic nobis obtrudit ex Juvenalis Scholiaste ad *Satyram* II. Sed nil opus *Stimula*, *Lucus Semeles minoris* ponitur à P. Vi-ctore, & à Sexto Rufo in regione Circi Maximi: & inde forsitan facilis fuit decursio ad Tiberim cum facibus ardentibus. Sine quopiam addito legitur: *Ab luco Semeles* in Inscriptione Romana apud Gruterum (a):

DIIS, MANIB.
M. CAECILIO. SP. F. SVC. RVFO
SOLIARIO, AB. LVCO, SEMELES
EX. TESTAMENTO, EIVS
CALVISIA. ZOSIME. ET
M. CAECILIVS. CALIPPVS
HEREDES. FECER

Et quisnam pro certo affirmare auset *Similae*, non *Semeles*, scriptum reliquisse in autographo Livium? Forsitan scribendum minimà mutatione: *luco Semelae*. Semela, ut Boeoti affirmabant, fuit Fauni filia, & pudica, quae nequicquam à patre sollicitata, tandem ab eo in serpentem verso corrupta est: de qua vide Macrobius *lib. I. Saturn. cap. XII.*

VII. Primò sacrarium id feminarum fuisse, nec quemquam virum eò admitti solitum. Tres in anno statos dies habuisse, quibus interdum Bacchis initiarentur. Bacchanalia, Dionysia penes solas mulieres, non novum. Strabo *lib. IV. Geographiae* (b): Εἰς δὲ τὴν Ὠκεανὸς φατὴν (ἢ) νῆτον μικρὰν, ἣ παρὰ τὴν πελαγίδα, προκειμένη τῆς ἐμβολῆς τοῦ Λεῖγης ποταμοῦ· οἱ δὲ ταῦτῳ, τοῖς τῶν Σαμνιτῶν γυναικας, Διονύσια κατεχομένης· καὶ Ἰλασκομένης τὴν θεὸν τοῦτον τελεταῖς τε, καὶ ἀλλὰ ἱεροποιῖαις θείαις. Οἱ ἐπιβαλκεν δὲ δῶρα τῆς ἡσυχίας, τὰς δὲ γυναικας αὐτὰς πλεῖστας, κοινοῦ τῆς δῶρασι καὶ πάλιν ἐπαίειναι. In Oceano autem insulam esse ajunt parvam, non planè in alto sitam, objectam ostio Ligeris: in ea habitare Samniticas mulieres, Bacchico instinctu correptas, quae Bacchanæ ceremoniis, & sacrificiis demercentur: nullum eò virum venire, sed ipsas navigiis avelas cum viris suis coire, atque inde in insulam reverti. Huc certè facit quod Petronius inquit de Priapi sacello: Ibi-
que

(a) pag. DCXLIII. 8. (b) pag. 198. edit. Paris.

quae complures Bacchantium instar mulieres vidimus, quae in manu dextra priapinos fascinosos gestabant. Plus videre non licuit; nam, ut nos animadverterunt, tam magnum clamorem substulere, ut intremuerit templi camara, & nos corripere conatae sunt. Pausanias in Phocicis Thyadas feminas memorat, quae in Parnassum quotannis venientes; unà cum Delphicis mulieribus arcana Libero Patri agitabant sacra. Nam Parnassus mons Baccho & Apollini sacer. Euripides *Iphigeniā in Tauris* (a):

Τὰν Βαχχέυστ' Ἀπολλόνειον
 Παρνάσιον κορυφῇ,
 Ὅθι ποικιλόνοτος οἶνωτος δρά-
 κων, σκιερὰ κατέχαλκος
 Εὐφύλλω δάφνι γὰρ
 Πελώριον τέρας, ἀμ-
 φέπει μάρτυρον χθονίον.
 Ἔτι μιν, ἔτι βρέφ' ἔτι φίλας
 Ἐπὶ μητέρος ἀγκάλοισι θρώσκων,
 Ἐκάνες ὦ Φοῖβε μαντείων δ' ἐπέ-
 βασι ζαθέων, τρίποδι τ' ἐν χρυσέῳ
 Θάσ' (εις, ἐν ἀψάδδ' ἑρέϊω,
 Μαρτείας ἑροτοῖς ἀπαφαίνων.

Ad consecratum Baccho

Parnassium cacumen,

Ubi maculosum tergum habens, & cruentam faciem draco,
Sub opuca aereus (i. dentibus aereis minax).

Frondosa lauro, telluris

Immane monstrum, cu-

stodit oraculum subterraneum,

Adhuc ipsum, adhuc infans, adhuc carae

In matris ulnis saliens

Interfecisti, à Phoebo; oracula verò ini-

isti divina, tripodeque in aureo

Sedes, in mentiri nescio throno,

Oracula mortalibus edens.

Lucanus *Pharsal. lib. v. v. 73. — 74.*

Mons Phoebo, Bromioque sacer, cui numine misto
Delphica Thebanas referunt Trieterica Bacchae.

Et fontem Dircaeum natum esse perhibet Hyginus (b) Bacchi beneficio ex corpore Dirces uxoris Lyci, quae Baccha fuerat. Quinimmo in ipso Parnasso fiebant bacchationes, quarum causa eò se contulit Ino, Athamantis Thessaliae Regis uxor (c). Nam revera Apollo, & Bacchus idem: unde in Bacchicis certaminibus praemium tripus. Auctor Argumenti in Demosthenis Orationem contra *Midiā*: ἐπιστάτης δὲ τῆς πόλεως, ἡγωνίζοντο πρὸς ἀλλήλους αἱ χορηγαὶ καὶ ἡγεῖον, ἕμνας εἰς τὸν Διό-

(a) vers. 1243. — 1255. (b) *Fabula VII.* (c) *Fabula IV.*

Διόνυσον ἄδοντες· ἔ τῷ νικῶντι, τρίπυς τὸ ἔθλοσιν· ἐπειδὴ τὸν αὐτὸν ἥλιον καὶ Ἀπόλλωνα, καὶ Διόνυσον ὦντο. *Festo autem jam instante, certabant; Et contendebant inter se aediles carminibus in Bacchi laudem cantandis. Victori tripus praemium erat. Nam eundem Et Solem, Et Apollinem, Et Bacchum putabant.*

Sed redeamus ad sacra Bacchi, feminis tantum commendata. Pausanias in *Corinthiacis* inquit: *A Sicyone recta Phliuntem contenditibus in diverticulo, quod à via stadia ad summum decem abest, locus occurrit, cui Pyrae nomen, sacrum id praestiti Cereri, Et Proserpinae. Ac in eo viri seorsim à feminis festos illis agitant dies: nam aedem nympharum, Nymphonem ipsi appellant, feminis ubi sacra facerent concesserunt: suntque in eo Liberi patris, Cereris, Et Proserpinae signa, os tantum ostendentia. Solas item mulieres occulta sacra Baccho facere in Brysea, procul semotis viris, tradit idem auctor in Laconicis: Καὶ Διονύσου ναὸς ἐν Λακεδαίμονι ἐστὶ λεγόμενη, καὶ ἀγῶνιστά ἐστι παλαιὰ. τὸ δὲ ἐν τῷ ναῷ, μόναις γυναιξὶν ὄντιν ὁρᾶν. γυναικες γὰρ δὴ μόναι καὶ τὰ ἐς τὰς θυσιὰς ὁρῶσιν ἐν ἀπορρήτῳ. Ibi etiamnum extat Bacchi templum, Et sub dio signa quaedam. nam quod in templo est solis mulieribus licet intueri. Sanè Et mulieres solae sacra in arcano faciunt. De Lacaenis etiam feminis, & Chiis Aelianus (a): Ἀχαιοὶ δὲ ὅτι καὶ ταῖς Λακεδαιμονίων γυναιξὶν ἐπέσσε τις οἶσπος Βακχικός, καὶ ταῖς τῶν Χίων. καὶ αἱ τῶν Βοιωτῶν δὲ ὡς ἐνθεώτατοι ἐμύθησαν, καὶ ἡ τραγωδία Βοῶ. Audio etiam Lacedaemoniorum feminas oestro Bacchico percitas fuisse, Et Chiorum; item Boeotorum mulieres quasi divino furore concitatae insanierunt: idque in tragoedia vociferatur. Illud etiam à Pausania discimus (b), Baccho Colonatae à duabus feminis, quae Leucippides dicebantur, sacra fieri consuevisse; & ab undecim aliis, quae Dionysiades, oraculi Delphici jussu cursus certamen celebratum. Equidem virginibus, auctore Hesychio. Διονυσιάδες, ἐν Σπάρτῃ παρθένοι, αἱ ἐν τοῖς Διονυσίοις δρόμον ἀγωνιζόμεναι. *Dionysiades, virgines Spartaë, quae Dionysii cursu certabant (c).**

Neque id mirum. Nam Liberi, sive Bacchi comites Bacchae, ut ait Varro (d). Eundem peregrinantem Musae sunt comitatae, teste Diodoro libro III.: *ὅτι δὲ καὶ τὰς μετὰς αὐτῷ συναποδημῶν. & libro IV. cap. v. tradit, Bacchum feminarum exercitu, quas thyrsis armaverat, terrarum orbem peragrassè. Cujus fabulae originem aperit Hyginus (e): ait enim, Liberum, quum exercitum in Indiam esset ducturus, Nyso nutricio suo Thebanum regnum administrandum tradidisse: immemorem fidei Nysum redeunti Libero negasse regnum. se restitutum: sed quum post annum tertium Liber simulasset non ultra sibi esse in animo Nysum regno ejicere, sed Thebis Trieterica celebrare sacra; introducis muliebri ornatu militibus thyrsigeris, Nysum nihil tale metuentem cepisse, regnumque recuperasse. Inde creditum vulgò, Bacchum cum mulierum exercitu expeditiones suscepisse. Similia habet Plutarchus libro *de Fluminibus*, in *Hebro*; & Polyaenus (f), ubi de Bacchi expeditione adversus Indos. Idem tamen Polyaenus auctor est (g), Argaeo Macedonum Regi (Calandrum vocat Pseudo-Cornutus in A.*

N

Per-

(a) Var. hist. lib. III. cap. XLII. (b) In Laconicis. (c) Meurs. Miscell. Laconic. lib. II. cap. XIII. & XV. (d) lib. VI. de LL. (e) Fabula CXXXI. (f) Strabon. cap. I. (g) lib. IV. cap. I.

Persii *Satyræ* 1. v. 99.) bellum gerenti cum Galauro Taulantiorum Rege, virgines virili habitu, & thyrsis pro hastis utentes victoriam peperisse: quae postea dictae Mimallones, *Ἀπὸ τῶν μίμῃων τῶν ἀνδρῶν, μιμῃόνας*. Ab Argaeo deinde dicatum sacellum Baccho *Ἀργαῖον*.

Praeterea Baccho tribuuntur comites sorores quatuor, Ino, Autonoe, Semele, Agave (a), ad significanda quatuor ebrietatis genera, sive gradus. Vinolentiam primum, deinde rerum oblivionem, tandem libidinem, postremo insaniam (b). Ino ὁ οἶνος est vinolentia, Αὐτονόη ironice oblivio; Semele quasi *σωμῆλυον*, corpus dissolutum; unde genuisse Liberum dicitur, quod ex libidine oritur ebrietas, & vicissim. Agave comparatur insaniae; quod caput Penthei filii, quasi esset vituli, furore percita, & de rectae rationis statu deturbata absciderit: de qua re Euripides egit integrâ tragoediâ, cui titulus *Bacchæ*; ubi *vers.* 1112.

Πρῶτῃ δὲ μήτηρ ἤρξεν ἱερὰν φόνον.

Prima verò mater ut sacerdos fecit initium caedis.

Ovidius *Metamorph.* III. v. 712. 713.

Prima suum misso violavit Penthea thyrsos

Mater, & ὁ geminae, clamavit, adeste sorores (c).

Similis est historia Minyadum apud Aelianum (d); tradit enim Leucippem, Aristippem, & Alcathoam Bacchi choreas neglexisse, quod suos maritos adamabant; & quum adhuc post sequuta prodigia in proposito perstarent, tandem furore fuisse adeo correptas, ut Leucippes sororis filium (Hippasum appellat (e) Plutarchus) hinnulum putantes discerperent. Mutatas tandem in cornicem, vespertilionem, & noctuam, *καὶ ἡ μὲν ἤμελλε πρὸ εἰδέναι εἰς κορώνην, ἡ δὲ εἰς νυκτερίδα, ἡ δὲ εἰς γλαύκα*; *& una assumpsit formam cornicis, altera vespertilionis, tertia noctuae*. Illud etiam memini aliquando me legisse, noctuam invisam Baccho tanquam vini hostem: quibus igitur infantibus noctuae ova in cibum data sunt, vinum & vinosos odisse. Diodoro (f) auctore, quinque fuisse Bacchi comites, Cadmo & Hermione Veneris filiâ natae, Semele, Ino, Autonoe, Agave, & Polydora.

His affine est quod de Lycurgo, Dryantis Thraciae Regis filio, narrat Hyginus (g): eum, quum negasset Liberum esse deum, vino semel calentem matri suae vim inferre voluisse. Itaque compotem mentis factum, vites excidere conatum; quod diceret, malum esse medicamentum, quod mentes hominum immutaret: sed pro vite alterum sibi pedem excidisse: deinde, insaniam abs Libero immisâ, uxorem & filium bipenni trucidasse: ac tandem in Rhodope, Thraciae monte, pantheris ab eodem objectum periisse. Hinc Propertius (h):

Vesanusque novâ nequicquam in vite Lycurgum.

Et Ovidius *iv. Metamorphoseon* (i):

Pen-

(a) Euripides *Bacchis* v. 229. (b) Fulgent. *Mytholog.* lib. II. cap. XV. (c) De eodem argumento fusiè Statius *Thebaide*. (d) *Var. hist.* lib. III. cap. XLII. Vide Lucianum *Dialogo Junonis & Jovis*. (e) *quæst.* *Græc.* XXXVIII. (f) *lib. IV. cap. II.* (g) *lib. CXXXII.* (h) *lib. III. Eleg.* XV. (i) *vers.* 22. 23.

*Penthea tu, venerande, bipenniferumque Lycurgum
Sacriligos matas* —————

& *Tristium lib. v. Eleg. III. (a)*

*Ossa bipenniferi sic sint male pressa Lycurgi,
Impia nec poenâ Pentheos umbra vacet.*

Homerus tamen Iliadis Z (b) inquit, Bacchum quidem perterritum, postquam suas nutrices Lycurgus securi percussit, ad mare confugisse, & trepidantem abs Thetide exceptum: Lycurgum verò à Jove luminibus orbatum non diu vixisse. De Cyanippo Syracusano Plutarchus memoriae prodidit (c), furore correptum, quòd Bacchum inter sacrificandum praeteriisset: itaque filiam Cyanem compressisse: deinde, quum pestis esset oborta, Pythio monente ut incestus mactaretur, ipsâque filiâ indicium faciente, Diis averruncis immolatum. Simile quid narrat de Aruntio Romano, qui ad aram Fulminis à filia Medullina mactatus est. Hinc Dionysio Omodio, five crudeli, apud Chios appellato, homo crudeliter discerptus sacrificabatur, teste Eusebio (d). Omestem dicit Plutarchus (e): ὁ γὰρ τοῖς θεοῖς νάρθηξ ἱκανὸς κολασθεῖς τοὺς μεθύοντες, ἃ μὴ ὠροσχυρόμενος ὁ θυμὸς ὠμῆσθ' ἔχει καὶ μανόλῳ ἅπ' ἡλυσὶ καὶ χορείῃ ποιήσῃ τὸν ἀκρατον: *ferula enim Dei istius sufficit ad puniendum ebrium, nisi ubi irâ accendente pro Lyaeo, & choreo, idest animum laxante, & choreas suadente, crudelem (omestem) & furiosum Bacchum facimus.* Quamobrem Liberum *Enyulium* appellavere, quod cognomentum fuit proprium Martis (f); qui conversâ ratione Adonis quibusdam dictus est (g), nempe Osiris, Bacchus. Et Lacedaemonii sanè Bacchum coluerunt hastâ insignem, non thyrsò (h).

Equidem ebrietatem, quam παράλυσις quandam esse notavit Macrobius (i), tum furor, tum μωρολογία, five *vaniloquentia* (k), tum sexcenta alia mala subsequuntur (l), quae pluribus recensent Athenaeus, & Plutarchus, cujus scrinia saepissime compilavit Macrobius. *Hinc pallor* (inquit (m) Plinius) *& genae pendulae, oculorum ulcera, tremulae manus, effundentes plena vasa (quae sit poena praesens) furiales somni, & inquietas nocturna: praemiumque summum ebrietatis libido portentosa, ac jucundum nefas.* Graphicè Ovidius (n):

*Nam tibi saevorum saevissime Centaurorum
Eryte, quam vino pectus, tam virgine visâ
Ardet, & ebrietas geminatâ libidine regnat,
Protinus eversae turbant convivia mensae,
Raptaturque comis per vim nova nupta prebensis.*

Silius Italicus *lib. xv. Belli Punici*:

Ebrietas tibi fida comes, tibi luxus, & atris

N 2

Cir-

(a) vers. 39. 40. (b) v. 130. — 140. (c) in Parallelis. (d) Praeparat. Evang. lib. IV. (e) lib. de Ira cobibenda. (f) Macrobi. lib. I. Saturn. cap. XIX., Pausan. in Laconicis. (g) Proclus lib. II. Paraphr. in Ptolom. Tetrabibl. cap. III. (h) Macrobi. loc. cit. (i) lib. VI. cap. VI. (k) Plutarch. de Garrulitate. (l) Id. Sympotiac. lib. III. qm. III., Athen. lib. X. cap. IX. & XII. & lib. V. cap. V. (m) lib. XIV. cap. XXII. (n) Metam. XII. v. 219. — 221.

Circa te semper volitans infamia pennis.

Hinc natus ex Dionysio & Venere dicitur in fabulis Priapus (a): immo est ipse Bacchus (b) à Lampfacenis cultus. Et ratio physica adduci potest, quod Priapus est hortorum custos, Bacchus arboreorum fructuum dator, & conservator; & veluti ipsa vis fructuum τῆς καλλιότητος ζυλίων καρπῶν, ut cum Athenaeo loquar (c), ac plantarum procerarum. Eusebius *Praeparat. Evangel. lib. III.* τῆς ἀκροδρείων καὶ ὁλῶς τῆς φυτικῆς δυνάμει Διονυσίου ὀνομαζέσθαι. Hinc apud Scholiastem Aristophanis *Acharnens.* legas, Athenis nobiles & primarias virgines Dionysiacis canistra tulisse aurea, primitiis omnis generis fructuum referta. Canephorae illae dicebantur, quae Eleusiniis flores & spicas in cistis gestabant (d). Philochorus apud Harpocrationem in ΚΑΝΗΦΟΡΑΙ, ab Erichthonio Rege, inquit, lectas primum fuisse virgines nobiles, quae in Panathenaeis, aliisque pompis canistra, cum rebus ad sacrificium pertinentibus, ad Deam ferrent.

Sapienter itaque apud Romanos feminis vini potus interdictus. Dionysius *lib. II.*, de criminibus mulierum Romanarum, in quae mariti cum propinquis animadvertebant, verba faciens, inquit: ἐν οἷς ἦν φθορὰ σώματι, ἔοικε δὲ πᾶσιν ἐλάχιστον ἀμαρτημάτων Ἑλλήσι δόξειεν ἂν πᾶσιν, εἰ τις οἶνον ἀφειδέη πιόσθαι γυνή. ἀμφότερα γὰρ ταῦτα ζημιῶν ἐκέλευσεν ὁ Ρωμύλος, ὡς ἀμαρτημάτων γυναικείων ἔχματα φθορὰν μὲν, ἀπειροκαίας ἀρχὴν νομιστὰς μέθην δὲ, φθορὰς. In quibus erat violata pudicitia, & (quod apud Graecos videretur levissimum) si deprehensu esset vinum bibisse mulier, nam utrumque damnavit Romulus, ut delictorum muliebrium maxima; ratus stuprum desperatae audaciae principium esse, temulentiam stupri. Plinius (e): Invenimus inter exempla, Egnatii Mecennii uxorem, quod vinum bibisset à dolio, interfectam fuisse à marito, eumque caedis à Romulo absolutum. Fabius Pictor in *Annalibus* suis scripsit, matronam, quod oculos in quibus erant claves vinariae cellae resignavisset, à suis inedia mori coactam. Cato, ideo propinquos feminis osculum dare, ut scirent an temetum olerent (f). Hoc tum nomen vino erat; unde & temulentia appellata. Cn. Domitius iudex pronunciavit, mulierem plus bibisse quam valetudinis causâ, viro insciente, & dote mulctavit. Sic Valerius: *Vini usus* (inquit) olim Romanis feminis ignotus fuit, ne scilicet in aliquod dedecus prolaberentur: quia proximus à Libero patre intemperantiae gradus ad inconcessam venerem esse consuevit (g). Meritò Pentheus apud Euripidem (h) de Baccho ait:

Τὸν θηλέμορφον ξένον, ὃς εἰσφέρει νόσον
Καὶ νῦν γυναιξὶ καὶ λέχη λυμγίει.
*Illum effeminatum hospitem, qui introducit morbum
Novum mulieribus, & connubia labefaciat.*

Id tantum permittum Romanis feminis, loram, passum, murinam bibere,

(a) Diodor. *lib. IV. cap. VI.* (b) *Athen. lib. I. cap. XXIII.* (c) *lib. III. cap. V.* (d) *Alexander Explan. tab. Solis. pag. 75.* (e) *lib. XIV. cap. XIII. pag. 96.* (f) Sic Plutarchus *qu. Rom. VI.* (g) *lib. II. cap. I.* (h) *Bacchis v. 353. 354.*

re, & quae id genus optant potu dulcia, ut Gellius scribit (a), & confirmat Polybius lib. vi. *Historiarum*, allatus à Casaubono (b). Fiebat passum ex uvis selectis ad Solem arefactis, deinde aqua caelesti madefactis, atque praelo subjectis. *Lora*, in vinaceis unius diei tantum aquae ponendo, quantum fuisset decima pars musti. Pedibus iterum calcabatur, & praelo subiciebatur reliquum. In Italia lora etiamnum pro vino operariis datur hyeme (c). Rectè Plinius: *Non possunt jure dici vina, quae Graeci deuteria appellant* (secundaria Latine dici possunt), *Cato, & nos loram, maceratis in aqua vinaceis. Sed tamen inter vina operaria numerantur. Tria eorum genera &c.*

VI. Pacullam Miniam Campanam primam suos filios initiasse, & nocturnum sacrum ex diurno, & pro tribus in anno diebus quinos singulis mensibus dies initiorum fecisse; ex quo in promiscuo sacra sint, & permisti viri feminis, & noctis licentia accesserit.

Haud mirum. Principium & fons superstitionis ut plurimum mulieres, aut quibus cordi est mulieres inescare. Insignis est locus Strabonis, à Lipsio allatus in *Commentariis ad Tacitum* (d): *ἀπαιτες ὃ δὲ δαιμονίας ἀρχηγὸς οἶον τὰς γυναικας· αὐτὴν δὲ τὰς ἀνδρας προκαλοῦν, ὡς τὰς ἐπιπλέον δερατείας τῆς Θεῶν, & ἐορτῶν, & ποτασμοῦ· αὐτὴν δ' εἰ τις ἀνὴρ καθ' αὐτὸν ζῶν ἀφίσταται τοιοῦτος.* Superstitionis enim auctores esse mulieres nemo non existimat: eaeque viros invitant ad curiosiores cultus Deorum, festos dies, ac supplicationes: raro vir seorsum vivens qui ista curet invenitur. Sic Bacchanaliorum ritus Romae viri à feminis acceperunt, cum nocturna licentia, & omnis generis stupris. Permissi erant viri feminis, ut in Trietericis Thebanis. Ovidius (e):

*Liber adest, festisque fremunt ululatibus agri.
Turba ruunt, mistaeque viris matresque nurusque,
Vulgusque, procresque ignota ad sacra feruntur.*

Equidem noctu, Papinio teste (f):

————— *Non haec Trieterica vobis
Nox patrio de more venit: non orgia Cadmi
Cernitis* —————

Et Virgilio iv. *Aeneid.* (g)

*Ubi audito stimulant Trieterica Baccho
Orgia, nocturnusque vocat clamore Cytheron.*

ubi Servius Honoratus adnotavit: *Liberi sacra tertio quoque anno in-*

no-

(a) loc. cit. (b) *Ad Athen. lib. X. cap. XI.* (c) Vide Varronem *de Re rustic. lib. I. cap. LIV.*, Columell. lib. XII. cap. XL., Plin. lib. XIV. cap. X. (d) *Strabo lib. VII., Lips. pag. 297. ad II. Annal.* (e) *Metam. lib. III. v. 528. — 530.* (f) *Thebaid. lib. II. v. 661 — 663.* (g) v. 301. — 302.

novabantur. Sanè sciendum, orgia apud Graecos dici sacra omnia, sicut apud Latinos caerimoniae dicuntur: sed jam abusive sacra Liberi orgia vocantur, vel ἀπὸ τῆς ὀργῆς à furore, vel ἀπὸ τῆς ὀργῆς à montibus. Nocturnus, quòd noctu celebrarentur, unde ipsa sacra Nyctelia dicebantur, quae Populus Romanus exclusit causâ turpitudinis. Immo ipse Bacchus dictus est Nyctelius, cui aedes extructa Athenis, teste Pausania in Atticis; nempe à νύκτεω noctu perficio. Ovidius de Arte (a):

*Nycteliumque patrem, nocturnaue sacra precare,
Ne jubeant capiti vina nocere tuo.*

Pentheus ad Bacchum apud Euripidem (b):

Τὰ δ' ἱερὰ νύκτωρ, ἢ μὲν ἡμέρῳ πελῆς;

Haec verò sacra noctu, an interdiu facis?

Cui Bacchus:

Νύκτωρ γὰρ πολλὰ, σεμνότητ' ἔχει σκότος.

Noctu plerumque, tenebrae habent aliquid augusti.

Reponit Pentheus:

Τοῦτ' εἰς γυναῖκας δόλιόν ἐστι, καὶ σαθρόν.

At hoc mulieribus insidiosum est, & vitiosum.

Contra Bacchus:

Κἂν ἡμέρῃ τὸ γ' αἰσχρὸν εἴδωτοί τις ᾗ.

Etiam interdiu inveniatur aliquis turpitudinem.

In eandem sententiam Tiresias vates cum Pentheo disputabat; admoneratque, impudicitiam non esse bacchanaliorum, sed naturae; pudicasque mulieres inter bacchantium choros non corrumpi. Sic Juppiter apud Lucianum dialogo cum Junone, non Bacchum ipsum, sed immoderatum vini potum multa mala efficere, inquit: εἰ γὰρ οἶνον πίνει, οὐδὲ δὲ Διόνυσος ποιεῖ, τὸ δὲ ἀμετρίῳ τῆς πόσεως, καὶ τὸ πέρα τοῦ καλῶς ἔχοντος ἐμφορεῖται τοῦ ἀκράτους. Non enim vinum haec, neque ipse Dionysus efficit, sed immoderatus vini potus, & ultra quàm decet impleri mero. Mera sophismata: nam intemperantis fuit vinum ex uvis conficere; & nemo non novit, homines vino calentes quum pudorem deponere, tum in venerem ruerè; maximè si noctis licentia accesserit. Non abs re Augustus (c): Saecularibus ludis juvenes utriusque sexus prohibuit ullum nocturnum spectaculum frequentare, nisi cum aliquo majore natu propinquorum.

Nocturnis saltationibus dabant operam Athenis sacerdotes Cotytis, quae Dea fuit impudentiae (d). Quin Baccho nomen Phaulsterius & λαμπτήριος, quòd cum lampadibus & facibus ejus sacra peragerentur, λαμπτήρια Pausaniae in Achaicis (e). In ipsa quoque Pyrrhicha saltatione Bacchantes faces jactabant, ut docet Athenaeus (f): ἡ δὲ καθ' ἡμᾶς πυρρίχη Διονυσιακή τις ἐστὶ δοκὴ, ἐπιτελεστέρα ὅσα τῆς ἀρχαίας. ἔχουσι γὰρ οἱ ὀρχήμενοι θυρσους ἀπὲρ δοράτων. πορεύονται δ' ἐπὶ ἀλλήλους καὶ νάεθνας, καὶ λαμπάδας φέρουσιν, ὀρχοῦνται τε τὰ πρὸς τὸν Διόνυσον, καὶ τὰ πρὸς τὰς

(a) lib. I. v. 557. 558. (b) Bacchis v. 485. &c. (c) Sueton. in Augusto cap. XXXI. (d) Casaubon. ad Athen. lib. VI. cap. XVI. Vide Strabonem lib. X. (e) Gyrard. Syntagm. VIII. (f) lib. XIV. cap. VII. pag. 631.

Ἰνδῶς, ἔτι πὲρ τὰ ἀπὸ τὸν Πενθέα. *Nostra verò Pyrrhicæ* (Italica, nam Graeca abolita erat) *magis esse videtur Bacchica, longè quàm prisca illa placidior, quandoquidem hastarum loco thyrso gestant saltantes, eosque alii mutuo in alios vibrant, ferulas, & lampades ferunt, saltandoque repraesentant Bacchi res gestas, sabactos Indos, & Penthei supplicium.* Ferulas à lampadibus separat Athenaeus: verum ipsas faces ferulaceas facit Euripides loco superius allato (a):

Ο' Βαρχὸς δ' ἔχων
 Πυρσῶδῃ φλόγα πάσας,
 Ἐκ γάρθηκος ἀΐσσει,
 Δρόμῳ ἔ' χοροῖς ἐρεθίζων πλάγας,
 Ἰαχῆς τ' ἀναπλάων ἔσσι.
Ipse verò Bacchus gestans
Ignitam facem piceae,
Quae ex ferula emicat,
Cursu, & choris irritans vagantes,
Et clamoribus excitans ἔσσι.

Equidem Dionysiaca fuere sacra illa, quae à Colophonis, & Lacedaemoniis ephebis noctu fiebant, de quibus Pausanias in *Laconicis*: *νυκτερινὰ δὲ ἔ' αἱ περ Κολοφωνίων θυρία, ἔ' αἱ ἐν Λακεδαιμόνι ἐρήβων, καθεστήκασιν.* *Nocturna verò sacra fiunt à Colophonis, & Lacedaemone ab ephebis.* Nam tametsi haec referas ad sacra illa Apollinis, de quibus D. Hieronymus loquitur adversus Jovinianum (b): *Vicilis Lacedaemoniis, & quodam tempore nocturna sacra celebrantibus, quae vocabantur Hyacinthia:* adhuc tamen Hyacinthiis hederà coronabantur Bacchico ritu Lacedaemonii, quia Apollo Liber est (c). Nedum ab ephebis, sed à pueris orgia apud Graecos celebrata, docet vetus Inscriptio apud Fabretum (d); ubi de Herephilo puero septenni fit mentio, qui tres annos orgia Baccho fecerat. Haud sanè Trieterica: quis enim fieri potuit ut puer septennis ter peregerit sacra quae tertio quoque anno fiebant? Dionysia igitur, quae quotannis & Athenis, & alibi.

Pro tribus in anno diebus quinos singulis mensibus initiorum dies fecit Paculla. Neutrum imitatione Graecorum. Nam initia & mysteria Athenis bis in anno, majora, & minora, ut supra dictum est: licet non negaverim, ex Orphicis sacris quasdam expiationes frequentiores fuisse, & sub exitum cujusque mensis, ut ex Aristophanis Scholiaste notavit Casaubonus ad Theophrasti characteres, *cap. ἀπὸ δεισιδαιμονίας.*

IX. Plura virorum inter sese quàm feminarum esse supra.

Et haec, & alia nefanda obtentu forsitan religionis. Tametsi enim Bacchus pudicitiae servandae causà Tyrrhenos nautas in delphinas trans-

(a) *Bacchis* v. 145. — 149.
script. 425.

(b) *ib.* I.

(c) *Macroh.* lib. I. Saturn. cap. XVIII.

(d) *Cap.* VI. *In-*

transformasse fertur (a); eundem tamen invenias apud Lucianum (b) Apollini narrantem; sese ad stuprum fuisse à Priapo sollicitatum, & risisse: τὶ γὰρ ἄλλο, ἢ ἐγέλασα; *quid enim aliud, quam risi?* Verum abjecto omni pudore pathicum se fatetur cum Hercule verba faciens apud Aristophanem in *Ranis* (c). Justinus etiam Martyr (d) inquit: δῆπερ ὁ δὲ, ὅτι ἐν παντὶ ἦν ἀνθρώπων οἱ παλαιοὶ σεβόμενοι Διόνυσον τὸν Σεμέλης, καὶ Ἀπόλλωνα τὸν Λητοίδην, οἱ δὲ ἐρωτικὰ ἀρσένων ὅσα ἐπορεύοντο, αἰσχρὰ ἐλέγοντο.... *Secundo quum ex omni hominum genere prisci Bacchum Semeles, & Apollinem Latonae filios, qui prae nefandi in masculos amoris insania, quanta flagitia fecerint, dicere quoque probrum est* &c. Et *Paraenesis* II. muliebri ei vitae genus tribuit: ἐ Διονύσῳ τὸ θήλυκόν. Apertius Aristides oratione in *Bacchum*: ἐ ἀρσένῳ τε ἐ θήλῳ ὁ Θεός, ὡς φασιν. *Deus & masculus, & femina, ut ajunt* (e) & inf. Nam inter juvenes est puella, & inter puellas juvenis, & inter viros imberbis, atque *Bryseus*. Respexit proculdubio ad foedissimam illam fabulam, quam Arnobii verbis (f), nec integram recitabo: *Quum inter homines, inquit, esset adhuc Nysus, & Semeleius Liber, nosse inferos expetivit, & sub Tartaro quidnam rerum ageretur, inquirere. Sed cupidus haec ejus nonnullis difficultatibus impediabatur: quid quàm iret, & pergeret inscitia itineris nesciebat. Prosumnus* (Prosymnus Clementi Alexandrino (g), Polypnos Gregorio Nazianzeno (h), Hypolinus, vel Hypolipnus, nam variant codices, Hygino, ubi de coma Ariadnes (i)) *quidam exoritur ignominiosus amator Dei, atque in nefarias libidines satis pronus, qui se januam Ditis, atque Acherusios aditus pollicetur indicaturum, si sibi gereret morem Deus, atque uxorias voluptates pateretur ex se carpi. Deus facilis jurat, potestatis futurum ac voluntatis se ejus; sed quum primum ab inferis compos voti, atque expetitionis redisset. Viam comiter Prosumnus edisserit, atque in limine ipso prostituit inferorum. Interea dum Liber Stygem, Cerberum, Furias, atque alias res omnes curiosa inquisitione collustrat, ex viventium numero index ille decedit, atque ex more sepelitur humano. Emergit ab inferis Eubius, & recognoscit extinctum ducem; qui ut fidem compleret pacti, & jurandis solveret religionis, & juris, locum pergit ad funeris, & ficorum ex arbore ramum validissimum praese-cans, dolat, runcinat, & humani speciem fabricatur in penis. Figit super aggerem tumuli &c. Quod monstrum! Et inferius eodem capite: Itephallorum illa, fascinorumque subreptio, quos ritibus annuis adorant, & concelebrant Graecia, nonne illius facinoris similitudinem refert, quo se à debito Liber liberavit?* Paulo pudentior Ceres: quum enim Baubo ex terrigenarum genere eidem hospitio exceptae, lugentique propter amissam Proserpinam, ciceonis poculum obtulisset (potus erat miscellus, qualis Latinorum *Cinnus* (k), ut ex Arnobio, & Nonio discimus) & bibere illa prae moerore recusasset, pudenda ostendit, risumque vel ab invita exprestit (l). Βωβῶ non viri, sed mulieris est nomen Harpocrati in Βωβῆς, quae nupta Dysauli indigenae Protonoëm, & Ny-

(a) Hygin. Fabul. CXXXIV. (b) Dialog. Apollinis & Bacchi. (c) *AB.* I. sc. II. v. 16. — 26. (d) *Apolog.* II. (e) Vide Svidam in ἀνδρῶν. (f) *lib.* V. *ad Gentes.* (g) *In Protrept.* (h) *lib.* I. contra Julian. (i) *Post. Astronom.* lib. II. cap. V. (k) Arnobius *lib.* V. Non. Marcellus de propriet. sermon. in Cinnus. (l) Arnobius *ibid.*

far ei filios peperit ; eademque cum Dysaule viro Cererem hospitio accepit, uti ex Asclepiade, & Palaephato idem Harpocraton tradit in Δυσάουλης. Eadem est Cereris nutrix Hesychio: nam pro Βωμῶ, πειθωνή Δημητρός, legendum esse Βωβῶ, τ. Δ. rectè monuit Maussacus (a), nec displicuit Valesio (b),

X. Hanc summam inter eos religionem esse, viros veluti mente capta cum iactatione fanatica corporis vaticinari.

Hujusmodi homines *lymphati* Latinis dicti. Varro (c): *In Graecia commota mento, quos λυμπολήπης appellant, ab eo lymphatos dixere nostri.* Rationem tradit Festus (d): *vulgò autem memoriae proditum est, quicumque speciem quandam è fonte, idest* effigiem nymphae viderint, furendi non fecisse finem, quos Graeci λυμπολήπης vocant, Latini lymphatos appellant.* Hinc Virgilius VII. *Aeneid.* vers. 377.

——— *furit lymphata per urbem.*

Huc faciunt illa Arnobii *Libro v.*: *Bacchanalia etiam praetermitteremus inania, quibus nomen Omophagiis Graecum est, in quibus furore mentito, & sequestrata pectoris sanitate, circumplectis vos anguibus, atque ut vos plenos Dei numine ac maiestate doceatis, caprorum reclamantium viscera cruentatis oribus dissipatis.*

Baccho initiatos vaticinari haud mirum videbatur, quando ipse Bacchus vates, & vatibus praeerat. Macrobius ex Aristotelis theolegumenis scribit (e), in Thracia apud Ligyreos fuisse adytum Libero consecratum, ex quo reddebantur oracula: *sed in hoc adyto vaticinaturi plurimo mero sumpto, uti apud Clarium aqua potatâ, effantur oracula.* Apud Lacedaemonios etiam in sacris, quae Apollini celebrant *Hyacinthia* vocantes, *bedera* coronantur Bacchico ritu. Item Boeotii Parnasum montem Apollini sacratum esse memorantes, simul tamen in eodem & oraculum Delphicum, & speluncas Bacchicas uni Deo consecratas colunt. unde & Apollini, & Libero patri in eodem monte res divina celebratur. Et paulo inferius: *Euripides in Licymnio Apollinem, Liberumque unum eundemque Deum esse significari scribit.*

Δέσποτα φιλόδαφνε, Βάκχε, Παιδῶ, Ἀπόλλων (f), ἄλυρε.

Immo Juppiter, & Plutus, ut Orpheus apud eundem Macrobius:

Εἷς Ζεὺς, εἷς Ἀδὴς, εἷς Ἥλιος, εἷς Διόνυσος.

Unus idemque Juppiter, Plutus, Sol, Bacchus (g).

Ex Orphicis etiam didicit quisquis lapidem posuit Capuae (h):

Q

TE.

(a) ad Harpocratonem in Βωβῶς. (b) notis ad notas Maussaci. (c) lib. VI. de LL. (d) in *Lymphat.*
(e) lib. I. Saturn. cap. XVIII. (f) Sic pro Ἀπόλλων legendum censet Meursius notis in Macrobius.
(g) Bacchi cognomina legis apud Gyraldum de *Dij. Gent. syntagm.* VIII., & ex Archia Poeta, & Ausonio apud Dempsterum *Paralipon.* ad *Rosinum* lib. II. cap. XI. (h) *Gruier.* pag. LXXXII. 2.

T E. T I B I
V N A. Q V A E
E S. O M N I A
D E A, I S I S
A R R I V S. B A L
B I N V S. V. C.

Confer quæ supra diximus de Parnaso monte, & fonte Dircaeο. Subjiciam heic Athenaei verba (a) : Καὶ τὸ νικητήριον ἐν Διονύσῃ τρεῖς, ἔνθα ἐν τρεῖσιν λέγειν φασὶν τὰς ἀληθεύοντας. *In Bacchi certaminibus victoris præmium est tripus; nam qui vera fantur, illos è tripode loqui dicimus.* Nil mirum igitur si apud Euripidem (b) Casandrae, Phoebi sacerdoti, post eversum Ilium furenti, Maenadumque in mo-rem saltanti, ac de Agamemnonis & Ulyssis aerumnis vaticinanti, in-quit Hecuba mater,

ὦ τέκνον, ὦ σώβραχε Κασάνδρα,
O filia, ò Bacchi socia Casandra.

XI. Matronas Baccharum habitu, crinibus passis, cum facibus ardentibus decurrere ad Tiberim.

De Baccharum habitu, deque facibus & tedis jam dictum est. Cur ve-rò decurrebant ad Tiberim? Hujusmodi mysteria vulgò persuasum erat ad triplicem animae purgationem pertinere: itaque ex sacrorum disci-plina ad aquas sive fluviales, sive marinas decurrendum erat, in quas purgamenta ex lustrationibus abjicere oportebat. Et huc facit quod tradit Pausanias in *Boeoticis*, Tanagraeorum primarias matronas, arca-nis Liberi patris initiatas, ad mare, quò expiationis causâ lavarent, de-scendisse; in eas natantes impetum à Tritone factum: implorantibus nu-minis opem Bacchum praesto fuisse, Tritonemque in pugna superatum. De lustratione hujusmodi Homerus *Iliad. A. (c)*

Οἱ δὲ ἀπελυμαίνοντο, καὶ εἰς ἄλα λύματα ἔβαλλον.
Illi igitur lustrabantur, & in mare sordes abjiciebant.

Ubi Scholiastes: Καὶ εἰς τὴν θάλασσαν τὰ καθάρσια ἔβαλλον. Φύσει δὲ τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης καθαρτικὸν ὄσιν. *Et in mare purgamenta abjiciebant. Naturâ enim aqua marina purgandi vim habet.* Inde Euripides *Iphige-nia in Tauris (d)*

Θάλασσα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακά.
Mare abluit omnium hominum mala.

Valerius Flaccus *lib. III, Argonaut.*

————— *lustramina ponto*

Po-

(a) *lib. II. cap. I. pag. 37.* (b) *Troad. v. 500.* (c) *v. 314.* (d) *v. 1193.*

Pone jacet, rapidis abolerentur cetera flammis.

Cicero pro Sex. Roscio Amerino de parricidii poena verba faciens: *No-
luerunt feris corpus objicere, ne bestiis quoque, quae tantum scelus at-
tigissent, immanioribus uteremur: non sic nudos in FLVMEN dejicere, ne-
quum delati essent in MARE, ipsum polluerent, quo cetera quae violata
sunt EXPIARI PVTANTVR.* De aquis fluvialibus Virgilius *Ecloga VIII.*
(a)

*Fer cineres, Amaryllī, foras, rivoque fluenti,
Transque caput jace: ne respexeris —*

Item Aurelius Nemesianus *Ecloga IV. in fine:*

*————— ter thure vaporo.
Lustravit, cineresque aversa effudit in amnem (b).*

Purgamenta etiam in triviis abjiciebantur; unde Petronius Saty-
rico: *Quod purgamentum in nocte calcasti in trivio?* Harpocration in
ὄξυθύμια: Δίδυμο δὲ Ἀντικλείδου λέξιν ὡς ἀποφάσας ἐν τῇ ἑξηγητικῇ
φησὶν, ὄξυθύμια τὰ καθάρματα λέγεσθαι ἔσθ' ἀπολύματα. ταῦτα γὰρ ἀποφέρει-
σθαι εἰς τὰς τριόδους, ὅταν τὰς οἰκίας καθαίρῃσιν. ἐν δὲ τῇ ὑπομνήματι εἰς
τὴν καὶ Δημόδω· τὰ ἐν τοῖς τριόδοις, φησὶν Ἑκαταῖος, πᾶς τὰ καθάρσια
ἐφερόντινες, ἃ ὄξυθύμια καλεῖται. Εὐπολὶς Δέμοις,

Ὅν (c) χλῶν ἐν ταῖς τριόδοις καὶ (d) τοῖσιν ὄξυθυμίοις
Πρὸς τὸ πρόπαιον τὴν πόλεως χλῶν ὡς πετρίοντα (e).

*Didymus, quum ex Anticlidæ exegeticis id vocabulum annotasset, ὄξυ-
θύμια, inquit, dici purgamenta, & sordes, quae post aedium lustratio-
nes in trivium porriciebantur. Ac commentario in orationem adversus
Demadem: In triviis, ait Hecataeus, ubi καθάρσια deferebant, quae
ὄξυθύμια vocantur. Eupolis Δέμοις,*

*Quem in triviis atque exquiliis decebat
Urbis trophaeum circumstridentem cremari.*

Vide ad hunc locum notas Henrici Valesii, ejusdemque notas ad no-
tas Philippi Jac. Mauffaci; item Jo: Woverii ad citatum Petronii lo-
cum, Isaaci Casauboni commentarium ad Theophrasti characteres, cap.
ὡς δαισιδαίμονίας, & Joh: Meursii ad Lycophronis Cassandram (f).

XII. Cū indices ambo in potestate essent, rem ad Senatum Postumius defert.

Nulli tunc erant Senatui cogendo statim dies; sed pro re nata senatores
à Consulibus, aliisve Magistratibus, qui cum imperio essent, in curiam
vocabantur; tum omnes, quibus in Senatu sententiam dicere jus fuit;
nempe curulibus functi magistratibus, quamvis à Censore in Senatum

O 2

leſti

(a) v. 101. 102. (b) Vide Theocritum *Idyll. XXV.* (c) Valesius legit χλῶν δν. (d) Mauffacus
legit καὶ τοῖσιν. (e) Valesius mavult ἀπὸ τριτῆς ὁδῆς. (f) v. 1182. pag. 298. 299. Edit. in 8.

lecti non essent, Omnes hi rogati sententiam dicebant; & aliquando pedibus in sententiam ibant; aliquando ne fieret senatusconsultum, longius de republica, ut libuit, differendo, diem extrahebant, Deleta tandem republica, Augustus certos singulis mensibus Senatus habendi dies primus constituit (a), iussitque, Senatores omnes adesse, In speciem quidem ad augendam restituendamve Senatus veterem auctoritatem; re tamen vera ad ejusdem libertatem non minuendam modò, sed penitus opprimendam: ne cuiquam, ut olim sub Appii ceterorumque Decemvirorum tyrannide, otio frui in villa liceret: quod sanè ad invidiam Principi conflandam maximum esset pondus allaturum. Tacitus (b): *Inter quae Lucius Piso ambitum fori, corrupta judicia, saevitiam oratorum, accusationes minitantium increpans, abire se & cedere Urbe, victurum in aliquo abdito ac longinquo rure testabatur, simul curiam relinquebat.* Commotus est Tiberius, & quamquam mitibus verbis permulisset, propinquos quoque ejus impulit ut abeuntem auctoritate vel precibus tenerent. Scieptissimus regnandi Augustus Senatum haberi noluit, nisi cum Principi placitum esset: *Saxit* (inquit (c) Svetonius) *ne plus quam bis in mense legitimus Senatus cogeretur, Kalendis, & Idibus.* Mox subdit: *Sibi constituit consilia sortiri semestria, cum quibus de negotiis, ad frequentem Senatum referendis, ante tractaret.* Igitur intra Principis privatos lares re penitata, ac fere constituta, in curia quì poterat libera vox exaudiri, postquam Augustus in hanc vel illam sententiam orationem memoriter, vel ex codicillis recitasset? Arcanum dominationis monarchicae adversus Aristocratiam. Jure igitur Tacitus (d) senatusconsulta sub Caesaribus facta adulationes vocat: *Supplicationum dies Pompeii Flacci sententiâ constituti, ut dona Jovi, Marti, Concordiae; utque Idibus Septembrium dies, quo se Libo interfecerat, dies festus haberetur, L. Piso, & Gallus Asinius, & Papius Marcius, & L. Apronius decrevere: quorum auctoritates, adulationesque retuli, ut sciretur, vetas id in republica malum.* Notanda etiam sunt illa XIII. Annal.: *Sed Consules relationem incipere non ausi IGNARO PRINCIPE; perscripsere tamen consensum Senatus.*

XIII. Censuit Senatus, gratias Consuli agendas, non modò quòd rem detexissent, verùm etiam quòd sine tumultu.

Similis laus Consulum, qui conjurationem de reducendis Tarquiniiis oppresserunt. Idem Livius libro II.: *Consules ad deprehendendos legatos conjuratosque profecti domo, sine tumultu rem omnem oppressere.* Eandem sibi tribuit Cicero prima in Catilinam: *Compressi tuos nefarios connatus amicorum praefidio & copiis, nullo tumultu publice concitato.* Simulatione & taciturnitate opus fuit, ne conjurati, desperatione adacti, in audacia reponerent spem salutis, ut loquitur Tacitus II. Annalium.

(a) Dio lib. LV.

(b) H. Annal.

(c) In Augusto cap. XXXV.

(d) H. Annal.

neque aliam ob causam conjuratis adversus Neronem placitum mutare eandem apud Bajas in villa Pisanis (a).

XIV. Quaestionem deinde de Bacchanalibus, sacrificque nocturnis extra ordinem Consulibus mandat.

Praeter supra & caedes, peccatum erat contra leges nocturnis coitionibus oppositas. *Nocturna sacrificia, pervigiliaque amovendo*, erat in legibus Regiis. Nam ab nullo genere (inquit noster *de cad. IV. libro IV.*) non summum periculum est si coetus, & concilia, & secretas consultationes esse sinas. In XII. cautum fuit (b): SI QVIN VIRE COETVS NOCTVRNOS AGITASIT CAPITAL ESTO. Quod caput ad ius publicum spectabat, tum quia de sacris, tum quia de occultis foederibus conjunctionibusque, quae extremam Reip. perniciem afferre solent: neque enim novum, à perditissimis hominum sub specie religionis occulta agitari consilia; & dum fidem obstringunt suam ipsos superos in partem scelerum advocare. De Alcibiade Cornelius Nepos: *Aspergebatur infamia quod in domo sua facere mysteria dicebatur, quod nefas est more Atheniensium: id quod non ad religionem, sed ad conjunctionem pertinere arbitrabatur.* Quoniam verò Lex XII. Tabb. capite plectebat eos, qui in Urbe coetus nocturnos agitaissent; & forsitan salvis verbis legis fraus fiebat adversus legis sententiam, nocturnos coetus extra Urbem, idest ultra pomoerium, & in luto Semeles agitando; idcirco cautum nostro Senatusconsulto, ne uspiam Bacchanalia peragerentur, neque in publico, neque in privato, neque extra Urbem: quae Livius paucis complexus est: *Edicti praeterea in Urbe Roma, & per totam Italianam Edicta mitti, ne quis &c.* Missum itaque Edictum, inque tabulam aeneam incisum, & fixum in Agro etiam Teurano.

Post centum fere annos specie religionis in Sicilia novae exortae turbae: Syrus quidam (inquit (c) Florus) fanatico furore simulato, dum Syriae Deo comas jactat (crinibus passis inquit Livius loco superius allato, XI.) ad libertatem & arma servos, quasi a numine imperio concitavit: idque ut divinitus fieri probaret, in ore abdita voce, quam sulphure & igne stipaverat, leniter inspirans, flammam inter verba funderat. Hoc miraculum primum duo millia ex obviis, mox &c. Sic regnante Claudio sycophanta quidam & magus Aegyptius ad triginta hominum millia contraxit, & Hierosolymam veluti ad regnum capefendum tetendit (d). Similia quaedam exempla habemus in historia Ecclesiastica, de quibus alibi.

Parum tamen aut nihil severitate nostri Senatusconsulti profectum est: quin novis subinde atque novis legibus opus fuit. De Gabinia meminit Porcius Latro in Catilinam: *Animadvertendum est pariter amaleficii genera Catilinam non modò Deos, ac patriam, verum etiam mores, leges, consuetudinem Urbis, atque instituta majorum violasse. Primum XII. Tabulis tantum esse cognoscimus, ne quis in Urbe coetus nocturnus*

Etur-

(a) Idem Tacitus XV. Annal. Jud. lib. II. cap. XIII.

(b) Tabula IX. cap. VI.

(c) lib. III. cap. XIX.

(d) Josephus de

Eternos agitarēt: deinde lege Gabinia promulgatum, qui conciones ullas clandestinas in Urbe conflagrasset more majorum capitali supplicio multaretur. Legem hanc Gabiniam latam fuisse putabam à Gabinio Tr. pleb. A. U. DCIV.; sed quò minus id affirmarem fecit Tertulliani locus (a): Liberum Patrem (inquit) cum mysteriis Consules Senatus auctoritate non modò Urbe, sed universa Italia eliminaverunt (ad amussim haec quadrant nostro Senatusconsulto); Serapidem, & Isidem, & Harpocratem cum suo cynocephalo, capitolio prohibitos inferri, idest curiâ Deorum pulsos, Piso & Gabinius Coss., non utique Christiani, eversis etiam aris eorum abdicaverunt, turpium & otiosarum superstitionum vitia cohibentes. His vos restitutis summam majestatem contulistis. Ubi est religio? Eadem fere habet adversus Nationes: & proculdubio Alexandrum Severum fuggillat, sub quo floruit: hic enim teste Lampridio, Isium & Serapium decenter ornavit, additis signis. Audiamus Arnobium (b): Vos Aegyptiaca numina, quibus Serapis atque Isis est nomen, non post Pisonem & Gabinium Consules in numerum vestrorum retulistis Deorum? Ex utriusque verbis, tam Tertulliani, quàm Arnobii, id conficitur, sacra Serapidis, Isidis, Harpocratis Coss. Pisonem & Gabinium lata lege fuisse eliminata, & post eorum consulatum redacta. De clandestinis coitionibus verbum nullum. Si tamen animo tecum reputes, Aegyptiorum Osiridem esse Graecorum Bacchum Sabazium, cui, quòd ex Proserpina natus esset, sacra fiebant nocturna; facile conjicias aliam non esse legem Gabiniam Porcii Latronis à lege Gabinia Tertulliani, & Arnobii. Atqui in Fastis reperias quidem A. U. DCXCV. Coss. A. Gabinium, & L. Calpurnium Pisonem Caesoninum; verùm Catilina damnatus est quinquennio ante, nimirum Coss. M. Tullio Cicerone, C. Antonio Hybrida, A. U. DCXC. Quì igitur fieri potest ut Gabiniam legem, nondum latam, Catilinae objecerit pseudo-Porcus? Ad haec, M. Tullius in libris de legibus, quos scripsit post necem Clodii, quum Proconsul Ciliciam obtinuisset, Coss. Ser. Sulpicio Rufo, M. Claudio Marcello A. U. DCCII., de nostro Senatusconsulto certè meminit, de lege Gabinia non meminit. Lubet ejus verba heic adponere (c): Ad nostra igitur revertor, quibus profectò diligentissimè sancendum est ut mulierum famam multorum oculis lex clara custodiat, initienturque eo ritu Cereri, quo Romae initiantur. Quo in genere severitatem Senatus vetus auctoritas de Bacchanalibus, & Consulum exercitu adhibito, quaestio animadversioque declarat. Atque omnia nocturna, ne nos duriores forte videamus, in media Graecia Diagondas Thebanus lege perpetua submovit. Novos verò Deos, & in his colendis nocturnas pervigilationes sic Aristophanes, facetissimus Poëta veteris comoediae, vexat, ut apud eum Sabazius, & quidam alii Dii, peregrini judicati, è civitate ejiciantur. Publicus autem sacerdos imprudentiam consilio expiatam metu liberet, audaciam in admittendis religionibus foedis damnet, atque impiam judicet. Altum heic & ubique apud Tullium de lege hujusmodi Gabinia silentium. Immo mirum foret si quidpiam de ea apud Oratorem legeretur; Frequenter tunc etiam (de Tullii aetate lo-

qui-

(a) *Apolog. cap. VI.*(b) *lib. II. adv. Gent.*(c) *II. de legibus.*

quitur Asconius in Cornelianam) coetus factiosorum hominum sine publica auctoritate malo publico fiebant ; propter quod postea collegia Senatusconsulto , & pluribus legibus sunt sublata ; praeter pauca , atque certa , quae utilitas civitatis desiderasset , quasi ut fabrorum , licitorumque . Quodnam fuerit Senatusconsultum , quae leges , tacuit hoc loco Asconius : sed in orat. in Pisonem inquit : *Senatusconsulto collegia sublata fuisse , quae adversus remp. videbantur L. Julio , C. Mario Coss.* (legendum C. Marcio , nempe Figulo) anno scil. Urbis DCLXXXIX. , qui consulatum Tullii , & conjurationem Catilinae praecessit : tandem post novem annos innumerabilia collegia , & ex omni faece Urbis à P. Clodio Tr. Pl. latà lege fuisse restituta (a) . Mendum heic quoque subest : nam à consulatu Julii & Marcii ad consulatum Pisonis & Gabinii , quibus conniventibus legem Clodius pertulit de collegiis restituendis , sex tantum anni effluxere . Quando igitur vel ex hoc datur ansa Ciceroni carpendi L. Pisonem , quod eo Consule inspectante & tacente fuerunt à P. Clodio collegia restituta ; quis adeo mentis inops sibi persuadeat , legem ullam Gabiniam adversus collegia & illicitos coetus , maximè noturnos , Romae latam fuisse ? Nonne Clodius intercessisset ? Aliud igitur agebant Tertullianus & Arnobius , quum Porcii declamatoris anachronismum de lege Gabinia non subodorarunt , eamque adversus Gentes seriò inculcavere ; nec magis oculatus Paulus Manutius *lib. de legibus cap. xxix. in fine* .

Praeter Senatusconsultum , quod factum est L. Julio , C. Marcio Coss. , de quo meminit Asconius , collegia & coitiones vetuit *Lex Julia* , de qua fit sermo in *Epistola C. Julii Consulis ad Pariorum magistratus* apud Josephum *Antiqu. Judaic. libro xiv. cap. viii.* ἐμοὶ τοίνυν σὺν ἀρέσκει καὶ τῇ ἡμετέρῳ φίλῳ ἐ συμμέχων τοιαῦτα γίνεσθαι ψηφίσματα , ἐ κωλύεσθαι αὐτὰς ζῆν καὶ τὰ αὐτῶν ἔθνη , ἐ χήματα εἰς σωδῆπια ἐ τὰ ἱερὰ εἰσφέρειν , τοῖσι ποιεῖν αὐτῶν μηδ' ἐν Ρώμῃ κεκωλυμένων . ἐ γὰρ Γάιος Καίσαρ , ὁ ἡμέτερος στρατηγὸς ἐ ὑπάτος , ἐν τῷ ἀγλασμᾷ κωλύων διόσους σωάγει καὶ πόλιν , μόνους ἰσχύς σὺν ἐκώλυσεν , ἐπε χήματα σωδῆσφειν , ἐπε σωδῆπια ποιεῖν . ὁμοίως δὲ καὶ γὰρ τὰς ἄλλας διόσους κωλύων , ἰσχύς μόνους ἐπιτρέπω καὶ τὰ πατρία ἔθνη ἐ νόμιμα σωάγεσθαι τε ἐ ἰσάει (ἐ ἰσάει legendum conjecit Petitus pag. 66. , nec displicet cl. Joh. (b) Hudsonio) Quocirca mihi non placet ejusmodi decreta contra amicos & socios nostros fieri , vetarique eos ex suis institutis vivere , & conferre pecunias in epulas & rem divinam , praesertim cum nec Romae ista facere prohibeantur . Nam & Cajus Caesar Praetor noster & Consul , cum edicto vetaret ullas in Urbe coitiones haberi , solum istae ne fierent , simulque ne pecuniam conferrent aut convivium agerent , non interdixit : similiter & ego alias coitiones prohibens , illis solis permitto ex patriis moribus & institutis congregari , & in eo persistere . ὁ ἡμέτερος στρατηγὸς ἐ ὑπάτος vertitur à cl. Hudsonio Praetor noster & Consul : sed στρατηγὸς pro Imperator in epistola Consulis poni nullus dubito , veteri notione , & more Romanis recepto Imperatorem belli ducem salutandi , & illum praesertim , qui bellum feliciter confecisset : tametsi Im-

(a) Ejus rei testem habemus Dionem *lib. XXXVIII.*

(b) notis in Josephum pag. 630. edit. Osen. 1720.

Imperatoris nomen summae potestatis deinceps esse coepit, unde Graecorum in nummis *αὐτοκρατορ*: neque usquam in Romanorum monumentis invenias unum eundemque Praetorem simul appellatum & Consullem, ut neque centurionem & tribunum militum, tribunum & legatum. *Οἰδῶς* dixit Josephus omnis generis collegia, quia nullum ferme fuit quin religionem pro fine haberet, & alicujus Deorum cultum; ut rectè animadvertit Salmasius (a). Julii vestigiis insistens Augustus, cum plurimae factiones titulo collegii novi ad nullius non facinoris societatem coirent, praeter antiqua & legitima, omnia collegia dissolvit, inquit Svetonius (b): quin etiam sacra Aegyptia, & Judaica pepulit, teste Dione (c). Sub Tiberio item actum est de sacris Aegyptiis Judaicisque pellendis, ut habet Tacitus (d). Nam nunquam non ab hujusmodi coetibus periculum. Idem Tacitus, ubi de rebellione Galliarum sub Tiberio verba facit, inquit: *Igitur per conciliabula & coetus seditiosa differebant*. Sic nocturnorum coetuum causâ erupit militaris seditio adversus Hordeonium Flaccum (e): *Effusi in luxum & epulas, & nocturnos coetus, veterem in Hordeonium iram revocant; nec ullo legatorum tribunorumve obsistere auso (quippe omnem pudorem nox ademerat) protrahunt à cubili interficiunt*.

Huc facit illud Ulpiani (f): *Sub praetextu religionis, vel sub specie solvendi voti coetus illicitos nec à veteranis tentari oportet*. Item Marciani (g), ubi vetita ea memorat ab Alexandro Severo: *Sed religionis causâ coire non prohibentur: dum tamen per hoc non fiat contra Senatusconsultum, quo illicita collegia arcentur*. Et alibi (h): *In summa autem nisi ex Senatusconsulti auctoritate, vel Caesaris, collegium, vel quodcumque tale corpus coierit, contra Senatusconsulta, & mandata, & constitutiones collegium celebrat*. Suavis homo est Accursius, quum inquit (i): *Et hoc habet locum in Italia, & in provinciis, non in Urbe Roma: quasi verò disertè non haberet Marcianus: Quod non tantum in Urbe, sed in Italia, & in provinciis locum habere divus Severus rescripsit*. Sed familiare id fuit Accursio interpretationes obtrudere cum ipsis verbis legis pugnantes: unde proverbium *la Glosse d'Orleans* apud Stephanum Pasquier in suo libro *Recherches de la France*.

Nil igitur mirum si crimini daretur Christianis quòd coetus occultos & nocturna pervigilia, & Agapas celebrarent: *Nisi forte* (inquit (k) Tertullianus) *in Senatusconsulta, & in Principum mandata coitionibus opposita delinquimus*. Onerabantur etiam invidiâ, quod Deum colerent non publicè adscitum, novum, advenam, peregrinum, neque constructa à patribus delubra haberent, quod vetitum legibus Regiis, & XII. Tabb., & Tullius satis apertè ostendit II. de legibus. Linquo quae de capite asinino, & Thyesteis epulis calumniabantur, de quibus copiosè disputat Tertullianus in *Apologetico*: sed, quantum ad praesens argumentum attinet, in suspicionem venerant Christiani, Cereris & Bacchi sacris esse initiatos, quod pane & vino sacrificarent. *Nonnulli*, inquit (l) Augustinus, *nos propter panem & calicem Cererem ac Liberum colere existimant* (m).

Quae-

(a) Observat. ad Jus Attic. & Roman. cap. IV. (b) In Aug. cap. XXXII. (c) lib. LIV. (d) II. Annl. (e) Idem lib. IV. historiar. (f) l. 2. D. de extraord. criminib. (g) l. 1. D. de collect. & corporib. (h) l. 3. cod. tit. (i) ad d. l. 1. (k) Cap. XIV. de Jejunio adv. Pyschicos. (l) Contra Faustum. lib. I. cap. XIII. (m) Schelestrat. de disciplina atcani cap. 3. pag. 36. edit. Roman.

Quaestio mandata est Consulibus extra ordinem; & quidem duplicem ob causam. Prima, quòd rei atrocitas summae auctoritatis quaestorem postulare videbatur: secunda, quòd A. U. DLXVII., quo Bacchanalia detecta sunt, nullae adhuc quaestiones publicae erant perpetuae; sed, quotiescumque res poscebat, Consules, aut Dictator, aut Praetor Senatusconsulto, vel lege quaerere de crimine jubebatur. Primus enim L. Piso trib. pleb. *quaestionem de pecuniis repetundis* perpetuam fecit, L. Mario Censorino, M. Manilio Coss., A. U. DCIV., ut docet Cicero in *Bruto* (a); nam in lege, quam *de repetundis* pertulit, cavit ut de ea re Praetoris quaestio esset. Similes ob causas perpetuae deinceps factae sunt quaestiones de *peculatu*, de *majestate*, de *ambitu* (b), de *sicariis*, *veneficiis*, *parricidio*, *falso*, & aliae: adeo ut opus fuerit praetores plures creari, qui quaestiones inter se sortirentur (c). Quum igitur propter legem *Valeriam de provocatione* cautum jampridem esset, ne Consul de capite civis Romani quaereret injussu Populi; idcirco Senatus auctoritate quaestio Consulibus mandanda fuit. Ceteroquin, si quae in Urbe, sive in universa Italia delicta forent publicae animadversione digna, ut puta *proditio*, *conjuratio*, *veneficium*, aut *caedes dolo malo perpetrata*, ad cognitionem Senatus spectabant (d). Qui quaestionem habebant *Quaestiores* dicebantur, inquirebantque de criminibus, deque iis iudicium exerceri curabant. Ipsi quidem sedebant pro tribunali, iudices verò in subselliis. Hi principio fuere tantummodo Senatores: Anno U. DCXXX. iudicia ad equestrem ordinem translata sunt, *lege Sempronia*. Communicata cum Senatoribus, & equitibus *lege Servilia* A. U. DCLVII.; ita tamen ut minor esset Senatorum quam equitum numerus. Aequatus hic fuit per *Legem Liviam* An. DCLXII., ac demum *Lege Plautia* admissi quidam etiam ex plebe A. U. DCLXIV. Ad solos Senatores iudicia rediere per *legem Corneliā* An. DCLXXIII.; donec A. DCLXXXIII. cautum *lege Aurelia*, ut cum Senatoribus equites, & Tribuni aerarii iudicarent. Tribunos submovit Julius Caesar. Pompejus A. U. DCXCVIII. *legem Aureliam* reduxit, hoc addito, ut amplissimo censu, & ex centuriis legerentur iudices. Tertia tandem iudicum decuria addita est e centurionibus, antesignanis, alaudis, manipularibus per *legem Antoniam* A. U. DCCIX., de qua meminit Cicero *Philippica* I. § v., & Svetonius in *Augusto*. Has leges accuratè notavit Rosinus *Antiquit. Roman. lib. VIII. cap. XXI.*

XV. Indices praemiis invitare Senatus iussit:

nam *cruciatu*, & *praemio cuncta pervia esse* sciebant, ut monuit Tacitus xv. *Annal.* Auricularii huiusmodi homines appellari ab auctoribus solent, item *oculi* & *aures Principis*: Περσῶν γὰρ (inquit (e) Heliodorus) βασιλείαις αὐλαῖς, ὀφθαλμοὶ ἔ ἀκοαί, τὸ ἀνέχων γένος. *Persarum enim regis aulis oculi sunt & aures eunuchorum genus*. Xenophon (f): κατεμύθομην δὲ ὡς ἔ ἰδς βασιλέως καλῶς ὀφθαλμοὶ ἔ

P

τα

(a) Cap. XV. (b) Pompon. l. 2. de orig. jur. (c) Vide Rosinum *antiquit. Roman. lib. IX. cap. XVIII.*
(d) Polyb. *histor. lib. VI. cap. XI.* (e) *Aethiopie. lib. VIII. in fin.* (f) *Cyropæd. lib. VIII.*

τὴ βασιλῆως ὡς οὐ αἰδώς ἐντήτατο ἢ τὸ δαπέδαλ π' ἐ τιμῶν. Etiam hoc accepimus, *Cyrum illos, qui & oculi & aures Regis appellantur, non alia ratione sibi adjuuxisse, quam manera largiendo, & ornando praemiis.* Id tamen non fit sine invidia, & periculo. Cicero pro Sex. Roscio: *Accusatores multos esse in civitate utile est, ut metu contineatur audacia. Verumtamen hoc ita est utile, ut ne planè illudamur ab accusatoribus.* Tacitus IV. *Annal. de Tiberio: Sic delatores, genus hominum publico exitio repertum, & poenis quidem nunquam satis coercitum, per praemia eliciebantur.* Inde laudi datum Neroni, quod praemia delatorum Papiæ legis ad quartas redegisset: Tito, Domitiano, ac Trajano, quod eos variis poenis ac suppliciis affecissent (a). Ceterum in libera civitate, ubi seditiosorum hominum consilia, & clandestinae machinationes exitium reip. minitantur, necessarii quodammodo sunt, ac praemiis alliciendi. Exemplum est apud Livium (b), ubi de incendio Romæ Campanorum fraude orto: *Itaque Consul ex auctoritate Senatus pro concione edixit: qui quorum operâ id conflatum incendium profiteretur, praemium fore libero pecuniam, servo libertatem. Et praemio inductus Campanorum Calaviorum servas (Mannus ei nomen erat) indicavit, dominos, & quinque praeterea juvenes nobiles Campanos, quorum parentes à Q. Fulvio securi percussi erant, id incendium fecisse &c.* Sic Lege Calpurnia de ambitu accusatoribus praemia fuere constituta, & Lege Cornelia, ad Senatusconsultum Silanianum pertinente, iis, qui servos fugâ elapsos ante quaestionem conquisissent, ac renuntiassent.

XVI. Ante omnia, ut quaestio de his habeatur, qui coierint, conjuraverintve, quod stuprum, flagitiumque inferretur.

Hoc caput praetermissum est in nostra tabula. Jure tamen videtur editum, à flagitiosissimis quaestionem incipere: simul ad deliniendam plebem; ut pudori ac honestati civium ante omnia à patribus consultum videretur. Summam enim Romæ per ea tempora fuisse pudicitiae laudem, docet Livius libro x., ubi sacellum Pudicitiae patriciae memorat, & Virginiae A. F. cum patriciis matronis certamen: *Insignem supplicationem fecit certamen in sacello Pudicitiae patriciae, quae in foro boario est ad aedem rotundam Herculis, inter matronas ortum. Virginiam Auli filiam, patriciam plebejo nuptam, L. Volumnio Consule, matronae, quod è patribus exupisset, sacris arcuerant. Brevis altercatio inde ex iracundia muliebri in contentione animorum exarsit, quam se Virginia & patriciam & pudicam in patriciae Pudicitiae templum ingressam; & uni nuptam, ad quem virgo deducta sit; nec se viri, honorumve ejus ac rerum gestarum poenitere, verò gloriaretur. Facto deinde egressio magnifica verba eduxit, in vico longo, ubi ea habitabat, ex parte aedium quod satis esset loci modico sacello exclusit, aramque ibi posuit:* & con-

(a) Sueton. in Nerone cap. X., in Tito cap. VIII., Domit. cap. IX., Plin. in Panegyr. (b) Decad. III, lib. VI.

Et convocatis plebejis matronis, conquesta injuriã patriciarum, hanc ego aram, inquit, Pudicitias plebejæ dedico: vosque hortor, ut quod certamen virtutis viros in hac civitate tenet, hoc pudicitiae inter matronas sit, detisque operam, ut haec ara, quàm illa, si quid potest, sanctius, Et à castioribus coli dicatur. Eodem sermo ritu Et haec ara, quo illa antiquior culta est, ut nulla nisi spectatae pudicitiae matrona, Et quae uni viro nupta fuisset jus sacrificandi haberet. Vulgata dein religio à pollutis, nec matronis solum, sed omnis ordinis feminis, postremò in oblivionem venit. Illustria Romanae pudicitiae ac severitatis exempla habes praesertim apud Valerium libro vi. cap. i.; sed illud maximè notandum, quod de Cn. Sergio Silo idem memoriae prodidit: Metellus quoque Celer (inquit) stuprosae mentis acer punitor extitit. C. Sergio Silo promissorum matrifamilias nummorum gratiã diem ad populum dicendo, eumque hoc uno crimine damnando. Non enim factum tunc, sed animus in quaestionem deductus est: plusque voluisse peccare nocuit, quàm non peccasse profuit. Quando igitur, haud secus ac in lege majestatis fieri assolet, affectus quoque peccandi Cn. Sergio crimini fuit; unusquisque fatis intelligit, quanta cum cura & sollicitudine Senatus vindicandis omnis generis stupris incumberet, damnandique principium ab iis potissimum fieri vellet, qui ut stuprum flagitumque inferretur coiissent. Saltem apud ignaros rerum eam de Senatu opinionem invalescere oportebat: nihil enim aequè plebem ad vindictam accendit, suppliciorumque cupidam facit, quàm violatus pudor: quod serò Galli in Sicilia didicerunt. *παρέρως* heic notabo, Tatianum Assyrium in ea quam adversus Graecos scripsit oratione (a), nimio declamandi studio abreptum, immeritò Romanos veluti puerorum amoribus deditos insectari; scribens, ab iis pueros plurimos tanquam equos gregales colligi, & ali consuevisse. Romanorum enim hac in re continentiae testis est idem Valerius, exemplo Fabii Maximi, Atilii Philisci, C. Scantini Capitolini, T. Veturii, M. Laetorii, & C. Lusci. Nesciebat Tatianus, pueros, idest servos, & plerumque vernas ad domestica officia ali solitos à Romanis, non ad foedam damnatamque libidinem: & Graecè cogitans, ut pueros nominavit, paederaſtiam sejungere noluit.

XVII. Consules Aedilibus curulibus imperarunt ut sacerdotes ejus sacri omnes conquirerent.

Rectè dictum, & pro Consulũ dignitate, quibus nunquam à Senatu aliquid mandatum, quin adjiceretur formula honorifica: CONSVLES ALTER AMBOVE, SI EIS VIDEBITVR &c. (b). Ceteroquin pro mandare Consulibus, *permittere* quandoque dicebatur. Tacitus *Annalium* III., ubi de legationibus Graecarum civitatum, disceptantium de jure asylorum, inquit: *Auditae aliarum quoque civitatum legationes. Quorum copiã fessi Patres, Et quia studiis certabant, Consulibus PERMISERE, ut per-
specto jure, Et si qua iniquitas involveretur, rem integram rursus ad*

P 2

Se-

(a) pag. 165. S. Justin edh. Paris. 1615. (b) apud Tull. Philipp. VIII., Donatur in Adolph. Terent. *Ad.* III. Sc. V., Brisson. de formul. lib. II.

Senatum referrent. Consules ceteris magistratibus imperabant : Aurelius Victor *de vir. illustrib.* LXXII. M. Aemilius Scaurus Cos. P. Decium Praetorem, transiente ipso sedentem, iussit assurgere, eique vestem scidit, sellam concidit, ne quis ad eum in jus iret edixit.

Aediles curules dicuntur Aediles majores à Plutarcho in *Mario*; propterea quod ex sella eborea jus dicerent, quum plebeji Aediles in subsellis sederent, Illum magistratum Patres alternabant cum plebe; hunc plebs sola obtinebat, ut nomen ipsum satis indicat (a). Datum est itaque negotium Aedilibus curulibus, ut sacerdotes ejus sacri conquirerent: maximè enim idoneus visus est magistratus ille, cujus erat munus ludos sacros & solennes instituere, ac procurare; sacrarum aedium & privatarum curam gerere; templa, theatra, ceteraque publica aedificia reficere, & exornare: nam horum occasione omnes sacrificulos, & aeditumos facile norant, & pluribus quàm alius quispiam conjecturis & indiciis ad conjuratos detegendos, sicubi latitarent, atque comprehendendos uti poterant.

XVIII. Aediles plebis videre, ne qua sacra in operato fierent.

Erant veluti administri Tribuni plebis, *ἀντιπρόσωποι* ut narrat Dionysius *lib.* VI. Nam infixæ & perpetua ipsis cura aedium sacrarum, locorum publicorum, annonae, mensurarum, rerum venalium. Erant etiam praepositi coercendis contumeliis, foeneratorum avaritiae, stupris, lenonibus, &c. (b). Ex bonis mulctatiis vel ludos, vel dona Deum, vel opera publica faciebant. Praeterea animadvertabant, ne qui nisi Romani Dii, neu quo alio more, quàm patrio colerentur (c).

XIX. Triumviris capitalibus mandatum est ut vigiliis disponerent per Urbem, &c.

Sic de Augusto Svetonius (d): *Huc nuntiata (clade Variana) excubias per Urbem induxit, ne quis tumultus existeret*. Triumviri capitales inter minores magistratus censebantur; creatique primùm M. Curio Dentato, P. Cornelio Rufino Coss. Anno Urbis CCCCLXIII. (e) Hi maleficii suspectos conquirebant, & comprehendebant; carceris latomiarum curam gerebant, ut quum à Praetore damnatos carum necaret, eorum interventu id fieret (f). Ipsimet de furibus, homicidis, servis nequam judicabant, & in eos animadvertabant in foro Romano ad columnam Maeniam, ut habet Asconius (g). Valerius *libro VIII. cap. IV. 2.* Fannii servus Alexander, cum in suspicionem C. Fulvii equitis Romani occisi venisset, sexies tortus pernegavit ei se culpa affinem fuisse. Sed perinde atque confessus, *ἔσθ' à judici-*
bux

(a) Manut. de legibus cap. V. (b) Dionys. *cod. lib.* VI. (c) Jan. Guillem. de Magistratib. Pop. Rom. cap. XII. Lipsius de Magistratib. P. R. cap. XII. & XIII. (d) cap. XXIII. (e) Epitome Liv. lib. XL. (f) Pompon. l. 2. de orig. Jur. (g) l. in Verrem.

bus damnatus, & à L. Calpurnio triumviro in crucem actus est. Videntur heic separari Judices à Triumviris: sed nihil sequetur incommodi, si dicamus, damnatum quidem servum conjunctim à Triumviris, interven-
tu verò solius Calpurnii in crucem actum (a). In cives tamen Romanos paullo honestiores animadvertere non poterant. Idem Valerius lib. v. cap. iv. *Sanguinis ingenui mulierem, apud tribunal suum capitali crimine damnatam, triumviro in carcere necandam tradidit, quò receptam is qui custodire praeerat, misericordiâ motus, non protinus strangulavit.* Triumvir nec mulierem damnaverat, nec erat carceris custos; sed praeerat custodi carceris, five carnifici. Sic Triumviris mandatum, ut Bacchanaliorum conscios conquirerent, ac reducerent; non ut de eorum capitibus sententiam ferrent. Ex hoc Livii loco constat, Triumviros capitales magistratum fuisse ordinarium, longèque diversos à quaestoribus rerum capitalium, qui extra ordinem creabantur, propter legem *Valeriam*, quae vetabat Consuli, Dictatori &c. de capite civis sententiam ferre, nisi lege, aut Senatusconsulto id jubente. Quaestores adversus conjuratos, qui bacchanalibus coissent, fuere extra ordinem Consules Marcius Philippus, Sp. Postumius, ut ex Livio, & nostrâ aeneâ tabulâ liquet.

Uno propemodum ore affirmant eruditi, non esse eosdem Triumviros capitales, & Triumviros nocturnos, incendiorum arcendorum & excubiarum agendarum causâ (b): itaque *Triumviros*, nulla adjecâ muneris notâ, κατ' ἔοχλῳ intelligi capitales. Sed haec sententia, magnos licet habeat auctores, non est admodum expedita. Valerius enim libro viii. cap. i. Triumviros sine ullo additamento nominat, & tamen incendiis arcendis praepositos: *M. Mulvius, Cn. Lollius, L. Sextilius triumviri, quòd incendium in sacra via ortum extinguendum tardius venerant, à Tr. pleb. die dicta ad Populum damnati sunt.* Hic idem locus Livii, quem tractamus, Triumviris capitalibus curam vigiliarum disponendarum demandatam esse ostendit. Igitur iidem nocturni ac capitales. Ad capitales pertinere ajunt illa Sosiae servi apud Plautum (c):

*Juventutis mores qui sciam, qui hoc noctis solus ambulem?
Quid faciam nunc si tresviri me in carcerem compegerint?*

Quis tamen non videt, de eo magistratu sermonem fieri apud Plautum, cujus partes essent noctu pacatam habere civitatem, regiones Urbis cum licitoribus lustrare, & de servis, deque furibus nocturnis cognoscere? Pronunciandum igitur est, non liquere. Carpit Plautum Salmasius *Epist. ad Menagium*, quòd in ea comoedia palliata mentionem injecit Romani magistratus; uti & Daniele Heinsium quòd Eumenides Graecas in Herodis infanticidae Hebraeam tragoediam invexit,

Triumviris nocturnis successit sub Augusto *Praefectus vigilum*, qui jus habebat cognoscendi de incendiariis, effractoribus, furibus, raptoribus, & receptatoribus (d): quem magistratum gessit C. Cilnius Maecenas, teste Paedone Albinovano *Elegia de ejus obitu.*

————— *Romanae tu vigil urbis eras.*

XIX. Ad-

(a) Rarvard. Varior. lib. II. cap. XVIII.
XXVII. XXVIII.

(c) Amphitruone Sc. I.

(b) Gruchius de Comitibus lib. II., Rosin. Antiq. Roman. lib. VII. cap.
(d) l. 2. D. de offic. Praef. Vigil.

XX. Adjutores Triumviris Quinqueviri, uti cis Tiberim suae quisque regionis aedificiis praesent.

Hoc tantummodò Livii loco fit mentio Quinquevirorum *nocturnorum*, quos capitales etiam appellare nihil vetat. Pomponius certè J. G. in l. 2. D. de orig. Jur. §. 31. post memoratos Triumviros capitales, inquit: *Et quia magistratibus vespertinis temporibus in publicum esse inconueniens erat, Quinqueviri constituti sunt cis Tiberim & ultis Tiberim* (malunt quidam *uls Tiberim*) *qui possent pro magistratibus fungi*. Forte legendum etiam in Livio: *uti cis & ultis* (sive *uls*) *Tiberim suae quisque regionis aedificiis praesent*. Ceterum longè alia est nostri sententia. *Adjutores* enim, non *vicarios* Triumvirorum facit Quinqueviros, ut communi ope atque consilio praesenti malo occurrerent, vigiliisque disponderent per Urbem: nam quantum attinet ad incendia arcenda, non videtur id fuisse novum, *suae quemque regionis aedificiis praesent*, si attendamus Historici verba; tametsi aliquanto majore cum cura obviam ire incendiis oportuit, quae à conjuratis, effugia quoquo modo captantibus, consari poterant. Ceterum Pomponii ratio non satis arripet: neque enim adversus legem XII. Tabularum Triumviri facere videbantur, post Solis occasum prodeuntes in publicum, non ad jus dicendum, sed ad incendia pro suo munere restinguenda, fontes conquirendos, comprehendendosque fures, effractores, servosque fugitivos. Et sane Plautinus Sosa, noctu Vulcanum inclusum in cornu gerens, à Triumviris sibi metuebat, ne in carcerem compingeretur; non à Quinqueviris Pomponianis, vicariam Capitalibus operam praestantibus. Illud etiam notandum, aut V., aut VIII. fuisse ea tempestate Urbis regiones; nisi quis probet mendosum esse hunc Livii locum.

XXI. Consules in Rostra ascenderunt, & concione advocata &c.

Rostra templum erat ante curiam Hostiliam, in quo suggestum ex rostris navium Antiatum (a). Illud conscendebant magistratus, oratoresve verba facturi ad populum, vultu ad capitolium & forum converso (b). Consules itaque Marcius & Postumius, postquam in eorum sententiam factum esset Senatusconsultum, concionem populi advocarunt, cujus consensus ad perpetuam Senatusconsulto auctoritatem conciliandam necessarius esse videbatur. Nam sine jussu populi per ea tempora uno tantum anno Senatusconsulta magistratum tenebant; uti ex Dionysio fit manifestum. Is enim libro IX., ubi Consules L. Aemilius Mamercus (vel Mamercinus) III., Vopiscus Julius Julus (c) obstitisse dicuntur Cn. Genutio Trib. pleb., postulanti ut Senatusconsultum de agris dividendis tandem exequerentur, inquit: οἱ δὲ οὐχ ὤκηκον, & τῇ ἐαυτῶν ἀρχῇ λέγοντες πετάχθαι τὸ ἔρπον ὑπὸ τῆς βουλῆς, ἀλλὰ τοῖς μὲν Κάσσιον & Οὐεργίνιον ὑπὸ τοῖς, πρὸς ὧς τὸ πορθέλαμα ἐχράφη· & ἅμα ἡδὲ ἐν νόμοις εἰς αἰὲν κυρίως αὐτῶν ψηφίζεσθαι τὸ σωέδριον, ἀλλὰ πολιτεύματα χαίροντι.

(a) Livius lib. VIII.

(b) Vide Liphum de magnitudine Romana.

(c) A. U. CCLXXX. Pro Vopisco.

ἐπιβουλήν ἐχούσα ἰσχυρά. Hi negabant ad se pertinere quod alieno consui-
latu decretum esset, & Cassii Virginiique successoribus demandatum; ad
eos enim id Senatusconsultum pertinere: nec Senatus decreta perpetuae
legis vim habere, sed esse instituta unius anni. Itaque tunc demum
perpetuae legis vim habebat Senatusconsultum, quum suffragiis populi
roboratum esset. Idem lib. II. ait, olim quod pluribus Curiis visum fuisset,
id ad Senatum referri solitum, sed postea contrarium obtinuisse: ἐφ' ἡμῶν
δὲ μετέκειτο τὸ ἔθος. ἔργον ἡ βουλὴ ἀφ' ἑαυτῶν τὰ ἀποφαινόμενα καὶ τὴν δὴμῶν
τῶν δ' ὑπὸ τῆς βουλῆς γνωσθέντων ὁ δῆμος ὅτι κύριος: qui nos nostrā aetate
mutatus est; non enim Senatus de plebis scitis decernit, sed de Senatuscon-
sultis plebi permissum est suffragium. Exempla habes plura apud eun-
dem Dionysium: ut lib. VIII. de conditionibus foederis cum Volscis, Se-
natusconsultum fieri oportere, inquit, ἐπὶ τῇ βουλῇ δέντα εἰς τὸν δῆμον ἔξε-
ρχεσθαι· ac decretam referri ad populum. Et libro X. γεφέντος δὲ τοῦ
προβεδάματος, ἐ μὲν ταῦτα ἐπικυρώσαντος τὰς δῆμους. Senatusconsulto
fulto, & per plebiscitum confirmato. Sic libro XI. circa finem narrat,
Senatusconsultum de communicandis cum plebe magistratibus curulibus
in tabulas relatum à Consulibus L. Papirio Mugillano, L. Sempronio A-
tratino; moxque Tribunum Pl., eo accepto, magno cum gaudio in fo-
rum prodiiisse, & advocato in concionem populo; post prolixam Sena-
tus laudationem, iussisse, plebejos, si qui vellent, cum patriciis ambire
magistratum. Libro etiam IX. docet, curiata comitia tunc demum rata
fuisse, si praecessisset Senatusconsultum, ac deinde populi calculo per
Curias approbata esset lex; & tandem auspicia addixissent. Simile
exemplum extat libro V. ubi de conjuratione Tarquinienfium oppres-
sa: ἐ γεφέντες οἱ τὰ δόξα αὐτοῖς, ἦγον αὐτοὺς ἐπὶ τῷ ἐκκλησίῳ, &
τὸ προβεδάμα ἀνέγνωσαν. Cumque Senatusconsultum in tabulas rela-
tissent, reversi in concionem populo recitaverunt. Sic fieri in Republi-
ca democratica oportuit: unde notum illud: Senatus censuit, Populus
iussit. Peraeto igitur nostro Senatusconsulto, Consules in rostra ascen-
derunt, & concione advocata retulerunt ad Populum, tum ut perpe-
tuam legis vim obtineret, tum quia de gravissimo agebatur iudicio.
Inquit enim de Romanis Polybius (a): τὰς δ' ὁλοχρεστέας & μεγί-
στας ζητήσεως, & διορθώσεως τῶν ἀμαρτυρουμένων καὶ τὰς πολιτείας, οἷς δίδω-
ται ἀπολυσθὶ τὸ πρόσιμον, ἔδωκε σωτὴρ· ὃ μὴ σωστικὴν τὴν
προβεδάμεν ὁ δῆμος. Gravissima verò quaeque iudicia & maxima
peragere non potest (idest Senatus) neque publica delicta quae capite
launtur punire, nisi ipsas auctoritatem populus comprobaret.

XXII. Quum solemne carmen precationis, quod prae-
fari, priusquam populum alloquantur, magistratus so-
lent &c.

Dimittendae concionis formulam, qua Tribunus plebis utebatur, ha-
be-

(a) Hist. lib. VI. cap. XIV.

bemus apud Livium (a) : si vobis videtur , DISCEDITE QVIRITES ; ut dimittendi Senatus apud Donatum ad illud Terentii : *Bono animo fac sis Sostrata* (b), formula fuit : NIHIL VOS MORAMVR P. C. Formulam tamen precationis , qua magistratus uti solebant antequam populum alloquerentur , nec Livius , nec alius quisquam veterum , quod ego sciam , nobis reliquerunt . Si divinare , aut hariolari liceat , suspicor in haec fere verba conceptam :

JUPPITER OPTIME MAXIME TUQUE JUNO REGINA ET GRADIVE MARS
VOSQUE DII DEAEQUE OMNES QUORUM NUTU ET IMPERIO NATA
ET AUCTA EST RES ROMANA VOS PRECOR QUAESOQUE UTEI HIC
DIES BONUS FELIX FORTUNATUSQUE SIET POP. ROM. QUIRITUM
REIP. POP. ROM. QUIRITUM SOCIIS NOMINIQUE LATINO MIHIQUE
COLLEGAEQUE MEO FIDEIQUE MAGISTRATUIQUE NOSTRO , UT QUAN-
DO VESTRO DUCTU OPE ATQUE AUXILIO NEFARIA CONJURATIO DE-
TECTA ATQUE OPPRESSA EST PEREGRINA FOEDAQUE SACRA NEC
MORE MAJORUM PUBLICE ADSCITA EX URBE ITALIAQUE UNIVERSA
EXACTA SUNT POPULUM PLEBEMQUE ROMANAM BENE JUVETIS BO-
NIS AUCTIBUS AUXITIS MALA AVERRUNCETIS DEQUE IIS QUI COIE-
RUNT CONSPONDERUNT CONJURAUERUNT SUPPLICIUM SUMERE SAL-
VA ATQUE INCOLUMI REPUBLICA POPULI ROMANI QUIRITUM COPIAM
FAXTIS .

XXIII. Hos esse Deos , quos colere , venerari , pre-
carique majores vestri instituerunt ; non illos , qui pra-
vis & externis religionibus captas mentes , velut furia-
libus stimulis ad omne scelus , & ad omnem libidinem
agerent .

Paucis Livius , quod pluribus Tertullianus , Arnobius , Lactantius , Justi-
nus Martyr , Clemens Alexandrinus , Firmicus Maternus , & quotquot
defensionem Christianorum adversus Ethnicos susceperunt . Nam quid
magis alienum à beata Deorum immortalium natura , quàm captas men-
tes ad omne scelus , & ad omnem libidinem vertere ? Sapienter Scy-
thae (c) vitio vertebant Graecis quod sacra Bacchanaliorum celebra-
rent ; negantes rationi consentaneum esse , excogitare Deum qui homi-
nes adigat ad insaniam . Ab Anacharsi , eorum Rege , tradit Clemens
Alexandrinus (d) , sagittis hominem fuisse confossum , qui Matris Deum
sacra , quae apud Cyzicenos fiebant , imitabatur . Aliquantò rectius Ro-
mani , qui religionem Graecanicâ puriorem profitebantur , ut docet
Dionysius libro II. , cujus verba , sive interpretis heic afferre lubet , no-
strum argumentum mirificè illustrantia : *His itaque rebus plurimum
curae impendit (Romulus) à Deorum cultu exorsus : proinde templa
& areas sacras , arasque , ac signorum aediculas , tum eorumdem si-
mulacrorum effigies , & insignia , praeter vires & dona , quibus de no-
stro*

(a) III. II. (b) *Adelphis* Act. III. Sc. V. (c) *Herod. in Melpomene*. (d) *Protrept.* pag. 14.

stro genere bene sunt meriti; festa item quae cuique Deorum, daemumve celebrari convenit, & sacrificia, quibus apud homines coli expectant; ad haec rationes induciarum, celebritatum, vacationum à laboribus, ceteraque huiusmodi omnia juxta optimos quosque Graecorum ritus instituit. Ceterum fabulas de ipsis à majoribus traditas, probra eorum continentis ac crimina, improbas censuit, inutilesque ac indecentes, & ne probis quidem viris dignas, nedum Diis superis: repudiatisque his omnibus, ad bene ac praeclare de Diis sentiendum & loquendum cives suos induxit, nihil eis affingi passus quod beatæ illi naturæ parum esset consentaneum. Neque enim Caelus à suis liberis exsecutus apud Romanos traditur; neque Saturnus proprios natos abolens, metuensque ne ipsorum appetatur insidiis; non Juppiter Saturnum patrem regno dejectum Tartareo includens carceri; nec item Deorum bella, vulnere, vincula, servitutesve apud homines. Nullum apud eos festum atratum, aut lugubre agitur, in quo mulieres sublato è medio Deos planctibus, & lamentis prosequantur; qualia sacra Graeci faciunt, raptam Proserpinam, casusque Bacchi referentia, & id genus alia, ac ne corruptis quidem his temporibus apud eos videas arreptos numine, aut furorem Corybanticum, non agyrtarum circuitiones, non bacchationes & secretos mysteriorum ritus, non VIRORVM CVM FEMINIS IN TEMPLIS PERVIGILIA, non alia his similia prodigia: sed omnia quae ad Deos attinent religiosius aguntur ac dicuntur, quàm vel apud Graecos, vel apud Barbaros. & quod omnium maximè miratus sum, quamvis innumerae nationes in eam Urbem convenerint, quibus necesse sit patrios Deos domestico ritu colere; nulla tamen peregrina sacra sunt recepta publice, quod multis jam urbibus accidit: sed etiamsi aliqua oraculorum jussu aliunde introducta sint sacra, suo tamen ritu peragantur à civibus, abdicatis omnium fabularum portentis; sicut in Matris Idaeae sacris fit. huic enim Imperatores quotannis Romano ritu victimas caedunt, & ludos faciunt: sacerdotio verò ejus funguntur Phrygii generis vir & mulier, eamque per Urbem circumferunt, circulatorio ritu stipem Matri colligentes, & pectora plangentes, prosequentibus eos cum Matroo carmine tibiis, & tympanorum pulsu: sed è Romanis indigenis nemo cum Matriacis vicatim stipem colligit, nec ad Phrygios tibiae modos per Urbem incedit variâ indutus stola, nec ex decreto Senatus Phrygiae matris orgia celebrat. Tanta est religio erga ritus externos, omnisque indecora vesania reformidatur. Hinc intelligas illa Tullii II. de legibus: Nocturna mulierum sacrificia ne sunt, praeter olla, quae pro populo ritè fiant. Neve quem initiant, nisi ut assolet Cereri, Graeco sacro. Item illa: Ex patriis ritibus optima colunt, praeter Idaeae matris famulos, eosque justis diebus, ne quis stipem cogito. Et aliquanto inferius: Stipem sustulimus, nisi eam, quam ad paucos dies propriam Idaeae Matris excepinus: implet enim superstitione animos, & exhaurit domos. Et de sacris Bacchi docet II. de natura Deorum, non fieri Semeles filio, sive daemone, sive heroi, sed longè majori Divinae menti: sic enim accipienda videntur illa: Suscepit autem hominum consuetudoque communis, ut beneficiis excellentis viros in caelum famâ ac voluntate tollerent. Hinc Bacchus, hinc Castor & Pollux, hinc Aesculapius.

Q

Hinc

Hinc Liber etiam; hunc dico Liberum Semele natum, non EVM, QVEM NOSTRI MAIORES AVGVSTE SANCTEQVE LIBERV M CVM CERERE ET LIBERA CONSECAVERVNT; quod quale sit, ex MYSTERIIS intelligi potest: illum nempe cui aedem votam à Postumio dictatore narrant Dionysius, & Tacitus, supra relati. Et inferius, de puriore Deorum cultu, qualem Dionysius modo allatus describit: Videtisne igitur, ut à phÿsìcis rebus, bene atque utiliter inventis, tracta ratio sit ad commentitios, & fictos Deos! quae res genuit falsas opiniones, erroresque turbulentos, & superstitiones penè anileis. & formae enim nobis Deorum, & aetates, & vestitus ornatusque noti sunt: genera praeterea, conjugia, cognationes, omniaque traducta ad similitudinem imbecillitatis humanae; nam & perturbatis animis inducuntur: accipimus enim Deorum cupiditates, aegritudines, iracundias: nec verò, ut fabulae ferunt, Dii bellis praeliisque caruerunt; nec solum, ut apud Homerum, cum duos exercitus contrarios alii Dii ex alia parte defenderent, sed etiam ut cum Titanis, ut cum Gigantibus propria bella gesserunt. Haec & dicuntur & creduntur stultissima, & plena sunt futilitatis summaeque levitatis. Sed tamen, his fabulis spretis ac repudiatis, Deus permeans (a) per naturam cuiusque rei, per terras Ceres, per mare Neptunus, alii per alia, poterunt intelligi, qui qualesque sint, quoque eos nomine consuetudo nuncupaverit, quos Deos & venerari & colere debemus. Cultus autem Deorum est optimus, idemque castissimus, atque sanctissimus, plenissimisque pietatis, ut eos semper purà, integrà, incorruptà & mente & voto veneremur. Non enim philosophi solum, verum etiam majores nostri superstitionem à religione separaverunt.

Et sanè quid stultius, quàm cum Corybantibus, Satyris, Silenis, Lenaeis, Thyiis, Mimallonibus, Najadibus, Nymphis, Tityris, Maenadibus, Panibus, Silvanis, reliquaque turba insanientium, qui chorus Ariadnes audiunt (a), Orgia, Trieterica, Dionysia, Liberalia, Eleusinia, Bacchanalia celebrare? nimirum in furorem agi, & in omne tandem scelus, omnemque turpitudinem ruere? Initium à verborum licentia; unde nomen factum Libero, ut docet (b) Plutarchus (Eleutherum alii dictum putant, vel ab Eleuthero Boeotiae Urbe, vel ab Eleuthero homine, qui primus Bacchi simulacrum constituit, & quemadmodum coli deberet, (c) ostendit): sequitur libido, & vesana procacitas. Audiamus Augustinum (d): Liberum à liberamento appellatum volunt, quòd mares in coeundo per ejus beneficium emissis seminibus liberentur. Hoc idem in feminis agere Liberam, quam etiam Venerem putant, quòd & ipsas perhibeant semina emittere: & ob hoc Libero eandem virilem corporis partem in templo poni, femineam Liberae. Ad haec addunt, mulieres attributas Libero, & vinum propter libidinem concitandam. Sic Bacchanalia summà celebrantur insanià. Ubi Varro ipse confitetur à Bacchantibus talia fieri non potuisse, nisi mente commotà. Haec tamen postea displicuerunt Senatui, & ea jussit auferri. Et alibi (e): Tum & Liber Pater bellavit in India, qui multas habuit in exercitu fe-

(a) libri editi habent perituros. (b) Gyrard. de Dis Gent. Syntagm. VIII. (c) quaest. Rom. CIV. (d) Hygin. Fab. CCXXVIII. (e) De Civit. Dei lib. V. cap. IX. (f) lib. XVIII. cap. XIII.

minas, quae Bacchae appellatae sunt, non tam virtute nobiles, quam furore. Aliqui sane & victum scribunt istum Liberum, & vinclam: nonnulli & occisum in pugna à Perseo, nec ubi fuerit sepultus tacent: & tamen ejus delicti Dei nomine per immandos daemones Bacchanalia sacra, vel potius sacrilegia sunt instituta: de quorum rabiosa turpitudine post tam multos annos sic Senatus erubuit, ut in Urbe Roma esse prohiberet. Tò post tam multos annos haud ex fide historica: potius ad invidiam Romanis magistratibus conflandam. Nam praeter Livii narrationem, habemus testem Valerium Maximum (a), qui disertè inquit: Bacchanalium sacrorum mos novus, quum ad perniciosam vesaniam iratur, sublatus est. Mos novus: nam, nisi valde mea me fallit opinio, postquam Mater Phrygia Romam advecta est, Graeculus quidam ex Etruria Samothracios ritus paulatim invexit; & sic à vetere Cerealiū castimonia, ut sunt homines ad libidinem & ad novas superstitiones proni, intra paucos annos descitum est; adeo ut novo, & peculiari ad Bacchanalia abolenda opus fuerit Senatusconsulto. Forsitan legendum in Augustino: post non multos annos.

XXIV. Nullas adhuc vires conjuratio; ceterum incrementum ingens virium habet, quodd in dies plures fiunt.

Notum illud Taciti (b): *Non tamen sine usu fuerit introspicere illa primo aspectu levia, ex quib magnarum saepe rerum momenta oriuntur.* Prudenter Tullius in Catilinam I. *Conjunctionemque nascentem non credendo corroboraverunt.* Et Porcius Latro, sive quisquis in eundem Catilinam declamavit: *Restinguenda est itaque flamma nobis scelerata, & atrox, dum adhuc velata cineribus ac sopita facultas restinguendi levissima data est; ne cum omnia comprehenderit (quod immortales Di penitus avertant) nos frustra postmodum furibundam atque exultantem restinguere cupiamus.* Hinc Dionysius Halicarnasseus (c) inquit: *ὅτι τοῖς μὴ ἀλλοῖς ἀδικήμασι ἡγομένοις ὀργίζεσθαι περὶ καὶ ἀπείρους, ἀποδοσίας δὲ ὑποπιδουμένων, σωφρονέστερον ἢ ἔστιν ἔτι καὶ κενὴς φοβηέντας αὐτὴν φυλάξασθαι μάλλον, ἢ καταφρονήσας ἐπιτρέψαι τὰς ἀπατραπήνας.* Ceteris delictis, quum perpetrata sunt, irasci homines: si qua verò proditiōis incidat suspicio, prudentius esse vel vano metu eam praecavere, quàm eā per secordiam contemptā opprimi. Svetonius de Augusto (d): *Tumultus post haec, ac etiam rerum novarum initia, conjurationesque complures PRIVORUM INVALESCERENT indicio detectas compressit, & alias alio tempore.* Verè Seneca in Oedipo (e):

————— cum magna horreas,
Quae posse fieri non putas, metuas tamen.

Q 2

XXV. Ma-

(a) lib. V. cap. III. (b) IV. Annal. (c) lib. V. p. 286. Edit. Lips. (d) Cap. XIX. (e) vers. 23.

XXV. Majores vestri ne vos quidem, nisi quum aut vexillo in arce posito comitiorum causâ exercitus editus esset, aut plebi concilium Tribuni edixissent, aut aliquis ex magistratibus ad concionem vocasset, forte temerè coire voluerunt.

Concilium à comitiis accuratè separat Livius: concilium enim ad partem populi spectat, comitia ad universum. Exercitum edere heic est classes & centurias in campum Martium ad ferenda suffragia de rebus maximis educere, veluti ad magistratus majores creandos, leges ferendas, judicia exercenda, bellum decernendum. Centurias autem cum armis unicuique classi propriis adfuisse oportuit. Dionysius lib. VII. (a) συναγωγὴ δὲ τὸ πλῆθος εἰς τὸ πρὸ τῆ πόλεως Ἀρείον πεδῖον, ὑπὸ τε λοχαγοῖς ἔστη μείζους πταγμῶν, ὡς ἐν τῷ πολέμῳ. Conveniebatque multitudo ante Urbem in campum Martium sub signis cum suis centurionibus, non secus ac in militia. Itaque, ut militari ratione omnia fierent, vexillum in arce Capitolina ponebatur: & forsitan ut curiatis comitiis per triginta lictores curiae vocabantur, ita centuriatis centuriae & classes per vexillum ex arce conspicuum; maximè si propter magnitudinem rerum, aut periculi, post Senatus auctoritatem, non satis temporis ad edictum Consulis aut Dictatoris proponendum suppeteret; neque trinundinum expectandum è republica videretur.

Haec concio, de qua agimus, videri potest ad populum habita, tanquam comitiis centuriatis, si attendas ad Tullii verba, superius allata ex libro II. de Legibus: *Quo in genere severitatem majorum Senatus vetus auctoritas de BACCHANALIBUS, & CONSULVM EXERCITV ADHIBITO quaestio animadversioque declarat.* Verùm Livius apertè inquit, Consules verba fecisse pro Rostris, & in foro; ex allato autem Dionysii loco satis constat, centuriata comitia in campo Martio extra pomoerium semper habita; quod pluribus probant Nic. Gruchius (b), & Joh. Rosinus (c), Gellii praesertim verbis (d) ex libro Laelii Felicis ad Q. Mutium: *Centuriata autem comitia (inquit) intra pomoerium fieri nefas esse, quia exercitum extra Urbem imperari oporteat, intra Urbem imperari jus non sit; propterea centuriata in campo Martio haberi, exercitumque imperari praesidii causâ solitum: quoniam populus esset in suffragiis ferendis occupatus.* Sed haec postrema prorsus inepta sunt. Nam ipse populus, qui suffragia centuriatis comitiis in campo Martio, & sub signis ferebant (ut ex Dionysio didicimus) exercitus erat, collectus ex classibus, centuriisque majorum natu, qui Romae remanebant ad Urbis custodiam; ut fusè idem Dionysius ostendit libro IV. (e), ubi de Ser. Tullii prudentibus institutis verba facit. Non erat igitur opus alio exercitu praesidii causâ extra pomoerium: nam qui metus esse poterat, nisi ab ipso milite? Immo quaenam liberae liberi populi voces inter horrentia pila, ferocientesque milites, & sub Consulis imperio, minitantis potius quàm suadentis, exaudiri potuissent? Ipse,

(a) pag. 464.
(c) pag. 121, Edit. Lips.

(b) De comitiis lib. I. cap. V.

(c) Antiqu. lib. VI. cap. XI.

(d) lib. XV. cap. XXVII.

inquam, populus satis validum praesidium centuriatis comitiis sibi erat. Quomodo igitur constabit Ciceronis *AD EXERCITV ADHIBITO*? quando de comitiis centuriatis post Senatusconsultum de Bacchanalibus nulla fit mentio apud Livium? neque exercitus Consulis praesidii causâ centuriatis comitiis adesse consuevit? Dixerim, de eo exercitu accipiendum esse Tullium, qui mox in Ligures ab altero Consulum Q. Marcio ducendus erat; vero est enim per quam simillimum, in magna Urbis trepidatione exercitum ad subitos rerum eventus in armis extra pomerium stare iussu; ejusque partem Consuli Postumio traditam, donec quaestiones perficerentur, & Bacchanalia per totam Italiam diruerentur.

XXVI. Hoc sacramento initiatos juvenes milites faciendos censetis, Quirites? iis ex obsceno sacrario deductis arma committenda?

Nempe quatenus semiviris, & omnis turpitudinis genere inquinatis cura esse potest virtutis ac decoris? Probatae enim famae militibus uti consueverunt Romani. Polybius fragmento *de militia Romana* (a): *Ξυλοκοπος δὲ ἐὶ ὁ κλέψας τι τῶ ἐν τῇ στρατοπέδῳ, & μὴ ὁ μαρτυρήσας ψάδῃ, παραπλησίως. & ἐάν τις τῶ ἐν ἀρχῇ παραχητάμνος ἀρεθῇ τῇ σώματι.* Fuste caeditur etiam qui furto sustulerit quippiam e castris, nec non qui falsum testimonium dederit; & si quis flore aetatis abutens deprehendatur. Insigne apud Valerium extat exemplum C. Pescennii Triumviri capitalis (b): *Qui Cornelium fortissime militiae stipendia emeritum, virtutisque nomine quater honore primipili ab imperatoribus donatum, quod cum ingenuo adolescentulo stupri commercium habuisset, publicis vinculis oneravit.* Item Cominii Tribuni plebis, qui diem ad populum dixit M. Laetorio Mergo tribuno militari, quod cornicularium suum stupri causâ appellasset.... *Signa illum militaria, sacratae aquilae & certissima Romani Imperii custos severa castrorum disciplina, usque ad inferos persecuta est. quoniam cujus MAGISTER ESSE DEBERAT, sanctitatis corruptor tentabat existere.* Equidem hostes ferire, praesidia agitare, nihil metuere nisi turpem famam, hyemem & aestatem juxta pati, humi requiescere, eodem tempore inopiam, & laborem tolerare si sciant milites, uti C. Marius de se praedicabat, apud Sallustium (c), hi demum Reip. ex usu erunt. Quamobrem nunquam à me impetrare potui ut laudarem vetustum in civitate nostra judicium rerum capitalium morem, qui non ad opus & metalla, non ad transtra & remos damnare purgamenta & faecem vulgi quandoque consueverunt, sed ad militiam & bellicos labores in arcibus subeundos; quasi verò pudenda res esset militia, aut viri fortis officium à pessimis hominum expectari posset. Itaque honesti cives probro sibi ducunt inter gregarios milites nomen dare, vulgòque pessimo cuique pro *abi in malam crucem* dicimus, *abi & milita*, Con-

(a) ex lib. VI. (b) lib. VI. cap. I. comm. X. XI. (c) De Bell. Jugurth.

Contra, longâ plurium annorum experientiâ compertum est, non praesidiarios arcibus imponi, non milites castris contineri, non bellatores adversus hostem duci, glôriæ & laudis cupidos; sed ignavos inertesque, honestum in pectore vulnus metuentes, & saepenumero nefarios proditores, aut transfugas. Haec omnia docet magistra flagitiorum voluptas. Rectissime Tarentinus Architas apud Tullium (a); *Hinc patriae proditioes, hinc rerumpublicarum everisiones, hinc cum hostibus clandestina colloquia nasci: nullum denique scelus, nullum malum facinus esse, ad quod suscipiendum non libido voluptatis impelleret.*

XXVII. Nunc illi vos singuli universos concionantes timent: jam, ubi vos dilapsi domos & in rura vestra eritis, illi coierint, consultabunt de sua salutē simul ac vestra perniciē; tum singulis vobis universi timendi erunt.

Danda est opera, ne factiosis ex numero crescat audacia: ut enim Lucanus inquit (b):

*Non pavidum jam murmur erat, nec pectore recto
Ira latens: nam quae dubias constringere mentes
Causa solet, dum quisque pavet, quibus ipse timori est,
Seque putat solum regnorum injusta gradari,
Haud retinet. quippe ipsa metus exolverat audax
Turba suos, quidquid multis peccatur inultum est.*

Inde majus periculum in militaribus seditionibus. Paterculus (c): *Subita deinde exercitus seditio, qui plerumque contemplatus frequentiam suam à disciplina desciscit; & quod cogere se putat posse rogare non substat, partim severitate, partim liberalitate discussa Principis.* Tacitus quoque i. *Annal.* Illi quoties oculos ad multitudinem retulerunt, vocibus iraculentis strepere. Contra pauci nihil agere vel audent, vel possunt. Livius (d): *Deinde paucitate parum freti, quae celandae rei quam agendae aptior erat &c.*

Jam, ubi dilapsi domos & in rura vestra eritis, inquit noster. Nam honestissimi, praestantissimique Romanorum rure degebant, ut nunc Galli faciunt. Varro initio lib. II. de Re rustica: *Viri magni nostri majores non sine causa praeponebant (e) rusticos Romanos urbanis; ut ruri enim qui in villa vivunt ignaviores, quam qui in agro versantur in aliquo opere faciundo; sic qui in oppido sederent, quam qui rura colerent desidiosiores putabant.* Fere eadem habet Columella libro I., ubi infit etiam: *Illis enim temporibus (ut ante jam diximus) procures civitatis in agris morabantur, & cum consilium publicum desiderabatur, à villis arcescebantur in Senatum. ex quo qui eos vocabant VIATORES nominati sunt (f).* Cicero de Senectute: *In agris erant tum se-*

(a) de Senectute. (b) Pharsal. lib. V. v. 256 — 261. (c) lib. V. cap. LXXXI. (d) lib. XXXVIII, in princ. (e) praeponebant habet editio Aldina 1533. (f) Graeco vocabulo κλητόρες.

natores, id est senes. Siquidem aranti L. Quinctio Cincinnato nuntiata. est, eam Dictatorem esse factam: cujus Dictatoris jussu Magister equitum C. Servilius Abala Sp. Melium, regnum appetentem, occupatum interemit. à villa in Senatum arcessebantur & Curius, & ceteri senes: ex quo qui eos arcessebant, viatores nominati sunt (a). Inde difficultas Appio Claudio cogendi Senatum ad compescendam plebem, & incoepta Icilius & Virginius, apud Livium libro III.

XXVIII. Nihil enim in speciem fallacius, quam prava religio.

Quam flagitiosa ac propudiosa fuerint sacra Dionysia, & Bacchanalia, jam diximus; quam inquinati corruptique mores sacerdotum Deae Syriacae, nullis non fallaciis ac technis plebeculam ludificantium, dum per compita & villas Deam mendicare cogerent, ostendit graphicè Apulejus (b), aliiue. De hisdem accipiendus Valerius, quum de Massiliensium civitate (c) inquit: Omnibus autem, qui per aliquam religionis simulationem alimenta inertiae quaerunt, clausas portas habet, & mendosam & fucosam superstitionem submovendam esse existimant. Nullum non malum suadet prava religio: Tacitus III. Annalium: Nec ullum satis validum imperium erat coercendis seditionibus populi, flagitia hominum, ut ceremonias Deum protegentis. Sapienter Plutarchus in eo quem de superstitione scripsit libro, circa finem, inquit, homines in impietatem non idcirco delapsos quòd in rerum hac universitate culpandum aliquid inordinatumque videretur: ἀλλὰ τῆς δεισιδαιμονίας ἔργα ἐπεὶ κατὰ γέλασα, ἐπεὶ φήματα, ἐπεὶ κινήματα, ἐπεὶ χοηταί, ἐπεὶ μαγίαι, ἐπεὶ δαιδρημαί, ἐπεὶ τυμπανισμοί. ἐπεὶ ἀκάθαρτοι μὴ καθαρμοί, ῥυπαραί δὲ ἀγνῆαι, βάρβαροι δὲ ἐπαρῆμοι πρὸς ἱεροῖς κολασμοί ἐπεὶ προσωλαχισμοί. Ταῦτα δίδωσιν αἰσίοις λέγειν ὡς μὴ τῷ θεοῦ ἀμείνον, ἢ τῷ, τοιαῦτα μὴ δεχομένης, τοιοῦτοις ὃ χαίροντας, οὕτω ὃ ὑβρίζας, οὕτω ὃ μικρολόγας, ἐπεὶ μικρολύτας. οὕτω ἀμείνον οὕτω γὰρ Γαλάταις ἐμείνοις ἐπεὶ Σκύθαις τοπαρῶν μὴτε ἐννοίων ἔχον θεῶν, μὴτε φωτατίων, μὴτε ἰσορίων, ἢ θεοῦ τῷ νομίζον χαίροντας ἀνθρώπων σφαλιτομένων αἵματι, ἐπεὶ τελευτάτῳ θυσίῳ ἐπεὶ ἱερουργίῳ ἰαύτῳ νομίζοντας; sed ridicula superstitionis opera atque affectus, verba, motus, praestigiae, incantationes, circumcursationes, tympanorum pulsationes, lustrationes impurae, sordidae castimoniae, barbarica & injusta in templis supplicia, ac contumeliae occasionem exhibuerunt nonnullis dicendi, praestare nullos esse Deos, quàm qui talia probent, iisque delectentur, adeoque sint contumeliosi, sordidi, & morosi. Nonne enim magis expediebat Gallis istis & Scythis nunquam in mentem venisse aliquid de Diis, nihilque eos de ulli numine imaginatos fuisse, aut auditu percipisse, quàm opinari Deos esse, qui sanguine jugulatorum hominum gauderent, idque esse perfectissimum sacrificium statuunt? Hinc Tullius oratione pro Cluentio circa finem: Quin etiam nocturna sacrificia, quae putat occultiora esse, sceleratasque ejus preces, & nefaria vota cognovimus:

(a) Vide Rosin. lib. VI. cap. XV.

(b) lib. VIII. Metam.

(c) lib. II. cap. VI. commate VII.

mus : quibus illa etiam Deos immortales de suo scelere testatur ; neque intelligit , pietate , & religione , & justis precibus Deorum menteis , non contaminata superstitione , neque ad scelus perficiendum caesis hostiis posse placari . cuius ego furorem atque crudelitatem Deos immortales à suis aris atque templis aspernatos esse confido .

XXIX. Hac vos religione innumerabilia decreta pontificum , Senatusque consulta , aruspicum denique responsa liberant . Quoties hoc patrum avorumque aetate negotium est magistratibus datum , ut sacra externa fieri vetarent ?

Nemini ultionem divinam pertimescendam esse , quod arcana impiaque sacra detegeret ; quum jure publico Pop. Rom. nefas esset Deos alienos , advenas , nec publicè adscitos colere (a) , Revocanda in memoriam esse decreta pontificum , aruspicum responsa , divini juris interpretum , & Senatusconsulta de Diis peregrinis arcendis . In legibus Regiis scriptum erat , ut ex antiquissima tabula descripsisse Balduinus affirmat (b) :
 DEORVM FAEVLAS NE CREDVNTO , DEOS PEREGRINOS PRAETER FAV-
 NVNVM NE COLVNTO , NOCTVRNAS IN TEMPLO VIGILIAS NE HABENTO ,
 Unde Tullius (c) ; SEPARATIM NEMO HABESSIT DEOS , NEVE NOVOS ,
 SED NE ADVENAS , NISI PVBLICE ADSCITOS , PRIVATIM COLVNTO . CON-
 STRVCTA A PATRIBVS DELVBRA HABENTO .

Senatus A. U. CCCXXXV. dederat *negotium Aedilibus , ut animadvertenterent , ne qui nisi Romani Dii , neu quo alio more quàm patrio colerentur* , ut habet Livius (d) . Item A. U. DXL. , Coss. Q. Fabio Max. , Tib. Sempronio Graccho II. , quum maxima in Urbe mulierum turba esset nec sacrificantium , nec precantium Deos patrio more , M. Atilio Praetori Urbis negotium ab Senatu datum est , ut his religionibus populum liberaret . Atilius pro concione Senatusconsultum recitavit , & edixit : *Ut quicumque libros vaticinos , precationesque , aut artem sacrificandi conscriptam haberet , eos libros omnes , literasque ad se ante Calendas Apriles deferret : neu quis in publico , sacrove loco , NOVO , AVT EXTERNO RI-
 TV SACRIFICARET (e) .* Hinc Tullius (f) ;
Publicus autem sacerdos imprudentiam consilio expiatam metu liberet , audaciam in admittendis religionibus foedis damnet atque impiam judicet .

Va-

(a) Confer Dionysii locum supra allatum , pag. hujus operis 116. 117. (b) apud Rosin. lib. VIII. cap. V. , quod ex Dionysio videtur desumptum. (c) II. de Legibus. (d) lib. IV. (e) Idem Livius lib. XXV. (f) lib. II. de legibus.

XXX. Vaticinos libros conquirerent, comburerentque: omnem disciplinam sacrificandi, praeterquam more Romano, abolerent.

Sacrificandi disciplinam ut plurimum à Graecis (a), sed haruspicinam & ostentorum procurationem maximè ab Etruscis Romani accepere. *Etruria autem* (inquit Tullius I. de Divinatione) *de caelo tabula scientissimè animadvertit; eademque interpretatur quid quibusque ostendatur monstris, atque portentis. Quo circa bene apud majores nostros Senatus, cum florebat imperium, decrevit ut de principum filiis sex singulis Etruriae populis in disciplinam traderentur, ne ars tanta propter temeritatem hominum à religionis auctoritate abduceretur ad mercedem, atque quaestum. Cujus rei rationem tradit paulò inferiùs: Etrusci autem quòd religione imbuti studiosius & crebriùs hostias immolabant, extorum cognitioni se maximè dediderunt: quòdque propter aëris crassitudinem de caelo apud eos multa fiebant, & quòd ob eandem causam multa inusitata partim è caelo, alia ex terra oriebantur, quaedam etiam ex hominum pecudumve conceptu & satù, ostentorum exercitatissimi interpretes exstiterunt; quorum quidem vim, ut tu soles dicere, verba ipsa prudenter à majoribus posita declarant. quia enim ostendunt, portendunt, monstrant, praedicunt, ostenta, portenta, monstra, prodigia dicuntur. Locus Tullii, de principum filiis sex singulis Etruriae populis, criticorum ingenia mirum in modum torquet: nam decem, non sex habet Valerius lib. I. cap. I.: Tantum autem studium antiquis non solum observandae, sed etiam amplificandae religionis fuit, ut florentissimà tum & opulentissima civitate decem principum filii Senatus-consulto singulis Etruriae populis, percipiendae sacrorum disciplinae gratià, traderentur. Itemque decem videtur in Cicerone legisse Lipsius notis ad Valerium. Dubitandi causam praebet Dionysius Halicarnassensis, qui lib. VI. & IX. duodecim fuisse inquit Etruriae populos, sive civitates. Si igitur in singulas Etruriae civitates missi singuli principum Romanorum filii, jam constat numero fuisse XII., non VI., non X.; itaque tam apud Ciceronem, quàm apud Valerium erit numerus corrigendus. Si sex in singulas civitates, uti sonant Tullii verba, emerget numerus LXXII.; & Valerius omnino corrigendus, ne fiat nimius adolescentium Romanorum numerus, cxx. Sex enim singulis Etruriae populis, vel decem singulis Etruriae populis, nemo Latinè doctus (aut ego valde fallor) ita accipiet, ut sex, aut decem in universum adolescentes, traditi fuerint Etruriae quotquot erant civitatibus; ut accipere videtur Th. Dempsterus (b), quum inquit: *Quam ego gravem controversiam ita componendam censeo, ut è duodecim illis primariis civitatibus sex fuerint dignitate eminentiores, ac praerogativà quadam ceteris praelatae; quare Cicero sex optimatum filios in sex praecipuas è duodecim Tusciae civitates amandatos scribit. Conjecturam de sex praecipuis civitatibus laudo. Verum non hoc inquit Cicero, sex in totum optimatum filios Etruriae civitatibus in disciplinam traditos, sed sex singulis Etruriae populis;**

R

(a) Dionys. lib. VII. pag. 478.

(b) Etruriae Regalli lib. IV. cap. VIII.

pulis; ut numerus necessariò fuerit LXXII., si XII. dicantur fuisse Etrusco-
rum populi. Quod nec mirum: neque enim quotannis mittendi erant;
neque senarius haruspicum numerus sufficere poterat Romanis, Urbe,
rure, in coloniis, in municipiis, in provinciis, in castris, apud signa, &
ubique ostenta & prodigia procurantibus. Longè aliae fuere XII. Urbes
cistiberinae à Tyrrhenis habitatae, quarum caput fuit Capua, de qui-
bus meminit Strabo libro v.

Ceterum disciplina sacrificandi continebatur libris Pontificum ex in-
stituto Numae Pompilii: de quo Livius lib. I.: *Pontificem deinde Numa
Marcium Marci filium ex patribus legit: eique omnia, exscripta exsi-
gnataque attribuit: quibus hostiis, quibus diebus, ad quae templa sacra
fierent: atque unde in eos sumptus pecunia erogaretur. Cetera quoque
omnia publica privataque sacra pontificis scitis subiecit: ut esset quò
consultum plebs veniret; ne quid divini juris, negligendo patrios ritus,
peregrinosque adsciscendo, turbaretur.* Dionysius (a) tradit, Numam
omnia, quae ad religionem pertinebant, octo libris fuisse complexum,
juxta totidem sacrorum classes. Itaque primam sacrorum munerum insti-
tutionem tradidisse triginta *Curionibus*, qui publica pro suis curialibus sa-
cra faciebant. Secundam *Flaminibus* (quos Graeci *σεφαιμόνες* vocabant)
à pileorum & coronamentorum gestatione dictos, quae *flamina* à Roma-
nis dicebantur. Tertiam *Tribunis celerum*, regii corporis stipatoribus, qui
peculiaria quaedam ac solemnia peragebant sacra. Quartam *Auguribus*,
quorum erat signa divinitus edita interpretari, ac enarrare quid ea pu-
blicè privatimve indicarent. Quintam *Virginibus Vestalibus*, quibus
sacrum perpetuumque ignem custodiendum tradidit, Albano instituto,
quum templum Vestae aedificasset. Sextam *Salis* XII. à se institutis,
delectisque è juvenum patriciorum numero, qui sacra in Palatio pera-
gebant, armatique choreas per urbem ducebant; &, si Graeco nomine
interpretari velis, sunt *Κέρντες* (b). Septimam sacrarum legum par-
tem dedisse *fecialibus*, quos Graeci *εἰρηνοδίκας* dicerent, pariter ab ipso
Numa institutis. Spectabant potissimum hae leges ad *jus Gentium* san-
ctissime colendum: nam quid fas, quidve nefas esset in bello decernen-
do, indicendoque, quid in pace servanda, omnique consatu custodienda,
complectebantur. Octavam tandem *Pontificum collegio*: quorum erat
omnes lites de re sacra judicare; uti & inter privatos, & magistratus, &
sacrorum ministros; sancire de sacris, quae nondum usu recepta fuif-
sent; inquirere in omnes magistratus, quibus sacrificia, & Deorum cul-
tus erat commissus; sacrorum ministros in officio continere, ne quid
contra sacras leges delinquerent; Deorum cultum rudi vulgo praeimon-
strare, & interpretari; animadvertere pro delicti magnitudine in eos,
qui sua praescripta contemnerent. Ipsi contra, à judiciis & multis im-
munes, nec Senatui, nec populo rationem reddere tenebatur. In de-
functi autem locum alius ab ipso collegio, ex omni civium numero
maximè idoneus judicatus, non populi suffragiis eligebatur. Ho-
rum omnium auctor Numa: & nihilominus Ann. Urbis DLXXIII.
M. Baebio Tamphilo, P. Cornelio Cethego Coss. reperti Numae libri de
jure

(a) lib. II. pag. 124 — 133.

(b) Vide de Salis Plutarchum in Numa.

jure sacrorum, quia ad solvendam religionem facere videbantur, cremati sunt. Livius libro xl. Eodem anno in agro L. Petilii scribae sub Janiculo, dum cultores agri altius moliantur terram, duae lapideae arcae, octonos ferme pedes longae, quaternos latae inventae sunt, operculis plumbo devinctis. literis Latinis Graecisque utraque arca inscripta erat. in altera Numam Pompilium, Pomponis filium regem Romanorum sepultum esse, in altera libros Numae Pompilii inesse. Eas arcas quum ex amicorum sententia dominus aperuisset, quae titulum sepulti regis habuerat inanis inventa, sine ullo vestigio corporis humani, aut ullius rei, per tabem tot annorum omnibus absumtis. In altera duo fasces, candelis involuti, septenos habuere libros, non integros modò, sed recentissima specie: septem Latini de jure Pontificio erant, septem Graeci de disciplina sapientiae, quae illius aetatis esse potuit. Adjicit Antias Valerius, Pythagoricos fuisse; vulgatae opinioni, qua creditur Pythagorae auditorem fuisse Numam, mendacio probabili accommodata fide. Primò ab amicis, qui in re praesenti fuerunt, libri lecti; mox pluribus legentibus quum vulgarentur, Q. Petilius Praetor Urbanus, studiosus legendi eos libros, à L. Petilio sumpsit. Et erat familiaris usus, quòd scribam eum quaestor Q. Petilius in decuriam legerat. lectis rerum summis, quum animadvertisset pleraque dissolvendarum religionum esse, L. Petilio dixit, sese eos libros in ignem conjecturum esse. Prius quàm id faceret se ei permittere, uti, si quod seu jus, seu auxilium se habere ad eos libros repetendos existimaret, experiretur; id integrà suà gratià eum facturum. Scriba Tribunos plebis adit. ab Tribunis ad Senatum res est rejecta. Praetor se jusjurandum dare paratum esse aiebat, libros eos legi servarique non oportere. Senatus censuit, satis habendum quòd praetor jusjurandum polliceretur. libros primo quoque tempore in comitio cremandos esse. pretium pro libris quantum Q. Petilio praetori, majorique parti tribunorum plebis videretur, domino esse solvendum. Id scriba non accepit. Libri in comitio, igne à vicinariis facto, in conspectu populi cremati sunt (a). Scriba Cn. Terentius est Plinio (b), qui paulo aliter rem narrat ex Annalibus Cassii Heminae, & Commentariis C. Pisonis. Plutarchus (c) ex Valerio Antiate scribit, duodecim latinos repertos de rebus sacris, totidemque Graecos de studio sapientiae. Tumulum perruptum magnis imbribus, arcaeque eluvie erutas, quarum opercula vetustate defluxerant: libros tamen ex Petilii Praetoris sententia crematos: διὸ καὶ κομιωδείσας εἰς τὸ κομίτιον τὰς βιβλίας κατακαλῶν. Quare delati in comitium libri cremati sunt. Sic Augustus: Quidquid fatidicorum librorum Graeci, Latiniq; generis, nullis, vel parum idoneis auctoribus, vulgò ferebatur, supra duo millia contracta undique cremavit, ac solos retinuit Sibyllinos, hos quoque delectu habita: condiditque duobus forulis auratis sub Palatini Apollinis basi (d).

(a) Valer. lib. I. cap. I. comm. XII. (b) Plin. lib. XIII. cap. XIII. (c) In Numa pag. 74. (d) Sueton. in Aug. cap. XXXI.

XXXI. Ne quid fraude noxiorum periculi ac tumultus oriatur.

Magnum imminet periculum, ubi metus poenae noxios ad desperationem adegit: nam, ut inquit Seneca in Hercule Oetaeo, v. 443.

Contempsit omnes ille, qui mortem prius.

Et Juvenalis *Satyrâ* vi. v. 284. — 285.

————— *nil est audacius illis*
Deprensus; iram atque animos à crimine sumunt.

Huc faciunt illa Taciti 1. *Annal.*: *Nihil in vulgo modicum: terrere ni pareant: ubi pertimuerint, impune contemni: & infra de Maenio castrorum Praefecto: postquam intutae latebrae, praesidium ab audacia mutuatur.* Nam quum desperatio, auctore Tullio (a), sit aegritudo sine ulla rerum expectatione meliorum, omnia audere, ac pati, ut ad salutem aliquo modo enitantur, desperati solent; saltem ut cum aliqua fama fortitudinis haud inulti mortem oppetere videantur; & si fors tulerit, etiam evadant.

XXXII. Capita autem conjunctionis constabat esse M. & L. Catinos de plebe Romana, & Faliscum L. Opiternium, & Minium Cerrinium Campanum. ab his omnia facinora, & flagitia orta; eos maximos sacerdotes, conditoresque ejus sacri esse: data opera est ut primo quoque tempore comprehenderentur.

Et Falisci (b), & Campani erant Etruscae originis: idcirco Bacchanaliorum studiosi, quae Graecus ignobilis in Etruriam invexerat. Hi Romae sacerdotes & conditores turpis sacri. Hi merito poenas dedebunt unâ cum Romanis Catiniis. Nec tamen à suppliciis cessatum, sed ultra saevitum. Sic detectâ Tarquiniensium conjunctione summam severitatem inter tutiora consilia habuere Romani. Dionysius libro v.: *Tarquiniis conspirationis indicibus dari jus civitatis, & utrique argenti decies millenas drachmas, & agri ex publico vicena jugera: socios autem conjunctionis comprehendi & necari, si idem videretur populo. Quumque collecta multitudo ratum faceret Senatus decretum, jusserunt è foro secedere qui ad concionem convenerant; deinde ministros cum gladiis arcessiverunt, totamque conjuratorum turbam trucidare jusserunt. qui fontes, quo loco circumclusi erant, undique cinctos omnes ad unum confecerunt. Quo facto, consules contra neminem amplius admiserunt judicium: sed quotquot è conspiratis praesentem poenam effu-*
giz-

(a) *Tusculan. quaest. lib. IV.*

(b) *Dempster. Etrur. Reg. lib. IV. cap. XII.*

gissent, omnes absolverunt à crimine, ut omnis turbarum materia aboleretur. Livius, cui major in hac re adhibenda fides, haud conclusam turbam, & trucidatam scribit, sed ita rem gestam narrat, ut facile intelligas, conjuratos in vincula coniectos, demum damnatos & securi percussos fuisse. Sic enim ait lib. II. : *Consules ad deprehendendos legatos, conjuratosque profecti domo, sine tumultu rem omnem oppressere.* Et infra: *Direptis bonis regum, damnati proditores, sumtumque supplicium.* Tandem *Consules in sedem processere suam: missique lictores ad sumendum supplicium, nudatos virgis caedunt, securique feriunt.* Sic libro XXXII. de conjuratione Carthaginensium servili: *Haud ita multo post ex ejusdem conjurationis reliquiis nuntiaturum est servitia Praeneste occupaturum.* Eò L. Cornelius Praetor profectus de quingentis fere hominibus, qui in ea noxa erant, supplicium sumisit. Est tamen ubi mitius agendum pro temporum ratione, & magnitudine periculi. Idem Livius (a): *Consules per paucorum supplicium, quos sibi met ipsos conscivisse mortem satis creditum est, transacta re, nequivere tamen consequi ut non aegerrimè id plebs ferret.* Quod an è republica fuerit, seriò animadvertant politici: ut enim inquit Sallustius ad Caesarem de rep. ordinanda: *Cuncta imperia crudelia magis acerba quàm diuturna arbitror: neque quemquam in multis metucundum esse, quin ad eum ex multis formido recidat.* & infra: *neque quisquam te ad crudeles poenas, aut acerba iudicia invocat, quibus civitas vastatur magis quàm corrigitur.* Quò spectant illa Augustini (b): *Magis monendo, quàm minando.* Sic enim agendum cum multitudo peccantium. Severitas autem exercenda est in peccata paucorum. Itaque sortitionem excogitarunt viri prudentes, ut unus è multis, aut decimus quisque, vel vicesimus peccantium poenas lueret. Cicero pro Cluentio: *Na nimium multi poenam subirent, sortitio comparata est: quae tamen Tiberii aeo ferè obsoleverat, ut ex Tacito liquet (c): Quae postquam L. Apronio (nam Camillo successerat) comperta, magis dedecore suorum quàm glorià hostis anxius, RARO EA TEMPESTATE, ET E VETERE MEMORIA FACINORE, DECIMUMQUE IGNOMINIOSAE COHORTIS SORTE DVCTOS fuisse necat.* quod genus fuisse militaris animadversionis supra ex Polybio vidimus. Decimationis exempla habes apud P. Fabrum *semestrium lib. I. cap. XVIII. (d)*

Illud in allatis exemplis notatu dignum est, neminem conjuratorum ad fana & aras Deorum confugisse. Insigniter igitur scelestis ne Romuli quidem asyllum patebat; contra quàm vulgò tradunt (e). Nec silentio praetereundum quòd tametsi ex solo consensu nemo poenae subijci consuevit (f), in principatu tamen conjurationis conscii puniuntur (g); si quidem facti initium conjunctum fuerit cum voluntate peccandi (h).

XXXIII. Ad-

(a) lib. IV. (b) Epist. LXIV. (c) III. Annal. (d) Vide Grot. de Jur. bell. & pac. lib. III cap. XI. §. XVII. (e) Vide Corasium lib. V. cap. XXIII. (f) l. 18. D. de poenis. (g) l. 5. C. ad leg. Jul. majest. (h) Cujac. ad l. 225. de V. S.

XXXIII. Adducti ad Consules, fassique de se nullam moram iudicio fecerunt.

Juvenalis *Satyra* XIII.

*Exemplo quodcumque malo committitur, ipsi
Displicet auctori. prima est haec ultio, quod se
Iudice nemo nocens absolvitur, improba quamvis
Gratia fallacis Praetoris vicerit urnam.*

& infra v. 193. — 198.

————— *quos diri conscia facti
Mens habet attonitos, & surdo verberare caedit,
Occultum quatiente animo tortore flagellum?
Poena autem vehemens, ac multò saevior illis,
Quas & Caeditius gravis invenit, aut Rhadamantus,
Nocte dieque suum gestare in pectore testem.*

Quae desumpta videntur ex Lucretii *libro* III. v. 1031. — 1032.

————— *at mens sibi conscia facti
Praemetuens adhibet stimulos, torretque flagellis.*

Rectè Petronius: Dii, Deaeque! quàm malè est extra legem viventibus: quidquid meruerunt semper expectant. De Cornelio Cethego Cicero 1. in Catilinam: Tum ille, subito scelere demens, quanta conscientiae vis esset, ostendit. Nam quum id posset inficiari, praeter opinionem omnium confessus est. Et pro Milone: Magna vis est conscientiae, Iudices, & magna in utramque partem: ut neque timeant qui nihil commiserint, & poenam semper ante oculos versari putent qui peccarint. Item pro L. Calpurnio Pisone: Sua quemque fraus, suum facinus, suum scelus, sua audacia de sanitate ac mente deturbat. hae sanè sunt impiorum furiae, hae flammæ, hae faces. Hinc Plautus *Mostellaria Actu* III. sc. I,

————— *at quàm timeo miser!
Nihil est miserius quàm animus hominis conscius.*

XXXIV. Quia multis actiones & res peribant, co-gerentur praetores T. Maenius, & M. Licinius per Senatum res in diem tricesimum differre, donec quaestiones à Consulibus perficerentur.

Perire pro extingui, evanescere de rebus etiam inanimatis frequentissimè usurpatur; ut periere tabellae apud Propertium (a).

Ergo tam doctae nobis periere tabellae?

Scripta

(a) lib. III. Eleg. 23.

Scripta quibus pariter tot perire bona.

Et alibi apud eundem dicitur *hora perire (a)* :

Hic ubi Tartareae non perit hora morae.

Et *perire noctes lib. II. El. 21.* Sic Lucretius (b) :

*Sin ea, quae fructus cumque es, perire profusa;
Vitaque in offensus est, cur amplius addere quaeris
Rursum quod pereat male, & ingratum accidat omne?*

Hinc commodissime Ulpiano Jurisconsulto (c) dicitur argentum, *perire: Si cum emere argentam velles, vascularius ad te detulerit, & reliquerit; & cum displicasset tibi, seruo tuo referendum dedisti, & sine dolo malo & culpa tua perierit, vascularii esse detrimentum.* Sic patrono dicuntur *perire dies* apud Paulum *lib. XL. ad Edictum (d)* : *Sed qui dies interea cesserint, dum Romam venit, patrono perire.* Et *actiones* Cajo, libro ad Edictum Praetoris Urbani (e) : *Omnes actiones, quae morte, aut tempore pereunt, semel inclusae iudicio salvae permanent.*

Dum itaque quaestiones haberentur à Consulibus, multis peribant actiones; non inquam actiones perpetuae civiles, quae ex legibus, & Senatusconsultis descendebant, sed temporales ex Edicto Praetoris; & maximè poenales, ut *furti, damni injuriae, injuriarum atrocium, de incendio, ruina, naufragio, rate nave expugnata*, de quibus Ulpianus *lib. II. ad Edictum (f)*. Temporalis, & tantum per sex menses utiles, inter Aedilicias actio *redhibitoria*, ut tradit Ulpianus ad *Edictum Aedilium Curulium (g)*, & Papinianus *libro XII. Responsorum (h)*. Item *rescissoria*, quae datur contra jus civile (i). Hinc frequens disceptatio, an ejus temporis postremam diem sufficiat coeptum esse, an oporteat esse finitum, ut actio dicatur extincta (k).

Quum igitur non esset experiundi potestas adversus fugā dilapsos, vel quaestionibus capitalibus implicitos; quidam etiam arreptā occasione turbatae civitatis latitarent, sed revera iudicii vitandi causā (l); necessariò plerisque actiones temporales, & in personam peribant: dilabantur enim certi legitimique dies vocandi in jus, & contestandi litem, quod est Cajo *actionem iudicio includere*: nam lite contestata temporales actiones fiebant perpetuae. Et hoc est, quod inquit Paulus *libro XXIV. quaestionum (m)*: *Neque enim deteriore causam nostram facimus actionem exercentes, sed meliorem, ut solet dici, in his actionibus, quae tempore, vel morte finiri possunt.*

Peribant etiam res, puta si essent ex earum genere, quae servando non servantur; & plurimae earum, quas actionibus *depositi, commodati, ex empto, ex donato* repetere oportebat; maximè si pactum speciale intercessisset, eas periculo emptoris, vel venditoris per aliquot dies fore. Unde Ulpianus (n) : *Item si res tempore periturae sunt, aut actionis dies*

(a) lib. IV. Eleg. 8. (b) lib. III. v. 953. — 955. (c) l. 20. §. ult. D. de praescript. verbis. (d) l. 20. §. 1. D. de oper. libertor. (e) l. 139. D. de regul. jur. (f) l. 3. de feriis. (g) l. 19. §. ult. D. de Aedilicio Edicto. (h) l. 55. cod. tit. (i) §. casus est Instit. de action. (k) Duaren. ad tit. de obligat. & action. cap. VIII. (l) Ut l. 3. D. de iudiciis. (m) l. 19. D. de novationib. (n) tit. l. 3. D. de feriis.

dies exiturus est. De his sanè rebus jus dici posse, inquit, etiam mes-
sis, & vindemiarum tempore, ne propter huiusmodi ferias *percant*
actiones.

XXXV. Mulieres damnatas cognatis, aut quorum in manu essent, tradebant.

Sic Valerius (a): *Consimili severitate Senatus postea usus, Sp. Postu-
mio Albino, & Q. Marcio Philippo Coss. mandavit, ut de his, quae sa-
cris Bacchanalibus incestu usae fuerant (incestu, coitu non legitimo, sine
coestu. Alii legunt incestae visae. Forsan legendum incestuosae fuerant)
inquirerent. A quibus cum multae essent damnatae, in omnes cognati
intra domos animadverterunt. Et commate sequenti de Publicia & Li-
cincia inquit: Publicia autem quae Postumium Albinum Consulem, item
Licinia quae Claudium Asellum, viros suos, veneno necaverant, propin-
quorum decreto strangulatae sunt. Rectè, quantum ad historicam veri-
tatem attinet; quam tamen Valerius, dum argutiolas pro suo ingenio se-
stat, corrumpit, subdens: non enim putaverunt severissimi viri in tam
evidenti scelere longum publicae quaestionis tempus expectandum. Atqui
nemo veneficium evidens scelus appellaverit; nec nisi more & instituto
majorum mulieres iudicio propinquorum permittit: immo ex lege Ro-
muli. Dionysius lib. II. (b) ἀμαρτάνουσα δὲ τι, δικάσῃν τὸν ἀδικήμον ἐλάμ-
βανε, & τοῦ μεγέθους τῆς τιμωρίας κύριον. τὰ ταῦτα δὲ οἱ συγγενεῖς μὲν τοῦ
ἀνδρὸς ἐδίκαζον. Si autem aliquid peccasset, poenam luebat ex mari-
ti laesi arbitrio. De huiusmodi criminibus cognati cum ipso cogno-
scebant. Idcirco Tacitus (c): Et Pomponia Graecina, insignis femi-
na, Plautio, qui ovans se de Britannis retulit, nupta, ac superstitionis
externae rea, mariti iudicio permittitur. Itaque PRISCO INSTITVTO PRO-
PINQVIS CORAM, de capite fortunaque conjugis cognovit, & insontem
nuntiavit. Accusatam Christianismi Pomponiam suspicatur Tillemon-
tius in Nerone, quod à Lipsio accepit commentariis ad Tacitum: sed
nullo exemplo id probes. Palam ad sacrificandum Diis patriis, imagi-
nibusque Principum (d) adigebantur qui in Christianismi suspicionem
venerant; ut re ipsa dignosceretur, an Christo nomen dedissent; & ni-
mia fuisset Neronis persecutoris erga Graecinam clementia, si de ejus
crimine (ut putabatur) iudicium Plautio permisisset. Quamobrem ve-
rius puto, delatam Pomponiam quasi sacris Isiacorum initiatam, quae
sub Tiberio eliminata fuerant, uti supra dictum est.*

Heic tamen mulieres damnatae à iudicibus traditae dicuntur co-
gnatis, aut quorum in manu essent; nempe vel parentibus, vel mari-
tis, quibus essent matresfamilias, quorumque in manus iustis nuptiis
convenissent: nec mirum, quando, detecta olim Tarquiniensium conju-
ratione, datum fuit à Consulibus patri ministerium poenam coram uni-
verso populo sumendi de liberis: *Direptis bonis Regum* (inquit Livius
lib. II.) *damnati proditores, sumtumque supplicium; conspectus eo quòd*
po-

(a) lib. VI. cap. III. comm. VII. (b) p. 43. 95. (c) XIII. Annal. (d) Plin. epist. XC VII. libri X.

poenae capiendae ministerium patri de liberis Consulatus imposuit; & qui spectator erat amovendus, eum ipsum fortuna exactorem supplicii dedit. Adeo sanctum fuit jus potestasque parentum in vitam liberorum, ut ne quidem in perduellionis crimine violatum aut deminutum fuerit.

Quibus mulieribus nec parentes, nec mariti fuere, traditae sunt cognatis: nempe quia in perpetua erant tutela, non utique pupillari, sed muliebri. Idem Livius (a): *Majores nostri nullam ne privatam quidem rem agere feminas sine auctore voluerunt, in manu esse PARENTVM, FRATRVM, VIRORVM.* Quod tutelae genus confirmatum fuit *lege Claudia* (b). Intra domesticos parietes in mulieres, bacchanalibus sacris pollutas, animadversum est, quum ut consuleretur pudori, tum ne pluribus caedibus suppliciiisque facies Urbis dehonestaretur, neve plebs flecteretur ad misericordiam. Sic de Tiberio Tacitus (c): *Nec Tiberius poenam ejus palam ausus, in secreta palatii parte interfici jussit, corpusque clam auferri.*

XXXVI. Datum deinde Consulibus negotium est ut omnia Bacchanalia Romae primùm, deinde per totam Italiam diruerent.

Bacchanalia, loca ubi fiebant bacchationes. Ea diruenda censuit Senatus, praeter quàm si quid ibi sacri esset, ut docet nostra tabula: idest, interprete Livio, si qua ibi vetusta ara, aut signum consecratum esset, rite per Pontifices, & more majorum. Placuit itaque Consulibus Edicta mittere per universam Italiam uno exemplo, quò Senatus sententia in notitiam hominum perveniret. Et nihilominus A. U. DLXXI. Bacchanalia vires resumere in Apulia coeperunt. Livius libro XL: *L. Durronio Praetori, cui provincia Apulia evenerat, adjecta de Bacchanalibus quaestio est, cujus residua quaedam veluti semina ex prioribus malis jam priore anno apparuerant.* Quae verba mirum quantum nostram conjecturam illustrant de Bacchanaliorum origine ab Etruscis si ve Tyrrhenis, accolis Jonii, & Tarentini sinus.

Reliqua Livii verba, paucis admodum mutatis, ex ipso Senatusconsulto descripta videntur.

XXXVII. Quum in Senatu centum non minus essent. Malim cum nostra tabula: *dum in Senatu.* Legitimus ad S. C. faciendum numerus haud puto semper idem; sed pro aucto Senatorum numero major. Principiò Romulus centum è praestantioribus viris elegit ipse, vel ut Tribus legerent curavit. Totidem additi post confectum bellum Sabinum, Tatiumque in societatem regni Romani adscitum (d). Tar-

S

qui-

(a) lib. XXXV. (b) Rævard. lib. I. varior. cap. X. (c) II. Annal. (d) Dionys. lib. II.

quinus Priscus ad firmandam vim principatus alios centum addidit, ut fierent omnino CCC.: quem numerum, à Tarquinio Superbo caedibus & expulsionibus imminutum, eiectionis tandem regibus, L. Junius Brutus, P. Valerius Poplicola supplevere. Circa A. U. DCXXXII, C. Sempromius Gracchus Tribunus plebis totidem ex equestri ordine adjecit, & sic lege DC. Senatores facti sunt, quae, brevi aut antiquata, aut abrogata, à M. Livio Druso relata est, teste Appiano (a). *Lege quoque Plotia Senatorum numerus nimium auctus est; quum M. Plautius Sylvanus Trib. pl. fecisset ut equites & plebs novo exemplo cum Senatoribus judicarent, A. U. DCLXIV. Inquit enim Asconius in Orat. pro Cornelio: M. Plautius Sylvanus Tr. pl. Cn. Pompejo Strabone, L. Porcio Catone Coss., secundo anno belli Italici, cum equester ordo in judiciis dominaretur, legem tulit adiuvantibus nobiles, quae lex vim eam habuit, quam Cicero significat; nam ex ea lege Tribus singulae ex eo munere quinos denos suffragio creabant, qui eo anno judicarent. ex eo factum est ut Senatores quoque in eo munere essent, & quidam etiam ex ipsa plebe. L. Cornelius Sulla Dictator Senatum exhaustum supplevit, trecentis ex equestri ordine selectis (b). Verum Ciceronis aetate haud magnus Senatorum numerus fuit: is enim Epistolâ 1. ad Q. Fratrem inquit: *Sano frequentes faimus: omnino ad ducentos.* Demum à Triumviris reip. constituendae, & à Caesaribus mirum quantum auctus fuerit, & ex faece & colluvie civitatis, ut haberent instrumenta servitutis: tametsi Svetonius in Augusto habet (c): *Senatorum affluentem numerum deformi & incondita turbâ (erant enim super mille, & quidam indignissimi, & post necem Caesaris per gratiam & praemium allecti, quos abortivos (d) vulgus vocabat) ad modum pristinum & splendorem redegit duabus lectionibus: prima ipsorum arbitratu, quo vir virum legit; secunda suo, & Agrippae &c.**

Quum igitur A. U. DLXVII., quo nostrum Senatusconsultum factum est, Senatores essent in totum CCC., quorum plurimi propter aetatem & valetudinem excusarentur, multi quoque legationibus, militia, aliisve de causis abessent, visus est centenarius Senatorum numerus, ut minimum, adesse oportere; quod, Praetore urbano referente, potestas à Senatu fieret habendi Bacchanal. Aucto postea Semproniana & Cornelia lege Senatu, legitimus numerus fuere ducenti, maximè verò quum aliquem legibus solvi placebat, ut docet Asconius argumento in Cornelianam Ciceronis: *Actum deinde eadem de re in Senatu magnis contentioneibus. Tum Cornelius ita ferre rursus coepit, ne quis in Senatu legibus solveretur nisi CC. affuissent, neve quis, cum solutus esset, intercederet, cum de ea re ad populum ferretur.* Atqui paucis interjectis annis legitimus Senatus fuere quadringenti: inquit enim Dion (e) de Augusto verba faciens: *Cum videret Senatum non semper frequentem convenire, decrevit ut ejus Consulta etiam à paucioribus quam à quadringentis fierent. Prius enim non aliter, quam eo numero constanter, rata esse poterant.* Igitur assentiri non possum Connano, qui (f)

pu-

(a) lib. I. Beller. Civil. (b) Vide Rosin. Antiq. lib. VII. cap. V., & Sigon. lib. II. de antiq. jur. civ. Roman. (c) Cap. XXXV. (d) Recentiores editiones habent *ortivos*. (e) apud Rosin. lib. VII. cap. VII. (f) *Commentar. jur. civil. lib. I. cap. XIV. n. 2.*

putat, Alexandri Severi temporibus numerum lege definitum ad Senatusconsultum perficiendum fuisse L. Senatorum; nam Lampridii verba in Alexandro Severo, quae ad id probandum citat, obscura sunt, ut ipsemet fatetur, & forsitan interpolata.

XXXVIII. Aliud deinde huic conjunctum, referente Q. Marcio Cos., Senatusconsultum factum est, ut de iis, quos pro indicibus Consules habuissent, integra res ad Senatum referretur, quum Sp. Postumius quaestionibus perfectis Romam redisset.

Profecto ad quaestiones exercendas Postumio hoc aliud Senatusconsultum factum est, referente Q. Marcio, qui exemplum singularis modestiae praebuit, integrum de indicibus negotium collegae reservando, quo referente de Bacchanalibus actum in Senatu fuerat. Eodem die nec duo Senatusconsulta fieri, neque bis Senatum haberi licebat, quamquam dicendo diem eximere usque ad Solis occasum nemo per leges vetabatur. Julius Capitolinus id docet in *Maximino*, de Gordiano verba faciens: *Hic annum agens aetatis quartumdecimum statim raptus est, & NOVO GENERE Senatusconsulti, quum eodem die Senatusconsultum factum esset, inductus in Curiam Caesar est appellatus.* Quod Gullelmus Budaeus adnotavit ad *l. ult. D. de Senatoribus*.

Singulis his centena millia aeris Quaestores urbani ex aerario darent.

P. Aebutio, & Hispalae Feceniae *centena millia aeris*, supple *gravis*, idest assium libralium, ne fiat summa nimis exigua praemium homini ingenuo, & ex ordine equestri. Quot millia aeris data fuerint servo, indici conjurationis Tarquiniensium, silentio praetermisit Livius (a): *Praemium indici pecunia ex aerario, libertas, & civitas data. Ille primum dicitur VINDICTA liberatus: quidam VINDICTAE quoque nomen ab illo tractum putant &c.* Utrique argenti decies millenas drachmas, scribit Dionysius libro v. Alibi (b) Livius, ubi de Carthaginensium obsidum conjuratione ad Setiam, inquit: *Egregia duorum opera servorum indicum, & unius liberi fuit. Ei centum millia gravis aeris dari patres jusserunt. Servis vicena quina millia aeris, & libertatem: pretium eorum ex aerario solutum est dominis.* ubi notandum libero data c. millia aeris GRAVIS; servis xxv. millia aeris, sine alio additamento, ut intelligi possint asses tantummodo unciales. Aebutio igitur centena millia aeris gravis, totidemque Feceniae libertinae.

(a) m. II. (b) m. XXXIV.

XXXIX. Utique Cos. cum Tribunis plebis ageret, ut ad plebem primo quoque tempore ferrent, ut P. Aebutio emerita stipendia essent, ne invitus militaret, neve Cenfor ei equum publicum assignaret.

Idest, ut Aebutius, quasi esset quinquagenario major, militare non cogeretur, sed vacationem haberet perpetuam, & comoda omnia veteranorum. Equestri loco natus erat, quippe cujus pater equo publico stipendia fecerat: igitur perinde haberi coepit ac si dena meruisset; qui legitimus ordini equestri numerus (a), ut Lipsius conjicit ex illis Livii verbis (b), ubi de equitibus, qui ex Cannensi clade superfuerant: *Ne praeterita stipendia procederent iis, qui equo publico meruerant, sed dena stipendia equis privatis facerent.*

Sed cur opus plebiscito? forte quia ut delectus haberi à Consulibus non poterant, nisi Tribuni plebis consentirent (quod ex Livio discimus libro III.) ita nec injussu plebis militaria decora, immunitas, & vacatio cuiquam tribui, qui stipendia non fecisset, aequum videbatur. Quinimmo de hujusmodi causis militaribus soli Tribuni plebis cognoscebant, ut idem Livius docet libro xxxiv., ubi de militibus urbanarum legionum differit, qui Anno Urbis conditae DLIX., Cos. P. Cornelio Scipione Africano II., Tib. Sempronio Longo, frequentes adierant Tribunos, uti causas cognoscerent eorum, quibus emerita stipendia aut morbus causae essent quò minus militarent: *Ob eas res tumultum esse decrevit Senatus: Tribunos plebis non placere causas militares cognoscere, quò minus ad Edictum conveniretur* (c). Praeterea quum cetera omnia in hoc negotio perfecisset Senatus, plebem de P. Aebutii praemiis rogandam esse censuit, ad declinandam invidiam. Scitè Vellejus Paterculus (d) de M. Livio Druso: *In iis ipsis, quae pro Senatu movebatur, Senatum habuit adversariam; non intelligentem, si qua de plebis commodis ab eo agerentur, veluti inescandae illiciendaeque multitudinis causâ fieri, ut minoribus perceptis majora permitteret.* Dilatam fuisse puto rogationem tribuniciam ad diem iv. Idus Decembris, quo novi Tribuni eo anno magistratum inierunt.

XL. Utique Feceniae Hispalae datio, diminutio, gentis enuptio, tutoris optio item esset, quasi ei vir testamento dedisset.

Per haec (inquit Johannes Donjatus Antecessor Parisiensis, qui Livium ad usum Serenissimi Delphini enarravit) *eximebatur. Hispala, mulier libertina, jure patronatus, ita ut ei in posterum concederetur potestas alienandi res suas, & patrimonium diminuendi auctore tutore, quem sibi ipsa elegisset.* Atqui jamdiu solutam fuisse jure patronatus, & Ati-

lia-

(a) ad I. Annal. Tacit. (b) lib. XXVII. (c) Briffon. de formulis lib. II. (d) lib. II. cap. XIII.

lianum tutorem à Tribunis & Praetore accepisse Feceniam, docet in superioribus Livius : *Ut post patroni mortem, QUIA IN NULLIVS MANU ERAT, tutore à Tribunis, & Praetore petito, quum testamentum faceret &c.* Per mortem igitur patroni, fortasse sine liberis, exempta fuerat iure patronatus, nataque liberam bonorum administrationem, testamentique factionem : Quare id tantum consecuta est beneficio Senatus, ut ei liceret habere tutorem, quem vellet, tutelà muliebri, non pupillari, de qua supra dictum est, & nubere non modò extra familiam patroni, verum etiam ingenuo.

XLI. Utique ei ingenuo nubere liceret, neu quid ei qui eam duxisset ob id fraudi ignominiaeque esset.

Anno igitur ab Urbe condita DLXVII. haud licebat ingenuo libertinam ducere, praesertim quae corpore quaestum fecisset. Licuit postea, exceptis Senatoribus liberisque eorum, per legem Juliam & Papiam Poppaeam, quae lata est Ann. Urb. DCCLXII. M. Papio Mutilo, Q. Poppaeo Secundo (a) Coss., testibus Dione (b), & Cajo Jurisconsulto (c), cujus verba sunt : *Lege Papia cavetur, omnibus ingenuis, praeeter Senatores eorumque liberos, libertinam uxorem habere licere* : non tamen lenam, neque à lenone manumissam, vel quae artem ludicram fecisset, vel judicio publico damnatam, aut in adulterio deprehensam. Ulpianus in *fragm. tit. XIII.* Ceteri autem ingenui prohibentur ducere lenam, à lenone lenave manumissam, & in adulterio deprehensam, & judicio publico damnatam, & quae artem ludicram fecerit (d) : Igitur nec eam quae corpore quaestum fecisset, si severitatem ejus temporis, quo Senatusconsultum factum est, inspiciamus. Datum est igitur Feceniae, propter egregia in Rempublicam merita, ut ei ingenuo nubere liceret; utique eam uxorem ducere ingenuo fraudi ignominiaeque non esset. Nubere autem sic accipiendum est, ut iusta uxor per in manum conventionem jure Quiritium viro ingenuo fieret Fecenia; nam quò minus uxoris loco domi haberi posset, nullis legibus, ut puto, prohibebatur.

Habes, candide Lector, T. Livii de Bacchanalibus historiam, satis pro temporis angustia enucleatam; ut facili negotio Senatusconsulti originem, causas, ac genuinum denique sensum adsequaris; maxime si tu te ipse colligas, & meliori, ut par est, ordine disponas ea quae sparsim, & ut forte fortunà scribenti sese obtulerunt, adnotavi : quod Indicis ope statim consequeris. Nunc eccum ipsum Senatusconsultum, ita uti in ipsa tabula athena legitur : iterumque juxta nostram scribendi rationem minuscule characteris excusum in tironum gratiam, quibus tot diphthongi, & archaismi negotium faceffere solent. Ipsam tabulam, ope artis chalcographicae adamussim depictam, habebis ad calcem operis : quod summae humanitati, diligentiae, ac liberalitati viri eximii, equitis Pii Nicolai Garellii, Caesareae Majestatis primarii Medici, & Bibliothecae Praefecti aeternum debebunt harum literarum studiosi.

(a) Saffædi fuere ex Cal. Jul. auctore Almelovenio. (b) lib. LVI. (c) l. 23. D. de ritu nuptiar. (d) Vide Jac. Gothofredum ad leg. Jul. de maritand. ordinib. pag. 27. & 314.

... ARCIVS. L.F. S. POSTVMIVS. L.F. COS. SENATVM CONSOLVERVNT. N. OCTOB. APVD. AEDM
 DVELONAI. SC. ARF. M. CLAVDI. M. F. L. VALERI. P. F. Q. MINVCI. C. F. DE BACANALIBVS
 (QVEI. FOLDERATEI
 ESENT, ITA. EXDEICENDVM. CENSVERE. NEI QVIS. EORVM. SACANAL. HABVISE. VELET. SEI.
 (QVES
 ESENT, QVEI. SIBEI. DEICERENT. NECESUS. ESE. BACANAL. HABERE. EEIS. VTEI. AD. PR. VRBA-
 (NVM
 ROMAM, VENIRENT. DEQVE EEIS. REBVS. VBEI. EORVM. VTR A. AVDITA. ESENT. VTEI.
 (SENATVS
 NOSTER, DECERNERET, DVM, NE, MINVS. SENATORBVS, C. ADESENT. A RES. COSO-
 (LERETVR
 BACAS. VIR. NEQVIS. ADIESE. VELET. CEIVIS. ROMANVS. NEVE. NOMINVS. LATINI. NEVE,
 (SOCIVM
 QVISQVAM. NISEI. PR. VRBANVM. ADIESENT. ISQVE. DE. SENATVOS. SENTENTIAD. DVM. NE
 MINVS. SENATORIBVS. C. ADESENT. QVOM. EA. RES. COSOLERETVR. IOVSISSENT. CENSVERE
 SACERDOS, NE QVIS. VIR. ESET. MAGISTER. NEQVE. VIR. NEQVE. MVLIER. QVISQVAM. ESET
 NEVE. PECVNIAM. QVISQVAM. EORVM. COMOINEM... ABVISE. VELET. NEVE. MAGISTRATVM
 NEVE. PROMAGISTRATVO. NEOVE^{it}). VIRVM. *neque mulierem*. QVIQVAM. FECISE. VELET
 NEVE. POSTHAC. INTER. SED. CONIOVRA^{se} *neve*. COMVOVISE. NEVE. CONSPONDISE
 NEVE. CONPROMESISE. VELET. NEVE. QVISQVAM. FIDEM. INTER. SED. DEDISE. VELET
 SACRA. IN. DQVOLTOD. NE QVISQVAM. FECISE. VELET. NEVE. IN. POPLICOD. NEVE. IN
 PREIVATOD. NEVE. EXTRAD. VRBEM. SACRA. QVISQVAM. FECISE. VELET. NISEI
 PR. VRBANVM. ADIESET. ISQVE. DE. SENATVOS. SENTENTIAD. DVM. NE. MINVS
 SENATORIBVS. C. ADESENT. QVOM. EA. RES. COSOLERETVR. IOVSISSENT. CENSVERE
 HOMINES. PLOVS. V. OINVORSEI. VIREI. ATQVE. MVLIERES. SACRA. NE. QVISQVAM
 FECISE. VELET. NEVE. INTER. IBEI. VIREI. PLOVS. DVOBVS. MVLIERIBVS. PLOVS. TRIBVS
 ARFVISE. VELENT. NISEI. DE. PR. VRBANI. SENATVOSQVE. SENTENTIAD. VTEI. SVPRAD
 SCRIPTVM. EST. HAICE. VTEI. IN. COVENTIONID. EXDEIGATIS. NE. MINVS. TRINVM
 NOVNDINVM. SENATVOSQVE. SENTENTIAM. VTEI. SCIENTES. ESETIS. EORVM
 SENTENTIA. ITA. FVIT. SEI. QVES. ESENT. QVEI. ARVORVM. EAD. FECISENT. QVAM. SVPRAD
 SCRIPTVM. EST. EEIS. REM. CAPVTALEM. FACIENDAM. CENSVERE. ATQVE VTEI.
 HOCE. IN. TABOLAM. AHENAM. INCEIDERETIS. ITA. SENATVS. AQVOM. CENSUIT
 VTEIQVE. EAM. FIGIER. IOVBEATIS. VBEI. FACILVMED. GNOSCIER. POTISIT. ATQVE
 VTEI. EA. BACANALIA. SEI. QVA. SVNT. EXTRAD. QVAM. SEI QVID. IBEI. SACRI. EST
 ITA. VTEI. SVPRAD. SCRIPTVM. EST. IN. DIEBVS. X. QVIBVS. VOBIS. TABELAI. DATAI
 ERVNT. FACIATIS. VTEI. DISMOTA. SIENT ⁱⁿ AGRO. TEVRANO

Q. Mar-

Q Marcus Lucii filius, Spurius Postumius Lucii filius Consules Senatum consuluerunt Nonis Octobris apud aedem Duellonae. Scribendo adfuerunt M. Claudius Marci filius, Lucius Valerius Publii filius, Q. Minucius Caj filius. De Bacchanalibus qui foederati essent, ita edicendum censuere. Ne quis eorum Bacchanal habuisse vellet. Si qui essent qui sibi dicerent necessum esse Bacchanal habere, iis uti ad Praetorem Urbanum Romam venirent, deque iis rebus ubi eorum verba audita essent uti Senatus noster decerneret, dum ne minus Senatoribus centum adessent, quam ea res consuleretur. Bacchas vir ne quis adesse vellet civis Romanus, neve nominis Latini, neve sociorum quisquam, nisi praetorem Urbanum adessent,isque de Senatus sententia, dum ne minus Senatoribus centum adessent quam ea res consuleretur, jussissent, censuere. Sacerdos ne quis vir esset magister, neque vir, neque mulier quisquam esset, neve pecuniam quisquam eorum communem habuisse vellet, neve magistratum, neve pro magistratu, neque virum, neque mulierem quisquam fecisse vellet, neve posthac inter se conjurasse, neve convovisse, neve conspondisse, neve compromisisse vellet, neve quisquam fidem inter se dedisse vellet, sacra in occulto ne quisquam fecisse vellet, neve in publico, neve in privato, neve extra urbem sacra quisquam fecisse vellet, nisi praetorem Urbanum adisset,isque de Senatus sententia, dum ne minus Senatoribus centum adessent quam ea res consuleretur, jussissent, censuere. homines plus quinque universi viri atque mulieres sacra ne quisquam fecisse vellet, neve interibi viri plus duobus, mulieribus plus tribus adfuisse vellent, nisi de praetoris urbani Senatusque sententia uti supra scriptum est. Haecce uti in concionibus edicatis ne minus trinum nandinum, Senatusque sententiam uti scientes essetis, eorum sententia ita fuit. Si qui essent qui adversum ea fecissent quam supra scriptum est, iis rem capitalem faciendam censuere, atque uti hocce in tabulam ahenam incideretis. ita Senatus aequum censuit. utique eam figi jubeatis ubi facillime nosci potis sit, atque uti ea Bacchanalia si qua sunt, extra quam si quid ibi sacri est, ita uti supra scriptum est, in diebus decem, quibus vobis tabellae datae erant, faciatis uti disjuncta fient in Agro Teurano.

....AR-

.... MARCIUS. L. F. S. POSTUMIUS L. F. Consules Anno Urbis DLXVII, ante Christum natum Ann. CLXXXVI. Praenomen *Marcii*, Q. propter tabellae vetustatem intercidit. In Fastis Siculis nil nisi cognomina reperias *Philippi & Albini*, teste Sigonio (a). Integra nomina habes apud Cassiodorum. In Tabulis Capitolinis nil est quod desideres (b):

SP. POSTUMIUS L. F. A. N. ALBINVS

Q. MARCIUS L. F. Q. N. PHILIPPVS

Equidem mirum videri potest, quod quum plerique omnes Fasti habeant primo loco Postumium, in nostra tamen Tabula primas sibi vindicat Marcius. An quia sapienter prisca Romani omne decus in sola virtute positum esse existimabant? neque cuiquam fraudi erat si Consulis nomen, quo demum ordine in mentem venerat, scripsisset.

Illud principio mihi valde placuit, non alia ratione praelatum fuisse Marcium, nisi quia Nonis Octobris penes ipsum erant fasces. Alternabant enim. Svetonius in Julio (c): *Antiquum etiam retulit morem, ut quo mense fasces non haberet, accensus ante eum iret, lictores pone sequerentur*. Isque Consul dicebatur major, ut docet Festus in *Majorem*: *Majorem Consulem L. Caesar putat dici vel eum, penes quem fasces sint; vel eum qui prior factus sit. Praetorem autem majorem Urbanum, minores ceteros*. Nam ambo simul Consules in Urbe Roma summo jure & imperio uti non poterant; nisi valde me fallunt Livii verba (d), ubi, de adaequato Minucii Magistri equitum & Fabii Dictatoris jure verba faciens, inquit: *Statuendum omnium primum ait esse, quemadmodum imperio adaequato utantur. Se optimum ducere, aut diebus alternis, aut si majora intervalla placerent, partitis temporibus; alternis summum jus imperiumque esse*. Item eodem libro: *Ceterum effuse sequentibus metu insidiarum obstitit Paulus Consul, cujus eo die (nam alternis imperitabant) imperium erat*. Quando igitur in ipso conspectu hostium, ubi unius Imperatoris consilio atque solertia ad res bene gerendas opus est, alternis imperitabant; unusquisque satis intelligit, longè minore Reipublicae incommodo in ipsa Urbe fasces alternasse. Ideo alter Consul Romam redibat circa anni finem ad habenda comitia magistratusque creandos; vel Senatusconsulto evocabatur; interdum etiam inter se comparare jubebantur, idest componere sine sortitione: vel si ambo ancipiti bello detinerentur, tum Dictator vel Interrex creabatur comitiorum habendorum tantum causâ. Livius lib. XLI.: *Sedato tandem Histrico tumultu Senatusconsultum factum est, ut Coss. inter se compararent, uter eorum ad comitia habenda Romam rediret. Tum M. Junius rediit*. Et eodem libro: *Cui Pisae provincia obvenisset, quum magistratum creandorum tempus esset, ad comitia reverti iussit*. Itaque conjiciebam, Sp. Postumium primum processisse Kal. Januariis, Kal. deinde Februariis fasces fuisse penes Q. Marcium; &, alternando; etiam Calendis Octob. Praeterea si fides habenda est fragmentis Actorum Urbanorum, quae Pighius attulit in *Annalibus* (e)

re-

(a) In fast. & triumphis Rom.
(c) apud Reines. class. IV. 2.

(b) Gruyer. pag. CCCXCIII.

(c) cap. XX.

(d) lib. XXII.

reperitaque dicuntur inter schedas *Ludovici Vives*, & fasces apud Consules alternis etiam diebus fuisse dicantur (quod tum ex allato Livii loco (a) probari potest, tum ex alio *libri III. Dec. I.*, ubi de reddendi juris ratione (b) à Decemviris excogitata scribit) adhuc Q. MARCIUS fuisset cum imperio Nonis Octobris, quibus, teste nostra tabula, factum perscriptumque est Senatusconsultum de Bacchanalibus. Quid verò æquius, quam ejus Consulis nomen priore loco scribi, penes quem eo mense ac die essent fasces? Spectat fragmentum illud Actorum diurnorum ad An. Urb. DLXXXVI. Coss. L. Aemilio Paulo II. C. Licinio Crasso; & forte in suspicionem falsitatis venit propter Svetonii verba in Julio (c): *Inito honore PRIMVS OMNIVM instituit, ut tam Senatus, quam Populi DIURNA ACTA conficerentur, & publicarentur*. Sermo ibi est de Julii consulatu collegâ M. Calpurnio Bibulo A. U. DCXCIV., nimirum annis cix. post consulatum Aemilii, & Licinii. Si primus igitur Julius Acta diurna instituit, falsa & adulterina sint fragmenta illa necesse est. Neque adversus Svetonium adduci possunt Ciceronis illa ad Atticum (d): *Habebam Acta Urbana usque ad Nonas Martias, à quibus intelligebam &c.* Nam hæc scripta sunt à Tullio dum esset in Cilicia Proconsul An. Urb. DCCII., post Actorum diurnorum à Julio institutionem. De Actis, sive Annalibus maximis, tanquam antiquitus institutis ac deinde neglectis, loquitur idem Cicero II. de Oratore, quæ usque ad P. Mucium mandabat literis Pontifex Maximus, efferebatque in album, & proponebat tabulam domi, potestas ut esset Populo cognoscendi. Hinc forte ansam arripuit Lipsius (e) scribendi, fuisse Acta Publica à Ser. Tullio instituta, ut sciret matrimonia, divortia, numerumque nascentium, ac morientium; eademque Acta in publico Tabulario servata fuisse ad Atrium Libertatis. Vellem idoneum hujus rei auctorem indicasset. Annalibus res illustres consignabantur, cetera diurnis Actis. Tacitus (f): *Nisi cui liceat laudandis fundamentis & trabibus, quæ molem amphitheatri apud Campum Martium Caesar extruxerat, volumina implere; quum ex dignitate Populi Rom. repertum sit res illustres Annalibus, talia diurnis Actis mandare*. De iisdem Actis diurnis *Annal. lib. III. Matrem Antoniam non apud auctores rerum, non diurnâ Actorum scripturâ reperio ullo insigni officio functam &c.* & XVI. *Annalium: Diurna Populi Romani per provincias, per exercitus curatius leguntur, ut noscatur quod Thrasea non fecerit*. Perierant publica Acta usque ad Q. Mucium: sed ea reparavit principatu suo Tiberius, tribus Senatoribus ad describendum conquirendumque dilectis (g). Lubens itaque sententiæ eorum acquieverim, qui fidem Actorum diurnorum suspectam habent. Atqui persuadere mihi non possum ut negem, alternis saltem mensibus fasces penes Consules fuisse: clarissima enim sunt allata Svetonii verba. Neque quidpiam moveor auctoritate clarissimi Norisii, à Fabretto citati (h), qui ait, observasse se in subscriptionibus legum utriusque Codicis nomina Consulium eodem ordine scripta, licet diversis mensibus: morem enim antiquum alternandi fasces

T

paul-

(a) *Decad. III. lib. 2.* (b) Quod factum exemplo Carionum Atheniensium, de quibus vide argumentum orat. Demosthen. adv. Androctionem. (c) *Cap. XX.* (d) *lib. VI. Epist. 2.* (e) *Ad V. Annal. Taciti* (f) *lib. XIII. Annal.* (g) *Dio lib. LVII.*, qui spectat ad An. Urb. 769. apud Lipsium *comment. ad cit. Taciti locum.* (h) *Inscript. cap. VII. pag. 504.*

paullatim sub Principibus desuevisse, inficias non eo; quum potestatis summae nec simulacrum quidem Consulibus reliquum esset; & commodè fasces penes utrumque viderentur, & jus & reliqua Imperii insignia penes Principem.

Redeamus in viam. Hujusmodi tamen conjecturis non diu acquievi: nam cogitanti mihi opportunè illud venit in mentem, admodum serò Consules initium anni fecisse Calendis Januarii: nec fidendum esse Plutarcho in *quaestionibus* Romanis affirmanti, Januarium idcirco primum mensem factum, quòd Cal. Jan. primi Consules, ejectis Regibus, magistratum iniverunt: nam, ut demus hoc, primos Consules Calendis Jan. processisse, hujusmodi mos haud diu duravit; quin primò *Sextilis*, deinde *Martius* fuit anni principium, ut ex pluribus Livii locis fit manifestum. *Comitia inde habita* (inquit ille libro III.): *creati Consules L. Aebutius, P. Servilius CALENDIS SEXTILIBVS, ut tunc PRINCIPIVM ANNI AGEBATVR, Consulatum incunt*: nimirum anno Urbis CCXC. Anno dein CCCII. quum post latas leges XII. Tabularum penes Decemviros esset respublica, Idus Majae *solemnes ineundis magistratibus* erant, ut disertè habet idem Livius. An. Urb. CCCLI. erant Idus Decembr. *Acta deinde*, inquit Historicus (a), *in Senatu res est, certatumque inter collegas maledictis. pauci reip., huic, atque illi, ut quosque studium privatum, aut gratia occupaverant, adsunt. Primores patrum, siue culpâ, siue infelicitate Imperatorum tam ignominiosa clades accepta esset, censuere, non expectandum justum tempus Comitiorum; sed extemplo novos Tribunos militum creandos esse, qui CALENDIS OCTOBRIBUS MAGISTRATVM OCCIPERENT. In quam sententiam quum pedibus iretur, ceteri Tribuni militum nihil contradicere. At enim verò Sergius, Virginiusque, propter quos poenitere magistratum ejus anni Senatum apparebat, primò deprecari ignominiam, deinde intercedere Senatusconsulto, negare se ante IDVS DECEMBRES, SOLEMNEM INEUNDIS MAGISTRATIBVS DIEM, honore abituros esse. Et paulò inferiùs: Quum omnium assensu comprobata oratio esset, gauderentque Patres, sine Tribuniciae potestatis terrificis inventam esse aliam vim majorem ad coercendos Magistratus, vixi consensu omnium comitia Tribunorum militum habuere, qui CALENDIS OCTOBRIBUS magistratum occiperent, seque eam ante diem magistratu abdicavere. Itaque legitimum ineundorum magistratuum tempus Calendae Octobres esse coeperunt. Sed neque hoc diu stetit: quum enim A. U. CCCLXI. L. Val. Potitus, M. Manlius Capitolinus Coss. morbo impliciti abdicassent, placuit Senatui *Calendas Quinctileis* solemnes esse: Itaque (verba sunt Livii eodem lib. V.) *quum ex Senatusconsulto Consules magistratu se abdicassent, Interrex creatur M. Furius Camillus, qui P. Cornelium Scipionem, is deinde L. Valerium Potitum Interregem prodidit. Ab eo creati sex Tribuni militum Consulari potestate; ut etiam si cui eorum incommoda valetudo fuisset, copia Magistratuum Reip. esset. CALENDIS QVINCTILIBVS MAGISTRATVM OCCOEPERE L. Lucretius, Servius Sulpicius &c. Durabat hoc A. U. CCCXXIV. teste eodem Livio lib. VIII. Extemplo igitur Consules novi L. Aemilius Ma-**

mer-

(a) Livius lib. V.

meritus, & Cn. Plautius eo ipso die CAL. QVINCTILIBVS, QVO MAGISTRATVM INIERVNT, *comparare inter se provincias iussi &c.* Quamdiu id duraverit, affirmare non ausim: invenio tamen post annum tertium belli Punici II. Tib. Sempronium Gracchum Cos. A. U. DXXXVIII. IDIBVS MARTIIS Consulatum iniisse: *Circumactio* (inquit idem Historicus) *tertio anno Punici Belli Ti. Sempronius Cos.* IDIBVS MARTIIS magistratum iniit. Et *Decadis III. lib. VI. in principio: Cn. Fulvius Centimalas, P. Sulpicius Galba Coss.* (a) *quam* IDIBVS MARTIIS MAGISTRATVM INISSENT. Aliud exemplum habes *libro XXXI. Omnium primum* (inquit) *eam rem* IDIBVS MARTIIS, *quo die* TUM CONSULATUS INIEATUR, *P. Sulpicius Consul retulit*: anno sc. Urbis DLIII. Sic Idibus Martiis magistratum occceptum memorat à M. Valerio Messalla, & C. Livio Salinatore (b) Ann. U. DLXV.; nempe biennio ante nostrum Senatusconsultum: immo & sexennio post ab A. Postumio Albino Lusco, & C. Calpurnio Pisone (c): & A. U. DLXXVI. à C. Claudio Pulcro, & Tiberio Sempronio Graccho (d). Item A. Urb. DLXXXII. comitia consularia indicta ad XII. Cal. Martii, quibus creati sunt P. Licinius Crassus, C. Cassius Longinus (e). Hinc de Calendis Martiis Ovidius III. *Fastorum* v. 145. — 149.

*Nec mihi parva fides annos hinc isse priores;
Anna quod hoc coepta est mense Perenna coli.
Hinc etiam veteres INITI memorantur HONORES
Ad spatium belli, perfide Poene, tui.*

Incertum fuit tempus comitiorum aetate Ciceronis, ut ex *libro II. Epist. VII. XII. & XIII.*, & *lib. III. Epist. II. III. IX.* ad Q. Fratrem perspicui potest. Ipse tamen Consul processit Cal. Jan., ut ex ejus verbis *Orat. II. pro lege Agraria in Rullum* sit manifestum: *Popularem me futurum esse Consulem*, *primam meam illam orationem* CAL. JANUARIIS dixi: & *lib. V. familiar. Epist. II.* dicit, se pridie Cal. Jan. abiisse magistratu. Augustus sane Cal. Jan. iniit, teste Svetonio (f).

Ex his omnibus id conficitur, Q. Marcii & Sp. Postumii aetate legitimum ineundi magistratus diem fuisse Idus Martias. Itaque, si rationem ineamus fascium, erant adhuc penes Postumium Nonis Octobris: nisi quispiam dicere divinando ausit, ab Idibus Martiis ad Calendas Aprilis fasces fuisse penes Postumium, diebus veluti intercisiuis; deinde penes Marcium; ac tandem duodecimo mense, per dies paucos, à Calendis nimirum Martiis ad Idus usque, penes eundem Marcium. Alia igitur excogitanda est ratio, quamobrem in nostra tabula Marcus fuerit primo loco scriptus. Et verius puto, quod neque Fabretum lauit (g), nomina Consulum fuisse pro lubitu reciprocata. Quinquies apud eundem habes APR. ET PAET. COS.; & tamen converso ordine reperias in Fastis Q. ARRIUS PAETINVS, C. VENTIDIUS APRONIANVS, qui magistratu functi sunt A. U. DCCCLXXV. Opus doliare apud eundem habet APRO ET CATVL. COS.; & tamen in uno atque altero la-

T 2

pide

(a) An. Urb. DXLII. (b) Livius lib. XXXVIII. (c) Idem lib. XL. (d) lib. XLI. (e) lib. XLII. (f) Cap. XXVI. (g) Cap. VII. pag. 503.

pide Gruteriano legitur (a). Q. PABIO CATVLLINO. M. FLAVIO APRO COSS., qui pertinent ad A. U. DCCCLXXXII. Sic An. Urb. DCCCL. Cn. Pompejus Magnus tertium Consulatum iniiit primus sine collega; & nihilominus Q. Caecilius Metelli Pii, qui Consul processit ex Calendis Sextilis, nomen praepositum in marmore agri Veronensis apud Gruterum (b), & Reinesium (c). Item SER. SCIPIO ORFITVS praepositum Q. NONIO PRISCO apud Gruterum (d), quum in lapidibus quatuor collectionis M. S. Marquardi Gudij (e) primae sint partes *Nonii*. Exempla sunt obvia. Quando igitur veteres ordinem in hac re nihil pensi habuere, & nos quoque omnem sollicitudinem deponere aequissimum puto.

Q. MARCIVS An. Urb. DLXV. Praetor Siciliam obtinuit. Post quaestionem de Bacchanalibus quum in Ligures Apuanos exercitum duxisset, rem adeo malè gessit, ut locus, ubi clades accepta est, *Saltus Martius* fuerit appellatus. Biennio post Legatus in Macedoniam profectus est ad Philippum Regem. Aliquot deinde annis interjectis cum Perseo in colloquium venit; cui cunctanti amnem, copias Romanorum & Macedonum dirimentem, trajicere, scitè inquit: *minor ad maiorem: pater* namque Perseo fuerat Philippus. Consul A. U. DLXXXIV. cum Cn. Servilio Coepione Macedoniam, & bellum contra Perseum fortitus est: sed sexagenario major, ac praeterea gravis corpore, nihil memoria dignum gessit. Censor quinquennio post cum L. *Aimilio Paulo lustrum* LIII. fecit (f).

SP. POSTVMIVS ALBINVS fuit Praetor A. U. DLXIV., Augur A. U. DLXX. Fato functus est A. U. DLXXIX. (g)

Spurii praenomen per s. tantum scriptum est, non per sp. (ut scribendum monet (h) Plutarchus) raro quidem, sed non unico exemplo. Nummus enim gentis Postumiae à Gutherio exhibitus (i) habet A. POSTVMIVS A. F. S. N. *Aulus Postumius, Auli Filius, Spurii nepos*. Tabula aerea, quae fuit Fulvii Ursini, apud Gruterum (k) habet SCR. ADF. A. MANLIVS A. F. SEX. IVLIVS. L. POSTVMIVS S. F.: *Spurii filium* significari unusquisque intelliget, qui sciat *Spurii* praenomen fuisse genti *Postumiae* perquam familiare: ut mirum videri possit, quomodo hanc eandem inscriptionem citet eximius Scaliger in explicatione literarum singularium Thesauri Gruteriani, ut probet s. literam poni ad signandum *Sexti* nomen. Sanè nunquam *Sextum* scriptum reperias nisi per tres literas, SEX. Forte is L. Postumius, qui in allata Ursini tabula scribendo adfuit L. Cornelio Praetori Urbano (an MERVLAE A. U. DLVI. Coss. C. Cornelio Cethego (l) Q. Minucio Rufo.) Consul scribitur in Fastis Capitolinis A. U. DXCIX. *Spurii filius, Lucii nepos Albinus, in magistratu mortuus, in cuius locum successit* est M. ACILIVS M. F. C. N. GLABRIO.

Spurios olim dictos autumant Jurisconsulti quasi *natos sine patre*, s. P., quia patrem eum habebant, quem ostendere non poterant, unde ventrem sequebantur. Eodem redit quod ait Lipsius, libello de nominibus

(a) pag. CVIII. 6., DLXXVIII. 2. (b) pag. LIV. 11. (c) pag. 119. (d) XXXII. 9. & XLVIII. 1. (e) apud Petr. Relandum *Fast. Consul.* pag. 9. (f) Haec omnia habes apud Livium lib. XXXVIII. XLII. XLIV., & in *Tabb. Capitolinis*. (g) Livius lib. XXXVI., & XXXIX. (h) *Quaest. Rom. Cili.* (i) *De veter. iur. Pontif. lib. IV. cap. 19.* (k) pag. CCCCXCIX. 12. (l) Liv. lib. XXXII.

bus Romanorum: *Spurius à causa pudenda, quia Sabinis spuriam dicitur pars, qua femina est.*

POSTUMVS legitur sine adspiratione, ut semper in lapidibus, production quadam praepositionis *post*, ut Cujacio placuit (a); quasi *postimus*, qui postremus patri natus est, sive vivo, sive mortuo, inquit Lipsius (b). Quamohrem non sunt audiendi, qui ex *Plutarcho*, Graeco homine (c), contendunt, *Posthumium* scribendum esse interjectà adspiratione, tamquam si diceret, *post humum*, idest patre jam mortuo.

His Consulibus magnam Romae fuisse pecuniae vim, inquit Plinius (d): *Populus Romanus stipem spargere coepit Sp. Postumio, Q. Marcio Coss.; tanta abundantia pecuniae erat, ut eam conferret L. Scipioni, ex qua is ludos fecit.* Athletarum etiam certamina tunc primum edita Romae scribit Cassiodorus in Chronico.

SENATVM CONSOLVERVNT pro consuluerunt. Nam sonum literae v. per o scribebant antiqui, ut ex Verrio docet Festus in *Orcum*: *Orcum, quem dicimus, ait Varrius ab antiquis dictum Urgum, quod E v. literae sonum per o efferebant, E per c literae formam nihilominus usurpabant. Sed nihil affert exemplorum, ut ita esse credamus; nisi quod is Deus nos maxime urgeat.* Athenaeus libro xi. (qui nunc non est ad manus) relatus à Gretsero, *De Pronunciatione linguae Graecae* cap. vi. inquit: *ἐπεὶ πάντες οἱ ἀρχαῖοι (alii legunt ἀρχαῖοι, idest antiqui) τὸ ο, ἀπεχέοντο, ὃ μόνον ἐφ' ἧς νῦν τὰ τε γ' ἀνωμαλίας, αἰνὰ. ἔστι τὸ δὲ διφθόροισιν ἀγωνιῶντες. Ἀλλὰ τὸ ο, μόνον γράσκοντο.* Omnes Achaei utebantur o, non solum eâ facultate, qua nunc pollet, sed etiam quum diphtongam significaret, o tantum pingebant. Fabius etiam Quintilianus (e): *Quid o, atque v. permutata invicem, ut HECOBΑ E NOTRIX, CULCHIDES, E PULYXENA scriberent? ac se in Graecis id tantum notetur DEDERONT, ac PROBAVERONT.* Sic CONDIDERONT pro condiderunt in lapide apud Reinesium (f), & POSILLAE pro Pusillae (g); VIVOS pro vivos (h), quod frequentissimum est. DETULERIT, SINGULOS, pro detulerit, singulos reperitur apud Gruterum (i), & passim in vetustioribus isum libris, tum lapidibus. Sic AEQUOM pro equum, QUOM pro quum, SERVOS pro servus, SALVOM pro saluum, VOLTIS pro vultis ubique apud Comicos. Hanc scribendi rationem per o propriam fuisse Oskorum docet Priscianus; Umbros, & Etrascos scripsisse per v. Quum igitur Romae nil esset frequentius fabulis Oskis, & Oska lingua haberetur in pretio (unde tricordem dixere Ennium (k), quod Graecè, Latine, Oskè scriberet) nil mirum si Oskorum imitatione per o potius quàm per v. Comici scriberent, quos deinceps alii sequuti sunt. Illud magis mirum, Oskos adedò diversâ ab Etruscis pronuntiatione usos, quorum essent coloni. Immo nec mirum: nam diversas linguarum dialectos ipsa caeli temperies facit: quae ut ad ingenii acumen atque solertiam plurimum valet, ita ad verborum pronuntiationem, modò pressam, modò elatam, mirum in modum conducit. Hinc quosdam audias ore adstricto, & inter dentes, + dimidiata verba tanquam *invitos*, & cum quadam parsimonia efferre,

ut

(a) Osk. lib. III. cap. IV. (b) De veter. Latin. Script. (c) In Cordiano, Et. Sylla. (d) ib. XXXIII. cap. X. (e) In lib. lib. I. cap. VI. (f) Glafs. II. 71. (g) Glafs. XVI. 378. (h) Glafs. XI. 7. 27. (i) p. 3. CIV. (k) Gell. lib. XVII. cap. XVII.

ut Ligures: quosdam ore patulo, & laxo, claraque & sonora voce animi sensus effundere, ut Neapolitani faciunt: medios inter hos Senenses, *queis Musa dedit ore rotundo loqui*. Adderem Florentinos, nisi ex imo gutture pronuntiantes originem adhuc ostenderent Phoeniciam. Oscorum igitur cum finitimis Graecis consuetudo, commercia, cognationes; item beata frugum proventu tellus, ac Liberi Cererisque certamine, temperatissimus aër, purissimae aquae, ad haec diversa victus ratio, aliam linguae Oscae indolem pronuntiationemque dedere.

N. OCTOB. Dies legitimus habendi Senatum *Nonae* (a), ideo forsan omissus à Livio. Nam quod inquit Macrobius (b): *Nonis autem conventus VNIVERSAE MVLTVTDINIS vitandus aestimabatur*, ad nundinas, & comitia pertinere manifestum est, non ad Senatus convocationem. Augustus demum vetuit Septembri & Octobri mensibus haberi Senatum (c).

Per hos dies Duronia mater, & Sempronius Rutilus vitreus Aebutium urgebant, ut sacris Bacchi initiari vellet; eam forsitan captantes opportunitatem, quòd instarent Liberalia. Vetus Calendarium rusticum Farnesianum habet, VINDEMIAE SACRVM LIBERO. Et is mensis majorum mysteriorum Athenis, & Eleusine, Boëdromion, ut in superioribus dictum est.

APVD AEDEM DVELONAI. *Duelonae* pro *Bellonae*. Res notissima, ut olim DUONUS pro *bonus* (d). Varro *de lingua Latina* lib. IV. *BELLONA à bello nunc, quae DUELLONA à duello*. Festus: DUELLUM, *bellum, quòd duabus partibus de victoria contendentibus dimicatur. Inde perduellis qui pertinaciter retinet bellum*. Hinc Horatius ad Lollium (e):

Graccia Barbariae kento collisa duello.

Plautus *Epidico* (f):

——— M. *nempe quem in adolescentia*
Memorant apud Reges armis, arte DUELLICA
Divitias magnas sibi adeptum? ———

Livius pariter (g): *Quod Populus Romanus eo tempore DUELLUM iussissent cum rege Antiocho esse*. Festus contra, sive ejus Epitomator Paulus: *Bellum*, inquit, *à belluis, quia belluarum sit perniciofa dissansio*. Nil frigidius. Immo nec belluarum. Horatius (h):

Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus
Unquam, nisi in dispar genus ———

Huc facit vetus Inscriptio olim effossa in Circo Maximo (i):

CONSVS CONSIPIO
MARS DVELLO
LARES COMITIQ
POTENTES

Apud

(a) *Reynus antiquit.* lib. VII. cap. VI. & alibi. (b) *lib. I. Saturn. cap. XIII.* (c) *Sueton. in Aug. cap. XXXV.* (d) *Jus. Scaliger ad Festum in Bes.* (e) *lib. I. epist. II.* Vide *lib. III. Od. XIV.* & *lib. IV. Od. XV.* (f) *ib. III. Sc. Cave.* (g) *ib. XXXIII.* (h) *Epod. VII.* (i) *Panvin. de lud. Circusib.*

Apud Tertullianum *libro de Spectaculis cap. v.* est, LARES COILLO; ubi Rigaltius notavit, ex κοῖλος, *cavus*, factum esse *coilum*, aut *coillum*, domus penetrale, ubi Lares colebantur. inde *coilinus*, & *coilinus*, ac tandem *incoilinus*, qui & *inquilinus*.

Sed cur apud aedem Bellonae Senatus coactus est? & extra pomœrium? An quia res vergere videbatur ad bellum civile, & ad fumenda saga? quemadmodum initio belli civilis Caesariani Senatusconsultum factum est extra Urbem? (a) Conjectura non videtur contemnenda: sed magis puto ne fontes, & conscii conjurationis quidpiam subodorarent, & vel fugâ dilaberentur, vel in apertam seditionem erumperent, & in desperatione ponerent vim salutis, ut loquitur Livius. Peracto demum Senatusconsulto & fontibus comprehensis, freti Consules auctoritate Senatus, intra moenia concionem habuerunt, nempe pro Rostris. Loca habendi Senatum discimus ex Festo: *Senacula tria fuisse Romae, in quibus Senatus haberi solitus sit, memoriae prodidit Nicostratus* (pluries citatus ab eodem Festo) *in libro qui inscribitur de Senatu habendo. Unum, ubi nunc est aedes Concordiae, inter Capitoliam & Forum, in quo solebant magistratus de Rep. cum senioribus deliberare. Alterum ad Portam Capenam. Tertium intra aedem BELLONAE, in quo exterarum nationum legatis, quos in Urbem admittere volebant, Senatus dabatur.* Exterae nationes non sunt Festo, cum quibus non amicitia, non hospitium, nullum foedus, commercium nullum intercedebat (b); sed quibus per foeciales Populus Romanus patrio solemnique ritu bellum indixisset. Unde Livius *lib. xxx. Legati ex Africa Romani, simul Carthaginiensesque cum venissent Romam, Senatus ad AEDEM BELLONAE habitus est.* Et *lib. xxxiii. Brevis post Legati & à T. Quintilio, & ab Rege venerunt. Macedones deducti extra Urbem in VILLAM PUBLICAM: ibique iis locus & laetitia praebita, & ad AEDEM BELLONAE Senatus est habitus.* Item *lib. xl. Q. Fulvius Gillo, legatus Scipionis, Carthaginienses Romam adduxit: quibus vetitis ingredi Urbem, hospitium in VILLA PUBLICA, Senatus ad AEDEM BELLONAE datus est.* Item *lib. xlii. Per idem tempus legati ab rege Persico venerant. Eos in oppidum intromitti non placuit, quum jam bellum Regi eorum, & Macedonibus & Senatus decreisset, & populus jussisset.* In AEDEM BELLONAE in Senatum introducti, ita verba fecerunt. Aliarum gentium Legati nomina profitebantur apud Praefectos aerarii ad aedem Saturni, teste Plutarcho (c). Erat aedes Bellonae in ix. Urbis regione, de qua P. Victor: *Aedes Bellonae versus portam Carmentalem. Ante hanc aedem columna index belli inferendi.* Columella hec *bellica* dicta est, auctore Festo (d), *supra quam hastam jaciebant, quam bellum indicebatur: de qua Ovidius Fastorum IV. v. 205. — 208.*

*Prospicit à tergo summum brevis area circum,
Est ubi non parvae parva columna notae.
Hinc solet hasta manu belli praenuntia mitti,
In regem, & gentes cum placet arma capi.*

Vil-

(a) Caes. lib. I. de Bell. Civil. (b) Pomponius L. 5. D. de captiv. & postlim. revert. (c) Quaes. Roman. XLIII. (d) Fest. in Bellona.

Villam publicam, de qua meminit Livius locis supra allatis, numerat Sex. Rufus inter loca Regionis Circi Flaminii: in ipso Circo Flaminio, sive in pratis Flaminii Onufrius, libro *de Urbe Roma*. Certè extra pomoerium, ἔξω τερχῶν, ut habet Appianus in *Ibericis*. Perperam igitur Blondus eam ponit ad Circum Maximum, & in media Urbe (a). In nuperis descriptionibus veteris Romae invenias quidem Circum Flaminium intra ambitum moenium, & sic *villam publicam*, & *Bellonae aedem*; verùm adhuc extra vetus pomoerium: neque enim ut licuit Neroni, Trajano, immo Aureliano ambitum murorum proferre, ita & pomoerium more prisco ampliare.

SC. ARF. pro *Scr. adf.* Notissima formula, *Scribendo adfuerunt*. Sic in tabula aerea foederis Graecè scripti, Coss. Q. Lutatio Catulo, M. Aimilio Lepido, apud Gruterum (b): EN KOMITΩI. ΓΡΑΦΟΜΕΝΩI. IIAPHCAN.; eademque formulà Senatusconsultum pro Judaeis apud Josephum *Antiquitatum Judaicarum lib. XIV. cap. VIII.* Idque plurimum faciebat ad auctoritatem Senatusconsultis conciliandam: licet enim faciendarum tabularum peritissimi essent scribae Senatus; ut apud Athenienses χαμυγτῆς, qui Senatui affidebant (c); in magnis tamen Reip. negociis, ubi summâ fide, prudentiâ, ac taciturnitate opus esset; ipsi Senatores scribarum munere saepissimè fungebantur; iique praesertim in quorum sententiam itum esset. Cicero ad Q. Cornificium (d): *Nec dubito quin sine mea commendatione, quodd tuum est iudicium de hominibus, ipsius Lamiae causâ studiosè omnia facturus sis: quamquam erat nobis dictum, te existimare, alicui Senatusconsulto, quod contra dignitatem tuam fieret, SCRIBENDO LAMIAM ADVISSE; qui omnino Consulibus illis nunquam FUIT AD SCRIBENDVM: deinde omnium tunc falsa Senatusconsulta deferebantur. Nisi forte illi etiam Semproniano Senatusconsulto me censes adfuisse, qui ne Romae quidem tunc fui, deque eo ad te scripsi re recenti. Idem ad Atticum (e): Cato autem & SCRIBENDO ADVUIT, & ad me de sententia sua iucundissimas literas misit; & ad Catonem (f): Resque ipsa declarat, tibi illum honorem nostrum supplicationis fuisse iucundum, quod SCRIBENDO ADVUISTI. Haec enim Senatusconsulta non ignoro, ab amicissimis ejus, cujus de honore agitur, scribi solere (g).*

ARF. pro ADV., nam R. pro D. saepissimè apud veteres. Sic inferius ARFVISE pro *advuisse*, ARVQSVVM pro *advorsum*. In Lapide apud Gruterum (h) legitur ARVQSVARIVS pro *Adversarius*. Sic olim dictum ARVOCATVS, ARFINES, ARVOLARE, pro *Advocatus*, *affines*, *advolare*. Hinc ab AVRIS factum est *audio* (i); & conversa ratione pro AVDICVLAS dicimus *auriculas*, & MERIDIEM pro *medio die*: itaque olim scriptum FEDETRIO pro *Feretrio* (k). Certè inversum α Etruscis, Romanorum finitimis, sonabat R, ut ex vetustissimis monumentis meritò suspicatur Clar. Philippus Bonarroti, in *Additamentis ad Etruriam Regalem Dempsteri*, pag. 22. Verisimile est igitur, rudi adhuc linguâ Latina, priscos illos pronuntiasse *arvocatus*, scripsisse ADVOCATVS; post R, verò

(a) apud Pitiscum V. Circus Flaminius. (b) pag. DIII. (c) Harpocration in ΓΡΑΜΜΑΤΕΥ. (d) *Familiar. lib. XII. epist. 29.* (e) *lib. I. epist. 7.* (f) *Familiar. XV. ep. VI.* (g) Plura apud Briffonium *de formulis lib. II.* (h) pag. DVIII. (i) *Lactant. cap. VII. de officiis Dei.* (k) Varro *lib. V. de LL.*, Velius Longus *de Orthographia*.

verò literam ab Appio Claudio Crasso inventam (a), qui Cos. cum Camillo A. U. CCCCV., scriptum fuisse ARVOCATVS; ac tandem, abjectâ caninâ literâ, redditum ad imaginem prisca characteris, & dulcioris soni gratiâ scriptum pronuntiatumque fuisse ADVOCATVS. Horum ignoratione, ut puto, Hesychius ait, Tyrrenos pro PEA dixisse ΔEA (b): nam R Etruscorum figurâ quidem accedebat ad Δ, pronuntiatione verò erat ipsum Graecorum ρ. Exarabant igitur ΔEA, efferebant PEA. Et hinc nec mirum, in veteribus Crotoniatarum quibusdam nummis P, secundam literam syllabae ΠΡΟ, sculptum esse veluti caudatum Δ. Rem doctioribus examinandam relinquo, nam & in his minimis non sine laude versari quandoque possunt.

Fabius etiam Quintilianus est auctor (c), fuisse quosdam veterum, qui mollire pronuntiationem tentaverint; & pro *adverso*; dixisse *asversa*. Contra, s. transisse in R (d): Nam Ε VALESII, inquit, Ε FVSII in VALERIOS, FVKIOSQVE venerunt: ita ARBOS, LABOS, VAPOS, etiam Ε CLAMOS, ac LASES aetatis fuerunt. Sed & pro *ara*, ASA, pro *carmen* CASMEN, pro *maiore* MAJOSE (e), pro *aurum* AUSOM etiam scriptum est.

M. CLAVDI. M. F. L. VALERI. P. F. Q. MINVCI. C. F. Fabri forsan vitio scriptum est *Claudi*, *Valeri*, *Minuci*, pro *Claudius*, *Valerius*, *Minucius* recto casu, ut in omnibus, quotquot supersunt, Senatusconsultis videre licet eorum nomina, qui scribendo adfuerunt, & ipsa syntaxis postulat: neque enim opus erat compendiarium scribendi rationem in satis ampla tabula usurpare, ut aliquando propter angustiam in nummis factitatum est. Sic gentis *Flaminiae* denarius, relatus à doctissimo Spanhemio (f), habet L. FLAMINI CHILO IIII. VIR. PR. FL. *Lucius Flaminius Chilo quatuor Vir primus flavit*. Alius est etiam apud Ursinum cum epigraphe L. FLAMINI CILO.

Horum primus videtur *M. Claudius M. F. Marcellus*, qui Cos. cum Q. Fabio Q. F. Labeone A. U. DLXX., & iterum cum C. Sulpicio C. F. Gallo A. U. DLXXXVII. Alter *L. Valerius P. F. Flaccus*, qui Cos. processerat ante novennium cum M. Porcio Catone A. U. DLVIII. ut in Fastis Capitolinis. Tertium fuisse suspicor *Q. Minucium Thermum*, qui Anno Urbis DLIX. Triumvir colonias deduxit Salernum, & Buxentum, & sequenti anno de Liguribus in monte Albano triumphavit. Hunc tamen Fasti habent Q. F. L. N., cum noster sit C. F. Forte an quadratarii nostri negligentia. Aqua haeret. Id modò certissimum est, tres hosce fuisse ex senatoribus primarios, deque Republica optimè meritos.

DE BACANALIBVS. Per unicum c, & sine adspiratione, ut infra BACAS VIR. Nam Latini serò consonantes geminare coeperunt & adspirare, ut docent Quintilianus (g), & Cicero de Oratore (h), unde scriptum TRIVMPVS pro TRIVMPHVS, & similia. Sic *Paleris* pro *Phaleris* legitur in monumento *C. Canulej*, quod egomet exscripsi ad veterem Capuam propter villam March. Corfinii Florentini:

V

C. CAN.

(a) Dempster. Etrur. Rezel. lib. I. cap. I. (b) citatus à clav. Editore Dempsteri Tom. I. pag. 91.
(c) lib. XII. cap. X. (d) lib. I. cap. IV. (e) Lips. de vet. Latin. script. (f) De usu, & praest. dissert. X.
(g) lib. I. cap. V. (h) Cap. XLVIII., Spanhem. dissert. II.

C. CAN. VS

Q. F. LEG. VII. EVO
 CAT. MORT. EST. ANN. NĀ
 XXXV. DONAT. TORQ. ARMIL.
 P A L E R. CORON.
 Q. C A N V L E I V S. Q. F.
 LEG. VII. OCCEIS. IN GALL.
 A N N O R. N A T. XVII.
 D V O. F R A T R.

IEIS. MONVM. PAT. FEC.

Heic *Bacchanalia*, ut apud Livium, sunt loca, in quibus Bacchi mysteria peragebantur; sive *sacraria Liberi*, ut habent Glossae Isidori. Sic apud Plautum *Aulularia* *Act. III. Sc. I.* ——— *aperit Bacchanal, adest.* Nonio Marcello (a) dicuntur *loca bacchata*, ubi fuerit debacchatum. Virgilius (b):

————— ò ubi campi,
Sperchiusque, & virginibus bacchata Lacaenis
Taygeta —————

nam quidquid, inquit Nonius, *vehementius commovetur, bacchari voluerunt: Santra Nuntiis Bacchis: Ita obsoletum sono Furenter ab omni parte bacchatur nemus.* Item Virgilius III. *Aeneid. vers. 125.*

Bacchatamque jugis Naxon —————

QVEI FOIDERATEI ESENT. *Qui* pro *qui* passim apud veteres, ut in plebiscito apud Gruterum *pag. D.* Sic inferius EXDEICENDVM pro *edicendum*, DEICERENT pro *dicerent*, SEI pro *si*, SIBEI pro *sibi*, VTEI pro *uti*, EEIS pro *eis*, VBEI pro *ubi*, CEIVIS pro *civis*. In lapidibus frequenter MEILES, LEIBERTVS, PEILA, DEIVA. Lucilius plurali numero scribendum censuit *puerei* (c). Jam PVEREI *venere*, E *postremum facito atque i.* Ut PVEREI *plures fiant*. Eosdem Lucilij versus ex libro IX. refert Velius Longus *libro de Orthographia*, additque alios: I *si facis solum PVSILLI, PVERI, hoc unius fiet.* Item hoc ILLI *factum est uni, tenue hoc facis i.* Haec ILLEI *fecere, adde E, ut pinguius faciat.* Idem aliquando observatum in dativis tertiae declinationis *Praeconeï, viatoreï, opereï* (d). Inventum esse ajunt Victorinus & Priscianus ad significandam syllabam longam: sed pro *i* brevi positum aliquando reperitur.

FOIDERATEI pro *foederateï*, diphthongo Graecâ, quae tandem apud Latinos evasit in OE. *Proilium* pro *proelium* scripsit Plautus in *Menaechmis* (e), ut in veteribus libris se legisse testatur Muretus; quare ubi vulgati codices habent: *uterque pro Illo potabimus*, reponit, *proilio*, idest proelio.

ESENT,

(a) In *Bacchari*. (b) *Georg. II. v. 486.* (c) apud *Quintil. lib. I. cap. VII.* (d) Vide *Lips. de pronunt. L.L. cap. VIII.* (e) *Act. I. Sc. Anime mi. Muret. Variar. lection. lib. VI. cap. IV.*

ESENT, scriptum per unicum s. Sic infra **FECISE**, **ADESENT**, **VELET**, **COMPROMESISE**, **IOVSISENT**. Nam semivocales non geminare diu fuit usitati moris, usque ad Ennium, qui hanc consuetudinem immutavit, auctore Festo in *Solitaurlia*. Unde in veteribus nummis **SVLA**, **CINA** legitur pro *Sulla*, *Cinna*. Docet etiam Quintilianus (a), Ciceronis aevo geminari coepisse s. medium vocalium longarum, aut subiectum longis, ut in *caussa*, *Cassius*, *divissiones*. Floruit Ennius tempore Scipionis Africani, & nostri Senatusconsulti.

EXDEICENDVM. *Edicere* proprium est Magistratus, & pertinet ad Jurisdictionem. Unde Principum (b), Praetorum, atque Aedilium Edicta in libris Juris (c). Quum tabula nostra indubiae sit vetustatis, nec semel habeat x literam (ut heic **EXDEICENDVM**, & in fine, **EXDEICATIS**, **EXSTRAD**) assentiri non possum Isidoro, qui lib. i. *Etym. cap. IV.* scribit: x. *litera usque ad Augusti tempora nondum apud Latinos erat, sed pro ea c & s scribebant, unde duplex vocatur, quia pro c & s ponitur, unde & eisdem literis compositum nomen habet*. Hispalensis auctoritate abreptus P. Ciacconius Toletanus, quum in Inscriptione columnae rostratae C. Duillii repperisset **MAXIMOS**, affirmare non dubitavit, eam non ad amissim restitutam: *Ergo, inquit, ut maxime quidem videtur, haec basis post C. Caesarem restituta fuit, ac fortasse etiam post Plinium, atque Quintilianum, eoque ad antiquum illam scribendi rationem negligentius efficta, atque expressa est*. Quid si nostram tabulam oculis quandoque Ciacconius subjecisset suis? restitutam ne dixisset post Caesarem, immo post Plinium, & Quintilianum? Sublatâ penitus Bacchanaliorum turpium memoria, ipsoque oppido deleto, ubi tabula fixa fuit (nam nonnisi conjecturis de agro ipso Teurano nobis differendum erit) cui tandem bono fuisset tabula posteriore aetate restituenda? Sane vocabula, & scribendi ratio non momento temporis, sed sensim ac paullatim tum prodeunt, tum senescunt; & primum dubio nec admodum constanti usu nova adsciscuntur, deinde vim atque auctoritatem per Grammaticos, clarosque Scriptores adipiscuntur; criticorumque tandem ita contentionibus dignitatem tuentur suam, ut piaculare sit ab eis vel latum unguem discedere. Haud felicior est Ciacconii conjectura dum inquit, *Duillii* nomen ejusdem aetate fuisse *Belium*, vel *Bilium*; quum Tullii locus de Oratore, ab ipso citatus, disertè habeat: *quum superiores appellati essent semper DVELLII*.

NEI pro **NE**. Miror inferius non fuisse scriptum **NEIVE** pro **NEVE**, ut in fragmentis ex aere apud Gruterum (d).

SACANAL pro *Bacanal*. Manifestus error quadratarum, qui forte Graeculus.

HABVISE VELET. *Velet* heic positum videtur pro *velit*. Veteres **E** pro **I**, usi sunt (e). Hinc **VELLA** pro *villa*, **VEA** pro *via* rusticis dicta, apud Varronem *de re Rustic.* (f) Sic **CEPET**, **EXEMET**, **ORNAVET**, **VICET** invenies pro *cepit*, *exemit*, *ornavit*, *vicit*. Item **MENERVAM** pro *Minervam*, **LEBER** pro *Liber*, **MAGESTER** pro *Magister*. **TIBE** pro *tibi* est apud Catonem; & alibi *sebe*, *quase* pro *sibi*, *quasi*. *Me* pro *mi*, &

V 2

mibi

(a) lib. I. cap. VII. (b) l. 3. C. de legib. (c) l. 2. de orig. Jur. & alibi passim. (d) pag. DIV. DVII. (e) Quintil. lib. I. cap. 6. & 7. Varro lib. V. de LL. (f) lib. I. cap. II, & XLVIII.

mibi est apud Festum pag. xcvi. Me pro mihi dicebant antiqui, ut Ennius cum ait libro secundo: Si quid me fuerit humanitus, ut teneatis: & Lucilius: Nunc ad te redeo, ut quae res me impendit agatur. Fortasse Oſcorum id fuit; rustici enim nostrates adhuc quid simile sonant, vea pro via, vellano pro villano, idest rustico, & me pare, me disse, pro mi pare, mi disse: mibi videtur, mibi dixit.

SEI QVES ESENT. A singulari quis factum est antiquis plurale QVES, cujus dativum, non *queis*, sed *quibus*, ut à *civis*, *cives*, *civibus*. Festus in *Ques*.

NECESVS ESE pro *necessum*, Artificis culpa.

EEIS, supple, *exdicendum esse*. In fragmentis aeneis apud Fulvium Ursinum, & Gruterum scribitur fere semper IEIS, uti & in monumento Canulej, quod supra dedimus.

VBI EORVM VTR A. Error fabrilis, pro *ubi eorum verba*.

SENATORIBVS C. ADESENT *quom eA*. Lacuna sic est omnino explenda. De numero Senatorum dictum est in superioribus.

EA RES COSOLERETVR pro *consuleretur*. A consulo activo, quod apud veteres habuit duos accusandi casus, unum rei, alterum personae, factum est passivum cum nominativo rei, *quom ea res consoleretur*. Scriptum est sine N, ut fere semper antiquis (tametsi priore linea habet CONSOLVERVNT) forte quia ejus literae sonus non exaudiebatur. Inde cos. pro *consul*, & *columam* pro *columnam* scriptum est, teste Quintiliano (a): unde *columella*. Eadem forsitan ratione infra COVENTIONID pro *conventionid*. Fragmentum Inscriptionis à me exscriptum Venusiae, in foro

..... NATVS
COSOLTV... FE...
AVT SACROM...
AVT POVBLC...
LOCOM ESE O.....
CENSVERE

Item alia Inscriptio in arce, omnino male apud Fabrettum (b):

Q. R A V E I O
P. COMINIO C. F.
L. MALIO C. F.
QVAISTORES
SENATV D
COSOLVERE
IEI CENSVERE
AVT SACROM
AVT POVBLCOM
ESE.....

De eadem re actum puto in utroque lapide; nisi mavis, unum & alterum esse unius Inscriptionis fragmenta, & fortasse de Bacchanalibus. Vides heic MALIO per unicum L

ADIE-

(a) lib. I. cap. VII. (b) Cap. III. 66.

ADIESE VELET, non quasi *adesse* ab *adsum*, sed pro *adiisse* ab *adeo*, solità, ut dictum est, mutatione I in E. Sic lineà sequenti *Adiesent* pro *adiissent*: NISI PRAETOREM VRBANVM ADIESENT. Contra sine I *adesse* ab *adsum*: DVM NE MINVS SENATORIBVS C. ADESENT.

NOMINVS LATINI pro *nominis Latini*. V pro I usurpabant Romani ante C. Caesarem: unde *optumus*, *maxumus*, pro *optimus*, *maximus*. Sic inferiùs lineà XXV. REM CAPVTALEM pro CAPITALEM, & fortasse rectiùs à *caput*, & lineà XXVII. FACILVMED pro *facillime*. Vetus Inscriptio Venusiae, quam ego exscripsi ad fontem publicum, habet *utarus* pro *utaris*:

...SEI LEGIS NE VITVPERE...
...S L. F. PRAECO
...S AETERNVM HOC SIBE...
...SSE QVOD NATVRA TR...
...EBVS CV AMEICEIS SVI...
...OS VTARVS VALE

Ad haec, nomina tertiae non semel in antiquis Epigrammatis reperias cum genitivo in vs: ut apud Gruterum (a): HEISCE MAGISTREIS VERNVS IOVIAE, & alibi CERERVS, HONORVS; quod & vir doctissimus Alexius Symmachus Mazochius adnotavit (b).

Socii Latini nominis, post Romanos, ceteris Italiae populis dignitate praestabant. Incoluere regiones illas, quae sunt inter ostia Tiberis & Circejos: origine Trojani, Aboriginibus misti. In memoriam vetusti foederis, quotannis celebrabantur in monte Albano Latinae Ferae, quae conceptivae erant; sacraque fiebant Jovi Latiari, quorum causà Praefectus Urbis creabatur. Notissima haec sunt.

DE SENATVOS SENTENTIAD, *De Senatus sententia*. Olim in genitivo dicebant *senati*, & *senatuis*; *quaesti*, & *quaestuis*; *tumulti*, *vicli*, *sumti*, *salti*, *lucti*, *parti*, *fructi*, pro *tumultus*, *viclus*, *sumtus*, *saltus*, *luctus*, *partus*, *fructus*. Dictum est quoque *exercituis* pro *exercitus*, *domuis* pro *domus*, *anuis* pro *anus*, *vicluis* pro *viclus*, *rituis* pro *ritus*, ut est apud Nonium *tit. de mutata declinatione*. Bis in hac tabula scriptum est SENATVOS in genitivo pro *Senatuis*. An per transpositionem, pro *Senatous* Graecà diphthongo, ut sonaret *Senatus*? An ut syllabam facerent longam, scribebant per geminatum *vv* *Senatuuus*? & nihilominus propter notissimam v. atque o affinitatem scribere heic maluerunt *Senatuos*. Velius enim Longus auctor est (c) Accium inter antiquos geminasse vocales, ubicumque producerentur, *amaabam*, *effaari*, *maalus* (pro pomo) *moorem*, *moorus*, *pastoores*: alios tamen contra sensisse, qui expeditam aiebant esse debere scribendi rationem. Sic inferiùs pro *Magistratu* scriptum MAGISTRATVO, quasi *Magistratuu*. PAAOSTORES habet vetus Inscriptio in Lucania (d), quam suspectam, & ineptam putat Cluverius (e), aliquanto emendatorem adfert Gruterus (f). Lipsius etiam docet, post v. interdum in-

(a) pag. LIX. n. 8. (b) Cap. VIII. de *Ampbit. Campano*. (c) *libello de Orthographia*. (d) all' *Origine della Polla*. Escriptit, necumque communicavit Cl. Vir Carolus Danius, antiquitatis callentissimus. (e) *Ital. antiqu. lib. IV. pag. 1296*. (f) pag. CL. 7.

insertum fuisse o. , ut *Quicumque* pro *quicumque* (a) .

SENTENTIAD pro *sententia* : & infra SED pro *se* , EXTRAD pro *extra* , OQVOLTOD pro *oquolto* , sive *oculto* , PREIVATOD pro *privato* , POPLICOD pro *poplico* , SVPRAD pro *supra* , FACILV MED , pro *facilume* . Sic in inscriptione columnae rostratae C. Duillii PVGNANDOD CEPET , NAVALED , PRAEDAD . Nam veteribus familiare fuit omnibus fere vocibus , in vocalem desinentibus , subnectere d. , ut docent Quintilianus (b) & Charisius (c) , qui Plauti locum adducit :

Quo ted noctis dicam proficisci foras ?

Saepe id fit à Comico . Censet Muretus (d) , d fuisse adjectum ubi prima subsequens dictionis litera vocalis esset , ad vitandum vocalium concursum . Inde ex *re* , & eo factum *redeo* ; ex *re* , & *emo* *redimo* : quare apud Horatium (e) ubi vulgò legitur :

————— Vos , o pueri , & puellae
Jam virum expertae , malè nominatis
Parcite verbis . —————

reponendum putat , ex veterum codicum auctoritate , *maled ominatis* . Ad eundem locum Guilielmus Xylander adnotavit : *Nominatis scripserunt , puto , quibus novum videbatur collisionem vitare* . Et hic à scopo aberrat . Rectius Muretus : sed ab ejus regula abeunt Inscriptiones , & aenearum tabularum fragmenta , ubi additur *d* , etiam sequente in principio dictionis consonante . Nostra habet : *De Senatuos sententiad dum inter sed conjourasse : neve in poplicod , neve in preivatod , neve &c. ardorsum ead fecissent : facilumed gnoscier* . Neque in columna Duillii concursus vocalium vitatur .

IOVSISENT pro *jussissent* , ut inferius CONIOVRASE , pro *conjurasse* , NOVNDINVM , PLOVS , IOVEEATIS , IOVS . In lapide Venusino superius allato POVBLCOM ; & frequenter in nummis , & Inscriptionibus (f) FOVRIVS , FOVLVIVS , IOVDEX , COVRATOR . Sic in fragmento legis judicariae apud Gruterum (g) SOVEIS pro *suis* . Alibi invenias ovf. pro *Vfentina Tribus* . Nostri etiam (inquit Victorinus) *quoties ejusdem soni longa syllaba scribenda esset , & ipsi u adjungebant o. literam* . Inde scriptum legitis LOVCETIOS , NOVNTIOS , LOVMEN (h) . Sed aliquando haec ipsa diphthongus pro *v* brevi posita reperitur , ut in SOVEIS : item *diebus* pro *diebus* , *navebus* pro *navibus* , uti in perantiquo Codice M. S. Philippicarum Ciceronis in bibliotheca Vaticana se legisse testatur P. Ciacconius (i) . Deinde *y* fuit praetermissum , scriptumque NAVEBOS , DIEBOS , NOCTEBOS : nam veteres Graeci vocalem o pronuntiabant *γ* . Unde factum , ut pro simplici vocali interdum scriberent *γ* , & contra pro *γ* simplex o. (k) Postremò non *y* . sed o fuit exemptum , scriptumque *navibus* , *diebus* : nam *v* . Latinorum ad sonum *y* proximè accedebat .

QVISQVAM EORVM COMOINEM , pro *communem* , ut inferius

(a) libello de veterum Latinorum scriptura , edito post antiquitates Romanas Kippingii (b) lib. I. cap. VII. (c) lib. I. (d) Variar. XV. 15. (e) lib. III. od. XIV. (f) Spanhem. dissent. II. (g) pag. DXI. (h) Vide Lips. de pronunt. Ling. Lat. (i) ad Columnam rostratam Duillii. (k) Casaub. ad Athen. lib. XI. cap. V.

rius OINVERSEI pro *universi*. Olim OI pro V usurpabatur, ut OITIER pro *utier*, OITILE pro *utile* (a), POINICVM pro *Punico*, MOINICIPIVM, COIRAVIT (b). Item OISVS pro *usus*, teste Martiano Cappella (c). Sic in Inscriptione apud Reinesium pag. 575., quam adducit Relandus in Fastis consularibus pag. 14.

DEDIC. K. IVNIAS
SEX. GLABRIONE. ET C. OMOI
LO. VERIANO. COS.

pro *Homulo*, *Homullo*, *Homollo*, ut habent alii lapides.

OI. postea migravit in OE (d). Plautus *Bacchidibus* (e):

———— *pergamum, divinà moenitum manu,*

idest *munitum*. Et in *Sticho* (f):

———— *tamen vivimus, nos tamen*

Efficimus pro opibus nostra moenia ————

Ex ejusdem Nervolaria Festus citat, in *Moenia*, & *Muri*:

———— *prohibentque moenia alia unde ego fungar mea.*

idest *munia*, *officia*; unde *munis* pro *officiosus*. Idem Plautus in *Mercatore* apud Nonium in *Munia*:

Dicens pro meritis gratum me, & munem fore.

Rem *munem* pro rem obligatam accipit Raevardus in Papiniani Responsio (g). Sic Virgilius x. *Aeneid. aggeribusque moerorum*, pro *n. uorum*, ut Servius adnotavit. Inde *Poenicus* pro *Punicus*, *coeravit* pro *curavit*; *poena* quasi *punia*, *oesocapio*, *oesorpatum*, pro *usucapio*, *usurpatum* (h). Obtinuit haec scribendi ratio donec Respublica stetit: immo sub Augusto. Testis est lapis Grumentii, nunc *Saponara*, ad Aedem Fratrum Minorum, quem descripsit cl. vir Carolus Danus.

.. X. Q. POPP. AEDILIS EX F.
.. R. AEBVTIVS C. F.
.. AL. AEDILES MOER ...
.. EDES OCCC. DE SVA
.. EQVNIA FACIVNDV....
.. OERAVR. SER. SVLPICI..
.. M. MARCELLO. COS.

Murum longum pedes MCC. de sua pecunia faciendum aediles curare, Sergio Sulpicio Rufo, M. Claudio Marcello Coss.; qui Consules pertinent ad annum à Roma condita DCCII., juxta Almeloventii Fastos; quanquam in Indice Alphabetico sunt posteriores anno uno. Dabo aliam inscriptionem, hoc anno MDCCXXVII. repertam inter rudera veteris Telestiae in Samnio, circa fundamenta cujusdam turris. Exscripsit,

(a) Gruter. pag. CCCXCIX. 12. (b) Graec. loc. cit. (c) lib. III. de nupt. Philolog. (d) Lips. de pronunc. cap. II. (e) Alt. IV. Se. Attidae. (f) Alt. V. Se. Agite. (g) l. 8. D. De Public. & Velligal., Raevard. var. lib. III. capit. 2. (h) Lips. de vet. Lat. Script.

psit, ejusque exemplum per epistolam continuò ad me misit optimus juvenis Octavius Giannelli:

L. MVMMIVS. L. F. C. MANEIVS OF....
PR. DVO VIR, PRO LVDEIS TVRRIS DVAS
D. D. S. FACIVNDAS COERARVNT

Deducta est Telesia colonia à Triumviris: Ager ejus limitibus Augusteis est assignatus, ut docet Frontinus *de Coloniis*. Floruisse eam sub Augusto, docet ibidem vetus ara in angulo privatae cujusdam domus, cum hac epigraphe

VENERI GENETRICI

Item cippus, habens dignam Augusteo saeculo Inscriptionem:

MESSALLAE HON.
ET VIRTVTIS CAVS.

Ad Valerium Messallam Oratorem, patronum fortasse coloniae Telesinae, pertinere arbitror, cui honoris & virtutis causâ statuat clientes posuerint. Vides, Messallam per duplex LL scribi debere, ut optima quaeque veterum Auctorum editiones habere solent. Sed nimis extra oleas. Fixum ergo sit, Augusti aevq̃ COERARE scriptum pro CVRARE, MOEROS pro MVROS.

Pecuniam *communem* habere vetuit nostrum Senatusconsultum: nam ad convivia, & sacrificia communia pecuniam communem habebant *ιερατικά* collegia, sive *κοινωνίαι*, quam qui colligebant *χαλκολόγοι* dicebantur (a). Solis Judaeis C. Caesar non interdixit pecuniam in commune conferre, & convivia celebrare, ut ex Josepho dictum est supra n. XIV.

NEVE MAGISTRATVM NEVE PRO MAGISTRATVO. Frequens haec formula. Sic in plebiscito de Thermensibus apud Gruterum (b) NEI QVIS MAGISTRATVS PROVE MAGISTRATV. *Magistratus* heic valet antistes, caput ceterorum: & quia Paculla Minia Campana prima fuit Bacchantium antistes, idcirco subdit: *neque virum, neque mulierem*. Vides, MAGISTRATVM scriptum per G & I., non per C, & E, MACESTRATVM, ut semper scriptum fuisse ab antiquis contendit Ciacconius (c). In Inscriptione columnae rostratae scriptum est *Macestratus* per C. quia nullum erat, si Festum audimus, apud veteres discrimen inter C & G: *Orcum* (inquit) quem dicimus, ait Verrius, ab antiquis dictum *Urguin*, quod *U* literae sonum per O efferebant, *U* per C literae formam nihilominus G usurpabant; sed nihil affert exemplorum, ut ita esse credamus, nisi quod is Deus nos maxime urgeat. Victorinus de Orthographia adnotavit, hanc ob rationem reperiri CN. pro GNEVS, CABINVS pro GABINUS: & post receptum G, coepisse K esse supervacuum. Diomedes vero (d) inquit: G nova est consonans, in cujus locum C solebat apponi, ut

hodie

(a) Salmas. ad Jus Attic., & Roman. cap. IV.
(d) lib. II. de art. grammat. cap. I.

(b) pag. DI, DIX, DXI.

(c) not. ad Column. rostrat.

hodie cum Gajum Caesarem notamus, scribimus C. Caesarem. Ideo post B. litteram in tertio loco digesta est, ut apud Graecos Γ posita reperitur in eo loco. Inventum G, scribit Max. Victorinus, novā formā à Sp. Carvilio: quod ex Plutarcho fumsit (a). Hic Carvilius, cognomento RVGA, primus omnium Romae uxorem dimisit sterilitatis causā, A. U. DXX. (b). G. litteram igitur habet tabula haec nostra, quia posterior sp. Carvilio Ruga: Inscriptio Duillii non habet, quia anterior.

NEOVE VIRVM, pro NEQVE VIRVM, vitio fabri.

IN DQVOLTOD pro in occulto. Vir doctissimus Scipio Maffaeus (c), quum apud Fabretum nostram tabulam editam legisset, necdum sciret ubinam gentium inveniretur, suspicatus est, legendum ENDO VOLGOD. Eruditè: sed non erat his locus. Vetanda fuerunt in primis occulta Bacchanalia: nam latebras conjurati, & magnorum scelerum participes quaerere sibi solent; nec quidquam magis à conjuratione alienum quàm arcana consilia proferre in vulgus. Ad haec, Senatus paulò post inquit, neve in poplico, neve in privato; quare omnino supervacaneum fuisset τὸ endo volgo. Supervacaneum certè non fuit dicere IN OQVOLTOD; nam occultum est quid magis latens quàm privatum; & hoc agebat Senatus, ut ab occultarum coitionum formidine rempublicam liberaret.

D positum est pro O à fabro aerario, sive ignorance Latinae linguae, sive quòd non satis idoneis instrumentis ad incidendum uteretur: nam hujusmodi D figura abortiva est, & ad O non parum accedit, ut lineà sextā NDSTER pro noster. Contra o pro d. positum vidimus in Inscriptioe pagi Herculani, quam primus edidit Vir clar. Alexius Symmachus Mazochius (d): A. O. X. TERMINA.... pro A. D. X. TERMINA..... ante diem decimum Terminalia; & lineà VIII. SEI LV-OOS FECISSENT, pro SEI LV-DOS &c.

Ad Q quod attinet, inquit Victorinus (e): Sed nec G, nec Q Latinus sermo introduxit. Cato de originibus ait, Sabinos, & Etruscos Q litterā caruisse, quomobrem CVRINVM pro QVIRINVM scribebant. Constatam hanc litteram putarunt ex C. & V, sic Q, teste Velio Longo (cujus rei sunt quaedam indicia in hac tabula) ideoque non necessariam (f). Sed verius est, Q esse Phoenicium Q Koph, jamdiu pro K usurpatum, ut superius ex nummis Crotoniatarum adnotavimus; unamque ex XVI. literis à Cadmo in Graeciam invecis, quae Phoeniciae vocantur propter Cadmum, inquit Plutarchus (g), & Φοινίκη αὐτὸν Κάδμου ὡνομαδέντα (Punicae reddere mavult Xylander): & sanè testatur Sylburgius, citatus à Gretsero (h), se in M. SS. Alphabetis Graecis invenisse Koph Q inter ω. & ς. Alii existimant, Q litteram usu receptam, ut pinguior sonus notaretur in QVANDO, quàm si per C. simplex scriberetur CANDO: alii, ut esset unde duae vocales, sequentes C, in unam syllabam coalescerent; quum contra per C antiqui scriberent, ubi divisā syllabā opus esset. Unde Lucretius (i) cui-ret scripsit, pro quiret, ut trisyllabum faceret (k). Veteres tamen & recentes pleraeque editiones habent ibi

X

cupi-

(a) Quaes. Rom. LIV. (b) Val. Max. lib. II. cap. I., Dionys. lib. II., Gell. lib. XVII. cap. ult. (c) Hist. art. Diplomat. pag. 124. 125. (d) Ad Tit. Ampisbeatri Campani pag. 148. (e) De Orisographia. (f) Lips. de pronunt. Ling. Lat. cap. XIII. (g) Symposiac. IX. qu. 3. (h) De pronunt. Ling. Graec. cap. I. (i) lib. I. v. 72. (k) Gramm. Port. Regal. De literis cap. VIII.

cupiret. Quum igitur neque consonantes geminarentur, neque per unicum c vellent scribere, OCOLTO, & pinguius quid sonare oporteret; necesse fuit uti literâ, recens adscitâ, q., ne *oculto* quadrisyllabum fieret. Obiter heic quoque notandum est, *occultum* dici ab antiquo *culo*, vel *coilo*, *involvere*, unde *occulo*: eadem analogiâ, qua supra de *inquinis* diximus. Hinc *culleum* dixere faccum, quo parricidae infuebantur. Forte ejusdem originis est *culcita*. Persuadere mihi non possum, ut assentiar P. Victorio (a), qui ait, neque M. Catonem, neque Terentium scripsisse per q., sed per c: nam vetustior ambobus est nostra tabula, & tamen habet q., ut habent antiquiores etiam nummi. Praeterea quisnam Catonis & Terentii autographa oculis unquam usurpavit?

NEVE EXSTRAD VRBEM. Falsum est: itaque, ut supra notavimus, quod scribit Isidorus (b), literam x. Augusti aeo primùm adscitam, Latinosque veteres scripsisse per c. & s. Nam nec post inventum x. omissum fuit s. Antiqua id testantur monumenta, quae habent FELIX, CAPPADOX, MAXVMO, PROXVMO, DIXSERINT. PAX legitur in quatuor nummis aereis Galbae, Vitellii, Vespasiani, & Domitiani: MAXVMOV in nummo gentis Egnatiae: AXSIV NASO in gente Axia: ALEXSANDREA in gente Aemilia apud Ursinum (c). Forte x, quod ante s pro c scribebatur, tandem similitudine quadam evasit in x: quod ad signandum etiam denarium numerum translatum est, quia revera decimo loco in Alphabeto Latinorum x numeratur.

NISEI PR. VRBANVM ADIESET. ISQVE DE SENATVOS SENTENTIAD. Meritò Praetorem Urbanum, ut is ad Senatum referret. Absentibus enim bellorum causâ Coss., ex Praetoribus unus cum imperio in Urbe remanebat, isque Senatum, ubi factò opus esset, cogeat. Sic absentibus Coss. Appio Claudio Caeco, L. Volumnio Flammâ, bellum in Italia gerentibus, A. U. CCCCLVI., *summae rerum*, inquit Livius (d) Praetor L. Sempronius praecerat. Et A. U. DXXXIX, *Senatusconsultum factum est*, ut L. Fulvio extra ordinem urbana provincia esset, isque potissimum, COSS. AD BELLVM PROfectis, Urbi praefessent, Consules erant Q. Fabius Maximus Verrucosus IV. M. Claudius Marcellus III. (e) Non mirum igitur, si à consulatu aliquando ad Praeturam Urbanam esset gradus, quam τὴν μέγιστον ἔχουσαν ἀξίωμα, maximam habentem dignationem, vocat Plutarchus in Bruto (f).

INTER IBEI pro interea. Plautus *Asinaria* Act. IV. Sc. IV.

Age tu inter ibi ab infimo da suavium.

Gellius (g) ex Catonis originibus: Consul interibi, dum ea pugna fit, se in locos tutos, atque editos subducit.

HAICE VTEI IN COVENTIONID EXDICATIS. HAICE pro haecce. Antiqui, inquit Festus, AE syllabam Graeca consuetudine per AI scribebant. Hinc QVAI pro quae, CAISAR pro Caesar, PAITVS pro Pactus, AIMILIVS pro Aemilius. Sic etiam materiai apud Lucretium, & quotiescumque poëtis diaeresis ex usu fuit, undai, aulai, piclai (h).

Quam-

(a) 1. Epist. ad Attic.

(b) lib. I. Etymol. cap. 4.

(c) Spanhem. Dissert. II.

(d) Lib. X.

(e) Liv. lib. XXIV.

(f) Vide Spanhem. Dissert. X.

(g) lib. III. cap. VII.

(h) Quintil. lib. I.

Quamobrem nequeo in Fabretti sententiam ire, qui (a) AI ad Claudiana potissimum tempora pertinere arbitratur.

COVENTIONID. Omissum est in prima syllaba N., ut in cos., de quo supra. *Conventus* intelligitur quum multitudo ex compluribus generibus hominum est contracta in unum locum. Item cum à magistratibus iudicii causâ populus congregatur, inquit Festus (b). Quae notio optimè quadrat his nostri Senatusconsulti verbis, quod per omnia fora, & conciliabula promulgandum erat. Idem Festus auctor est, *concionem*, & *conciliabulum* hoc distare, quòd *contio*, vel *conventus* sint homines ipsi, qui ad nutum magistratus conveniunt; *conciliabulum* sit locus, ubi in concilium convenitur. Heic unâ tantum literâ à fabro peccatum est: scribendum enim fuit *coventioned*, non *coventionid*: nam ceteroquin *conventionem* pro *concione* aliquando positam, adnotavit ex Scaliger ad Varronis lib. v. de *Lingua Latina*.

NE MINVS TRINVM NVNDINVM. *Nundinas*, sive *Mercuratus* à Glossis appellatas, inquit Claudius Salmasius (c), τελευτας πανηγυρες, ut differant ab iis *nundinis*, quae nono quoque die recurrebant apud Romanos; de quibus dubitatum est, utrum feriae essent, an solennes dies. Dubitatum sanè: *Nundinas*, inquit (d) Festus, *feriatum diem esse voluerunt antiqui, ut rustici convenirent mercandi, vendendique causâ, cumque nefastum; ne si liceret cum populo agi, interpellarentur nundinatores*. Et Plinius lib. xviii. cap. iii. *Rusticae tribus laudatissimae eorum, qui rura haberent. Urbanae verò, in quas transferri ignominiae esset, desidiae probro*. Itaque quatuor solae erant à partibus Urbis, in quibus habitabant, *Suburana, Palatina, Collina, Esquilina*. *Nundinis Urbem revisitabant, & ideo COMITIA NVNDINIS HABERI NON LICEBAT, ne plebs rustica advocaretur*. Igitur, si Festum, & Plinium audimus, non erat *tribus nundinis* legis rogatio, non comitia. Atqui Macrobius (e) principio ait: *Comitiales sunt (dies) quibus cum populo agi licet; & fastis quidem lege agi potest, cum populo non potest; comitialibus utrumque potest*. Itaque & lege agere, & cum populo agere licebat comitialibus. Deinde inquit: *Quod autem NVNDINAS FERIAS dixi, potest argui; quia Titus, de feriis scribens, nundinarum dies non inter ferias retulit, sed tantum solennes vocavit: & quod Julius Modestus affirmat, Messalla augure consulente Pontifices, an nundinarum Romanarum Nonarumque dies feriis tenerentur, respondisse eos, NVNDINAS sibi ferias non videri: & quod Trebatius in libro religionum ait, NVNDINIS magistratum posse manumittere, iudiciaque addicere. Sed contra Julius Caesar xvi. Auspiciorum libro negat, NVNDINIS CONCIONEM advocari posse, id est cum populo agi: ideoque NVNDINIS Romanorum haberi comitia non posse*. Cornelius etiam Labeo primo fastorum libro, NVNDINAS ferias esse pronuntiat. Causam verò hujus varietatis apud Grunium Licinianum libro ii. diligens lector inveniet: ait enim NVNDINAS Jovis ferias esse. Siquidem Flaminica omnibus nundinis in regia Jovi arietem soleat immolare, sed lege Hortensia effectum ut fastae essent (quae lex à nemine antiquorum, quod sciam, nisi à Macrobio memoratur,

(a) Cap. V. pag. 163. (b) in *Conventus*. (c) ad *Jus Attic.*, & *Roman.* cap. V. pag. 162. 163.
(d) in *Nundinas*. (e) lib. i. *Saturn.* cap. XVI.

sed forte lata est à Q. Hortensio dictatore A. U. CCCCLXVII.), *ut rustici, qui nundinandi causa in urbem veniebant, lites componerent. nefasto enim die praetori fari non licebat. Ergo qui ferias dicunt à mendacio vindicantur, patrocínio vetustatis; qui contra sentiunt, aestimatu aetatis, quae legem secuta est, vera depromunt.* Quae hucusque à Macrobio tradita sunt facile legentem inducere possunt, ut credant, pro temporum varietate, & usu Reipublicae, NVNDINAS fuisse aliquando ferias, & nefastos dies, aliquando fastos, immo & comitiales. Mox tamen in aliam videtur inclinare sententiam; fuisse nimirum ab initio Urbis dies Nundinarum & fastos, & comitiales, dum ait; *Rutilius scribit, Romanos instituisse NVNDINAS, ut octo quidem diebus in agris rustici opus facerent, nono autem die, intermisso rure, ad mercatum, LEGESQUE ACCIPIENDAS Romam venirent; Et ut SCITA atque CONSULTA frequentiore populo referrentur, quae TRINVNDINO die proposita à singulis atque universis facile noscebantur; unde etiam mos tractus ut LEGES TRINVNDINO DIE PROMVLGARENTVR. Ea re etiam candidatis usus fuit in COMITIVM NVNDINIS VENIRE, Et in colle consistere, unde coram posset ab universis videri. Sed haec omnia negligentius haberi coepta, Et post abolita, postquam in ternundino etiam ob multitudinem plebis frequentes adesse coeperunt.* Non opus igitur Salmasii conjecturà, qui separare, licet admodum verecundè, videtur (a) nundinas τελείας πανηγύρεις, quae mercatus itidem veteribus Glossis, & eas Nundinas quae nono quoque die recurrebant, quas Dio in Claudio interpretatur ἀγορὰν πλὴν ἀφ' ἧς ἐννέα ἡμερῶν ἀγορεύω: nam ubicumque nundinarum mentionem reperias vix est ut mercatus, & sollemnium ludorum, & legum promulgatarum sermo non incidat. Jam inde ab initio Urbis trinundinis leges rogatas, & comitia habita, res notior est quam ut probatione indigeat. Dionysius lib. VII. (b): Γράρε τὸ ποροβύλλαμα μὲν ταῦτα πρὸς τῆς δίκης, & χρόνον εἰς ὁδοσκαπὴν τῆς ἀπολογίας ὀρίξει τὴν ἀνδρὶ μέχι τῆς ΤΡΙΤΗΣ ΑΤΟΡΑΣ. αἱ δ' ἀγοραὶ Ῥωμαίοις ἐγίνοντο, ὡς & μέχι τῆς κατ' ἡμᾶς χρόνων, δι' ἡμέρας ἑνῆς. οἱ δὲ τῶν ταῖς σιωπῶντες ἐν τῇ ἀγρῶν οἱ δημοτικοὶ εἰς τὴν πόλιν, τὰς τε ἀμείψεις ἐποιοῦντο τῇ ὀνίῳ, & τὰς δίκας παρ' ἀλλήλων ἐλάμβανον, τότε κοινὰ ὅσων ἦσαν κίριοι κατὰ τοὺς νόμους, & ὅτα ἡ βουλὴ ἐπιτρέψειεν αὐτοῖς, ψῆφον ἀναλαμβάνοντες ἐπεκέρου. Post haec *Senatusconsultum fit de hac lite, Et spatium reo ad defensionem meditandam prorogatur in TRINVNDINVM. Nundinae autem Romae nono quoque die celebrabantur, ut nunc etiam. Iis NVNDINIS plebs agrestis in urbem confluebat, venaliaque permutabat, Et IVRE INTER SE AGEBAT, Et SVFFRAGIA FEREbat de negotiis publicis, de quibus vel leges ei permetterent arbitrium, vel Senatus ad eam referret.* Speciat hic quidem locus ad annum Urbis conditae CCLXII, M. Minucio Augurino II. A. Sempronio Atriatino II. Consulibus. Ad annum verò Urbis CCLXXXI. & consulatum L. Pinarii Rufi Mamercini, & P. Furii Fusi (utor libenter Fastis à Theodoro ab Almeloveen concinnatis) illa ejusdem Dionysii lib. IX. (c) ποροθέντων δὲ πάλιν τῇ δημάρχων Εἰς ΤΡΙΤΗΝ ΑΤΟΡΑΝ τῇ

πρὸς

(a) loc. cit. (b) pag. 462. nuper edit. Germ. (c) pag. 598.

ἔτι ὁ νόμος ἀγνώστῳ, ἔσσωελθόντῳ ἔτι πλεόντῳ εἰς αὐτὴν ὄχλῳ, τὸ
 ὄχλησιν τῷ ἀπολέρῳ σωέβῃ γενέσθω πάθῃ. *Cumque Tribuni roga-*
tionem legis iterum in TRINUNDINVM edixissent, ac major quàm ante
turba ad COMITIA confluxisset, res non aliter quàm prius magna conten-
tione acta est. Ad consulatum P. Volumni Amintini Galli, Ser. Sul-
 picij Camerini, An. Ur. CCXCII. pertinent illa ex libro x. (a): τῶτον
 ἀποδόντες τὸν νόμον, ἔχρησαν ἔδοσαν τοῖς βυλομένοις αὐτῶ καλῆγορῶν, ἀπο-
 δέξαντες τὴν τρίτην ἀγορὰν. *Hac lege proposita, potestatem fecerunt iis,*
qui dissuadere vellent; in trinundinum. Ad A. CCXCVIII. & con-
 sulatum T. Romilii Roci Vaticani, & C. Veturii Cicurini (b): ἔπειτα ταῖς
 ἐξῆς ἡμέραις τὴν τρίτην ἀπὸ ἐκείνης ἐτομέην ἀγορὰν ἀποδόντες, οἱ ἦ τὸν
 δῆμον σωίξουσιν, ἔζημίαν ἐπιβαλῶσι τοῖς πλείστοις ἀργυρικὴν, διέλυσαν
 τὴν ἐκκλησίαν. *Paucis diebus post, indicta in TRINUNDINVM die, qua po-*
pulus conveniret, & Consulibus pecuniaria irrogaretur multa, dimise-
runt concionem. De altero Decemvirorum anno, nempe Urbis CCCIII.
 inquit Livius libro III.: *Postquam verò COMITIA Decemviris creandis in*
TRINVM NVNDINVM indicta sunt. De sequenti anno idem Dionysius (c):
 ἀποβέβηκε γενέσθῃ τῆς βουλῆς ὑπὲρ ἀρχαιεσιῶν· ἔπειτα ἔχρίσθησιν οἱ δέκα
 τὰ βυλαδέντα εἰς τὸν δῆμον, ὁρίσαντες ΑΓΟΡΑΝ ΤΗΝ ἀπὸ τῶν ΤΡΙ-
 ΤΗΝ. *Primum Senatusconsultum fiet de Comitibus, deinde Decemviri, co-*
MITIIS INDICTIS, in TERTIAS ab hinc NVNDINAS patrum decreta ad popu-
lum referent. Audiamus etiam Columellam lib. I. de Re Rustica: *Nundi-*
narum, ait, conventus manifestum est propterea usurpatos, ut nonis tan-
tummodo diebus urbanae res agerentur, reliquis administrarentur rusti-
cae. Illis enim temporibus procures civitatis in agris morabantur, &
cum CONSILIVM PVBLICVM desiderabatur, à villis arcescebatur in Sena-
tum. Ex quo qui eos vocabant viatores nominati sunt.

Mos itaque antiquissimus fuit rogandi leges TRINUNDINO, nec opus
 fuit lege Hortensia Macrobij, ut essent dies nundinarum fasti, & comi-
 tiales: & mirum quomodo Titus, Julius Modestus, Cornelius Labeo,
 Julius Caesar, atque Rutilius in diversas abierint sententias. Mos, in-
 quam, qui postea legibus confirmatus est, nempe Caecilia, & Didia A. U.
 DCLV. de quibus meminit Tullius pro Domo sua: *Horâ nonâ illo ipso*
die tu es adoptatus. Si quod in ceteris LEGIBVS TRINUNDINVM esse oport-
teat, id in adoptione satis est trium esse horarum, nihil reprehen-
do. Sin eadem observanda sunt, ut decrevit Senatus, M. Drusi legi-
bus, quae contra legem Caeciliam & Didiam latae essent, Populum
non teneri; jam intelligis, omni genere juris, quod in sacris, quod in
auspiciis, quod in legibus sit, te Tribunum plebis non fuisse. Deinde
 adjecta est poena per legem Liciniam & Juniam, latam post consulatum
 Ciceronis, nimirum A. U. DCXCI., de qua ipse Cicero meminit Phi-
 lippicâ v.: *Tribuni plebis tulerunt de provinciis contra Acta Caesaris,*
ille biennii, iste sexennii: nam etiam hanc legem Populus Romanus ac-
cepit? quid? nonne ante lata quàm scripta? nonne ante factum vidi-
mus, quàm futurum quisquam est suspicatus? ubi lex CAECILIA & DI-
DIA? ubi PROMVEGATIO, TRINUNDINVM? ubi POENAE RECENTI LE-

GE

(a) pag. 629. (b) pag. 661. (c) lib. XI. pag. 298.

GE IVNIA & LICINIA ? *possuntne hae leges ratae esse sine interitu legum reliquarum?* Unde rectè colligas, veteri consuetudine olim factum, ante leges Caeciliam, & Liciniam, ut *trinundino leges promulgarentur*, perferrentur, haberenturque comitia; nam comitia quoque leges erant, ut idem Cicero innuit *contra Rullum*. Idcirco ad Tironem de Caesare scribens (a); *ad Consulatus* (inquit) *petitionem se venturum: neque se jam velle, absente se, rationem haberi sui. Se praesentem TRINVM NVNDINVM petiturum*. Idest alia comitia extra ordinem: quod fuit hominis leges dantis potius quàm accipientis, & jam aestuantis libidine dominandi.

In nostro tamen de Bacchanalibus Senatusconsulto decretum est, ut in conventibus, Populo TRIBVS NVNDINIS frequente, quod Senatus jam censuerat, Populusque Romanus subinde jusserrat ediceretur: ita ut lata, & rogata, & sancita, non ferenda lex in notitiam hominum per universam Italiam perveniret. Et huc faciunt illa Rutillii apud Macrobius: *Nono autem die, intermisso rure, ad mercatum LEGESQUE ACCIPIENDAS Romam venirent, & ut SCITA atque CONSULTA frequentiore populo referrentur*. Quod notandum; aliud enim fuit legem, suffragiis Populi Romani firmatam, in medium afferre, & cum obsequio accipere: aliud legem ferendam oculis subicere, ad trutinam revocare, suadere pro concione, aut contra niti dissuadendo, antequam ad suffragia ventum esset. Hoc revera impediēbat totum NVNDINARVM negotium, quum homines à mercimonio ad legis curam cogitationemque converteret; illud nihil habebat, quod aut confluentium turbam à mercando, vendendo, permutandoque, aut iudices, & magistratus à jure dicundo avocaret, & averteret.

SENATVOSQUE SENTENTIAM VTI SCIENTES ESETIS. ac si dictum esset, uti *sciretis* Senatus Populique Romani sententiam de Bacchanalibus abolendis, diruendisque: *participio* vim verbi retinente, ope *verbi substantivi*. Sic esse volentem dicebant, esse scientem. Plautus *Curculione* Aët. I. Sc. I.

— agite, bibite festivae fores,
Potate, site mihi volentes propitiae.

& Aët. II. Sc. III.

Quos semper videas bibentes esse in oenopolio.

Sic in formula lustrandi agri apud Catonem *de re rustica*: *Mars pater, te precor quae-soque, uti SIES VOLENS propitius mihi &c.* & in formula sacrificii porcae praecidaneae: *Jane Pater te, hac strue commovendo, bonas preces precor, uti SIES VOLENS propitius mihi, liberisque meis*. Idest *velis*. Sic Cicero *de Oratore*: *Est, ut scis, quasi in extrema pagina Phaedri his ipsis verbis loquens Socrates; idest loquitur*. Quod factum imitatione Graecorum, maximeque Atticorum; apud quos tamen plura erant verba substantiva: εἰμι, τυγχάνω, παύω, sum, γίνομαι, seu γίγνομαι, fio. Unde dicebant ἐγώ εἰμι γράφων, ego sum scribens, idest ἐγώ γράφω; & ἐγώ εἰμι γεγραπός, ego scripsi. ἀπεκταώς ὅτι τὸν ἀνδρα-
πορ,

(a) *Familiarium* lib. XVI. 12.

ποι, interfecit hominem; ἔκ ἐσμεν δυνάμει, non possumus. Καὶ γὰρ τυγχάνω φρονῶν, inquit Dionysius Hal. Ἐγὼ sapio. Sic reperias apud Sophoclem: ὃ σιωπήσας ἔσῃ; non eris tacens? pro ὃ σιωπήσεις; non tacebis? Item apud Lucianum: σὺ δὲ δὴ τί πράττῃς τυγχάνεις; tu vero quid es faciens? pro τί πράττεις; quid facis? ut etiam Gretserus notavit (a).

SI QVES ESENT QVEI ARVORSVM. Incipit sanctio legis poenam irrogans.

REM CAPVTALEM FACIENDAM. Ut in XII., *Tabula IX. cap. VI.* SI QVIN VRBE COETVS NOCTVRNOS AGITASIT CAPITAL ESTO. *Capital* (pro capitale), *facinus quod capitis poena luitur*, inquit Festus (b). Nonius Marcellus, *Capital dictum est capitis periculum*. Plautus *Menaechmis* (c): *Nunquam hercle effugiet, tametsi capital fecerit*. Lucilius libro XXVI.: *Facile deridemur; scimus capital esse irascier*. Idem Plautus *Mercatore* (d):

EV. *Mulier alienata est abs te*. CH. *Eutycbe, capital facis*,
EV. *Quē?* CH. *Quia aequalem & sodalem civem liberum enicas*.

Sic Arrius Menander libro III. de *Re militari* (e): *Si quis commilitonem vulneravit, si quidem lapide, militiā rejicitur; si gladio, capital admittit*. Callistratus lib. V. de *cognitionibus* (f): *Aliā quoque lege Agrariā, quam Divus Nerva tulit, cavetur, ut si servus, servare insciente domino dolo malo fecerit, capital esset*. Exempla sunt obvia. Eādem analogiā dicitur *Vestigal*, *Animal*, *Batanal*, *Minerval*, immo *Virginal*, *Feminal*, *puteal*. Aliud est *capital* tegumenti genus apud Varronem libro IV. de *LL.*: *Dictum capital à capite quod sacerdotulae in capite etiam nunc solent habere*.

IN TABOLAM AHENAM, vulgò *aeneam*, vel *aeream*. Sic Ovidius *Metamorph.* I. v. 125.

*Tertia post illas successit aenea proles,
Saevis ingeniiis, & ad horrida promptior arma.*

Horatius libro I. *Epist.* I. v. 60.

————— hic murus aheneus esto.

Cujus rei rationem discimus ex Gellio (g): *H. litera* (inquit) sive *il-lum spiritum magis quam literam dici oportet, inferebant eam veteres nostri plerisque vocibus verborum firmandis, roborandisque; ut sonus earum esset vividior, vegetiorque; atque id videntur fecisse studio & exemplo linguae Atticae*. & infra: *Sed quoniam AHENI quoque exemplo nisi sumus, venit nobis in memoriam, fidum optatumque multi nominis Romae Grammaticum ostendisse mihi librum Aeneidos secundum, mirandae vetustatis, emtum in sigillariis xx. aureis, quem ipsius Vergilii fuisse credebat; in quo duo isti versus cum ita scripti forent:*

*Vestibulum ante ipsam, primoque in limine Pyrrhus
— Exultat telis, & luce coruscus aëna.*

ad-

(a) Cap. 2. *Syntax. Græc.* (b) in *Capital.* (c) *Att. I. Sc. I.* (d) *Att. III. Sc. 4.* (e) *I. 6. 5. 6. D. de re militari* (f) *l. ult. §. 1. D. de termino moto.* (g) *Uk. II. cap. III.*

additam supra vidimus h literam, & AHENA factum . Sic in alio quaque Vergilii versu in optimis libris scriptum invenimus ,

Aut foliis undam tepidi despumat abeni .

Ad firmandam Gellii sententiam tabula nostra plurimum valet .

Res memoriâ dignas quum postibus , tum frontibus aedium insculpere moris fuit , quin & tabulis aeneis , quae in intima aedium parte asservabantur . Vetus epigramma in *catalectis Pitheci lib. III. (a)*

*Viator audi ; si libeat intus veni ,
Tabula est aenea , quae te cuncta perdocet .*

VTEIQVE EAM FIGIER IOVBEATIS. Leges in aes incidi consuevisse , ac publicè figi , notum est . Livius libro III. *Priusquam Urbem Consules egrederentur , leges Decemvires , quibus Tabulis XII. est nomen , in aes incisas in publico proposuerunt .* Eadem habet Dionysius libro X. Somniasse igitur vigilantem Pomponium Jurisconsultum liquet , qui tradit (b) , leges XII. in tabulas eboreas praescriptas fuisse : quod ab aliis est animadversum . Huc faciunt illa Plauti *Trinummio (c)*

————— mores
*Leges perduxerunt jam in potestatem suam , magis qui sunt
Obnoxii quàm parentes liberis : eae miserae etiam
Ad parietem sunt FIXAE clavis ferreis , ubi malos mores
Affigi nimio fuerat aequius .* —————

Ovidius *Metamorphoseon* 1.91.92.

————— nec verba minacia FIXO
AERE legebantur —————

Cicero *Philippicâ I. Assentiri etiam nos Ser. Sulpicio clarissimo viro voluit , ne qua TABULA post Idus Martias ullius decreti Caesaris , aut beneficii FIGERETVR . & infra : Acta Caesaris firma erunt : quae ille in AES INCIDIT , in quo populi jussu , perpetuasque leges esse voluit , pro nihilo habebuntur .* item inferius : *id lex erit , & in AES INCIDI videbitis .* Hinc illud Q. Haterii apud Tacitum (d) : *Ejus diei Senatusconsulta aureis literis in Curia FIGENDA .* Nil mirum , quando in argenteam columnam incisa est oratio illa (e) , quam , à Seneca dictatam , Nero in Senatu recitavit in ipsis Imperii primordiis ; quaeque risu excepta est , quum eò devenit , ut Claudii prudentiam exquisitis laudibus in caelum efferret (f) . Sanè invaluit mos , ut Principum orationes in aes incidere- tur (g) : & Plinius in *Panegyrico* , veluti novum quid , narrat Senatus sententiam , de Senatorum etiam acclamationibus in aes incidendis .

Non in unicam tantum tabulam lex incidebatur , sed plures fiebant eodem exemplo , ut plurima aera docent , quae adhuc supersunt (h) . Ta-
citus

(a) Voss. not. in Patere. lib. I. (b) l. 2. §. 4. D. de orig. jur. (c) AR. IV. Sr. 3. (d) III. Aymal. (e) Xiphilinus citatus a Lipsio ad XIII. Annal. Tacit. (f) Tacit. XIII. Annal. (g) Ex Dio- ne Lipsius ad eundem librum. (h) Tabula honestae missionis in museo Andrelnio Florentiae , edita à Clar. Ant. Franc. Gori, & iterum à V. Clar. Scipione Massaci in *hist. Art. diplomat.*

Annalium xi. Quo exemplo Claudius tres literas adjecit, quae usui imperitante eo, post oblitteratae, aspiciuntur etiam nunc in AERE, publicandis plebiscitis PER FORA AC TEMPLA FIXO. Etiam ut in colonias, municipia, praefecturas, extraque Italiam mitterentur: quod factum esse imitatione Graecorum, ex Platonis loco in *Minoë* docet Guilielmus Budaeus (a): ὁ γὰρ Τάλως τρεῖς περιήει τὴν οἰκιστὴν καὶ τὰς κώμας φυλάττων τοὺς νόμους ἐν αὐτοῖς, ἐν χαλκοῖς γραμματίοις ἔχων γεγραμμένους τοὺς νόμους. Hic enim Talos ter in singulos annos regionem passim obibat, custodiae legum intentus, AEREASQUE LEGVM TABVLAS pagatim circumferens. Aliae, prorsus diversae, fuere tabulae aerae, in quibus incidebantur leges, formaeque agrorum, quum coloniae deducerentur, agrique assignarentur, de quibus inquit Venulejus Jurisconsultus: *Qui tabulam aeneam legis, formamve agrorum, aut quid aliud refigerit, vel quid inde immutaverit, lege Julia peculatus tenetur* (b). Siculus Flaccus de conditionibus Agrorum, tit. de divisis & assignatis: *Quidam formas, quarum mentio habita est, in aere sculpservnt, idest in aereis tabulis scripserunt. Hic tamen quidquid instituerunt, curandum erit ut fide publica aestimetur, neu quis voluntario finem proferat. Illa tantum fides videatur quae aereis tabulis manifestata est.* Aggenus vocat aerescripturam Commentariis in Frontinum de limitibus agrorum. *Aeris libros, Aeris tabulas* Hyginus de *Limitibus Constituendis*. *Omnes significationes & formas aeris tabulis inscribemus: & infra: Libros aeris & typum totius perticae linteis descriptum, secundum suas terminationes adscriptis affnibus, tabulario Caesaris inferemus.*

Principiò L. Valerius Poplicola Potitus, M. Horatius Barbatus, qui primi post Decemviros cum consulari imperio rempublicam administrarunt, An. Ur. CCCIV instituerunt ut *Senatusconsulta in aedem Cereris ad Aediles Plebis deferrentur, quae ante arbitrio Consulum suppresserantur, vitabantur*, ut Livius memoriae prodidit (c). Idque factum est exemplo Atheniensium, qui publicas tabulas in aede Matris Deum asservabant (d), ἐν τῇ Μητρόῳ; eique tabulario praefectum appellabant τὸν Δημόσιον (e). Apud Dionem tamen lib. LVII. invenies ipsum tabularium τὸ δημόσιον nuncupatum. Deinde cum ceteris tabulis legum, quod aeneae erant, ad aerarium deferri; & cum publicis pecuniis condi coeperunt in aede Saturni atque Opis, in vico jugario ad capitolini montis radices (f): unde Livius libro xxxv. *Verum quum sint notissimae sibi cum consule inimicitiae, quid ab eo posse quemquam aequi expectare, qui per infrequentiam furtim factum S.C. ad Aerarium detulerit.* Et Tullius de M. Antonio (g): *Sed Senatus etiam consulta, pecuniâ acceptâ, falsa referebat: syngraphae obsignabantur: senatusconsulta tanquam facta ad Aerarium referebantur.* Tacitus *Annalium* III.: *Factum S.C. ne decreta Patrum ante diem decimum in Aerarium deferrentur.* Fuit id. olim sub Quaestoribus, postquam negligentia Tribunorum plebis & Aedilium, ad quos ea cura jamdiu pertinuit, error & confusio incidissent; deinde quum absente Julio nulli Quaestores essent creati, duobus

Y

bus

(a) ad l. un. D. de off. Praef. Praetor. versâ pag. 57. (b) in l. qui tabulam 8. D. ad leg. Jul. pecul. (c) lib. III. (d) Julianus Imp. orat. V. & VI., Harpocration in ΜΗΤΡΩΟΝ. (e) Ex Athen. lib. V. Reinesius classe VII. 24. (f) Plutarch. quaest. Rom. XLII., Sueton. in Jul. cap. XXVIII. (g) Philippica V.

bus Aedilibus id negotium datum est, donec Augustus Praetores Praetoriosve viros substituit (a). Reditum ad Quaestores sub Claudio: ac tandem Praefectos aerarii creavit Nero. Tacitus XIII. *Annal.* Dein Princeps curam tabularum publicarum à Quaestoribus ad Praefectos transtulit. Variè habita, ac saepe immutata ejus rei forma. Nam Augustus permisit Senatui deligere praefectos, dein, ambitu suffragiorum suspecto, sorte ducebantur ex numero praetorum qui praecessent. Neque id diu mansit, quia fors deerrabat ad parum idoneos. Tunc Claudius quaestores rursus imposuit; iisque, ne metu offensionum segnius consularent, extra ordinem honores permisit. Sed deerat robur aetatis eum primum magistratum capeissentibus. Igitur Nero praefecturâ (*) persanctos, & experientiâ probatos delegit. Legesis quae ad hunc locum Lipsius notavit.

Aedes Saturni, sive Aerarium pars erat Capitolii in VIII. Urbis Regione (b), quod clarè ostendit Cicero III. in *Catilinam*: Nam profecto memoriâ tenetis, Cottâ & Torquato Coss. (c) complureis in Capitolio turreis de caelo esse percussas, cum & simulacra Deorum immortalium depulsa sunt, & statuæ veterum hominum dejectae, & legum aera liquefacta. Quae superfuere, & quae deinceps incisa sunt proculdubio Neronianum incendium absumsit; ait enim Svetonius: (d) Domus pristorum ducum arserunt, hostilibus adhuc spoliis adornatae, Deorumque aedes ab Regibus, ac deinde Punicis & Gallicis bellis votae dedicataeque. Harum plurimas fuisse in Capitolio, quis neget? Incendium sanè etiam loca edita corripuit, teste Tacito (e): Impetu pervagatum incendium plana primum, deinde in edita surgens, rursus inferiora populando, anteit remedia velocitate mali. Si quid autem ex tot tantisque cladibus reliquum fuit, consumtum est eo incendio, quod Vitelliani, expugnato Sabino, qui ad Vespasiani partes transierat, excitarunt: de quibus Josephus (f): διαποδωρτές τε οἱ σπαρτῶν τὰ ἀνάθηματα, τὸν ναὸν ἐμπαύρῳσι (g): militesque, quum donaria omnia diripiissent, templum succendunt (h). Hanc praecipuè ob rationem (aut ego valde fallor) omnia restituenda, ac praesertim tabulas legum, suscepit postea Vespasianus: de quo Svetonius (i): Ipse restitutionem Capitolii aggressus, ruderibus purgandis manus primus admovit, ac suo collo quaedam extulit, aerarumque tabularum tria millia, quae simul conflagraverant, restituenda suscepit, undique investigatis exemplaribus: instrumentum imperii pulcherrimum, ac vetustissimum, quo continebantur penè ab exordio Urbis Senatusconsulta, Plebiscita, de societate, & foedere, ac privilegio cuicunque concessis. Nimirum ignoravit Svetonius turreis de caelo percussas, & legum aera liquefacta Cottâ & Torquato Coss. Quinimmo decretam à Senatu eam restitutionem, scribit Tacitus (k), adhuc absente Vespasiano; Max Deos respexere. restitui placuit Capitolium: eaque omnia Valerius Asiaticus, Consul designatus, censuit. & infra: Censuerat Helvidius ut Capitolium publicè restitueretur, adjuvaret Vespasianus. Eam sententiam modestissimus quisque silentio, deinde oblivio transmisit. Demum: Quo die Senatum ingressus est Domitianus,

(a) Dis lib. LIII. (*) forte praeturâ. (b) Sex. Rufus, P. Viñor, Panvin. de Urbe Roma pag. 144. 185. 186. edit. Paris. 1588. in 8. (c) An. Urb. DCLXXXVIII. (d) in Nerone cap. XXXVIII. (e) XV. *Annal.* (f) De bello Judaico lib. IV. cap. XL. 4. (g) αὐτῶν τὰ ἀνάθηματα, ut notavit Gl. Hudsenius. (h) Vide Dionem lib. LXV. in fin. (i) Cap. VIII. (k) IV. *Hist.*

nus, de absentia patris, fratrisque, ac iuventia sua, &c. tum sorte ducti per quos redderentur bello rapta, quique aera legum vetustate delapsa noscerent, figerentque, & qui Fastos adulatione temporum foedatos exonerarent, modumque publicis impensis facerent. AERA LEGVM vetustate delapsa, non incendio absumpta inquit Historicus. Sed utrumque verum.

Nulla ab allatis auctoribus injicitur mentio legis Regiae, sive de summo Augusti imperio: quam tabulam, verè instrumentum imperii ac dominationis pulcherrimum, restitutam in primis oportebat. Id tantum de Octavio Svetonius (a): *Tribuniciam potestatem perpetuam recepit; in qua semel atque iterum per singula lustra collegam sibi cooptavit. Recepit & morum legumque regimen aequè perpetuum: quo jure, quamquam sine censurae honore, censum tamen populi egit: primum ac tertium cum collega, medium solus. Quinimmo Hubertus Goltzius, cui magnae curae fuit C. Octavii honores in literas referre, & qui in Fastis Augusteis, à se concinnatis, sine ullo auctore scripsit, perpetuam Dictaturam, quam ut invidiosam (b) proculdubio averfatus est, Octavium sumsisse An. U. DCCXXX., & ex v. Kal. Jul. abdicasse, ipse, inquam, Goltzius integro volumine, quod de Augusto scripsit, ne verbum quidem de lege Regia ausus est facere. Sciebat enim, delatos quidem Octavio summos in republica magistratus, sed per singula quinquennia, aut decennia ab eo initos; cooptato etiam quandoque collegâ, ut loco citato tradit Svetonius; immo de restituenda republica ipsum quandoque seriò cogitasse: quae mirum quantum absunt à summo imperio, & lege Regia. Praeterea gravissimè in principatum peccasset Vespasianus, si veterem quidem legem de Augusti imperio in aes restitui neglexisset, novum verò Senatusconsultum, ut ipse legibus solveretur, fieri siviisset. Quid enim magis idoneum ad solvendam vim dominationis, quam leges non utique dare, sed accipere? & patribus conscriptis summam potestatem acceptam ferre? Quid si Senatus aut memoriâ veteris libertatis, aut recentibus contumeliis permotus, restituendae reipublicae opportunitatem arripuisset, certisque legibus ac veluti cancellis eam potestatem cohibendam atque continendam existimasset? Quid si de ea re more prisco ferri placuisset ad populum comitiis centuriatis? quid si populus Vespasiano Tribuniciam potestatem abrogasset, nec legionarii dissensissent, fatis Caligulae, Neronis, Vitelliique scelera, ac flagitia dominationis pertaesi? Ferendum erat.*

Reponet aliquis, legi apud Gruterum (c) legis Regiae fragmentum, quae de imperio Vespasiani lata est, haud suspectae apud antiquarios fidei: ubi inter cetera scriptum est: *VTIQVE QVIBVS LEGIBVS PLEBEIVS SCITIS SCRIPTVM FVIT NE DIVVS AVGVSTVS TIBERIVSVE IVLIVS CAESAR AVG. TIBERIVSQUE CLAVDIVS CAESAR AVG. GERMANICVS (cur omisus Caligula?) TENERENTVR. IIS LEGIBVS PLEBISQVE SCITIS IMP. CAESAR VESPASIANVS SOLVTVS SIT.* Atqui, si fragmento fides, jam non unicam legem Regiam latam fuisse fatendum erit, sed de imperio quoque Tiberii, & Claudii; immo & ceterorum principum à Di-

Y 2

VO

(a) In *Octavio* cap. XXVII. (b) Post necem Julii sublata est penitus Dictatura per legem *Antoniam*, ut constat ex Ciceronis *Philippica* I., & Appiano *lib. III.* (c) *pag. CCXLII.*

vo Augusto ad Vespasianum? Quidni enim? Quo magis mirum, omnes hujusmodi leges perpetuo silentio ab historicis praetermissas, nullumque de iis vestigium neque in aereis tabulis, neque in nummis, neque in lapidibus usquam gentium inveniri? Adeone nihili fuit lex de summo Pop. Rom. imperio? Nam adulationes Jurisconsultorum nihil moror (a). Contra, magnus regnandi artifex Tiberius, ratus fore rem periculi plenissimam si populi suffragiis morum legumque regimen, aut jus reipublicae constituendae exemplo Augusti singulis decenniis acciperet; consultò abstinuit, & ludos tantum decennales celebravit, teste Dione (b); satis sibi prospectum existimans quòd Populus Romanus inani tantum rumore jus sibi comitiorum ademtum questus esset, & in sua verba jurasset (c); ipse relationibus Consulum jure tribuniciae potestatis intercederet. Hinc illa Taciti: *Addebat Messalla Valerius, renovandum per annos sacramentum in nomen Tiberii; interrogatusque à Tiberio, num se mandante eam sententiam promississet? sponte dixisse, respondit, veritus Tiberii offensionem, iramque in caedes facile erupturam*. Supposititium igitur atque adulterinum esse fragmentum illud de imperio Vespasiani per me dicas licet, quousque meliora à viris doctis in medium afferantur.

GNOSCIER POTISIT. *Dignosci possit.* Ex antiquo verbo *Gnosco*, quod fluxit à Graeco γινώσκω. Vel à *nosco*, quod per figuram, quam Grammatici *Prothefin* vocant, evasit in *Gnosco*, adjecto G in principio dictionis. Sic *Gnavus* pro antiquo *Navus*, *Gnarus* pro *Narus*, *Gnatus* pro *Natus*, *Gnobilis* pro *Nobilis*. Festus: *Nobilem*, inquit, *antiqui pro noto ponebant, & quidem per G literam, ut Plautus in Pseudolo*:

Peregrina facies videtur hominis, atque gnobilis.

Locus est ex *Actu* IV, *Sc.* II.; sed longè meliùs in vulgatis editionibus legitur:

Peregrina facies videtur hominis, atque ignobilis.

nam Ballio leno loquitur de Simia clamydato sycophanta, qui unà cum Pseudolo servo advenerat, falsas ei redditurus literas, quasi à Polymachaeroplacide milite, ut Phoenicium meretricem auferret: neque veri simile est sycophantam fuisse adeo liberali facie, ut homo nobilis callido lenoni videretur.

POTISIT. Veteres dixere *potis sum*, *potens sum*, pro *possum*; *sciens sum* pro *scio* more Graecorum, ut paullo superius adnotavimus. Pacuvius apud Varronem (d): *Nulla res aequè cicurare, neque mederi potis est, neque reficere*. Ab eodem fonte *poti* pro *potiri*, quo usus est idem Pacuvius in *Iliona* apud Nonium (e), *potesse* pro *posse*, & similia.

FACIATIS VTI DISMOTA SIENT, pro *dimota*. s. ante M, & ante N olim ponebatur: ut *POESNIS* pro *Poenis*, *CASMENAS* pro *Camenas*, *CESNAS* pro *cenas*, auctore Festo; & *DVSMOSVM* locum dicebant pro *dumosum*, *COSMITTERE* pro *committere*. Sic apud Varronem (f)

scri-

(a) Ulpianus l. 1. D. de constitutionib. Princip., §. Sed & quod Principi Instit. de Just. & Jur., Pomponius, l. 2. de orig. Jur. §. XI. (b) lib. LVII. (c) Tacit. l. Annal. (d) lib. VII. de LL. (e) De contrariis generibus Verborum in poti. (f) loco cit.

scriptum invenitur CASMILVS pro Camillus : Igitur dicitur in nuptiis Casmillus qui cumerum (a) fert, in quo quid sit in ministerio plerique extrinsecus nesciunt : hinc Casmillus nominatur in Samothraceis mysteriis Dius quidam administer diis magnis (b). Verbum Graecum arbitror, quod apud Callimachum in poemateis ejus inveni. Haec Varro. Virgilius libro xi. Aeneid. v. 542. 343.

————— matrisque vocavit
 Nomine Casmillae mutata parte Camillam.

Ad Casmenas tamen quod attinet, ea ratio scribendi per s. haud diu mansit ; sed per r scriptum dictumque Carmenae, eodem libro docet Varro : At quas memorat nosse vos Casmenas, Casmenarum priscum vocabulum ita natum atque scriptum est. alibi CARMENAE ab eadem origine sunt declinatae, ut in multis verbis, in quo antiqui dicebant s, postea dicunt r, ut in carmine Saliorum sunt haec : COSAVLI, DOLOSI, ESO. Omnia verò adpatula coëmissee (c) : Jam CUSIATI, MVSES, RVSE, dumque Janus venet : post MELIOS melior, FOEDESVM foederum, PLVSIMA plurima, ASENSA arena, IANITOS janitor. Quare CASMENA Carmenae : inde Carmina. r postea extrito CAMENA factum. In basi etiam columnae rostratae legitur TRIRESMOS pro TRIREMES. Ad sua igitur tantummodo tempora respexit Velius Longus (d), quum inquit, integram praepositionem Dis ubique scribi, praeterquam si dictio sequens incipiat ab M, N, L, ut dimovet, dinoscit, diluit.

Dismota sient in agro Teurano : regimine sumto non à dimoveo, sed à verbo substantivo SVM : dicimus enim est in Urbe, est in agro, Tantundem igitur valet dismota sient in agro, quantum si scriptum fuisset, Faciatis uti nusquam posthac sint Bacchanalia in agro Teurano.

IN AGRO TEVRANO. Principio cogitabam, agrum Teuranum eundem esse ac Thuriorum, deceptus quadam vocum affinitate, & Strabonis loco, qui regionem Taurianam ponit supra Thurios : sed re perpenſa facile comperi, me multis parasangis à recta aberrasse via. Equidem Thurii, Achaeorum, & Troezeniorum coloni (e) Duce Philoctete (f), Tarentini sinus accolae fuere, inter Sybarim & Crathim fluvios, ad ipsum Isthmum, qui per stadia ccc. ad Cerillos usque pertinet, Lucaniamque à Brutiis separat. Strabo libro vi, Geograph. (g) Ἐστὶ δ' ἡ μὲν Λακωνία μεταξύ τῆς τε Ὠκελίας τῆς Τυρρηνικῆς & τῆς Σικελικῆς, τῆς μὲν ἀπὸ τῆς Σιλαρίας μέχρι Λαυ, τῆς δ' ἀπὸ Μεταποντίος μέχρι Θυρίων. καὶ δὲ τὴν ἡπειρὸν ἀπὸ Σαννιτῶν μέχρι τῆς ἰσθμῆς τῆς ἀπὸ Θυρίων εἰς Κηρίδας, πλησίον Λαυ. στάδιοι δ' εἰσὶ τῆς ἰσθμῆς, τ. Ὑπὲρ δὲ τούτων, Βρέτλιοι χερρόνησον οἰκοῦντες. ἐν ταύτῃ δ' ἄλλη περιέλιπτο χερρόνησος ἡ τὸν ἰσθμὸν ἔχουσα τὸν ἀπὸ Σκυλλητίος ἐπὶ τὸν Ἰππωνιάτῳ κόλπον. Sita est autem Lucania inter oram Tyrrheni ac Siculi maris, illic à Silaro usque ad Laum, heic à Metaponto usque ad Thurios : in continente autem à Samnitibus usque ad isthmum, qui à Thuriis ad Cerillum pertinet, prope Laum : isthmus stadia occupat ccc. Supra hos Bruttii peninsulam incolunt, quae aliam includit peninsulam, in qua est

(a) Vas nuptiale, de quo vide Festum. (b) Mercurius, de quo supra pag. 21. (c) aliter convenisse. (d) lib. de Orthogr. (e) Aristotel. Polit. lib. V., G. Hult ad Dionys. Geogr. v. 373. (f) Justin. lib. XX. in primis. (g) pag. 255.

est isthmus à sinu Scylletio ad Hipponiatem sinum porrectus. Graphicè regionem oculis lectorum subjicit Geographus, quem diligentissimè universam Italiam iustrasse nullus dubito. A Thuriis ad Rhegium peninsula, cujus isthmus ab ostio Sybaris fluvii ad Cerillos, prope Laum, qui in mare Tyrrhenum influit. Dehinc regio latè patet à Blanda, nunc *Belvedere*, ad Crimisum promontorium, vulgò *lo Cirò*; itemque à Clamptia, vulgò *Amantia* (falsò quibusdam *Napitium*) ad Lacinium, & tria Japygum promontoria, quorum postremum appellant *Capo rizzuto*. Inde sinus Scyllacius, ad Jonii partem illam spectans, quam veteres *Ausonium mare* appellaverunt; qui respondens Hipponiati sinui, sive Lametino ad Tyrrhenum mare, angustiore alium isthmum efficit ab *Scyllacio* oppido ad *Aquas Anzitas*, & *Angitolam fluvium*. Ecce minorem peninsulam, quam includit major Bruttiorum peninsula. De ea Strabo paulò superius: ὅτι δ' αὐτὸς ὁ ἰσθμὸς ἐκατὸν ἔξ ἑτάδιοι, μεταξύ δυοῖν κόλπων, τὴν τε Ἰππωνιάδα, ὃν Ἀντίοχος Ναπιτίνον εἰσηκε, ἔν τῃ Σκυλλητικῇ. Is isthmus stadiorum CLX inter duos jacet sinus, Hipponiatem (quem *Napitium* (a) nominavit *Antiochus*) atque *Scylletium*. *Napetinum* sinum per η scribit Dionysius Halicarnassæus (b), ut infra videbimus. Quum igitur nulla non ratio suadeat, in ipso agro Teurano, ubi quondam fixa fuit, ahenam tabulam repertam esse; situmque sit *Tiriolum oppidulum* cis minorem, ultra majorem Strabonis isthmum, Meridiem versus; à *S. Eufemia*, quod est oppidum in interiore Hipponiate sinu non longè ab ostio Lameti fluvii, millibus passuum XVI. distans; à *Catacio*, nunc *Catanzaro*, ad Ortum mill. pass. VII., à *Mayda* ad Austrum mill. pass. XII., à *Scyllacio* mill. pass. XII., à *Crotone* mill. pass. XLV., ab ostio Sybaris, atque adeo à Thuriis in sinu Tarentino plusquam LX.; manifestum est nihil agro Teurano cum agro Thuriorum proprio esse commune.

Ad haec, Thuriis iidem ac Sybaritae (c), auctore Stephano: Θύριοι, πόλις Ἰταλίας, ἡ ὑπὸ τὸν Σύβαριν ἀπὸ Θυρίας πηγῆς ὑπερὸν τῇ Κωπίᾳ. *Thurii urbs Italiae, quae ante Sybaris, à Thurio fonte: postea verò Copiae* (d). Tradunt enim, anno III. Olympiadis LXVII. Crotoniatas, duce Milone athleta, insigni clade Sybaritas affecisse; quum ille jussisset tibicines canere eos numeros, ad quos hostium equi inter epulas saltare consueverant (e). Jove valde irato eos periisse scribit Dionysius Geographus v. 372. — 374.

Ἔστι δὲ τοι κακὸν θεῖον, Διὸς μέγα χῶσα μῆλοιο
Δειλὰν Σύβαριν ναέτας σενάχιστα πεσόντας,
Μηναιφύρας ὡς αἶσαν ἐπ' Ἀλφειῷ γερᾶεσι.
Est autem etiam ibi Jove valde irato
Infelix Sybaris, incolas gemens interemptos,
Qui insanierunt supra modum ob Alphæi praemia.

Jove irato, vel quòd dona Jovi Olympio dicata diripuissent, τὰ ἐκ ναῶν ἀναθήματα, ut habet Eustathius (f); vel quòd, uti oraculum Del-

(a) Vide Dionys. lib. I. pag. 27. (b) eod. loc. (c) Suidas in Alexis. (d) quae desumpta sunt ex Strabone lib. VI., quem vide pag. 263. edit. Paris. (e) Aelian. lib. XVI. bistor. animal. cap. XXIII. (f) ad eundem Geographi locum, citatus à Guil. Hill in commentar.

Delphicum praenunciaverat, plus hominem quàm Deum coluerunt; herus enim quidam, quum servum in ipso Junonis templo flagris caedere non temperasset, confugientem tandem ad sepulcrum paternum caedere destitit (a). Citharoedum ad ipsam Junonis aram trucidatum à Sybaritis, tradit Aelianus (b). Ceterum Sybaritarum reliquiae à Thessalis collectae dicuntur, & in antiquos lares deductae (c); à Crotoniatis autem iterum expulsae Olympiadis LXXXIII. anno 1.; & biennio post Thurios urbem aedificatam narrant. Anno à Roma condita CCCCLI., Coss. M. Livio Dentre & M. Aemilio Paulo, capti Thurii a Graecis; mox Graecis ademti. Livius lib. x. Eodem anno classis Graecorum, Cleonymo duce, Lacedaemonio, ad Italiae littora appulsa Thurias urbem in Salentinis cepit. Adversus hunc hostem Coss. Aemilius missus praelio uno fugatum compulit in naves. Thuriae redditae veteri cultori; Salentinoque agro pax parta. Thurios; diu secundà fortunà usos, tandem Lucanis paruisse, ex Graecis (d) Latinisque scriptoribus colligit Ph. Cluverius; quumque Lucani à Tarentinis oppressi tandem essent, ad Romanos confugisse; qui Latinam coloniam eò deduxerunt, eodem Ann. Urb. DLIX., quo Tempſam, & Crotonem, Coss. P. Scipione Africano II. & Tib. Sempronio Longo. Sed frustra Livium libro xxxiv. testem advocat Cluverius: ille enim disertè tradit libro xxxv., coloniam in Thuriorum agrum sequenti anno deductam fuisse; Coss. L. Cornelio Merula & Q. Minucio Thermo, exiguumque pro agri copia colonorum numerum ibi relictum à Triumviris. Inde coloniae nomen Copiae factum, haud ineptè dixeris (e). Non igitur agrum Teuranum, neque Thurinum in Edicti de Bacchanalibus tabula dixissent Romani post octo annos à colonia deducta, sed agrum Copiatarum. Saltem Thurium; nam gentile à Thuriis fit Thurius, non Thurinus: unde corrigendus est Plinii locus libro xxxiv. cap. iv., & pro Thuriis legendum Thuriis: quod non latuit Fulvium Ursinum in notis ad Dionysii Halicarnassei Eclogam v. de legationibus, pag. 106. edit. Plantin. Liqueat etiam, ut obiter hoc moneam, non esse de Thuriis ad mare superum accipienda verba Svetonii (f), ubi, de Augusti origine verba faciens, agrum Thurinum nominat, pagum Thurinum, regionem Thurinam; unde Octavius per contumeliam à M. Antonio Thurius est appellatus: neque enim pagi appellatio nobilissimae Bruttiorum urbi coloniaeque Latinae convenit, nec nisi frigidissimam inde cavillandi occasionem captasset Antonius. Magis est igitur ut dicamus, pagum Thurinum, vel Turinum Svetonii à Turio fluvio nomen sumsisse, quem sex milibus passuum Romà abesse docet Livius (g). De eodem pago accipiendus est Paterculus, ubi Annium Milonem circa Turios oppressum narrat (h).

Teuranum fieri ab antiqua Terina, quam evertit Hannibal, dum tuta-

(a) Euseb. loco cit. Stephanus in Συβαρις. (b) Var. hist. lib. III. cap. XLIII. (c) Quod spectat Thuriorum nummus argenteus apud me, habens ut ceteri taurum cornupetam, cum inscriptione ΘΟΥΡΙΩΝ; sed, quod non obvium, in exverso plano, pedibus Tauri supposito, legitur literis parvissimis ΜΟΑΟΕΕΩΣ: nam Thessaliae partem Molossi, Epirotica gens nobilissima, incoluit, teste Strabone lib. IX. pag. 429. 430. Thurium igitur conditum, & nummus cufus ante secundam cladem à Crotoniatis illatam. (d) Strabo lib. VI. pag. 263. (e) Tristanus Tom. I. Comment. histor. pag. 18. citatus à Vaillantio Numism. aer. Imp. in colon. in Julio pag. 4. existimat ad Thuriam M. Graeciae urbem pertinere nummum, in quo capita Julii & Augusti videntur cervicibus oppositis, & in adversa area navis Praetoria, sub qua scriptum COPIA. Ipse Vaillantius & Harduinus in diversas abeunt sententias. (f) in Augusto cap. II. III. VII. (g) lib. XXVI. (h) Vide Gg. Vassii notas ad Paterculi lib. II. cap. LXVIII.

tutari non posset (a), vetat analogia: ejus gentile est *Terinaeus*, ut veteres nummi docent cum inscriptione TEPINAION (b), & Stephanus in TEPINA (c).

Est igitur aliunde petenda agri *Teurani* appellatio: nec ulla commodior eâ, quam ex Strabone discimus (d): *ὑπὲρ δὲ τῆς Θυρίων*, inquit, *ἔστι τῆς Ταυριανῆς χώρα λεγομένη ἰδρυμένη*: *Super Thurios est etiam sita regio, quae vocatur Tauriana*. Hunc locum immeritò sollicitat Philippus Cluverius (e), & pro Ταυριανῇ reponendum contendit Θυριανῇ: nam gentilia, inquit, vocabula à Thurio refert Stephanus, Θυρίων, & Θυριανός, *Thurinus, Thurianus*. Atqui Strabo aliam prorsus regionem in animo habuit, quàm quae proximè Thurios circumjacet: quid enim dicto opus fuisset, *Thuriorum* regionem appellari *Thurinam*, aut *Thurianam*? praesertim quum post pauca de ipsis Thuriis esset verba factururus? Ideo inquit, *supra Thurios ὑπὲρ δὲ τῆς Θυρίων*, non *circa Thurios* *ἀλλὰ δὲ τῆς Θυρίας*. Immo neque Stephanus *Thurinos*, & *Thurianos* appellatos scribit, tametsi analogia id postulare videtur, sed *Thurios, Thuriacos, Thuriatas, & Thurienses*.

Tauriana itaque Strabonis regio, quae est supra Thurios, idest quae incipit supra fines Thuriorum, sive ager *Teuranus*, in latum quidem pertinet ad usque Lai fluminis ostium; & nominis vestigia satis apparent in mediterraneo oppido haud incelebri ad Apennini radices, etiam nunc *Torano* (f): in longum verò protenditur ad fretum Siculum; dictaque est meo judicio *Tauriana* à jugis montium, qui mediam secant Italiam. Omnes enim in alpini *Tauri* dicti sunt, ut ipsemet Cluverius alibi docet (g). Ad rem Stephanus: Ταῦρος, ὄρος διὰ μέσης Ἀσίας διήκον· Διότι ταῦρος οἱ παλαιοὶ πάντα ὅσα μεγάλα ἐ βίαια ἐπωνόμαζον, ἢ ὡροτομήν ταῦρος τὰ ὄρη τῇ θαλάσῃ ἀπὸ ἀπείχασε. Τὸ ἐθνικὸν Ταυριανός, πλεονασμὸς τῆς α, ὡς Ζυγίανός. *Taurus, mons per mediam Asiam pertinens: quid antiqui omnia magna & violenta tauros cognominabant. Vel effigiei tauri partes ejus ad mare similes erant. Gentile Taurianus, pleonasma literae a, ut Zygianus*. Quare laudandus est magnus Salmasius, qui alium Stephani locum de Tauriscis populis alpinis emendavit, & pro οἱ ἐ τρωοὶ λέγον; legit οἱ ἐ ταῦροι λέγον;. Hac eadem ratione nomen sortita est *Taurica Cbersonesus*, regio montibus aspera, de qua Scymnus Chius (h) meminit, ubi de adventu Iphigeniae ex Aulide:

Εἰσὶ δὲ τοῖς ὄχλοις μὲν οἱ Ταῦροι συχνοί.
Βίον δὲ ὀνόριον νομάδα τ' ἐζηλωκότες,
Τλὼ δ' ὡμότηλα βάρβαροί τε ἐ φονέες,
Ἰλασκόβρυι τὰ θῆα τοῖς ἀσεβέμασιν.
Turbis abundant maximè frequentibus

Tau-

(a) Strabo lib. VI. (b) Per O, non per Ω, ut in vetustissimis Graecorum nummis saepissimè invenias. (c) Ubi videndae doctissimi Holstenii castigationes, & notae (d) lib. VI. pag. 254. (e) Ital. antiqu. pag. 1271. (f) Fr. Leander Albertus Ital. region. VII. veterem Dampetiam existimat; sed valde nec uno modo fallitur; tum alii qui huic sententiae acquiescunt: est enim Dampetia eadem ac Lampetia, sive Clampetia: haec verò, teste Lycophrone apud Holstenium notis, & castigationibus in Stephanum in ΛΑΜΠΙΤΕΙΑ, oppidum erat maritimum ad Hipponium montem, idest ad extremum cornu Hipponiatis sinus, hodie *Amantia*. (g) De Vindelicis cap. 2., Holstenius ad Stephanum in ΤΑΥΡΙΣΚΟΙ. (h) Cujus fragmenta cum versione Holstenii. edita sunt Tomo II. Stephani Byzantini pag. 376. 377.

*Tauri, vagantque in montibus vitam trahunt,
Crudelitate, caedibusque barbari,
Ipsam sceleribus impiis numen colunt.*

Praeterea neque Cluverium latebat, Italiam ab Italo Rege appellatam, quasi *Taurinam*, quae antea Oenotria dicebatur (a). Nam Ἰταλῶ, vel Ἰταλὸς est vitulus, sive taurus, ab ἰτης quia animosus. Immo non aliam olim regionem dictam fuisse Italiam, quàm hanc ipsam, de qua tractamus, quaeque olim Oenotriis paruit, ut pluribus docet Strabo; unde Virgilius (b):

*Oenotrii coluere viri: nunc fama, minores
Italiam dixisse, ducis de nomine, gentem.*

Strabo lib. VI. (c) Φησὶ δ' Ἀντίοχος ἐν τῷ περὶ τῆς Ἰταλίας συγγραμμάτων, ταύτῃ Ἰταλίᾳ κληθῆναι, ἐπεὶ ταύτης συγγραφήν, πρότερον δ' Οἰνωτρίαν προσαγορεύει· ὅριον δ' αὐτῆς ἀποφαίνει πρὸς μὴ τῷ Τυρρηνικῷ πελάγῳ, τὸ αὐτὸ ὅπερ ἐστὶν τῆς Βρεττίας ἐφαρμύ, τὸν Λαὸν ποταμόν· πρὸς δ' τῷ Σικελικῷ, τὸ Μεταπόντιον· πλὴν δ' Ἐπιδόριον ἢ συνεχὲς τῷ Μεταποντίῳ ἔστιν, ἐκτὸς τῆς Ἰταλίας ὀνομάζει, Ἰapyγας καλῶν ἐτι δ' ἀνώτερον, Οἰνωτρίαν τε ἐπὶ Ἰταλίας μόνον· ἐπεὶ καλεῖται, τὰς ἐκτὸς τοῦ ἰσθμοῦ πρὸς τὸν Σικελικὸν κεκλημένους πορθμῶν. Antiochus in opere quod de Italia conscripsit, hanc regionem ait Italiam appellatam fuisse, ac de ea se scribere: prius autem dictam fuisse Oenotriam. Terminum autem ei constituit, ad mare quidem Tyrrhenum, quem et nos Bruttis assignamus, Laurn flumen; ad Siculum autem fretum, Metapontium. Sed Tarentinam regionem, quae continuū agrum Metapontinum subsequitur, extra Italiam sub Japygiae nomine censet. Apud vetustiores autem ait eos tantum Oenotrios ac Italos fuisse habitos, qui intra Isthmum siti versus fretum vergerent Siculam. Dionysius eadem fere habet lib. I. (d) Ἰταλία δὲ ἀνὰ χρόνον ὀνομάσθη, ἐπὶ ἀνδρὶ δυνατῷ, ὀνομα Ἰταλῷ. τοῦτον δὲ φησὶν Ἀντίοχος ὁ Συρακούσιος ἀγαθὸν ἐστὶν σοφὸν γεγεννημένον ἐπὶ τῇ πελοποννησιακῇ τὰς μὴ λόγοις ἀναπέθοντα, τὰς δὲ βίαια προσαγορεύων, ἀπατῶν ὑπὸ ἐμῶς ποιήσας τὴν γῆν, ὅσην ἐκτὸς ἦν τῶν κόλπων τοῦ τε Ναπητίου καὶ τοῦ Σικελίου· ἢ καὶ πρὶν κληθῆναι Ἰταλίαν, ἐπὶ τοῦ Ἰταλῷ. Italia vero post nominata est sub viro praepotente Italo. Hunc Antiochus Syracusanus ait, bonum, et sapientem fuisse, et propinquarum regionum hominibus partim oratione persuasis, partim vi coactis, totam eam terram sub imperium suum redegissee, quanta patet Napetinum sinum inter et Scyletium: eamque primum Italiam vocatam Itali temporibus (e). Pro Ναπητίῳ Glareanus substituit Νεπεσίῳ, sed Musis omnibus adversantibus. Strabo, superius allatus, habet per ἡ, Ναπητίον καλεῖται. Ex Napitio factum est oppidum, quod nunc dicitur lo Pizzo, in intimo sinu, haud longe à Vibona.

Si quid tentandum est, potius emendaverim Stephani locum in ΛΑ-

Z

MH-

(a) Strabo lib. VI. pag. 354. 355. (b) I. Aeneid. vers. 536. 537. (c) pag. 254. (d) pag. 27. (e) Ab ipso Cluverio haec verba afferuntur Ital. antiq. pag. 1290.

ΜΗΤΤ'ΝΟΙ, ubi legitur: ΛΑΜΗΤΤ'ΝΟΙ, πόλις, ἀπὸ Λαμήτη ποταμοῦ
 πρὸς Κρότωνα. *Lametini*, urbs à *Lameto* fluvio juxta *Crotonem*. Prin-
 cipid enim *Lametini* sunt ipsi cives, ὁ πολίτης, Λαμητῖν. *Civis*, *La-*
metinus. Urbs igitur Λαμήτια, vel Λαμήτεια, ut paulo post ΛΑΜΠΗ'-
 ΤΕΙΑ, πόλις, *Lampetia*, urbs, quam Latini *Clampetiam* dixere: vel
 Λάμητ est oppidum, civis Λαμητῖ, uti ex *Lycophrone* & *Tzetze*
 notavit *Holstenius* (a). Deinde, τὸ, πρὸς Κρότωνα falsum. *Lametia*
 enim oppidum, unde *Lametini*, situm erat ad ipsos fontes *Lameti* flu-
 vii in mediterraneis ad radices *Apennini*; quod rectè notavit *Vos-*
sius, *observationibus ad Melam* (b); tametsi fallitur putans, oppi-
 dum dici nunc *Maida*. Hoc enim magis vergit ad meridiem; *Lame-*
tia verò hodie dicitur *Amato* à cognomine fluvio, qui ferè in me-
 dium sinum *Hipponiatem*, sive *Napetinum* delabitur: quod oppidum
 aequo ferè intervallo jacet inter duo maria, *Ausonium*, sive *Scylle-*
tium, & *Tyrrhenum*; distat verò à *Crotone* l. & amplius passuum mil-
 libus, sive stadiis cccc. Quomodo ergo πρὸς Κρότωνα; potius πρὸς Οὐι-
 βωνα, non longè à *Vibona*, sive *Hipponio*, unde sinui nomen. Sed neque
 hoc verum; nam longe propior *Vibonae Metaurus* fluvius, *Erroris*
 causam subodorasse mihi videor, nomina similiter terminantia *Lameti*,
 & *Neaethi* fluviorum. De hoc *Plinius libro III. cap. xi. A Lacinio pro-*
montorio secundas Europae sinus incipit magno ambitu flexus, & A-
croceranium Epiri finitar promontorio, à quo abest lxxv. millia pass.
Oppidum CROTO, amnis NEAETHVS. Oppidum Thurium inter duos am-
nes Crathim & Sybarim, ubi fuit urbs eodem nomine. Νέαιδος etiam
 dicitur *Straboni* παρὰ τὰ τὰς ναῦς αἰθεῖν, quod *Trojanae* mulieres post
 eversum *Ilium* navigationis taedio navigia ibi incenderunt. *Stepha-*
no est Νάϊαιδος, in Α'ΣΚΑΝΙΑ. Hic fluvius verè πρὸς Κρότωνα impo-
 suit *Stephano*, vel ejus *Epitomatori*.

Ut è diverticulo in viam, *Ptolomaeum* quoque corrigit *Cluve-*
rius, *Tauriani* nominis hostis: ubi enim inquit ille:

Λὰς ποτ. ἐμβολαί	<i>Lai flum. Ostia</i>
Τέμψα πόλις	<i>Tempsa urbs</i>
Ταυριανὸς σκόπελος	<i>Taurianus scopulus</i>
Ἰππωνιάτης κόλπος	<i>Hipponiates sinus</i>

legendum contendit Τέμψα πόλις, Τερινῶν σκόπελος. Idest, inquit,
Ligaea insula, sive *Terina*, quae nunc etiam *Petra*, scopulus *Teri-*
naeus, maris recessu relictus in sicco. Correctionem non improbave-
 rim; sed quadrant in *Cluverium* verba *Holstenii* adversus *Stephanum*
Byzantinum in ΤΕΡΙΝΑ: *Lycophronis* auctoritatem frustra praetendit
Stephanus, ut ex oppido insulam nobis effingat. neque enim *Lycophron*
insulam esse affirmat (Terinam) sed locum maritimum fuisse significat.
 Mirum quod *Plinium* quoque, & *Melam* emendare in animum non in-
 duxit suum *Cluverius*. TAVRIANVM, inquit *Plinius*, *Portus Orestis*,
 & *Medua* (c). *Pomponius* autem *Mela* (d), ab extrema Italia in-
 ci-

(a) *Geographonib. in Stephanum*, (b) *Citatus à Berkelio ad Stephanum in ΛΑΜΗΤΤ'ΝΟΙ*. (c) *lib. III.*
cap. V. (d) *lib. II. cap. II.*

cupiens, *Rhegium*, *Scylla*, ΤΑΥΡΙΑΝΟΝ, & *Metaurum*. Forte eandem memorat Stephanus in ΤΑΥΡΑΝΙΑ, dum inquit: ΤΑΥΡΑΝΙΑ, πόλις Ἰταλίας. ἐθνικὸν Ταυρανῖνον, ὡς Πλακεντῖνον, & Ταυρανιδῖνον. *Taurania*, urbs Italiae. Gentile *Tauraninus*, ut *Placentinus*, & *Tauranianus*. Quamobrem minus ignoscendum cenfeo Abrahamo Berckelio, ad hunc locum dicenti: *Quum nulla usquam apud alios Auctores reperitur Italiae Urbs Taurania, omnino persuasum habeo scripsisse Stephanum Ταυρασία, Ταυρασῖνον, & Ταυραστιανός. Ita etiam Appianus in Hannibalicis nominat: Καὶ μικρὸν ἀναπαύσας, προσέβαλλε Ταυρασία, πολλὰ Κελτικῇ. Quum aliquantulum quiescisset, Taurasiam, Gallicam urbem, bello petiit. Illam nempe quae postea dicta est Augusta Taurinorum.*

Taurianum Melae, & Plinii (quando *Seminariam* ex ejus ruinis originem duxisse putant (a) Geographi) aberat à loco, ubi nostra tabula reperta est, sexaginta & amplius passuum millibus; duplum ab ostio Sybaris, & à Thuriis; tantundem fere à Lao, qui Lucaniam à Brutiis separat: nec tamen diffiteor, fuisse *Taurianum* in ipso agro *Teurano*, sive regione *Tauriana* Strabonis, quae à perpetuis jugis montium dicta est, & longè latèque patuit: ita ut à majore Bruttiorum isthmo Rhegium versus progredientibus laevà esset descensus ad *Crotonem*, *Lacinium* & *Japygum* promontoria, *Scylletium* sinum, *Cocynthum* promontorium, *Lorros*, *Cauloniam*; dexterà ad *Cerillos*, *Tempsam*, *Clampetiam*, *Napetinum* sive *Hipponiatem* sinum, *Vaticanum* promontorium, *Metaurum*, *Taurianum*, *Portum Orestis*; *Meduam*, *Scyllam*. Medius itaque inter duo longè diffita extrema, & in ipso umbilico agri *Teurani* fuit locus (nunc *Tiriolo*, veteribus forte *Numistro*) qui maximè opportunus visus fuit figendae Tabulae nostri Senatusconsulti de Bacchanalibus.

Quum haec typographis jam tradita essent, operique finem imposuissèm, ecce literas à Clar. equite Pio Nicolao Garellio, ex quibus opportunè didici, *Taurianam* Melae & Plinii stetisse exeunte saeculo vi.: Gregorius enim Magnus scribens ad Petrum Subdiaconum (b) inquit: *Venerabilis Paulinus, Episcopus Tauri Civitatis Provinciae Brutiorum, nobis asseruit* &c. ubi adnotarunt viri docti: *Variè quoque scribitur hujus civitatis nomen in M. SS.: nam in Vaticano legitur ΤΑΥΡΙΝΑΕ, al. ΤΑΥΡΑΝΑΕ, al. ΤΑΥΡΙΝΑΕ. Urbs olim fuit Episcopalis Brutiorum, eversa à Saracenis inter Rhegium & Hipponium.* Eidem Paulino Ecclesiam Liparitanam regendam dedit Gregorius Epist. xvii. libro ii. (c) subdens: *Ecclesiam verò Taurianensem, quoties opportunum tempus crederis, visitabis.* De qua re Epistolà xvi. (d) ad Maximianum Syracusanum Episcopum scribens, inquit: *Quia igitur Ecclesia Liparitana sacerdote privata dignoscitur, ideo Paulinum, Taurianensis Ecclesiae Episcopum, in praedicta Ecclesia Liparitana fraternitas tua sine mora praeesse constituat.* *Tauriatinensis* pro *Taurianensis* in veteribus edi-

Z 2

tio-

(a) Camillus Peregrinus lib. II. Hist. Princip. Longobard. ad oram pag. 47. adnotavit. Fuit *Tauriana* ad mare, ubi nunc Palma prope *Seminariam*. Incolae tamen existimant, ubi nunc est Palma fuisse *Portum Orestis*.
(b) Epist. 39. lib. I. juxta vet. Edit., epist. 41. edit. Paris. anna 1705. (c) In vet. Edit. epist. 23. (d) In vet. edit. 26.

tionibus legisse videtur Holstenius (a), quem in hac re facem sibi praetulisse ingenuè, pro suo more, indicavit mihi laudatus Garellius.

Item Saeculo VII. Etenim Georgius Episcopus Taurianensis subscripsit Aetioni IV. Concilii Oecumenici VI., Cpolitani III. (b): Γεώργιος ἐλάχιτος ἐπίσκοπος τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας Ταυριανῆς ἐπαρχίας Καλαβρίας &c. *Georgius minimus Episcopus Sanctae Ecclesiae Taurianae provinciae Calabriae.*

Saeculo VIII. Aetioni IV. Concilii Nicaeni II., sive Oecumenici VII. (c) subscripsit: Θεόδωρος ἀνάξιος Ἐπίσκοπος Ταυριανῆς &c. *Theodorus indignus Episcopus Taurianae.* Et paullo ante subscripserat Στέφανος ἀνάξιος Ἐπίσκοπος Βιζώνων. *Stephanus indignus Episcopus Vibonensium.*

Quin saeculo IX. labente adhuc utraque sedes erat sub Metropolitano Rhegiensi, hic sub Constantinopolitano Patriarcha; ut didici ex *Ordine praesidentiae Metropolitanorum, qui suberant Apostolico throno Constantinopolis*, & *subjectorum eis Episcoporum juxta Dispositionem Leonis Imperatoris cognomento Philosophi*, apud Leunclavium *Juris Graeco-Romani libro II.* (d) Nempe sub Rhegiensi Episcopo erant Episcopi:

α	ὁ Βιζώνης	1	<i>Vibonensis</i>
β	ὁ Ταυριανῆς	2	<i>Taurianae</i>
γ	ὁ Λοκρίδος	3	<i>Locridis</i>
δ	ὁ Ρυσιάνης	4	<i>Rufiani</i>
ε	ὁ Σκυλακίης	5	<i>Scylacii</i>
ς	ὁ Τρωαίης	6	<i>Tropaei</i>
ζ	ὁ Ἀμαντίας &c.	7	<i>Amantiae &c.</i>

Imperasse Leonem Philosophum ab Ann. Chr. DCCCXXXVI. ad CMVIII., notissimum est. Ex eadem *Dispositione* mira lux affulget allatis Gregorii Magni Epistolis, *Paginâ* enim 101. ejusdem *Juris Graeco-Romani* tam Rhegiensis, quàm Syracusanus Metropolitanus dicuntur *avulsi* à Dioecesi Romana ἀποσπασθέντες ἐκ τῆς Ῥωμαϊκῆς διοικήσεως: & paulò inferiùs legitur, *Syracusano* subesse Ecclesiam *Liparensē*. Scimus igitur, quamobrem ad Maximianum Syracusanum Episcopum scripserit Romanus Pontifex, de Liparitana Ecclesia à Paulino Taurianensi regenda: necdum enim Rhegiensis, aut Syracusana sedes *avulsae* fuerant à Dioecesi, sive Patriarchatu Romano; nec Liparitanae Ecclesiae Paulinum praefici incio Syracusano decuit.

Saeculo tandem XI. *Tauriana*, & *Vibona* à Saracenis videntur fuisse deletae. Tametsi enim Saeculo IX. Brutios, & universam Calabriam Barbari vastaverint (e), anno nihilominus MIX. mense Augusti (inquit Lupus Protospata) *apprehenderunt Saraceni civitatem Cosentiam, rupto foedere nomine Cayti Sati &c. & Anno MXX. descenderunt Saraceni cum Rayce, & obsederunt Bisinianum, & illud apprehenderunt, Quo tempore, quum potiundae Italiae omnem fere spem abjecissent,*
vero

(a) *Not. ad Ital. antiqu. Claver. edit. Rom. in 8. ann. 1666. pag. 299.* (b) *Tom. VI. collect. Labb. pag. 694.* (c) *Tom. VII. Concil. Labb. pag. 329.* (d) *pag. 97.* (e) *Ostiens. lib. I. cap. XXXV. Sigon. de regno Ital. lib. V.*

vero valde videtur simile, majori rable in harum regionum minora oppida Barbaros faeviisse. Igitur Taurianâ & Vibonâ jam vacuis penitusque desertis, optimum factu visum est Rogerio Nortmanno, Calabriae & Siciliae Comiti, si earum sedes Episcopales in unam Miletensem coalescerent: quod à Pontifice Max. Gregorio VII. facilè impetravit. Sic enim ille inquit in diplomate ad Arnulphum Episcopum Miletensem (a):

Ὡς ὅτι αἱ ἐκκλησίαι τῆς Βιβώνης, & τῆς Ταυριανῆς ἐπισκοπῆς ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων εἰσὶν ἀκατοίκητοι, & ὁλεσμένοι. Καὶ γὰρ Ρακέρης Θεὸς χάριτι κώμης καλαβρίας, & σικελίας προνοία Θεοῦ ἡμῖν ἐγείνασα, ὡς ἐπέγνων, ἡθέλησα αὐτὰ τὰ δύο καθήματα εἰς μίαν ἐκκλησίαν ἀνεγείρειν τῷ μιλήτῃ, & αὐτῇ ἡ μία ᾗτε τῆς βιβώνης, ᾗτε τῆς ταυριανῆς ὀνοματίζεσθαι, ἀλλὰ τῷ μιλήτῃ ὡς Θεὸς ἀδοκουῦτος, εἰς ὄνομα τῆς Θεοτόκου, & τῷ ὁσὶς πατὴρ ἡμῶν, & ἀρχιερέως Νικολάου πεποιήκα. ταύτῃ ἐνεκα εἰς τὸ σερεῶσθαι εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν τῶν ἀποστολικῶν θρόνων τῶν εἰδοῦν κορυφαίᾳ Πέτρῳ πάπῃ Γρηγορίῳ ἐβδόμῃ. *Quoniam Ecclesiae Episcopales Bibonae & Taurianae, propter patrata scelera ab hominibus desertae atque deperditae sunt, & ego Rogerius Dei Gratiâ Comes Calabriae & Siciliae, annuente nobis divinâ providentiâ, ut novi, volui duas has Cathedras in unam Ecclesiam Miletensem redigere, & hanc unam, nec Bibonae, nec Taurianae nomine, sed Miletensem vocare, quam, Deo favente, nomini Dei Genitricis, & Sancti Nicolai Episcopi patris nostri dicavi. Quare hujus rei causâ confirmandae petii conspectum Sanctissimi Papae Gregorii Septimi, qui gloriosi Apostolorum Principis Petri sedem tenet.* Sic olim vertit Nic. Alemannus Vaticanae Bibliothecae Praefectus; sed aliud agens. Hoc enim diploma datum est mense Octobri (sine die) Indictione x., Anno Mundi, juxta computum Graecorum & Syrorum, 6595. (b); idest anno aerae vulgaris Christianae 1087., quo anno Victor III. Petri sedem tenebat, defuncto jampridem Gregorio VII. Anno Christi 1085. (c) Haec de Tauriana maritima Brutiorum urbe in gratiam viri doctissimi dicta sunt.

TA-

(a) Apud Ughell. Ital. Sacr. Tom. I. edit. Venet. ann. 1717. pag. 943., & 944. (b) Aera Mundi Graecorum & Syrorum Ecclesiastica ab Adam ad Christum anni 5508. inquit Scaliger de emendat. tempor. lib. V. ubi de Indictione Cpolitana. (c) Sizon, de regno Ital. lib. IX.

TABULA I.

Aeneam tabulam ob oculos ponit , in qua Edictum de Bacchanalibus coërcendis ex Senatusconsulto incisum est . Ornamenta ex testis marinarum testudinum , conchisque margaritiferis , intermixto auro , addi curavit Illustris vir Joh. Baptista Cigala , Tiriolen. in Brutiis Princeps , ad CAESAREM dono missurus .

TABULA II.

Corybantes duos exhibet , in onyce unum , in sarda alterum , affabrè caelatos , ex Museo laudati equitis Pii Nicolai Garellii . Quum Corybantes dico , non eos intelligo , sive heroas , sive daemonas , quos cum Curetibus & Idaeis dactylis quidam confundunt , de quibus *pagg.* 17. 23. ; sed lymphaticos illos homines thyrsiferos , Rheae , Bacchique sacris operari solitos , de quibus *pagg.* 24. & 43. : ambos exfectos & verè Gallos , de quorum vesania quaedam in medium attuli *pagg.* 24. 42. 43. Quod notandum : integris enim generationis organis visitur Corybas in Museo Serenissimi Magni Ducis Etruriae allatus à clar. Gorio (a) : opus Pigmonis , quem Pergamum appellavit vir eruditissimus Philippus Stoschius *Tab.* XLIX. praestantissimi operis , cui titulus *Gemmae antiquae caelatae* . Forte ex Atheniensibus unum effinxit Pigmo , qui à venere quidem abstinebant , sed integri ; ut ex Juliani Imp. loco notavi extrēmā *pag.* 43.

Ex nostris unus dexterā thyrsū quatit , laevā summisque digitis pendulum gestat cantharum pitorium , sive cotylum unius tantum anfae , qualem in nummo Alexandri II. vulgò *Zebinnae* , & in nummo Seleuci Epiphanis Nicatoris cernere licet apud (b) Vaillantium ; aliumque habet humi dejectum sub sinistro pede retrorsum elato . Alter contra ; vultu magis distorto , dexterum pedem retrorsum tollit (c) , ex humero dextero pendente nebride : neque alium cantharum subiectum habet ; neque sub dextero pede , ut primus , ferulam , aut quid simile . Uterque caput & comas jactant , ut scribit Ovidius , citatus *pag.* 33. , & Apulejus *pag.* 83. Vide Casaubonum ad Lampridii Elagabalum , & *Exercit.* XIV. in *Baronium Diatriba* IX.

Media inter duas gemmas est effigies solidi ex aere pueri , sinistrā in clypeolum erectum impositā , dexterā clavam nodosā , eamque breviorē sive sudem subinentis : ignobili & rudi admodum artificio , ut facile vel saeculi barbariem , vel artificis imperitiā , vel utrumque animadvertas . Unum ex pueris Curetibus per me dicas licet , quos Rhea jussit arma ad scuta collidere , ne Jovis vagitus ad Saturni aures perveniret : de qua fabula dixi *pagg.* 17. 18. : id namque docere videtur Ovidius , qui Curetas à Corybantibus , uti & eorum arma separat (d) :

Pars

(a) Tom. I. *Inscript. antiquar. in Etruriae Urbibus extantium Tab.* V. 1. (b) In *Seleucidarum Imperio* *pagg.* 319. 320. 465. (c) Ut Bacchus in nummis Laodicensium , Tejorum , Perinthiorum , Sicyoniorum , Cretenisium &c. apud Vaillantium in *Nummis Imp. Graecis* *pagg.* 4. 7. 17. 24. 26. 28. &c. (d) *Faustum lib.* IV. v. 209. 210.

*Pars clypeos sudibus, galeas pars tundit inanes :
Hoc Curetes habent, hoc Corybantes opus.*

Non diffiteor, aliud legi apud Lucianum libro *ὑπὲρ ὀρχήσεως* : disertè enim inquit, Curetas ad scuta collisissè gladios τὰ ξίφη, non fudes; nec abludit Lucretius libro II. v. 633. — 636.

*Diſſeas referunt Curetas, qui Jovis illum
Vagitum in Creta quondam occultasse feruntur,
Cum pueri circum puerum pernixe choreâ
Armati in numerum pulsarent aeribus æra.*

Quinimmo, ut nuper humanissimè per literas me monuit laudatus eques Garellius, in Trajani nummo argenteo, relato inter *ſelecta numismata* à P. Seguino (a), viſitur Imp. caput cum Latina inſcriptione, & in averſa area mulier in rupe ſedens, cui adſtant viri duo galeati, ſcutum & gladium geſtantes, cum inſcriptione Graeca ΔΙΚΤΥΝΝΑ. ΚΡΗΤ. ; quos eximius antiquarius Corybantes, ſive Curetas exiſtimat, qui Rheae, ſive Diſtynnae parturienti adſuere (b). Sic in Trajani Decii nummo maximi moduli, apud eundem Seguinum (c), Cybele, ſive Rhea viſitur puerum ulnis geſtans, quam juvenes armati tres clypeis protegunt : ubi vir doctiſſimus notavit : *Quis enim non videat, viros illos tres, armis inſtructos, Curetes eſſe aut Corybantes, qui clypeorum & gladiatorum collifione & crepitu Saturno puerperii notitiam praeripiunt*. Nec aliam fuiſſe armaturam Corybantum obſervavit Carolus Patinus ad nummum Caracallae (d).

Verùm ex iis, quae ſupra attulimus pagg. 17. — 21. unusquiſque ſatis intelligit, rem non eſſe adeò expeditam, ut de Curetum & Corybantum armis, ceteroque cultu habituque corporis certum judicium fieri poſſit. Nam Curetas clypeolis & haſtis armatos tradit Hyginus, gladiis Lucianus, ſudibus Ovidius, Corybantes à Curetibus ſeparare videntur Servius, Ovidius, Lucianus, Tzetzes in Lycophronem, Graecorumque plures apud Strabonem lib. x., qui rem in medio relinquit. Alii Corybantes, Curetas, & Cabiros confundunt : quod cum eorum ſententia pugnat, qui Cabiros Deos magnos putant (e). Quamobrem haud facile admiferim quae Carolus Patinus ſcripſit ad nummum Maximini, à Magnetibus cuſo (f) : immo nec pro certo affirmaverim, in averſa ejus nummi parte viros armatos eſſe Curetas aut Corybantes; nam figura muliebris, quae ibi viſitur in media nummi area, ſiniſtro genu ſubmiſſo, dexteroque brachio ſupra dexterum genu poſito, quidvis potiùs ſignificare videtur, quàm Rheam. An ne decuit Deam ſic parturientem fingere? Ad haec, armati tres, qui circumſtant, dexterà gladios ſiniſtrà clypeos geſtantes, nihilque minus quàm ſaltantibus

(a) pag 126. Edit. Pariſ. 1684. (b) Eundem nummum longè vero majorem, neque ad unguem expreſſum habes apud Trifanum *Comment. diſtor. in Trajano* n. 17. pag. 409. ; pro gladiis enim longiores haſtas dedit : nec mirum, quando, contra veterum nummorum fidem, lili ſtorem appinxit *Spes* in nummis Alexandri Severi, Saloninae, & Tetrici : quamobrem multo ſale perſcriptus eſt à Joh. Jacobo Chiſſetio *Lili Franciei* pagg. 23. 24. (c) *Numism. ſelect.* pag. 188. Edit. Pariſ. ann. 1684. (d) *Epistol. de Natalitiis danti.* (e) Vide ſupra pagg. 21. — 22. (f) *Thesaur. Numism. max. moduli cap. V.* pag. I. 25. Edit. Pariſ. in 4. ann. 1673.

bus similes, non bene videntur in mulierem animati; cuius turritum caput cur non urbem aliquam, aut provinciam denotet, militum fidem, auxiliumque implorantem? In nummis sanè Laodicensium, & Magnetum apud Vaillantium (a) Rhea Jovem puerum ulnis gerit, & Corybantes, sive Curetes adsunt cum tympanis. Quin idem auctor in Elagabalo pag. 128. de alio nummo Magnetum, qui eusus est sub scriba M. Aurelio Aristomacho, inquit: *Jupiter infans & nudus, cippo insidens inter duos Corybantes, supra clypeos baculis verberantes*. Habes itaque nummum quidem Graecum, sed planè ex Ovidii sententia, Ut igitur jure reprehendere non possum viros illos eruditos, qui Corybantibus, & Curetibus, quos eosdem putant, gladios appingunt; ita dabitur vicissim mihi venia, quòd aeneam imagunculam Curetis esse pronunciaui. Sedentem finxit artifex veluti munere perfunctum, Larremve, aut Genium in Larario colendum: impuberem, quia impuberes jussit Rhea circa Jovem vagientem clypeolis & gladiis, vel hastis, vel fudibus crepare.

In inferiori tabulae parte magnum illum Bacchicum craterem, sive phialam effingendam curavi, quae Neapoli visitur in Aede maxima ex lapide Aethiopico immensi ponderis. Et quia scalam, ut vocant, palmarum Neapolitanorum adjeci, monitum benevolum Lectorem volo, esse palmum Neapolitanum ad Romanum ut XII. ad XI.

AAA. Corybantum sive Gallorum lymphaticorum larvae tristificae, & aspectu injucundae.

BB. Ansarum reliquiae, quas puto ansis Etruscorum vasorum fuisse similes.

CCCC. Thyrsi breviores, in nuces pineas desinentes, tenuisque revincti.

DD. Baccharum, sive Maenadum larvae, hederaceis foliis corymbisque coronatae, ad hilaritatem & jocos compositae: hanc enim praedicant vini esse vim & efficaciam, ut eos potissimum excitet animi affectus, ad quos naturâ proclives sumus. Juvenculas igitur hilares finxit artifex, ut quae vino calentes facillè feruntur ad dicacitatem & vernerem; Corybantes contra tristiores, utpote qui membra sibi per summam insaniam superstitionemque miris modis dissectabant, deque Veneris voluptatibus exsecti macieque confecti desperabant.

Nummi omnes, qui in eadem tabula exhibentur, extant Vindobonae in Museo Cl. Garellii, uno Syracusarum majoris moduli excepto, qui ad Caesaream Gazam spectat. Crotoniatarum nummos citavimus pagg. 16. & 157. ad ostendendum usum Phoenicii *Koph* pro Graecorum *K*, & Laconicam Crotoniatarum originem. Tripode sunt insignes, vel quia Pythii monitu Crotonem condidit Miscellus quidam Achaeus, uti Syracusas Archias Corinthius (b): vel quia Croto athletarum numero nobilis (unâ enim Olympiade septem viri, qui stadio vicere, omnes fuerunt Crotoniatae; unde adagium *Κροτωνιάτων ἑχατὸν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἀφ' ὧτος* (c): vel ad significandam

(a) Numm. Inipp. Graec. pagg. 103. 104. (b) Cujus rei historiam lege apud Strabonem lib. VI. & Stephanum Byzant. in ΣΤΡΑΚΟΤΣΑΙ. Achaei origine erant Pithiotae, & Spartam olim habitarunt, teste eodem Strabone lib. VIII. pag. 383.: itaque haec non pugnant cum Laconica Crotonis, quam principio dicebamus, origine. (c) Strabo lib. VI.

dam in Pythio certamine victoriam; praemium enim quum in Bacchi, tum in Apollinis certaminibus tripodem (a) esse decuit, quando idem habebatur Bacchus atque Apollo. Quò spectat etiam vas diotum ad tripodis dexteram in priore nummo, simillimus ei, qui in nummo *Antiochi Epiphanis Dionysi* visitur apud Vaillantium (b): cujusmodi aureis & argenteis Hieronici, seu victores in Pythiis ludis donabantur (c); immo & Olympicis (d), & Isthmiis (e). Aquilae typus ad Jovem, & victores in Olympiis ludis pertinere videtur, uti & ramus ex oleastro. Eadem columnae Jonicae epistylis insitit, quòd ad Milonem athletam non malè referas, qui labantem Gymnasii columnam usque eò humeris sustentavit (f), dum philosophi omnes Pythagorici, qui ibidem pro more convenerant, in tuto se reciperent: quod ipse tandem nisu majore fecit. In averso nummo praeter tripodem visitur oblongum quidpiam duos tuberculos habens (uti & in primo ad crateris sinistram nummo) quod granum hordei refert, nisi ego valde fallor: forte quia in Demetriis certaminibus praemium fuit hordeum, uti ex Pindari interprete notavit idem Vaillantius (g). Neque abludit in primo nummo candelabrum; magna enim Eleusinia noctu fiebant, addito lampadophorum certamine, ut supra notavimus *pagg.* 64. 65. Cancer, sive pagurus in extremo minimoque nummo forsitan maritimum urbis situm denotat. Tripodi addita est lyra in averso nummo, nam in Pythiis ludis musica, & poësi certabatur, teste Plutarcho (h). Notandum, tripodem in eodem averso nummo esse *incusum*, uti & epigraphem, quae à dextera ad sinistram ordine praeposito legitur.

Idem *Kopb* Phoenicium cernitur in Syracusarum nummo, quem Cl. Garellius longè majore diligentia effingendum curavit quàm Spanhemius (i). Heic enim muliebre caput est longè ornatiùs: & in epigraphe non modò *Kopb* Phoenicium vides (quod non mirum, quum Phoenices Siciliam olim habitaverint, teste (k) Thucydide) sed & P pro Π, & O pro Ω, ΣΤΡΑΦΟΣΙΩΝ; & in aversa quoque parte sub biga ΣΤΡΑ. Ad antiquissimam, omniumque brevissimam Aeolicam Dialectum hujusmodi P pertinere putavit Gruterus (l): atqui Siculorum lingua accedebat ad Doricam, & maximè Syracusanorum, qui Diores (m), uti & Agrigentini, & eorum auctores Geloi. Vir biga vectus, & à victoria coronatus, est forsitan Agefias ille Syracusanus, de quo Pindarus *Olymp. Ode* VI., vel Hieron Aetnaeus, de quo *Pyth. Od.* I.

In summa Tabula *Agrigentinarum* nummus habet idem P, ac praeterea C pro Γ, quod Spanhemio notatum *Dissert.* II. (n). Epigraphes elementa partim recto ordine conspiciuntur, partim à dextera ad laevam; nimirum supra aquilam AKPAC, infra ZOTNA, AKPACANTOZ. Gelorum coloniam *Agrigentum*, à flumine cognomine, ut pleraeque alias Siciliae urbes, dictam scribunt Stephanus (o), Thucydides (p), & Aristarchus apud Pindari Scholiasten *Olymp.* II.; unde

A a

ωω

(a) Ut supra *pagg.* 93. & 102., Pindar. *Pyth. od.* XI., Horat. *lib.* IV. *od.* VIII. (b) In *Selucidar. Imperio* *pag.* 384. (c) Idem in *nummis Impp. Graec.* *pag.* 341. & 342. 343. 345. ex nummo Caracallae à Thracibus cuso, & Severi à Perinthis, & Getae à Philadelphiensibus. (d) Pindar. *Olymp. od.* IX. (e) Idem *Isthm. od.* I. (f) Strabo *lib.* VI. *pag.* 263. (g) *Numism. Impp. Graec.* ubi de Festis, & certaminibus Urbium, in *ΔΗΜΗΤΡΙΑ* *pag.* 333. (h) *Sympos.* V. qu. II. (i) *dissert.* II. de *Ufu*, & *pract.* *pag.* 96. Tom. I. (k) *lib.* VI. in *prin.* (l) *pag.* XXVII XXVIII. (m) Pindar. *Pyth. od.* I. *Stroph.* IV., *Thurydid. lib.* VII. *pag.* 525. *edit. Spegiani* 1588. (n) *pag.* 102. (o) In AKPATANTEZ. (p) *lib.* VI. in *prin.* *pag.* 412.

ποταμία Ἀγρίγας *fluvialis Agrigentus* Pindaro *Pyth. Ode* VI. Idem flumen significari videtur per cancerum, subjecto α , quae figura imitatur flexuosi amnis cursum : nisi mavis studium rei navalis notari ; ut in nummo gentis Serviliae apud Fulvium Ursinum (a) ; aut Lybicam amphisibaenam , cui serpenti geminum caput , hoc est ad caput & ad caudam , teste Plinio *libro VII. cap. XXII.* ; ad significandum fortasse Carthaginiensium in illa Siciliae ora imperium. Amphisibaenam argenteam pro amuleto gestatam à Childerico II. Francorum Rege , scripsit Jo: Jacobus Chiffletius in *Lilio Francico* (b). Aquila insidens capitulo Jonico spectat vel ad Theronem curru victoriam in Olympicis adepto, de quo Pindarus *Olymp. Od. II. & III.* ; vel ad Exenetum civem Agrigentinum , qui victor item ex Olympia advenit Olympiade XCII. ; vel ad celebre , & omnium Siciliae maximum templum Jovis Olympii (c). Fuere enim qui urbis conditorem putarent Actragantem , Jove & Asterope Oceani filia natum (d) ; tametsi Polybius & fluvium , & urbem *Agragam* nominari scribit , quod fertile ibi est solum & foecundus ager (e). Capitulum Jonicum pro Strabonis sententia faceret , qui Jonicam coloniam Agrigentum putat *libro VI. pag. 272.* , nisi certum esset , Agrigentum incoluisse Geloos Dores , auctoribus Aristonoo & Pythilo , anno prope centesimo octavo à suae urbis initio , quae condita est à Cretensibus & Rhodiis anno CCCC.V. post Syracusas habitari coeptas (f). Hinc Geloorum quoque nummi habent C pro Γ , ut in elegantissimo tetradrachmo laudati equitis Garelly cernere licet , cum inscriptione CEΛΑΣ . Huc facit quod inquit Plinius *libro VII. cap. LVII. Gentium consensus tacitus primus omnium conspiravit , ut Jonum literis uterentur .* Quamobrem utrumque stare potest , & fuisse tum Agrigentinos , tum Geloos origine Dores , & vetustis Jonum characteribus usos . Subdit idem Plinius cap. sequ. *Veteres Graecas fuisse easdem penè quae nunc sunt Latinae , indicio erit Delphica tabula antiqui aeris , quae est hodie in palatio , dono principum Minervae dicata in Bibliotheca &c.* Nec igitur mirum si P ad Latinum R quàm proximè accedat , tam in Syracusanorum , quàm in Agrigentinorum vetustissimis nummis . Idemque judicium esto de C litera pro Γ ; nam veteres Latinos C olim pinxisse , non G , supra notavimus *pag. 156.*

AD.

(a) *Edit. Roman. pag. 242.* (b) *pag. 140.* , ubi amuleti figuram exhibet. (c) Ex Diodoro Fazellus *lib. VI. cap. I. pagg. 127. & 130. edit. Panorm.* (d) *Stephanus loco cit.* (e) apud Fazellum *lib. cap. I.* (f) *Thucydides lib. VI. pag. 412. & lib. VII. pag. 526.*

ADDENDA.

Pag. 18. in extrema ora, post notatum Ovidii locum IV. Fastorum, adde: Vide de Corybantibus, Gallis, Curetibus & Matre Magna Lucretium libro II. v. 598. — 658.

Pag. 20. post Ovidii versum adde: Jalyfus urbs in Rhodo insula, à Jalyso heroë dicta; unde Rhodii Jalyfii dicuntur à Dionysio Geographo (a):

————— ἀντὶ τοῦ πύργου
 Αἰγυπτίης Ῥόδου ὅστιν, Ἰηλουσίων πέδον ἀνδρῶν.
 ————— ex adverso autem orae
 Aegyptiae Rhodus est, Jalyfiorum hominum.

Telchinas, qui Rhodum tenuerunt, fascinatores, & praestigiatores fuisse memoriae proditum est. βασκάνες φασὶ ἐ γόητας, inquit Strabo libro XIV. (b) Nomen inditum à Phoenicibus docet Bochartus (c), nam *talchus* est incantator, à verbo *lachas*, incantare.

Pag. 30. post lin. 28. adde: nam Indi Δεῦνον Regem vocabant, ut ex Etymologico magno adnotavit Maussacus *Dissertat. in Harpocraton*.

Pag. 34. post signum (m): quò facit serpens cistà profiliens in Alexandri Magni nummo apud Carolum Patinum: *Numism. Imper. medii & minimi moduli pag. 13.*

Pag. 38. lin. 12. post κατηρίσκου. Hinc Philonidem quendam propter vinolentiam cotylam nuncupatum, narrat *Dionysius Halicarn. in excerptis de legationibus (d)*.

Pag. 41. lin. pen. post contēlis, ut inquit Plutarchus *Symposiac. IV. qu. 5. (e)*

Pag. 45. lin. pen. marg. post locum Sponii, adde: & in elegantissima Bacchi tabula marmorea in aedibus Farnesianis Romae, cujus exemplum, à clarissimo (eheu) Francisco Blanchinio acceptum, in aes incidi curavi, ad exornandam libri frontem.

Pag. 46. lin. 29. post *Festus*, adde, & Servius ad x. Virgilii v. 254.

Pag. 47 post *Comodia*, adde asteriscum, & nota in imo margine: non obscure id docet Plutarchus *Symposiacōn libro V. qu. II.*, ubi certamen Tragicum in Pythiis ludis adscititium vocat.

Pag. 48. lin. 7. post *recisum*. Vide varias de hac re Scriptorum sententias apud Th. Dempsterum *Etruriae Regalis lib. III. cap. XI. & LXXI.*

Pag. 49. post locum Oppiani, notà (a) in marg. adde: Vide Philostratum *Imag. lib. I.*, Spanhem. *dissert. III.*, Vaillantium de Seleucidarum Imperio (f) in *Antiocho Epiphane Dionysio*.

Pag. 52. vers. 15. post locum Ovidii. Item Euripidis Phoenissis v. 652. — 658.

Pag. 62. lin. antepen. post cum bacchatione. Isis de se ipsa apud Apulejum libro XI. *En adsum tuis commota, Luci, precibus rerum natura parens, elementorum omnium domina, saeculorum progenies initia-*

A a 2

lis

(a) v. 504. 505. (b) pag. 653. 654. (c) Citatus à Guillelmo Hill. comment. ad Dionys. pag. 201.
 (d) cap. IV. pag. 743. (e) pag. 671. (f) pag. 484.

lis Cujus numen unicum multiformi specie, ritu vario, nomine multijugo totus veneratur orbis. Inde primigenii Phryges Pessinuntiam nominant Deum matrem; hinc autochtones Attici Cecropiam Minervam, illinc fluctuantes Cyprii Paphiam Venerem, Cretes sagittiferi Dictynnam Dianam, Siculi trilingues Stygiam Proserpinam, Eleusinii vetustam Deam Cererem. Junonem alii, alii Bellonam, alii Hecaten, Ramnufiam alii &c.

Pag. 63. ad not. margin. (o) adde. Sed quatuor gradus agnovit idem Casaubonus *Exercit.* xvi. in primam partem *Annal. Baronii*, *Diatriba* XLIV., ubi accuratè de mysteriis & purgationibus veterum.

Pag. 68. lin. 2. post *Calactini*. Eupolemi Calactini fit mentio apud Tullium libro IV. in *Verrem*.

Pag. 77. lin. pen. post *lapidem*, adde asteriscum, cui respondeat in margine, Livius libro XXIX.

Pag. 85. lin. 5. post verba Svetonii. Isidis templa fuisse intra urbem Romam, quum Vespasianus & Titus de Judaeis triumpharunt, non obscurè indicat Josephus libro VII. de *Bello Judaico* cap. v.

Et in imo margine, post *Sveton.* cap. XII., adde. Unde Othonis nummus aereus, in cujus averfa area est Canopus, Aegyptiorum ventriosum numen, apud Patinum *Numism. Imp. medii & minimi moduli* pag. 135., memoratus à Vaillantio in *Numism. Imp. Graecis* pag. 19.

lin. 14. post Lampridii verba de Commodò, adde: quò facit nummus apud Patinum *Thesaur. Numism. cap. 7. pag. 174.*

Pag. 96 lin. 16. post *ferrent*. De iis Tullius libro IV. in *Verrem*.

Pag. 101. ad notam (f) adde. Vide Vaillantium de *Seleucidarum Imperio*, pag. 385., ubi de Antiocho Epiphane.

Pag. 128. lin. 16. post *evadant*. Justinus lib. xx., tametsi aliò respicit: Sed dum mori honestè quaerunt, feliciùs vicerunt. Nec alia causa victoriae fuit, quàm quod desperaverint.

Pag. 152. lin. pen. post *Bacchanalibus*. Sic sacrum & publicum separantur apud Plautum *Trinummo* Act. IV. Sc. III.

——— *leges mori serviunt, mores autem*
Rapere properant quàm sacrum, quàm publicum.

contra quam sentire videtur Ulpianus in l. 1. §. 2. D. de *justit. & jure*, ubi Jus publicum consistere ait in *sacris, sacerdotibus, & magistratibus*.

Pag. 175. lin. 25. post *Scyllam*: Et huc refer illa Th. Dempsteri lib. IV. *Etrur. Regal. cap. 7.*, ubi, post allatam Pauli Warnefridi Italiae Descriptionem, lib. II. de *gest. Longobard. cap. XIV.*, qui octavo loco ponit Lucaniam, & in ea Rhegium, inquit; *Ascheraz olim dicebatur, docuit ex Flavio Josepho Gabriel Barrius; & ejus incolae TAVROCINI ex Probo Grammatico in vita Virgilii*. Vestigia quaedam veri haec sunt, sed tenebris mirum in modum obsita.

F I N I S.

Haec pauca calamo properante addidi, haud cetera nescius longè plurima, optima, selecta in hoc genere scriptionis addi posse. Cursim legendo aliquot errata typographica animadverti, quae facile à quovis erudito lectore emendari poterunt: quàmobrem ea adnotare consultò praetermisi.

SCRIPTO-

SCRIPTORES

QUORUM TESTIMONIIS

USI SUMUS.

A *Brabamus Berckelius* 66. 174. 175.
Accursus 108.
Acron 82.
Acusilaus Argivus 20.
Aelianus 27. 40. 58. 69. 94. 170. 171.
Aeschylus 33. 47.
Aggenus Urbicus 165.
Albertus V. Leander.
Albricus Philosophus 52.
Alexander V. Hieronymus.
Alemannus V. Nicolaus.
Alexander ab Alexandro. 76.
Alexius Symmachus Mazochius 157.
Almeloveen V. Theodorus.
Ammianus Marcellinus 80.
Angelus Politianus 73.
Anthologia 32.
Antiochus Syracusanus 170. 171. 173.
Antonius Augustinus 32.
Antonius Franciscus Gorius. 51. 178.
Apollonius Rhodius. 16.
Appianus 57. 134. 167. 175.
Apulejus 24. 79. 83. 123. 183.
Arctaeus 24.
Aristarchus 181.
Aristides 17. 18. 21. 25. 27. 37. 59. 64. 100.
Aristophanes 25. 31. 36. 47. 48. 49. 53. 56.
 61. 63. 65. 66. 68. 69. 70. 100.
Aristoteles 101. 169.
Arnobius 25. 34. 39. 56. 62. 78. 80. 100.
 101. 106.
Arrianus 60.
Arrius Menander 163.
Arthemidorus 72. 81.
Asconius Paedianus 107. 112. 134.
Athanasius Kirckerus 35.
Athenaeus 31. 38. 50. 52. 53. 56. 65. 66. 67.
 69. 89. 95. 96. 98. 102. 165.
Athenagoras 18. 33. 38.
Auctor argumentorum in Orat. Demosthenis 92.
Augustinus V. Antonius.
D. Aur. Augustinus 40. 41. 55. 80. 118.
 129.

Aurelius Nemesianus 103.
Aulifus V. Dominicus.
Aurelius Victor. 52. 53. 71. 72. 112.

B

B *Alduinus V. Franciscus.*
Barnabas Brissonius 111. 136. 148.
Bellonius V. Petrus.
Berckelius V. Abrahamus.
Biblia Sacra 15. 16. 26. 88.
Bion 40.
Bochartus V. Samuel.
Bonarotus V. Philippus.
Budaeus V. Guilielmus.

C

C *Ajus J. Ctas* 131. 137.
Callistratus J. C. 163.
Callixenus 51.
Camillus Peregrinus 175.
Candidus V. Petrus.
Capacius V. Julius Caesar.
Carolus Patinus 23. 179. 183. 184.
Carolus Sigonius 77. 134. 140. 177.
Casaubonus V. Isaacus.
Cassiodorus 85. 140. 145.
Cassius Hemina 127.
Cato 55. 96. 151. 157. 158. 162.
Catullus 34. 40. 45. 84.
Cbarisius 154.
Chiffletius V. Job. Jac.
Christophorus Adamus Rupertus 73.
Chronicon Alexandrinum 38.
Ciacconius V. Petrus.
Cicero 23. 25. 54. 60. 62. 65. 66. 67.
 70. 74. 81. 103. 104. 106. 108. 109.
 110. 117. 118. 119. 120. 122. 123.
 124. 125. 128. 129. 130. 134. 141.
 143. 148. 149. 151. 161. 162. 164.
 165. 166. 167. 184.
Claudius Salmasius 17. 36. 47. 108. 113.
 156. 158. 160. 172.

Clau-

Claudianus 65. 71.
Clemens Alexandrinus 15. 16. 17. 22.
 24. 34. 38. 46. 50. 60. 62. 63. 64. 65.
 67. 69. 70. 75. 100. 116.
Columella 97. 122. 161.
Concilia 176.
Connanus V. Franciscus.
Corasius V. Job.
Cornelius Labeo 77.
Cornelius Nepos 105.
Cornelius V. Thomas.
Cornelius Tacitus 44. 53. 72. 76. 84.
 85. 89. 90. 104. 105. 108. 109. 110.
 111. 119. 122. 123. 128. 129. 132.
 133. 141. 164. 165. 166. 168.
Cornutus 93.
Cujacius V. Jacobus.
Curius Fortunatianus 68.
S. Cyrillus 40.

D

D *Aniel Heinsius* 17. 113.
Demosthenes 35. 47. 58. 60. 70.
 141.
Dempsterus V. Thomas.
Desiderius Heraldus 55.
Didymus 17. 103.
Dion Cassius 71. 74. 76. 82. 83. 84. 85.
 104. 108. 134. 137. 141. 165. 166.
 168.
Diodorus Siculus 17. 25. 27. 28. 31. 35.
 39. 49. 52. 64. 67. 93. 94. 96. 182.
Diogenes Laërtius 70.
Diomedes Grammaticus 37. 156.
Dionysius Geographus 170. 183.
Dionysius Halicarnassensis 15. 16. 72.
 74. 83. 96. 112. 114. 115. 116. 119.
 120. 125. 126. 128. 132. 133. 135.
 157. 160. 161. 163. 164. 170. 173.
 183.
Dionysius Petavius 43. 57. 58. 59. 63.
Dioscorides 69.
Diploma Rogerii Siciliae Comitibus 177.
Dominicus Aulifius 76.
Donatus Grammaticus 111. 116.
Donjatius V. Job.
Duarenus V. Franciscus.

E

E *Lias Schedius* 16. 40. 79.
Emmanuel à Schelestrate 108.

Ennius 17.
Epiphanius 33. 34. 45. 83.
Etymologicon magnum. 182.
Eupolis 103.
Euripides 31. 34. 36. 37. 41. 46. 47.
 49. 50. 62. 64. 92. 94. 96. 98. 99.
 101. 102. 183.
Eusebius Pamphili 21. 27. 36. 46. 95.
 96.
Eustathius 23. 170. 171.
Eutropius 85.
Ezechiel Spanhemius 16. 26. 32. 33.
 51. 56. 61. 69. 82. 149. 154. 158.
 181. 183.

F

F *Aber V. Petrus.*
Fabius Pictor 96.
Fabius Quintilianus 145. 149. 150.
 151. 152. 154. 158.
Fabrettus V. Raphaël.
Fasti Siculi 140.
Fazellus V. Thomas.
Ferdinandus Ugbellius 177.
Ferrarius V. Octavianus.
Festus Pompejus 46. 54. 57. 75. 76.
 101. 140. 145. 146. 147. 150. 152.
 155. 156. 159. 163. 168. 169.
Firmicus Maternus 16. 34. 81.
Fortunatianus V. Curius.
Franciscus Balduinus 124.
Franciscus Connanus 134.
Franciscus Duarenus 131.
Fridericus Sylburgius 157.
Frontinus 156.
Fulgentius Placiades 94.
Fulvius Ursinus 47. 73. 76. 149. 158.
 171. 182.

G

G *Alenus* 69.
Gaza V. Theodorus.
Gazaenus V. Procopius.
Gellius 82. 96. 97. 120. 145. 157. 158.
 163. 164.
Glareanus V. Henricus.
Goltzius V. Hubertus.
Gorius V. Antonius Franciscus.
Granius Licinianus 159.
Gotbtfredus V. Jacobus.
Gregorius Magnus 175.

Gre-

Gregorius Nazianzenus 100.
Gretferus V. Jacobus.
Grotius V. Hugo.
Gruchius V. Nicolaus.
Gruterus V. Janus.
Gudius V. Marquardus.
Guilielmus V. Janus.
Guilielmus Budaeus 135. 165.
Guilielmus Hill. 169. 170. 183.
Guilielmus Philander 69.
Guilielmus Xylander 154. 157.
Gutherus V. Jacobus.
Gyraldus V. Lilius.

H

H *Adrianus Turnebus* 36. 47.
Harduinus 171.
Harpocratio 62. 63. 67. 96. 100. 101.
 148. 165.
Hecataeus 103.
Heinsius V. Daniel.
Heliodorus 109.
Henricus Glareanus 173.
Henricus Kippingius 23. 30. 34. 56.
 82. 84. 86. 87. 88.
Henricus Noris. 141.
Henricus Valesius. 101. 103.
Heraclides 16.
Herodianus 77.
Herodotus 20. 33. 56. 59. 69. 116.
Heraldus V. Desiderius.
Hesychius 32. 36. 47. 50. 56. 58. 67.
 93. 101. 149.
D. Hieronymus 16. 71. 99.
Hieronymus Aleander 52. 96.
Hieronymus Mercurialis 24.
Hieronymus Wolfius 57.
Holstenius V. Lucas.
Homerus 52. 95. 102.
Horatius 32. 37. 49. 51. 52. 53. 82. 89.
 90. 146. 154. 163. 181.
Hubertus Goltzius 80. 167.
Hugo Grotius 129.
Hyginus 25. 35. 41. 66. 67. 92. 93. 94.
 100. 118.
Hyginus de limitibus 165.

J

J *Acobus Cujacius* 129. 145.
Jacobus Gothofredus 137.

Jac. Gretferus 145. 157. 163.
Jac. Gutherus 56. 144.
Jac. Raevardus 75. 113. 133. 155.
Jacobus Sponius 34. 35. 38. 45. 49. 81.
Jacobus Tristatus 171. 179.
Jac. Vaillantius 40. 64. 78. 171. 176.
 180. 181. 183. 184.
Janus Gruterus 23. 32. 33. 42. 63. 71.
 72. 73. 74. 77. 78. 80. 81. 83. 85. 86.
 87. 88. 91. 101. 140. 144. 145. 148. 150.
 151. 153. 154. 155. 156. 167. 181.
Janus Guilielmus 112.
Interpres Persii 47.
Job. Corasius 129.
Job. Doujatius 91. 136.
Job. Gerardus Vassius 16. 23. 30. 34.
 35. 164. 171. 174.
Job. Hudson 107.
Job. Leunclavius 176.
Job. Meursius 15. 38. 47. 53. 68. 93.
 101. 103.
Job. Jacobus Chiffletius 179. 182.
Job. Rosinus 54. 62. 77. 80. 109. 120.
 123. 124. 134. 146.
Job. Seldenus 34.
Job. Tzetzes 20. 30.
Job. Woverius 103.
Josephus Hebraeus 38. 84. 105. 107.
 148. 166. 184.
Josephus Scaliger 21. 23. 56. 57. 58.
 59. 62. 76. 144. 146. 159. 177.
Isaacus Casaubonus 21. 35. 51. 53. 56.
 61. 63. 64. 69. 70. 89. 97. 98. 103.
 154. 178. 184.
Isaeus 89.
Isidorus Hispalensis 47. 150. 151. 158.
Isocrates 54.
Julianus Imp. 19. 25. 39. 43. 51. 77.
 78. 79. 165.
Julius Caesar 147. 159.
Julius Caesar Capacius 69. 81.
Julius Capitolinus 71. 135.
Julius Modestus 159.
Julius Pollux 38. 51.
Justinianus Imp., sive Tribonianus 90.
 131. 168.
Justinus Historicus 16. 169. 184.
Justinus Martyr 26. 48. 100.
Justus Lipsius 22. 72. 80. 97. 112. 114.
 132. 136. 141. 144. 145. 149. 150.
 153. 154. 155. 157. 164. 166.
Juvenalis 41. 43. 44. 82. 90. 128. 130.
 Kalen-

K

K *Alendarium vetus* 54. *Farnestianum* 85. 146.
Kippingius V. Henricus.
Kirckerus V. Athanasius.
Kusterus V. Ludolfus.

L

L *Abeo* 77.
Lactantius Firmianus 17. 23. 26. 33. 37. 38. 43. 62. 67. 68. 79. 148.
Laelius Felix 120.
Lærtius V. Diogenes.
Lampridius 85. 89. 135.
Leander Albertus 172.
Leo Ostiensis 176.
Lilius Gregorius Gyraldus 34. 37. 57. 68. 98. 101. 118.
Lipsius V. Justus.
T. Livius Patavinus 72. 73. 75. 77. 78. 81. 104. 105. 110. 112. 114. 116. 122. 124. 126. 127. 129. 132. 133. 135. 136. 137. 140. 141. 142. 143. 144. 146. 147. 158. 161. 164. 165. 171. 184.
Lucanus 41. 59. 83. 122.
Lucas Holstenius 17. 34. 66. 171. 172. 174. 176.
Lucianus 18. 21. 22. 27. 29. 34. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 45. 46. 53. 56. 58. 69. 79. 94. 98. 100. 163. 179.
Lucilius 150. 152. 163.
Lucius Florus 105.
Lucretius 62. 130. 131. 157. 158. 179. 183.
Ludolfus Kusterus 53.
Lupus Protospata 176.
Lycophron 31.

M

M *Acrobatus* 21. 22. 29. 30. 32. 33. 38. 41. 52. 53. 54. 62. 70. 72. 76. 77. 82. 91. 95. 98. 101. 146. 158. 159.
Maffæus V. Scipio.
Manilius 36. 49.
Manutius V. Paulus.
Marcianus Cappella 62.
Marcianus Heracleota 17.

Marcianus Jurisconsultus 108.
M. Antonius Muretus 150. 154.
Marinus Neapolitanus 79. 83.
Marquardus Gudius 32.
Martialis 49.
Martianus Cappella 155.
Masurius Sabinus 54.
Maußacus V. Philippus Jacobus.
S. Maximus. 57.
Mazochius V. Alexius Symmachus.
Mela V. Pomponius.
Mercurialis V. Hieronymus.
Merula V. Paulus.
Meyrfus V. Job.
Michaël Psellus 35.
Minutius Felix 64.
Mnaseas Patatensis 34.
Morinus V. Stephanus.
Munckerus V. Thomas.
Muretus V. M. Antonius.

N

N *Aevius* 54.
Nicander 31.
Nicolaus Alemannus 177.
Nic. Gruchius 113. 120.
Nic. Rigaltius 55. 63. 88. 147.
Nicostratus 147.
Nonius Marcellus 83. 100. 150. 153. 155. 163. 168.
Nonnus Panopolita 32. 49.
Noris V. Henricus.
Nummi V. Indicem Rerum &c.

O

O *Clavianus Ferrarius* 74.
Onufrius Panvinus 146. 148. 166.
Oppianus 49.
Origenes 47.
Orpheus 24. 50. 62. 101.
Ostiensis V. Leo.
Ovidius 18. 20. 24. 29. 31. 32. 42. 45. 46. 47. 52. 54. 55. 65. 67. 74. 75. 76. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 94. 95. 97. 98. 143. 147. 163. 164. 178. 179.

P

P *Acuvius* 168.
Paedo Albinovanus 113.

Pan-

Panvinus V. Onufrius.
Papinianus Jēsus 131. 155.
Papinius Statius 46. 47. 49. 63. 94. 97.
Pasquier V. Stephanus.
Patinus V. Carolus.
D. Paulus Apostolus 88.
Paulus Jēsus 131.
Paulus Manutius 107. 112.
Pausanias 16. 18. 19. 20. 22. 37. 39.
 46. 47. 48. 56. 64. 66. 67. 68. 91.
 93. 95. 98. 99. 102.
Peregrinus V. Camillus.
Petavius V. Dionysius.
Petitus V. Samuel.
Petronius Arbiter 91. 103. 130.
Petrus Bellonius j.
Petrus Candidus 62.
Petrus Ciacconius 151. 154. 155. 156.
Petrus Faber 129.
Petrus Relandus 144. 155.
Petrus Seguinus 179.
Petrus Victorius 158.
Pherecides 20.
Philander V. Guilielmus.
Philippus Bonarotus 48.
Philippus Claverius 153. 171. 172. 173.
Philippus Jacobus Maussacus 101. 103.
Philippus Stofschius 178.
Philochorus 63.
Philostratus 25. 183.
Phurnutus 26. 27. 37. 41. 45. 47. 52.
 62. 67.
Pigbius V. Stephanus.
Pindarus 61. 181. 182.
Pitiscus V. Samuel.
Plato 26. 34. 70. 165.
Plautus 44. 55. 70. 75. 89. 113. 130.
 146. 150. 154. 155. 158. 162. 163.
 164. 168. 184.
Plinius 30. 37. 38. 51. 56. 69. 96. 97.
 110. 127. 132. 145. 159. 164. 171.
 174. 182.
Plutarchus 15. 16. 22. 23. 24. 27. 28.
 29. 31. 33. 34. 35. 37. 40. 48. 50.
 52. 56. 57. 58. 59. 64. 65. 66. 68. 73.
 90. 93. 94. 95. 96. 112. 118. 123. 126.
 127. 144. 145. 147. 157. 158. 165. 183.
Politianus V. Angelus.
Polyaenus 69. 93.
Polybius 15. 97. 109. 115. 121. 182.
Pomponius Jēsus 109. 112. 114. 147.
 164. 168.

Pomponius Mela 26. 174.
Porcius Latro 105. 106. 119.
Porphyrio 47.
Porphyrius 25.
Priscianus 145. 150.
Proclus 95.
Procopius Gazaeus 40.
Propertius 31. 45. 46. 79. 83. 94. 130.
 131.
Prudentius 81. 86. 87.
Psellus V. Michaël
Ptolomaeus 56. 174.
Publius Victor 91. 147. 166.

Q

Q *Quintilianus V. Fabius.*

R

R *Revardus V. Jacobus.*
Raphaël Fabrettus 87. 99. 141.
 143. 152. 159.
Reinesius V. Thomas.
Relandus V. Petrus.
Rigaltius V. Nic.
Rosinus V. Job.
Rupertus V. Christophorus.
Rutilius 160. 162.
Ryckius V. Theodorus.

S

S *Allustius Historicus* 121. 129.
Sallustius Philosophus 17.
Salmasius V. Claudius.
Samuel Bochartus 22. 29. 31. 183.
Samuel Petitus 107.
Samuel Pitiscus 21. 56. 57. 84. 148.
Scaliger V. Josephus.
Schedius V. Elias.
Schelestrate V. Emmanuel.
Scholiastes Apollonii 21.
Scholiastes Aristophanis 26. 33. 34. 46.
 53. 61. 65. 67. 70. 96. 98.
Scholiastes Homeri 25. 31. 55. 102.
Scholiastes Nicandri 32. 67.
Scholiastes Pindari 33. 63. 64. 68.
Scholiastes Sophoclis 53. 61.
Scholiastes Thucydidis 57. 58.
Scipio Massaeus 11. 157.
Scymnus Chius 172.

B b

Se-

Seguinus V. Petrus.
Seldenus V. Job.
Seneca 48. 59. 65. 89. 119. 128.
Servius Honoratus 15. 16. 17. 21. 35.
 36. 52. 67. 75. 97. 179. 183.
Sextus Rufus 91. 148. 166.
Siculus Flaccus 165.
Sidonius Apollinaris 32.
Sigonius V. Carolus.
Silius Italicus 95.
Sinnius Capito 76.
Sophocles 40. 61.
Spanhemius V. Ezechiel.
Spartianus 80. 85.
Sponius V. Jacobus.
Statius V. Papinius.
Stephanus Byzantinus 25. 51. 62. 66.
 170. 171. 172. 174. 175. 180. 181.
 182.
Stephanus Morinus 15. 37. 38.
Stephanus Pasquier 108.
Stephanus Vivandus Pigbius 35. 50. 83.
 140.
Stesichorus 55.
Stesimbrotus Thasius 19.
Stofchius V. Philippus.
Strabo 19. 33. 51. 61. 62. 91. 97. 98.
 126. 169. 170. 172. 173. 174. 179.
 180. 182. 183.
Svetonius 58. 71. 79. 80. 85. 90. 98.
 104. 108. 109. 110. 112. 119. 127.
 134. 140. 141. 143. 146. 166. 167. 171.
Svidas 21. 24. 34. 48. 52. 53. 67. 79.
 100. 170.
Sulpitius Victorinus 68.
Sylburgius V. Fridericus.
Synodus Trullano 57.

T

T *Abulae* xii. 105.
Tabulae Capitolinae 140. 144.
Tatianus Afsyrius 38. 111.
Terentius Varro 21. 22. 36. 52. 53. 54.
 55. 56. 77. 78. 83. 93. 97. 101. 118.
 122. 146. 148. 151. 163. 168. 169.
Tertullianus 42. 55. 57. 63. 79. 82. 88.
 90. 106. 108. 147.
Theocritus 52. 103.
Theodoritus 35.
Theodorus ab Almeloveen 155. 160.

Theodorus Gaza 57.
Theodorus Ryckius j. 15.
Theophrastus Eresius 56.
Thomas Cornelius j.
Thomas Dempsterus 62. 67. 83. 101.
 125. 128. 148. 149. 183.
Thomas Fazellus j. 182.
Thomas Munckerus 17. 20. 67.
Thomas Reinesius 41. 42. 62. 69. 77. 79.
 81. 83. 86. 87. 88. 140. 145. 155. 165.
Thucydides 16. 57. 181. 182.
Tibullus 29. 31. 46.
Tillemontius 71. 132.
Trebatius 159.
Tristanus V. Jacobus.
Turnebus V. Hadrianus.
Tzetzes 18. 179. V. Job.

V

V *Aillantius V. Jacobus.*
Valerius Antias 78. 126. 127.
Valerius Flaccus 34. 40. 102.
Valerius Maximus 35. 38. 44. 73. 74.
 83. 90. 96. 111. 112. 119. 121. 123.
 125. 127. 132. 157.
Valesius V. Henricus.
Varro V. Terentius.
Velius Longus 148. 150. 153. 157. 169.
Vellejus Paternulus 15. 48. 75. 122.
 136. 171.
Venulejus Jetus 165.
Verrius Flaccus 145.
Vibius Sequester 80.
Victorinus Grammaticus 150. 154. 156.
 157.
Victorius V. Petrus.
Virgilius 22. 30. 34. 35. 36. 38. 45. 47.
 48. 51. 97. 101. 103. 150. 155. 163.
 164. 169. 173.
Ulpianus Jetus. 108. 131. 137. 168.
Ulpianus Grammaticus 29. 57.
Vossius V. Job.
Ursinus V. Fulvius.
Wolphius V. Hieronymus.
Woverius V. Job.

X

X *Enopbon* 48. 109.
Xylander V. Guilielmus.

I N D E X

R E R U M E T V E R B O R U M.

A Ccurfii lapsus 108.
 Accusatores quomodo utiles 110.
 Achaei Laconici 180.
 Achilles ossa aureâ amphorâ condita 55.
 Achaja Peloponnesi 180.
 M. Acilius Glabrio Cos. suffectus 144.
 Acmo unus ex Idaeis Dactylis 20.
 Acragas, Jove & Asterope natus 182.
 Acta, sive Annales Maximi scribebantur Romae à Pontifice Maximo 141.
 — res illustres continebant 141.
 Acta Diurna, sive Urbana quo tempore scribi coepta 140. 141.
 — etiam res parvi momenti continebant 141.
 Actaea Ceres Sicula Neapoli culta 65. 66.
 Actio redhibitoria temporalis; sic omnes poenales 131.
 Actionem judicio includere quid 131.
 — facit causam meliorem *ibid.*
 Actiones aediliciae 131.
 Actiones dilatae propter quaestionem de Bacchanalibus 11. 130. 131.
 Actiones quomodo dicantur perire 130. 131.
 Adaequare imperium Consulium, quid. 140.
 Adamantea Jovis nutrix 17.
 Adiese pro *adiisse* 152.
 Adonis, Attis, Thamuz, Dionysus, Bacchus 38.
 — Macedonum Mars *ibid.*
 — dominum significat *ibid.*
 — Phoenicibus *Kuꝑꝰ ibid.*
 — filius Celei Regis 39.
 — quotannis lugebatur à Bybliis 40.
 — ab inferis revocatus à Venere 41.
 — est flos Porphyrio *ibid.*
 — quid revera significet ejus exsecutio 43.
 Adraستا Jovis nutrix 17.
 Adscriptitii Dii 22.
 Adventus Cybeles Romae 77.
 Adulationes Jurisconsultorum 168.
 Adulterii suspectae mulieres ad caput asini jurabant 37.

Aebutia ad Sulpiciam accita venit 4.
 P. Aebutius adolescens 2.
 — domo matris exactus ad amitam se confert 4.
 — index Bacchanaliorum 5.
 T. Aebutius Elva Cos. 72.
 Aedes Bellonae Senatui exteris gentibus dando 147.
 Aedes Matris Magnae quando Romae decreta, & dedicata 78. 79.
 Aedes Saturni pars Capitolii 166.
 Aediles cereales plebeji 73.
 — à Julio Caes. instituti 73.
 Aediles curules olim ludos Cereales curabant 74.
 — dicti Aediles majores 112.
 — eorum munus 112.
 Aediles tabulis legum asservandis praerant 166.
 Aediles Municipii Calaguritani 79.
 Aediles plebis sedebant in subselliis 112.
 — administri Tribunorum 112.
 — eorum munus *ibid.*
 Aedilibus curulibus datum negotium conquerendi Bacchantes 7. 112.
 Aedilibus suberant meretrices 89.
 Aegroti deferabantur ad Serapidis fanum 84.
 Aegyptia Sacra vetita Romae 84.
 Aegyptiae feminae phallos gestabant 56.
 Aegyptii cur canes & lupos coluerint 27. 28.
 — quid per Isidem intelligerent 28.
 — & per disiectum Osiridem *ibid.*
 — Osirim quomodo lugerent 29.
 — de antiquitate Dionysi cum Graecis contendebant 30.
 P. Aelius Paetus Magister equitum 73.
 L. Aemilius Mamercus Cos. 114. 142.
 Aemilius Paulus Cos. primus securim arripuit ad diruendam Isidis aedem 83. 140. 171.
 M. Aemilius Lepidus 148.
 Aemilius Scaurus Cos. Praetorem sibi non assurgentem castigat 112.
 L. Aemilius Paulus Cos. 141.
 Aenea tabula inventa j.

B b 2

Ae-

- Aeneas Deos Penates in Italiam ex Phrygia importavit 21.
 Aenacae tabulae legum per fora & templa fixae 164. 165.
Aere scriptura, aeris libri quid 165.
 Aes grave, aes unciale 135.
 Aeschines à Demosthene taxatus 35.
 ——— initiatus Eleusine 60.
 Aeschylus quomodo ad scribendas tra-goedias se contulit 47.
 Aesculapius Deus adscriptitius 22.
 ——— inter heroas à Tullio 117. 118.
 Aera Mundi Graecorum, & Syrorum 177.
 Aera legum restitui iussit Senatus sub Vespasiano 166.
 Aerarium Pop. Rom. 166.
 Aetaeus Telchines 20.
 Aetas vacationis à militia 136.
 Aetneus Promethei filius 18.
 Agave Bacchi ~~com~~ 94.
 ——— caput Penthei filii abscidit 94.
Agere cum populo 159.
 Agefias Syracusanus victor in Olympiis 181.
 Agon Martiale in Liberalibus 53. 54.
 Agon in Limnis 58.
 ——— lampadophororum in Eleusiniis 65.
 Agragas fluvius 181. 182.
 Agrigentini Doros 181.
 Agrigentinorum nummus 181.
 Agrigentum Jonum colonia 182.
 ——— vel à Gelois condita *ibid.*
 Agrorum termini à Cerere constituti 65.
 Agrorum leges, & formae quid 165.
 Agyrmos primus dies mysteriorum majorum 58.
 Agrineorum nummi cum Baccho unicorni 33.
Abenus pro aeneus 163.
 AI. pro AE 158.
 Albae vestes Cerealibus 74.
 Album, & candidum differunt 74.
 Alcathoa à Baccho punitur 94.
 Alcibiades sacra domestica habuit; unde in suspicionem conjurationis venit 105.
 Alexandri M. pugna ad Arbelam 58.
 Alexander II. vulgò *Zebinna* 178.
 Alexander Severus Isidem coluit 106.
 Almon fluvius, ubi Mater Deum quotannis lavabatur 80. 81.
Alternare jus, & imperium Consulum 140.
 Amalthea Jovis nutrix 17.
 Amantia urbs Brutiorum 170. 172.
 Ambubajae quae 82.
 Amphisibaena, serpens biceps, amuletum Childerici regis 182.
 Amphorâ aureâ donatur Thetis à Baccho 55.
 Amphora, Graecorum mensura 55.
 Amuleta Gnosticorum 34.
 Anacharsis Scytharum rex hominem mysteria Matris Idaeae factitantem sagittis confodit 116.
 Anaëtes pueri qui 19.
 Anaëtolestae qui 24.
 Ancillae meretrices 89.
Angitola fluvius Brutiorum 170.
 Angues ad Cereris currum 63.
 Animae purgationes tres 35.
 ——— in initiis Eleusiniis 68.
 Animadversio varia in Bacchantes 12.
 Animus peccandi quandoque punitur 111.
 Annalibus res illustres consignabantur Romae 141.
 Anni initium Romae non semper idem 142. 143.
 Annus Milo oppressus 171.
 Antalcidis dictum memorabile 23.
 Anthedoniorum templum 45.
 Anthesterion mensis Martius 57.
 ——— alio nomine vocatus in gratiam Demetrii Poliorcetes 62.
 Antinous cum Bacchi insignibus in nummis 48.
 Antiquitatis vestigia in Brutiis j.
 Antiquorum incerta sententia de Cabis, Corybantibus, & sacris Samotraciis 23.
 M. Anton. Gordianus Imp. 73.
 C. Antonius Hybrida Cos. 106.
 M. Antonius Liber pater appellari voluit 44.
 Anubis canina pelle testus 27.
 ——— natus ex Osiride, & Nephty 28.
 ——— expositus & repertus canibus indagantibus 28.
 ——— custos Isidis *ibid.*
 Anus bibaculae 55.

Apa-

Apaturia Festum 55.
Aper cur dicatur Adonim interemisse 41.

— est Typho 43.

Aphrodisia vinalia priora 56.

Apidis, & Bacchi sacra eodem ritu 31.

Apis bos, animata Osiridis imago 29.

Apis revera quis fuerit 43.

Apium ex Corybantum sanguine natum 24.

— in mensa cum radicibus apponi vetitum, *ibid.*

Apollini dicata comoedia 47. 183.

Apollo Bacchi membra sepelit 24.

— ejus frater 27.

— idem Arueris sive Horus senior 27.

Apollo, Osiris, Liber, Hammon, Sol, idem 29. 99. 101.

Apollo Marfyam in certamine musico vincit 59.

Apollo puerorum amore infamis 100.

Apopis Solis frater bellum cum Jove gerit 28.

Appius Claudius Decemvir 123.

Appius Claudius Cos. 85.

Aquae fluviales, & marinae purgamenta ex lustrationibus excipiebant, & purgandi vim habere credebantur 102. 103.

Aquilae typus in nummis 181. 182.

Aratrum inventum Bacchi 25.

Arca Deorum Penatium 22.

Arcâ per dolum à Typhone includitur Osiris 28.

— eadem amissa, & inventa 28.

Arcadum Sacra Romam inuenta 72.

Arcana Cereris Sacra, uti & Samothracia 90.

Archias Corinthius Syracusarum conditor 180.

Archibuculus Sacerdos Bacchi 32.

Archigallus Matris Deûm 81. 82.

Argaeus Macedonum rex opè virginum virili habitu victoriam reportavit 94.

Ariadnes chorus qui 118.

Aristippe dat Baccho poenas 94.

Armifera saltatio à Curetibus inventa 19.

— Bacchicorum propria 19.

— eadem Berecyniaca 53.

Arnobii lapsus 106. 107.

M. Arricinius Clemens Cos. 85.

Q. Arrius Paetinus Cos. 143.

Arruntius Romanus à filia mactatus 95.

Artemis, Diana in nummis Neapolitanorum 63.

Artes monarchicae 104.

Arueris, sive Horus Senior 27.

Ascalaphus Stygis filius 75.

Asini Baccho cur sacri 37.

— caput in templo apud Siculos 37.

Aso regina Aethiopiae 28.

Astarte Dea 16.

Astarte regina Malcandi uxor. Eadem Saosis, Nemanum, & Minervia 28.

Astyci ludi Bacchici 58.

Asylum Romuli non patebat insigniter scelestis 129.

Atellani Etruscae originis 32.

Athenis initiati Hercules 68.

— Demetrius Poliorcetes 62.

— Cicero 67.

— Augustus, & Hadrianus 68.

— M. Aurelius 68.

— Aconia Paulina 68.

Athenienses à Baccho puniuntur 36.

— festum oscillationis instituunt 36.

— Bacchum antiquissimum colebant ex Jove & Proserpina natum 60.

— Demetrio Poliorceti adulantur 62.

— pestilentia afflicti ob neglectum Attim 77.

Atheniensium tabularium in aede Matris Deûm 165.

Athletae celebres Crotoniatae 180.

Athletarum certamina quando primum Romae edita 145.

Athyr mensis Aegyptiorum 65.

Atilia lex de tutelis 90.

Atilianus tutor 90. 136.

Atilii Consules 90.

Atilius Seranus Aedilis 81.

Attidi Lydi, & Samothraces rem divinam fecerunt 38.

Attis Dionysus, sive Bacchus 24.

— quia privatus pudendis 25. *vide* Adonis.

— Lydus à Rhea adamatus, & castratus 38. 39. 41.

— Celei Regis filius 39.

— ab apro à Jove immisso interemtus 39. 40. 41.

At-

Attis à Phrygibus sepultus , & divinis honoribus auctus 39.
 — quotannis lugebatur 40. 41.
 — dictus Menotyrannus 41.
 — pastor ex Pessinunte 42.
 Audacia desperatis crescit 104. 108.
 — metu continenda 110.
 Audacia seditiosorum ex numero 122.
 Augures qui 126.
 Augustinus Scilla pictor ij.
 Augusti artes adversus Senatus auctoritatem 104. 134.
 Augusto quae potestas tributa 167.
 Augustus collegia vetuit 108.
 — Sacra item Aegyptiaca , & Judaica 108.
 Augustus Athenis initiatus 71.
 — Magnae Matris templum restituit 79.
 — stipem emendicabat 79. 80.
 Aul. Postumius Albinus Luscus Cos. 143.
 Aul. Postumius Dictator aedem Castori vovit , vel Cereri 72.
 Aurea mala in Sacris Bacchi , & Orphicis 24.
 Auriculae pro *audiculae* 148.
 Ausonium mare 170.
 Autonoe Bacchi ~~Comes~~ 94.
 Axierus , Axiokerfus , Axiokerfa , Cabiri 21.

B

Bacchae 19.
 — Bassarides 47.
 — Maenades 50.
 — hederam vorabant 52.
 — smilace coronatae 52.
 — hederâ 180.
 — Bacchi comites 93.
 — Baccho militantes 119.
 — hilares 180.
 Bacchanalia corrumpendis moribus aptissima iv. 123.
 — à Graeculo in Etruriam invecta pag. i.
 — officina scelerum *ibid.* 3.
 — pudicitiae inimica 3.
 — eorum origo 5. 8. 15. 16. 133.
 — affinia deliramentis Gnosticorum 35. 45.
 — à Cerealibus diversa 71.

Bacchanalia Omophagia 95. 101.
 Bacchanalia fiebant mente commota 118.
 Bacchanalia , Sacra Liberi , loca ubi Bacchi mysteria peragebantur 150.
 Bacchanalia diruta Romae , & per Italiam 105. 106. 118. 119. 133.
 Bacchanalia cum tragoediis conjuncta à Demosthene 48.
 Bacchanalia vires resumere visa in Apulia 133.
 Bacchanaliorum quaestio mandata Consulibus extra ordinem 7.
 Bacchantes cothurnati 47.
 Bacchantibus cur fustes interdicti 37.
 Bacchantibus profugis dies dictus 11.
 Bacchantium insignia 47. 48. 53.
 Bacchantium conjuratorum numerus , & capita 11.
 Bacchantium frequentia monumenta in Etruria 16.
 Bacchantium vestis muliebris & talaris 47.
 Bacchari dicitur quidquid violentius commovetur 150.
 Bacchata loca quae 150.
 Bacchationes expiatoriae 37.
 Bacchationes in Parnasso monte 92.
 Bacchi , & Cereris sacra in promiscuo 19. 50. 61.
 Bacchi crater 38. 49. 51. 180.
 Bacchi generationem explanare difficile 25.
 Bacchi cornua aurata , cur 32.
 Bacchi varia simulacra 29. 30. 61.
 — templum in Limnis 58.
 — pompa Eleusinem usque 58.
 Bacchi affeculae 26. 49.
 Bacchi mendacium 53.
 Bacchi mysteria inhumana 24.
 Bacchi mysticae cistae 24.
 Bacchi nomen Phoenicium 38.
 Bacchi tres , vel quinque 25.
 Bacchi ortus 25.
 Bacchi ~~Comites~~ quatuor , vel quinque 94.
 Bacchica initia 2. 3.
 — olim penes feminas tantum , deinde in promiscuo 6.
 — ex diurnis facta nocturna *ibid.* 91. 92.
 — flagitia , & stupra omnis generis 6. 9. 12. 45.

Bac-

- Bacchici obsceni ritus iv.
 Bacchici ululatus 2. 45.
 Bacchici spiritibus afflati 19. 117.
 Bacchicum oraculum 52. 101.
 Baccho sacer hircus 26.
 — dicata Tragoedia 47. 183.
 — addictae pantherae, tigrides, lyn-
 ces, pardi 48.
 — Poetae consecrati 52. 101.
 — pueri commendati 54.
 Baccho Semelejo non fiebat Romae
 117.
 Bacchus. *Vide* Liber, Dionysus, Osi-
 ris, Hammo, Sabazius, Jacchus.
 Bacchus benignus appellatus ab Ephe-
 siis 44.
 Bacchus Colonata 93.
 — Pseudanor 94.
 — Enyalios 95.
 — omestes, sive crudelis 95.
 — Phausterius, & Lampterus 98.
 — Lenaeus, & Catapogon cur di-
 ctus 25.
 — cur appicta ei cornua 25. 33.
 Bacchus connubia labefactat 96.
 Bacchus hircus 26.
 — Taurus, tauriformis, taurino ca-
 pite, taurinis cornibus 31. 32. 33.
 — natus exsecto matris utero 30.
 — cur ei conveniat juvenia, & se-
 necta 26.
 — à Nymphis educatus 25.
 — à Mercurio ad Nymphas delatus
 38.
 Bacchus Jacchus 34.
 Bacchus Indus barbatus 25.
 — cothurnatus 42. 47.
 Bacchus bellavit in India. occisus à
 Perseo 118. 119.
 Bacchus Bassareus 24. 25. 47.
 Bacchus Maenalus 50.
 — Eleutherus dictus 118.
 Bacchus Zagreus ex Jove, & Proser-
 pina 33.
 — cultus ab Atheniensibus 60.
 — etiam Eleusine 65.
 Bacchus Sabazius 33. 34.
 — ejectus ab Aristophane comico
 106.
 Bacchus & Isis, Bacchus & Ariadne
 in nummis 49. 50.
 Bacchus inter Heroas & Deos ad-
 scriptitios, non inter Deos magnos
 22.
 — Hammonis filius 31.
 — Semelejus inter heroas 117.
 Bacchus dolo discerptus à Titanibus
 24. 26. 50. 117.
 — ejus membra sepelit Apollo, &
 in Parnassum deferuntur 24. 25.
 Bacchus Thebanus 25.
 — Nysejus 25.
 — Indicus 25.
 — Assyrius 25.
 Bacchus hederâ coronatus 26. 52.
 — caesariem alere vovit 27.
 — semper juvenis 29. 54.
 — hederac foliis infans tectus 52.
 Bacchus arationis inventor 31.
 — cornutus in nummis Megaren-
 sium, & Agyrinearum 33.
 — tigride vestus in Indiam 48. 49.
 — melle gaudet 55.
 — Sycites dictus 56.
 Bacchus est Sol 49. 93. 101.
 — Adonis 95.
 — vates 101.
 — est omnia 101.
 Bacchus facie muliebri 52.
 — mendax apud Aristophanem 53.
 — muliebri mitrâ revinctus 46.
 — veste talari item & muliebri 47.
 Bacchus pathicus 99. 100.
 — masculus & femina 100.
 Bacchus judex apud inferos inter Ae-
 schylum & Euripidem 48.
 Bacchus Eleutherus 118.
 Bacchus quomodo effictus 44.
 — in gemmis 49.
 — in nummis 179.
 Bacchus hastatus à Lacedaemoniis cul-
 tus 95.
 Bacchus assessor Cereris 61.
 M. Baebius Tamphilus Cos. 126.
 Basilidianorum deliramenta 35.
 Bassara locus Lydiae 47.
 Bassara vestis muliebris Bacchica 47.
 Bassarides Bacchae, & meretrices 47.
 Bassaris vulpes 47.
 Baubo terrae filius 64.
 Baubo, Dysaulis uxor, Cererem hospi-
 tio excipit, & ridere cogit 100.
 — ejusdem nutrix 101.
 Beelphegor idolum idem ac Priapus 16.
 Bel-

Bellica columna Romae 147.
 Bellonae aedes senatui hostibus dando 147.
 Bellum unde dictum 146.
Belvedere oppidum Brutiorum, olim Blanda 170.
 Berecynthia 45. *vide* Rhea, Ceres &c.
 Berecynthiaca saltatio 19. 24. 53.
 Berecynthus mons 53.
 Betylus Saturni frater 21.
 Biga centaurorum in nummis 49.
 — pantherarum 50.
 Bisinianum à Saracenis captum 176.
 Bitumen balsamicam habens vim j.
 Blanda Urbs Brutiorum 170.
 Boëdromion mensis October 58.
 — faustus Alexandro 58.
 — mutatus in gratiam Demetrii 62.
 Boeotorum feminae bacchantes 93.
 Bona Dea. *Vide* Ceres, Cybele, Mater Magna, Isis, Rhea. Ei fiebat Cal. Maji 77.
 Bos auratus ad Osirim significandum apud Aegyptios 29.
 Boves feminae Isidi consecratae 33.
 Boves in tutela Cereris 76.
 Bovis caput in nummo Scipionis Naficae 79.
 Brumalia à Bruma, diversa à Dionysiiis 56. 57.
 — omnis hilaritatis genere celebrata 57.
 Brutiorum peninsula quae aliam includit peninsulam 169.
Bubulus pro magno 31.
 Buxentum colonia deducta 149.
 Bybliae mulieres quotannis Adonim lugebant 40.
 — quaestum corpore cogeantur facere, ut Veneri sacrificium pararent 40.
 Bybli non Adonidi, sed Osiridi facere dicebantur 40.

C

C Pro G. diu usurpatum à Latinis 156. 182.
 C. pro r. veteribus Graecis 181. 182.
 Cabera Protei filia ex Vulcano gignit Cabiros tres 20.
 Cabir Phoeniciâ linguâ fortitudinem,

& potentiam significat 21. 23.
 Cabiri qui 16. & *segg.*
 — homines sunt apud Pausaniam 18.
 — eiectione sedibus ab Epigonis 18.
 — Cereris hospites 18.
 — primi sacra fecere Matri Deum 20.
 — cur dicti Idaei Dactyli 20.
 — Vulcano geniti 21.
 — quibusdam sunt Dii magni, quibusdam non 21. 22. 23.
 Cabiris sacra Pergamenorum terra 19.
 Cabirorum fana in Lemno, & Imbro 20. 22.
 — apud Memphim à Cambise deleta 20.
 — apud Anthedonios 46.
 Cabirorum nomina 21.
 Cabirorum capita cum malleis in veteribus nummis 23.
 Cabirorum religiones violare, scelus inexpressibile 19.
 Cabirus mons in Berecynthia 20.
 Cadaver mirae proceritatis j.
 Cadaveris conditura Aegyptiaca j.
 Caecilius Metellus Celer 111.
 Q. Caecilius Metellus aedem Matris Deum, sive Cereris instauravit 79.
 Q. Caecilius Metellus Pius Cos. 144.
 Caeli fabula 117.
 Caeli temperies ad ingeniorum, & linguarum indolem facit 145.
 Caesones qui 30.
 Cajetanus Argentius laudatur ij.
 Calactini Siculi 66. 184.
 Calatini Etruscae originis 32.
 Calceamentum tragicum 47.
 Cale Aëte Urbs Siciliae 66.
 Calendae Jan. deinde Sextiles ineundis Magistratibus, & Quinctiles, & Octobres 142.
 Caleni Etruscae originis 32.
 Caligula Liberi habitu 53.
 Calliphana Velienfis sacerdos Cereris Romae 74.
 C. Calpurnius Piso Cos. 143.
 L. Calpurnius Piso Cos. 106.
 M. Calpurnius Bibulus Cos. 141.
 Calumniae adversus Christianos 108.
 Camenae, *casmenae* 168. 169. 110.
 Camilla, *Casmila* 169.

Ca-

- Camillus. *Vide* Casmilus.
 Campani incendium Romae conflant 110.
 Campani origine Etrusci 15. 128.
 Cancer, sive pagurus in nummis 181. 182.
 Candelabrum in nummis quid notet 181.
 Candidae vestes Cerealibus 74.
 Canephorae virgines Athenis in Bacchi pompis 96.
 Canes masculi arcebantur à fano Cereris 68.
 Canes semidei 89.
 Cannensem post cladem luctus 75.
 Canopus Aegyptiorum numen ventriosum 184.
 Canthari Dionysiaci 38. 49.
 Cantharus, sive scyphus Bacchi 37. 52.
 Cantica phallica 56.
 C. Canulej monumentum 149.
 Capital quid 163.
 Capitolium de caelo tactum 166.
 — sub Nerone incensum, & sub Vitellio 166.
 Caprius Cariae rex 25.
 Captivi solvebantur Thesmophoriis 70.
 Capua à Tuscis condita 15.
 Caput jactare 43. 83.
 — & comas 178.
 Caracalla Imp. Iliacus 85.
 Carmen à *Casmena* 169.
 Carmen solemne Consulibus antequam populum alloqueretur 8.
 Carmen Flaminis Martialis libando vino 54.
 Carolus Danius laudatus 153.
 Carolus Majellus Archiep. Emesenus ij.
 Carvilius Ruga G literam invenit: primus uxorem dimisit 157.
 Carthaginensium conjuratio servilis Romae oppressa 129. 135.
 Casandra furens vaticinata est 102.
 Casauboni lapsus 69.
Casmenae Camenae 169.
 Casmilus 21. 168.
 — est Mercurius Deorum administrator 169.
 C. Cassius Longinus Cos. 143.
 Castimonia Eleusiniorum 63.
 — sacerdotum Cereris 69.
 Castor, & Pollux inter Cabiros non censentur à Varrone 22.
 — inter heroas ponuntur à Tullio 117. 118.
 Catacium nunc *Catanzaro* in Brutiis 170.
 Cathecumeni Christianorum mystis Cereris comparati à Petavio 61.
 Catilinae coetus nocturni 105. 106.
 Catinenses Cereris cultores 68.
 Catinii capita conjurationis Bacchan- tium 11.
 — damnati 128.
 Caulonia Urbs 175.
 Cedria condiendis cadaveribus ex pi- cea j.
 Celeus Cererem hospitio excipit 66.
 Celmon unus ex Curetibus 20.
 Centauri *ἑκὼς* 50.
 Centauri ad Deorum convivium 50.
 Centauri temulenti ac feri Bacchi co- mites & milites 49.
 Centaurorum biga in nummis 50.
 Centaurus sagittarius in nummo Pru- siae Regis 49.
 Centuriata Comititia in armis 120.
 Centuriata Comititia in campo Mar- tio 120.
 Cerealia Romanorum ab Eleusiniis di- versa 71.
 — eorum origo 72.
 — Thesmophoriis affinia 72.
 Cerealia quibus diebus celebrata 76. 77.
 — à Megalensibus discreta 77. 78.
 — Romae vetustissima 73.
 Ceres tellus 26. 62.
 — eadem Isis, & Io 26. 30.
 — Osiridis fratris conjux 27.
 — Proserpinae mater ex Jove Saba- zio 34.
 Cerealibus vestes albae 74.
 — ante noctem non erat fas epulari 75.
 — vino abstinebant *ibid.*
 Cereris Sacerdotes abstemiae 72.
 — Graecae 74. 117.
 Cereris nutrix Baubo 101.
 Cereris antistites tediferi 19.
 Cereris aedes instaurata à Q. Caecilio Metello collectâ stipe 79.
 Cereris initia à Pelarge Potnei filia restituta 18.
 C c — val-

- valde arcana 90.
 Cereris cultus , & Liberi promiscuus apud Graecos & Phryges 19. 50. 61. 62.
 Cereris genius 50.
 Cereris fanum apud Eleos viri non intrabant 68.
 — apud Catinenses 68.
 — templum Romae 63. 118.
 — lucus apud Achaecos 68.
 Cereris Mycalessiae fanum occludi singulis noctibus ab Hercule putabatur 20.
 Ceres Actaea Neapoli culta 65.
 Ceres arcanum quiddam deponit apud Prometheus Cabirum 18.
 Ceres bicornis culta ab Aegyptiis , & Graecis 33.
 Ceres cornuta in nummis Panormi 33.
 — cum spicea corona 51.
 Ceres mammosa 62.
 Ceres filiam subreptam quaerit 63.
 — pinus accendit ad Aetnam 63.
 — draconibus vesta 63.
 — hospitio excepta à Baubone 100.
 Ceres legifera 65.
 — tedifera in nummo gentis Vibiae 76.
 Ceres curru ab anguibus vesta 63.
 Cerilli Brutiorum oppidum maritimum 170. 175.
 Certamen . *Vide* Agon.
 Certamen Asticum 58.
 — lampadophororum 65.
 — Bacchicum 93.
 Certamen musicum , & poëticum in Pythiis 181.
 Certamen tragicum apud inferos inducitur ab Aristophane 47.
 Chabriae congiarium Populo Atheniensis 58.
 Chalcologi qui 156.
 Cham filius Noachi est Hammo 30.
 Childerici II. Regis amuletum 182.
 Chiorum feminae oestro bacchico percitae 93.
 Chiron centaurus in nuptiis Pelei 50.
 Choreia armifona Corybantum & Cureturum 24.
 Chori Bacchantium mitrati 46.
 Chorus Ariadnes 118.
 Christiani quoddam pane & vino sacrificabant cultores Bacchi audiebant 108.
 Christianorum pervigilia suspecta , & cur 108.
 Cicero initiatus Eleusine 70.
 Cincinnatus Dictator rure accitus 123.
 Cinnus potus miscellus Romanorum 100.
 Cird oppidum 170.
 Cissus puer in hederam versus 51.
 Cissybius Bacchi poculum 52.
 Cista cum Dionysi pudendis in Etruriam allata à Corybantibus 15. 22.
 Cistae mysticae quibus refertae 25. 29. 34.
 Cithara Mercurii inventum 39.
 Citharoedus ad aram Junonis mactatus à Thuriis 171.
 Civitates Oseorum Erruscae originis 32.
 Clamptia urbs Brutiorum 170. 172. 174. 175.
 Classes & centuriae in campo Martio 120.
 Claudia virgo Vestalis Maxima navium cum simulacro Cybeles facile trahit 78.
 M. Claudius Marcellus 149. 158.
 Claudius Asellus veneno sublatus ab uxore 132.
 Claudius Imp. Eleusinia Romam transferre tentavit 71.
 — tres literas adjecit 165.
 Ap. Claudius Caecus Cos. 158.
 M. Claudius Marcellus Cos. 106. 149. 155.
 C. Claudius Pulcher Cos. 149.
 Cleonymus dux Lacedaemoniorum Thurios capit , fugatur à Consule Aemilio 171.
 P. Clodius Trib. pleb. 107.
 Clypeus Bacchi scyphus 37.
 Clypeus Minervae Vitellii magna patina 37.
 Cocynthus promontorium , nunc *capo di Stilo* 175.
 Coena Serapica 55.
 Coetus nocturni Romae vetiti 105. 106. 107. 108.
 Coillum cavum 147.
 Coillum penetrale 147.

Col-

Collegia non omnia vetita 107. 108.
 Collegia *diæus* vocat Josephus 108.
 Columna bellica Romae index belli in-
 dicendi 147.
 Columna Maenia Romae 112.
 Comam jactare 43. 83.
 Comitia centuriata in armis 120.
 — in campo Martio 120.
 Comitia habita trinundino 160. 161.
 162.
 — erant leges 162.
 Comitii vexillum in arce positum 8.
 120.
 Comitiorum jus ademtum inani rumo-
 re quaeritur Pop. Rom. 168.
 Commodus Imp. Iliacus 85.
 Communis pecunia collegiorum 156.
 Comoedia Apollini dicata 47.
 Comoedia palliata 113.
 Comparare Consules quid sit 140.
 Computus Chronolog. Graecorum 177.
 Conciliabula cavenda 108.
 Concilium quid distet à Comitiiis 120.
 Concio Consulibus ad pop. adversus Bac-
 chanalia 8.
 Conjurati latebras quaerunt 157.
 Conjurati cum Typhone adversus Osi-
 rim 28.
 Conjunctio Tarquiniensium severè pu-
 nita 128.
 Conjuraciones clandestinae Bacchan-
 tium 1.
 Conjuraciones nascentes extinguendae
 119.
 Conjuraciones obtentu religionis 105.
 Conjuracionum indices praemiis affecti
 135. 136.
 Conjuratorum Bacchantium numerus,
 & capita 11. 128.
 Conscientia est carnifex 130.
 Consensus solus reum non facit, prae-
 terquam in perduellione 129.
 Consentia à Saracenis capta 176.
 Confus Deus 146.
 Copiae, ubi Thurii, colonia Latina
 171.
 Consonantes serò geminatae à Latinis
 149.
 Consul de capite civis non cognosce-
 bat injussu populi 109.
 Consul major qui dicebatur 140.
 Consules alternis mensibus imperita-

bant, immo diebus 141.
 Consules ceteris magistratibus impera-
 bant 112.
 Consules quo mense magistratum inie-
 rint 142.
 Consulibus *permitti* dicebatur nego-
 tium 111.
 Consul alter redibat Romam ad ha-
 benda comitia 140.
 Consul nomina quo ordine scripta
 in fastis 140. 141.
 — reciprocata 143.
 Conventio, conventus, concio, conci-
 liabulum quid differant 159.
 Convivia ebriosorum rarè sine calami-
 tate 50.
 Coptitae ignominiosè tractabant rufos
 37.
 Coptos urbs Aegypti dicta à priva-
 tione 28.
 Cor Dionysi à Pallade allatus ad Jovem
 24. 25.
 C. Cornelius Cethegus 144.
 P. Cornelius Cethegus Cos. 126.
 M. Cornelius Cethegus Cos. 77.
 Sex. Cornelius Maluginensis Cos. 72.
 Cornelius Merula Cos. 176.
 P. Cornelius Rufinus Cos. 112.
 P. Cornelius Scipio Cos. 78. 79.
 Cornelius Sulla Senatum supplevit 134.
 Cornu potentiam & splendorem si-
 gnificat 33.
 Cornua appicta Baccho 25.
 — Solis radios significant 32.
 Cornua appicta Cereri 33.
 Cornua pro poculis apud veteres 31.
 32.
 Cornua, sunt vires tauri 87.
 Coronae Bacchicae 51.
 Corybantes in Etruriam 15.
 Corybantes iidem ac Curetes, & Ca-
 biri 17. & *seqq.*
 — Thaliae & Apollinis filii 18.
 — Rheae satellites 19.
 Corybantes unde dicti 19.
 Corybantes quibusdam sunt Daemo-
 nes, Jovis & Calliopes filii, vel Mi-
 nervae & Solis 14.
 — secundum quosdam Vulcano ge-
 niti 21.
 Corybantes homines, Rheae & Bac-
 chi initiati 23.

- fanatici, & castrati 24. 43. 117.
 — Rheae socii, vel ministri 42.
 183. 178.
 — tristes 180.
 Corybantes novem, Samothraciae incolae, Apollinis & Rhytiae filii 20.
 — alii venefici, alii benefici 20.
 — fratricidae 24.
 Corybantiaca sacra 16.
 — aera 45.
 Corybantiaca saltatio in Phrygia 53.
 Corybantum numerus 20.
 — templum juxta Sminthium 20.
 Corybantum proprius ululatus 44. 45.
 — arma quae 179. 180.
 Corybantus Jasii filius, Dardani frater, sacra Cybeles à Tracia in Phrygiam detulit 17.
 Corybas, sacerdos Rheae, Pidnae urbis conditor 19.
 COS. sine N. pro *Consul.* 152.
 Cothonea uxor Eleusini 66.
 Cothurni Bacchici 48.
 — lignei tam virorum, quam feminarum 48.
 Cothurnus utrique conveniens pedi 48.
 Cotyla mensurae genus 55.
 Cotylus Bacchi poculum unius ansae 38.
 Cocyto Dea impudentiae 98.
 Crater Bacchi 180.
 Crathis fluvius 169.
 Crimina fateri cogit conscientia 130.
 Crimisus Promontorium Brutiorum 170.
 Criobolium 85. 86. 87.
 Crocota vestis muliebris 47.
 Croto Colonia deducta 171.
 Croto condita à Miscello Achaeo 180.
 — athletarum numero nobilis 180.
 Crotoniatae Laconum Coloni 16.
 — insigni clade Sybaritas afficiunt duce Milone 170.
 — eorum nummi 16. 157. 180.
 Crotoniatarum athletarum ultimus, aliorum Graecorum primus 180.
 Cruciatu & praemio omnia pervia 109. 110.
 Crudelitas imperia facit parum diuturna 129.
 Culleum unde dictum 158.
 Curetes chorus matris Deum 19.
 — Bacchi cultores *ibid.*
 — & Hecates *ibid.*
 Curetes Danaës & Apollinis filii 18.
 — Dei lufores 19.
 — Semidei 20.
 — Indigetes 23.
 Curetes in Creta saltabant 53.
 Curetes Jovis pueri custodes 17.
 — aliis Jovis filii 17.
 — saltatores armati 18. 19.
 — à Rhea missi Cretam 19. 178.
 Curetes unde dicti 17. 18.
 — an iidem ac Corybantes 17.
 — femineo vestitu in pugna invicti 19.
 Curetum aedes Messenae 19.
 Curetum arma 178. 179. 180.
 Curiata Comitia quomodo rata 115.
 Curiones qui 126.
 M. Curius Dentatus *Cof.* 112.
 Cursus certamen in honorem Bacchi 93.
 Cyanippus Syracusanus furore correptus ob neglectum Bacchum 95.
 — Diis averruncis immolatus 95.
 Cybele, Rhea 38.
 — Dea culta à Phrygibus 39.
 Cybele, sive Mater Deum Idaeos Dactylos artem ferrariam docuit 20.
 — Attidis amore capta, & zelotypa eum castravit 38. 39.
 — leonibus cum eodem vesta 39.
 — capite turrito 46.
 — unde dicta 39. 46.
 — est terra 46.
 — ideoque eadem ac Ceres 62.
 Cybele quando Romam advecta 77. 78.
 Cybeles fabula, ut à Diodoro traditur 39.
 Cybeles sacra per Phrygios sacerdotes Romae 117.
 Cybeles sacra Samothracibus tradita 17.
 — nunquam sejuncta à Bacchi sacris 46. 62.
 — simulacrum cum leonibus, & pardalibus 39. 40. 42.
 Cybelus mons 39. 46.
 Cyceon potus miscellus Corybantiacus 45. 100.
 Cymbala Bacchantium 2. 3. 19. 45. 183.
 Cyrus delatores praemiis afficiebat 110.

Cy-

Cyziceni coluerunt Bacchum tauriformem 32.
— eorum nummi 40.

D

D Adjectum in fine dictionum in .vocalem exeuntium 154.
D. litera transit quandoque in S. 149.
Dactyli Phoenicii, & Syriaci 56.
Dagon Saturni frater 21.
Damatrius mensis 67.
Damichius Phoenicibus Vulcanus 21.
Damnanaeus, sive Damnamenaeus unus ex Idaeis Dactylis 20.
Dampetia *vide* Clampetia.
Danaës filii Curetes 18.
Daniel Heinsius à Salmasio taxatus 113.
Dardanus sacra Cybeles in Phrygiam detulit 17.
— Deos Penates, & signum Liberi 21. 22.
ΔΕΑ pro ΠΕΑ scripserunt Tyrrheni 149.
Dea Phrygia. *Vide* Ops, Rhea, Cybele, Ceres, Isis, Mater Magna, Ceres, Mater Deum.
P. Decius Mus Cos. spolia Samnitium Cereri consecravit. Ejus inscriptio suspecta 72.
Decii Mundii facinus in templo Isis 84.
Decimatio inventa, ne nimis multi supplicio afficerentur 129.
Delatores, genus pessimum, coerciti 110.
— poenis affecti à Tito, Domitiano, & Trajano *ibid.*
Dementiae, ac furoris symbolum Satyri 26.
Demetriis in certaminibus praemium hordeum 181.
Demetrius Poliorcetes, Athenis initiatus, bicornis in nummis 33.
— Bacchicis honoribus cultus 56. 63.
Democraticae Reip. ratio postulat ut ad Pop. referatur 115.
Dempsterus (Th.) taxatus 125.
Dendrophori 51. 52.
— varia hujus vocis acceptio 81.
— in cultu Matris Magnae 81.
Deorum crimina, bella, & probra non credebant Romani 117. 118.

Deorum dies natales 27.
Deorum opiniones tractae à rebus physicis 118.
Desperatio quid? 128.
Desperatio noxiorum vitanda 104. 128.
Desperatio causa victoriae 184.
Deucalionis diluvium 26.
Deum excogitare qui homines adigat ad insaniam turpe, 116.
Diagondas Thebanus nocturna sacra submovit 106.
Diagoras cur impietatis damnatus 18.
Diana in nummis Neapolitanorum 63.
— tedifera 64.
Diana humanis victimis culta 89.
Dictator Comitiorum habendorum causa 140.
Dictatura perpetua abolita post caedem Julii 167.
Dictynna. 178. *vide* Rhea.
Dies dictus Bacchantibus fugâ dilapsis 11.
Dies fasti, dies comitiales qui 159.
Dies initiorum Bacchi Romae quini singulis mensibus, pro tribus in anno 6.
— Thesmophoriorum quinque 67.
Dies quomodo dicuntur perire 131.
Dii belligerantes apud Homerum 118.
Dii magni 21. 22.
Dii peregrini arcebantur à Romanis 117. 121. *Vide* sacra.
Dii adscriptitii 22.
Dii commentitii 118.
Dii consentes & selecti 22.
Dii inferi qui 72.
Dionysi tres, vel quinque 25.
Dionysi ortus 25. *vide* Bacchus, Osiris.
Dionysi pudenda in Etruriam inventa 15. 17. 22.
— culta ab Aegyptiis, & Graecis 27.
Dionysi membra Apollo sepelit 24.
Dionysia turpia sacra 123.
Dionysia 16.
— mysteria Attica 55.
— diversa à Brumalibus 56.
Dionysia rustica mense Posideone 56.
Dionysia majora mense Anthesterione 57.
Dionysiades virgines in Bacchi honorem

rem cursu certabant 93.
 Dionysus unde dictus 26.
 — est vinum *ibid.*
 — antiquior ex Jove & Proserpina 30.
 — dictus Zagreus 33.
 — inter Heroas numeratus 22.
 — discerptus à Titanibus, dein renatus 24. 25. 50.
 — Jovis filius 25.
 — bellator 26. 27.
 — in fontes animadvertit 26.
 — quomodo bis natus 26.
 Dionysus Thebanus antiquior 30.
 — dictus Sabazius 31.
 Dioscuri, quibusdam inter Deos magnos, Vulcani progenies 21.
 — aliis Dii adscriptitii 22.
 Diospolis, sive Thebae Aegyptiae, urbs centum portarum 27.
 Dirce, uxor Lyci, Baccha 92.
 Divipotes, Dii magni 21.
 Dolia bina Penatium 22.
 Dominationis artes & cautiones 167.
 Domitianus Imp. Iliacus 85.
 Cn. Domitius Calvinus Cof. 84.
 Dorum lingua apud Siculos 181.
 Draco mysticus 25.
 Dracones ex medullis corporum 40.
 Dracones fertilem annum portendunt 40.
 Dracones ad currum Cereris tediferae 40. 63.
 — & Triptolemi 64. 65.
 Dryas Thraciae Rex 94.
 Duronia mater Aebutii 2.
 Duellona pro Bellona, duellum pro bellum 146.
 Dyfaules Terrae filius 64.
 — Baubonis maritus 100.

E

E Pro I. antiquis Latinis 151.
 E. EEIS. pro iis 152.
 El. pro I. longo, & in pluralibus 150.
 Ebrietas gradus ad rixas 36.
 — ad venerem 44. inconcessam 96.
 — compefcitur hederâ 52.
 — est quaedam paralyfis 95.
 — multorum malorum fons 95.

Ebrii loquaces, & rixantur facile 48.
 — vincendi 59.
 — vires & robur amittunt 52.
 — secreta pandunt 52. 53.
 — vaniloqui 95.
 Edicta adversus Bacchanalla 7.
 — & fugitivos 11.
 Edicta propria Principum, & Magistratum 151.
 Eetio Samothracibus orgia tradidit 17.
 M. Eggius Marullus Cof. 68.
 Egnatius Mecennius uxorem interfecit quod vinum bibisset 96.
 Eleorum mulieres quomodo Baccho acclamaverint 31.
 Eleusine initiati lustrabantur. Eorum carmen 60.
 Eleusinia pompa haud longe ab Athenis annua 59. 64.
 — in honorem Cereris & Proserpinae 60. 64.
 — nec arcana 60. ut mysteria 61. 63.
 — mense Boëdromione magna mysteria 63.
 — instituta ab Erechtheo 64.
 — noctu celebrata 64. 65. 68. 181.
 — ob Proserpinae raptum 65.
 — Cereri & Baccho fiebant, & viris feminisque communia 66. 71.
 — nunquam Romae celebrata 70. 71.
 Eleusiniis lampadophorum certamen 65.
 — immolabatur porca 70.
 Eleusinus Rex Cererem hospitio excipit 66.
 Eleutherus Bacchus 118.
 Ennius Poetam tricordem dixere Romani 145.
 Ennius floruit tempore Scipionis Africani 151.
 Enyalius Bacchi cognomentum Marti tributum 95.
 Epheborum sacra nocturna Colophonis, & Laedaemoniis 99.
 Ephori, & mystae qui 60.
 Epigoni Cabiros sedibus pepulere 18.
 Epopteja, sive admissio ad secretiora mysteria 63.
 Epoptica sacra recondita 62.
 Equestribus ludis incipiebant Cerealia 76.

Equi

Equi Sybaritarum inter epulas ad numerum saltantes 170.
 Equitis Romani stipendia legitima 136.
 Erechtheus Cereris initia Athenienses docuit 34. 62.
 Erethriensium mulieres ad Solem carnes assabant in Thelamophoriis 68.
 Erichthonius anguis 34.
 Erigone Icaris filia laqueo se suspendit 35.
 Erytus Centaurus 95.
 Etruria Bacchanaliorum prima sedes in Italia 15.
 Etruriae Civitates XII. 125. 126.
 Etrusci accolae sinus Tarentini 16.
 — Cumas evertere conati 15.
 Etrusci Romanos disciplinam sacrorum docuerunt 16.
 — Bacchi studiosi 16. 128.
 Etrusci Campani 15.
 Etrusci Transiberini 16.
 Etruscorum circa ostenta & prodigia studium 125.
 Etruscorum R. inversum α. 148. unde Hesychii hallucinatio 149.
 Eva sine adspiratione mulierem, cum adspiratione serpentem significat 33.
 Evantes Bacchantes 33.
 Eubuleus terrae filius 64.
 Eumolpidae qui 62. 66. 70.
 Exenetus Agrigentinus victor ex Olympia 182.
 Eunuchi apud Persas oculi & aures Principis 109.
 Exercitus quomodo Romae adhibitus opprimendis Bacchantibus 120.
 — adhiberi intra Urbem nefas 120.
 Expiationes sub exitum cujusque mensis 99.

F

F Aba impura 66.
 Fabia Aconia Paulina Athenis initiata 71.
 Q. Fabius Catullinus Cos. 144.
 Q. Fabius Vibulanus Cos. 72.
 Q. Fabius Labeo Cos. 149.
 Q. Fabius Max. Cos. 124.
 Q. Fabius Max. Verrucosus Cos. 158.
 Fabretti lapsus 159.
 Fabulae nunquam sibi constant 23.
 Faces in Eleusiniis 63.
 — in Pyrrhicha Bacchantium saltatione 98. 102.

Falisci Etruscae originis 128.
 Fanatici Bacchantes vaticinantes 6. 101.
 Fanatici simulati, conjuratique adversus Remp. 105.
 Fanatici Corybantes castrati, macilentii 24. 83.
 Farre, fale, thure, & sue sacrificabatur Cercalibus 76.
 Fasces alternabant per menses apud Consules 140.
 — & per dies 141.
 — quod immutatum sub Principibus 142.
 Fascinatio ab agris phallo repellebatur 55.
 Fasti adulatione foedati 167.
 Fatidici libri cremati ab Augusto, praeter Sibyllinos 127.
 Fauni cum tibiis & cymbalis 38.
 Faustina. Vide Nummi.
 Fecenia. Vide Hispala.
 Fecialium Jus 126.
 Feminae Baccho militantes 93. 118.
 Feminae tantum Baccho operatae 93.
 Feminis Romanis vinum bibere crimen 96.
 Ferae Latinae conceptivae 153.
 Ferulae contumeliosae 37.
 — gratum pabulum asinis, ceteris jumentis venenum 37.
 Ferulae in mysticis Bacchi cistis 25. 37.
 — Bacchi potentiam significant 37.
 Festum Adonidis quotannis apud Alexandrinos 40.
 Festum oscillationis apud Athenienses 35.
 Ficuum inventor Bacchus 56.
 Filii Romanorum procerum in Etruriam mittebantur ad haruspicinam addiscendam 125.
 Flagitia omnis generis in Bacchanalibus 6. 9.
 Flagitium profiteri poena est 89.
 Flamines unde dicti 126.
 Flaminica arietem immolabat Nundinis 159.
 Flaminis Martialis carmen 54.
 L. Flaminus Chilo 149.
 Flamma ex ore qua arte 105.
 M. Flavius Aper Cos. 88. 144.

Flo-

Florentini ex imo gutture promunt
vocem 146.
Fons Dircaeus quomodo natus 92.
Formae agrorum 165.
Formula honorifica Senatus ad Confu-
les 111.
Formula dimittendae concionis 116.
— precationis antequam fierent ver-
ba ad Pop. 116.
Fornices, loca Aediles metuentia 89.
Franciscus Connanus taxatus 135.
Franciscus Galluppus laudatus 65.
Fratricidae Corybantes, sive Cabiri 24.
Fulvii Ursini sententia de comoedia 48.
— de nummo C. Memmii 73.
Cn. Fulvius Centimalus Cos. 143.
Q. Fulvius Gillo 147.
L. Fulvius Praetor Urbanus 158.
Furia Sabina Tranquillina Aug. 73.
P. Furius Fusus Cos. 160.
Fuste pecare militaris animadversio
121. 129.

G

G Litera serò adscita à Latinis 156.
157.
— praeposita quibusdam vocibus 168.
A. Gabinius Cos. nunquam legem tulit
adversus Bacchanalia 106.
Galaurus Taulantiorum rex ab Argaeo
devictus 94.
Galli Corybantes 24. 31.
— sacerdotes Rhee 39.
— sue astinebant 39.
— se ipsos castrabant 42. 43. 178.
Ganymides inter Deos adscriptitios 22.
Gela urbs Siciliae à quibus condita?
182.
Gellii lapsus 120.
Geloi Dores 181.
Geloorum nummus 182.
Gemmae Bacchum insculptum habentes
cum tigride 49.
Genii, Lares, Curetes, Indigetes 20.
Genius Cereris 51. 62.
Genitivorum Quartae vetus formatio
153.
Cn. Genutius Trib. Pl. 114.
Germanicus Caesar Cos. 77.
Gigantum ossa, ut putantur, & den-
tes j.
Glossa Aurelianensis 108.

Gnobilis pro *nobilis* 168.
Gnossia saltatio Berecynthiaca 53.
Gnosticorum & Basilidianorum amule-
ta 34.
Gradus mysteriorum Bacchicorum 62.
184.
Graeca sacra festa Cereris 75.
Graecae sacerdotes Cereris Romae,
sed civitate donatae 74.
Graeci transmarini Bacchanalia in Etru-
riam invexerunt 15.
Graeci veteres literis usi sunt Latinis
perquam similibus 182.
Graecis & Phrygibus cultus Liberi
& Cereris in promiscuo 19.
Graecorum de Diis opiniones improba-
tae à Dionysio Halicarnasseo 117.
Graecorum gens eruditissima 1.
Graecorum & Syrorum Aera Mundi
177.
Graecus sacrificulus Bacchanaliorum in
Etruria auctor 1.
Gregorii VII. Pont. obitus 177.

H

H Adspiratio serò usurpata à La-
tinis cum consonantibus 149.
163.
Hadrianus Imp. Athenis initiatus 71.
Haemus mons Thraciae sacris Bacchi
celeber 26.
Hammo, Sol, Osiris, Apollo, Liber
idem 29.
— est Cham Noachi filius 30. 31.
Harpocratis ortus 24.
— taciturnitatis symbolum 29.
Haruspicinam ab Etruscis didicere Ro-
mani 125.
Hasta Osiridi tributa 50.
Hebon, sive Hebona Bacchus 32.
Hebraei Bacchi cultores 17.
Hecate inter Deos inferos 72.
Hecates ministri Curetes & Coryban-
tes 19.
Hedera in mysticis Bacchi, cui sacra
25. 26. 46. 50. 51. 71.
— planta Osiridis 52.
— Poëtis coronandis adhibita 52.
— & Bacchantibus 53.
— & in Apollinis Hyacinthis 101.
Hederae vires 50. 51.

He-

Hemina mensura 55.
 Henrici Noris sententia de imperio
 & fascibus Consulium 141.
 Henricus Kippingius taxatur 23.
 Hercules inter Idaeos Daëtylos, & fa-
 ber ferrarius 20.
 — initiatus Samothrace 21.
 — Deus adscriptitius 22.
 — armis in Aegypto praefectus ab
 Osiride propinquo 27.
 — Solis phialâ usus pro navigio 38.
 Herta Mater Deûm apud Germanos 42.
 Hieron Aetnaeus victor in Pythiis lu-
 dis 181.
 Hilaria ludi 41. 82.
 — ad Attidem, sive Solcm spectant
 51.
 Hinnulea pellis, sive nebris Bacchan-
 tium, & Bacchi insigne 49.
 Hippasus à Bacchantibus discerptus 94.
 Hipponiates sinus 169. 174.
 Hipponium sive Vibona 174.
 Hipponius mons 172.
 Hircus cur Baccho facer 26.
 Hispala Fecenia libertina meretrix li-
 beralibus moribus 2.
 — index Bacchanaliorum 5.
 — ejus praemia 136. 137.
 M. Horatius Barbatus Cos. 165.
 Hordeonius Flaccus 108.
 Hordeum praemium in Demetriis 181.
 Horus regio ornatu spoliât Isidem,
 quodd Typhonem captivum missum
 fecisset 29.
 Horus senior Apollo 27.
 Hyacinthia sacra nocturna Apollini,
 sive Libero 99. 101.
 Hyems per aprum significatur. Est
 vulnus Solis 41.
 Hyes Bacchi cognomen 33.

I

I Romanorum transit in E apud Grae-
 I. cos 91.
 Jacchus Bacchus Sabazius 34.
 — unde dictus 35.
 — animas purgare putabatur 35.
 Jactare caput & comam erat Cory-
 bantum, & sacerdotum Deae Syriae
 43. 83.
 Jah unum ex Dei opt. max. nomini-
 bus 35.

Jalyfii Telchines 20. 183.
 Jalyfus urbs in Rhodo insula 183.
 Japygum promontoria 170. 175.
 Jasio Dardani pater fulmine ictus 17.
 Icarus interitus 36.
 Idaei Daëtyli an iidem ac Curetes,
 Cabiri, Corybantes 17. & seqq.
 — eorum genealogia 20.
 — magi & incantatores, artem fer-
 rariam exercentes *ibid.*
 — seduli circa Matrem Deûm 20.
 — ex eorum numero Hercules, &
 Priapus 20.
 — ferrum cudere à Matre Deûm
 edocti 20.
 Idus Majae, dein Decembres, tandem
 Martiae incundis magistratibus Ro-
 mae 142. 143.
 Jehovah Sebaoth 33.
 Jejunium feminarum in Thesmophoriis
 67. 69
 — quinto quoque anno Romae 76.
 Imbrus insula à Tyrrhenis habitata 16.
 — templum habuit Cabirorum 20.
 23.
 Immundi & polluti è Cereris templo
 arcebantur 76.
 Imperator propriè quis 107. 108.
 Imperia crudelia haud diuturna 129.
 Imperium adaequare consulum quid 140.
 Impostura Syri cujusdam 105.
 Impudentiae Dea 98.
 Impudicitia vitium Naturae, non Bac-
 chanaliorum 98.
 Inalpini populi dicti Tauri 172.
 Incendiis arcendis Triumviri & Quin-
 queviri 113.
 Incendium Romae fraude Campano-
 rum 110.
 Incestus, coitus illegitimus, sine cestu
 132.
 Indi à Baccho devicti 26. 30.
 Indices criminum praemiis invitandi
 7. 11. 109. 110. 135.
 Indigetes, Lares, Curetes, Genii 20.
 22.
 Ingenuo libertinam ducere non licuit
 usque ad legem Juliam & Papiam
 137.
 — neque lenam, aut à lenone ma-
 numissam, neque eam quae artem
 ludicram fecisset, aut iudicio pu-
 bli-

- blico damnatam &c. 137.
 Initia cur dicta *παιδα* 35.
 Initia Bacchica Tharopo tradita, Oeagro, Orpheo 26.
 — ad purgationem animae pertinere putabantur 35. 60. 68.
 Initia Cereris ab Erechtheo Eleusinem allata 34.
 Initia Jovis Sabazii 33. 34.
 Initiorum Eleusiniarum gradus 60.
 — & vis 68.
 Ino Athamantis uxor 93.
 Ino Bacchi *Coma* 94.
Inquilinus unde dicatur 147.
 Inscriptio Decii suspecta 72.
 Inscriptio columnae rostratae quare sine littera G. 157.
 Insula Oceani à Samnitibus habitata 91.
Interibi pro *Interea* 158.
 Io, sive Isis jussu Jovis in Aegyptum ducta à Mercurio 29.
 — Inachi filia 43.
 Johannes Doujatius taxatus 136.
 Jonum literis plurimae olim gentes usae 182.
 Jovis Olympii templum maximum Agrigenti 182.
 Jovis incontinentia 34.
 Isiaca sacra ex Urbe eliminata, postea reducta 84. 85.
 — diversa à Megalesiis 85.
 Isiaci sacerdotes 83.
 — lineis induti 84.
 Isidi consecratae boves feminae 33.
 — aedes variae Romae 85. 184.
 Isidi vittae attributae 50.
 Isidi galea à Mercurio tradita ex bovino capite 28. 33.
 Isidis fana diruta decreto Senatus 83. 84.
 Isidis luctus ob necem Osiridis 28.
 Isidori Hispalensis lapsus 151.
 Isis, Ceres 30. 62.
 — cornuta Aegyptiis & Graecis 33.
 — est Terra 62.
 Isis culta ab Alexandro Severo 106.
 Isis, & Osiris inter bonos genios numerantur à Plutarcho 22.
 Isis, Osiridis sive Bacchi soror, & conjux 26. 27.
 — ejus interemti pudenda frustra quaerit 27.
 — nutricem se gerit 28.
 — papyraceo lembo paludes navigat. phallum ligneum consecrat 28.
 — cum Osiride mortuo coit 29.
 Isis est Io, ideoque cornuta fingitur 28.
 — Lunae foecunditatem significat 28.
 — à scientia appellata 27.
 — filia Mercurii, vel Promethei 27.
 — est terra Nilo foecundata 28.
 — est omnia 102. 183. 184.
 Isis quibusdam est Proserpina 28.
 Isthmus separans Lucaniam à Brutiis 169. 173.
 Isthmi duo in Brutiis 169. 170.
 Italia sub tutela Bacchi 61.
 — dicta quasi *Taurina*, olim Oenotria 173.
 — ejus termini *ibid.*
Ἰταλὸς vitulus 173.
 Ityphallica pompa Liberalibus 55. 56.
 Ityphallicum carmen sacrum Baccho. Ejus exemplum 56.
 Judaeis tantum permittum suis institutis vivere, & conferre pecuniam in rem divinam 107. dein vetitum 108. 156.
 Judicia Romae penes Senatores, deinde cum equitibus communicata, tandem cum plebe 109.
 Judiciorum graviorum auctoritas penes Pop. Romanum 115.
 Julius Caesar confossus mense Martio 57.
 — acta diurna scribi jussit 141.
 C. Julius Caesar Vipsanianus Cos. 84. 107.
 L. Julius Caes. Cos. 107.
 L. Junius Brutus Senatum supplevit 134.
 Juno zelotypa 25.
 Juppiter puer in Cretam insulam delatus ne à Saturno devoraretur 17. 178.
 — caprino lacte nutritus 17.
 — Curetibus & Corybantibus nutriendus traditur in Scylletio monte 17.
 — in Gnoffo urbe Cretae sepultus Juppiter amicitiarum praefes cothurnatus 48.
 Juppiter Sabazius 33. 34.
 — Proserpinae pater & corruptor fa-

factus draco 34.

Juratus ad sacra Etruriae quid 61.

Jurifconsultorum adulationes 168.

Juventa, & senecta Baccho conveniunt 26.

Jus parentum in vitam liberorum 133.

Juvenes Romani ad nocturna spectacula non accedebant nisi cum aliquo propinquorum perfectae aetatis 98.

K

K Litera quomodo allata in Graeciam à Cadmo 16. 157.

Kalendarium vetus 54.

Kalendis Januarii hilaritas publica 57.

— Consules procedebant 143.

Koph Phoenicium reperitur in Alphabetis Graecis M. SS. 157.

— in nummis 16. 180. 181.

L

L Non geminabatur antiquis 151.

Lacedaemonii Bacchum hastatum coluerunt 95.

Lacaenae feminae oestro Bacchico percitae 93.

Lacinium promontorium 170. 174. 175.

Lacones origine Phoenices, Hebraeorum cognati 16.

Laconum coloni Tarentini, Crotoniatae, Locri 16.

Laenae Bacchi sacerdotes 19.

Lametia urbs, sive Lampetia 170. 174.

Lametus finus 170.

Lametus fluvius 170. 174.

Lampades in Pyrrhicha Bacchantium saltatione 98.

Lampadophororum certamen Athenis, & Neapoli 63.

— in Eleusiniis 181.

Lampacenorum Bacchus est Priapus 96.

Lana in sacris adhiberi vetita 35.

Lana confecta in sacris Cybeles 45.

Lares, quibusdam Corybantes, & Curetes 17.

— Genii, & Indigetes 20.

Latinae feriae conceptivae 153.

Lavacrum, lustratio 63. 75.

— ad aemulationem Christianismi 88.

Lavinii sacra Bacchi turpia 55.

Laus fluvius 169. 170.

— olim Italiam terminabat 173.

Lectica vehebantur Romani aegroti ad Serapim extra pomoerium 84.

Legati gentium profitebantur nomina apud Praefectos Aerarii ad aedem Saturni 147.

Leges tribus nundinis rogatae 160. 161.

Leges figere 164.

Leges XII. Tabb. in aes incisae 164.

Leges agrorum in aes incisae 165.

Legibus solui 134.

Legum tabulae pagatim circumferri solitae 165.

Lemnus insula à Tyrrhenis habitata 16.

— templum habuit Cabirom 20.

Lenaeus Bacchus cur dictus 25.

Leonum quadriga Cybele vecta in nummis 40. & cur 42.

Leucippe dat Baccho poenas 94.

Leucippides mulieres sacra Baccho faciebant 93.

Leucothea Bacchi matertera 38.

Levia initio fiunt gravia 119.

Lex Antonia 109.

— Atilia de Tutelis 90.

— Aurelia 109.

— Caecilia & Didia 161.

— Calpurnia de ambitu 110.

— Claudia de tutelis 133.

— Cornelia 109. 134.

— Cornelia ad S.C. Silanianum 110.

— Gabinia de collegiis nunquam lata 106. 107.

— Hortensia 159.

— Julia de collegiis & coitionibus 107. 108.

— Julia Peculatus 165.

— Julia, & Papia Poppaea *ibid.*

— Licinia & Junia 161.

— Livia de judiciis 109. 134.

— Plautia sive Plotia de judiciis 109. 134.

— Regia de summo Augusti imperio suspecta 167.

— Sempronia de judiciis 109. 134.

— Sempronia de numero Senatorum 134.

— Servilia de judiciis 109.

Dd 2 — Va-

- Valeria de provocatione 109.
 Liba in Liberalibus 54.
 — cum melle 55.
 Liber, Bacchus. *Vide* Osiris, Dionysus
 Liber filius Noctis & Erebi 29.
 — Icarum & Erigonem utre vini do-
 nat: inde clades 36.
 — iratus in Athenienses 36.
 — inter Deos inferos 72.
 — expeditionem in Indiam suscipit.
 — Nysumque reversus stratagemate
 Thebis ejicit 93.
 — ejus milites muliebri ornatu 93.
 — dictus à liberamento 118.
 — occisus à Perseo 119.
 Libera, idest Venus, à liberamento 118.
 Liberalia 16.
 — dicta Agonia 53.
 — in propatulo 54. 55.
 — unde dicta 54.
 — statae feriae 54. 146.
 Liberalibus oscillationis ludicrum 36.
 — agon saltationis 53.
 — togam virilem sumebant pueri 54.
 — epulae publicae 55.
 Liberi & Cereris cultus promiscuus
 apud Graecos & Phryges 19. 50.
 61. 62. 71.
 Liberi antistites Sileni, Satyri, Bacchae,
 Laenae, Thyiades, Mimallones, Nym-
 phae, Tityri 19. 43.
 Liberi signum à Jove datum Dardano
 22.
 — templum apud Anthedonios 46.
 Liberi sacra ad purgationem animae
 pertinere putabantur 35.
 — cum Cabirorum sacris conjuncta
 46.
 Liberi ad inferos descensus 100.
 Libertinae corpus vulgare solitae 89.
 Libertinam ducere non licebat ingenuo
 ante legem Juliam, & Papiam 137.
 Libri Numae Pompilii de Jure sacro
 126.
 Libri vaticini Romae combusti 10.
 125. 126. 127.
 M. Licinius Praetor Urb. 130.
 P. Licinius Crassus Cos. 78. 141. 143.
 Ligures cum quadam parsimonia lo-
 quuntur 145.
 Limnae locus Athenis 58.
 Lingua libera Liberalibus 54.
 Linguarum indoles à caeli temperie
 plurimum pendet 145.
 Literae Jonum pluribus Gentibus in
 usu 182.
 Literae Phoeniciae 157.
 Literae Latinae fere eadem ac veteres
 Graecae 182.
 Livius Denter Cos. 171.
 Livius Drusus Senatum supplevit 134.
 C. Livius Salinator Cos. 143.
 Locri Lacedaemoniorum coloni 16. 174.
 Lora vinum *operarium* 97.
 Lucani à Tarentinis oppressi 171.
 Lucaniae veteres fines 169.
 Lucerna in arcanis Themidis 25.
 Lucius Opiternius Faliscus caput con-
 jurationis 11.
 Lucius Piso Trib. Pl. 109.
 Luctus Aegyptiorum singulis annis 29.
 40.
 Luctus Romanorum post Cannensem
 cladem 73.
 — ejus tempus legitimum 75.
 Lucus Semeles Romae 91.
 Ludi Aetyci Bacchici 58.
 Ludi Cereri 77.
 Ludi musici à Baccho instituti 26.
 Ludi Olympii 181.
 — Isthmii *ibid.*
 Ludi Scenici minoribus in mysteriis 58.
 — Megalensibus 81. 82. 83.
 Lunae natura per Osirim significatur
 28.
 Lunus Deus 80.
 Lustratio primus gradus initiorum 63.
 Q. Lutatius Catulus Cos. 148.
 Lychnophori qui 35.
 Lycurgus Thrax regno exutus à Bac-
 cho 26. 27.
 — uxorem & filios trucidat, furore
 immisso à Baccho 94. 95.
 Lycurgus legislator luctum modico de-
 finivit tempore 73.
 Lycus inter Telchinas numeratus 20.
 Lydi rem divinam Attidi faciebant 38.
 Lymphati homines qui? 101.
 Lynces Baccho dicatae 49.

M

M Acedo Osiridis propinquus lu-
 pinâ tectus pelle 27.

Ma-

- Macedoniae datus Rex à Baccho 27.
 — Bacchantes 49.
 Macedonum Mars Adonis 38.
 Macedonum praesidium quando Athenas ingressum 59.
 Maecenas Praef. Vigilum sub Augusto 113.
 Macrobius scrinia Plutarchi compilare solet 95.
 Maenades Baccho militantes à Lycurgo ceduntur 26. *Vide* Bacchae.
 Maenia columna Romae, ad quam fures, homicidae, servi plecebantur 112.
 T. Maenius Praetor 130.
 Magistratum ineundorum tempus Romae 142. 143.
 Magnae Matris adventus Romae 77.
 — templum Scipio Nasica fecit, Metellus restituit, Augustus instauravit 79.
 Mala aurea Hesperidum in sacris Bacchi 24. 50.
 Mala punica in mysticis cistis 24. 25.
 — Cerealibus cur edi vetita 75.
 Malchander Rex Aegypti 28.
 M. Manilius Cos. 109.
 M. Manlius Capitolinus Cos. 142.
 C. Marcius Figulus Cos. 107.
 Q. Marcius Philippus Cos. 1. 15. 135. 140. 144.
 Marcus Antonius veluti Liber pater exceptus ab Ephesiis, & Atheniensibus 48.
 M. Aurelius Imp. Athenis initiatus 71.
 Mare abluuit omnia hominum mala 102. 103.
 Marius cantharis Bacchi potavit 38.
 L. Marius Censorinus Cos. 109.
 Mars dictus Adonis, Osiris, Bacchus Enyalios 95.
 Marfyas Cybeli se comitem dat 39.
 — in certamine musico ab Apolline victus, ac demum vivus pelle exutus 39.
 Massilienses superstitionis ofores 123.
 Mater Deum. *Vide* Rhea, Ops, Cybele, Ceres, Isis, Bona Dea, Mater Magna. lavabatur in flumine Almonae 80.
 Matris Deum Sacra è Thracia in Phrygiam allata 17.
 — adventus Romae 68. 77. 78.
 — sodalitas 81.
 — nudis pedibus eam comitabantur Almonem 81. quum viri, tum feminae 82. 83.
 — sacerdotes Phrygii generis Romae 117.
 Matronae honestissimae phallum coronabant publice 55.
 Matronae insignis pudicitiae psallebant ante signum Matris Magnae 82.
 Matronae Bacchantes crinibus passis, & cum facibus ardentibus decurrebant ad Tiberim 6. 102.
 Matronarum tantum erant Thesmophoria 68.
 — quae castitatem profitebantur 69.
 Matronarum Romanarum contentio de templo pudicitiae 110.
 Mayda oppidum Brutiorum 170.
 ME pro MI 151.
 Medua oppidum Brutiorum 175.
 Megalesia ludi, & festum 77. 78.
 — iis pretiosa supellex ostentabatur 77.
 — personati Romani discurrerant 77.
 Megalesia unde dicta 70.
 — ludi quando celebrati 80. 81. 82.
 — ab Aedilibus Curulibus procurati 81.
 — diversa à sacris Isidis 85.
 Megalesius Telchines 20.
 Megarensium nummi cum Baccho unicorni 33.
 Melampus Amythaonis filius orgia ex Aegypto in Greciam transtulit 17.
 Melissa Jovem caprino lacte nutrit 17.
 Melissae mulieres Cereri sacra Thesmophoria facientes 66.
 C. Memmius Cos. 73.
 Memoriâ dignae res in tabulis aereis incidebantur 164.
 Menon inter Telchinas 20.
 Mercurii varia nomina 21.
 Mercurius Deorum administer, Etrusca lingua Casmilus 21. 168. 169.
 — inter Cabiros 21.
 — Isidis consiliarius 27.
 — cum Rhea coit 27.
 — dies anno adjicit 27.
 — galeam dat Isidi ex bovino capite 28.
 — Bac-

- Bacchum recens natum defert ad
 Leucotheam nympham, vel ad Thyo-
 nem 38.
 Mercurius citharae inventor 39.
 Meretrices Bassarides, cur? 47.
 — ancillae, & libertinae 89.
 — nomina profitebantur apud Ae-
 diles 89.
 — togatae 90.
 — à matronis vestitu discretæ. pu-
 blicarum libidinum victimæ 90.
 — coërcitæ sub Tiberio 90.
 Messalina cum Silio bacchata 53.
 Messallæ Valerii imprudentia 168.
 Metapontus in finibus Lucaniæ 169.
 Metaurus fluvius Brutiorum 174.
 — oppidum 175.
 Metellus Celer pudicitiae vindex 111.
 Metu continenda audacia 110.
 Metuendus timeat oportet 129.
 Meursius scholiastem Sophoclis corrigit
 frustra 53.
 Midas Phryx orgia Samothracibus tra-
 dit 17.
 — Cybelem divinis honoribus affi-
 cit 39.
 Miletensis Ecclesia in Brutiis ex Vi-
 bonensi, & Taurianensi 177.
 Militaris delectus non fiebat dissen-
 tiente Tr. pl. 136.
 Milites Bacchi muliebri ornatu &
 thyrsigeri 93. •
 Milites Romani ex quibus causis fu-
 ste caedebantur 121.
 Militiæ Romanæ pudicitia 121.
 Militiam cur Neapoli detrectant hone-
 sti cives 121.
 Militum seditiosorum audacia ex nu-
 mero 122.
 Milonis Athletæ stratagema in Syba-
 ritas 170.
 Milo athleta Gymnasium humeris sub-
 stentavit 181.
 Mimallones Bacchi sacerdotes 19. 118.
 Minerva 21.
 — cor Dionysi substulit 24.
 Minyades Baccho poenas dant 94.
 Minius Cerrinius Campanus Bacchis
 initiatus à matre 6.
 — conjurationis Bacchantium caput
 11.
 Minora permittere solent qui majora
 negare cogitant 136.
 Minotaurus in nummis Oſcarum civi-
 tatum 33.
 M. Minucius Augurinus Cof. 160.
 Q. Minucius Thermus Cof. 149.
 Q. Minucius Rufus Cof. 144.
 Miphlezeth apud Hebraeos idem ac
 Priapus 16.
 Miscellus Achæus Crotonis conditor
 180. 181.
 Misor, & Sydyce Vulcani filii 21.
 Mithra Sol 16.
 — Adonis, Osiris 77.
 — cultus apud Persas 77.
 Mitra Phrygia bacchantium 46.
 Mitfraim filius Cham est Osiris Vossio
 30.
 Molossi gens Epirotica partem Thes-
 saliae incoluerunt 171.
 Momenta rerum ex levibus causis 119.
 Monarchicum arcanum adversus Ari-
 stocratiam 104.
 Monstra, unde dicta 125.
 Mors Cabirica 24.
 Moyses sanguine vitulorum lustravit
 populum 88.
 Muliebris superstitio 90.
 Muliebris vestis Baccho 46.
 Mulieres in perpetua tutela apud Ro-
 manos 133.
 Mulieres Bacchantes seorsum à viris
 92. 93.
 Mulieres adulterii suspectæ ad caput
 asini jurabant 37.
 Mulieres Bybliae Adonim quotannis
 lugebant 40. 117.
 Mulieres propinquorum decreto stran-
 gulatae 132.
 Mulieres damnatae cognatis traditæ
 ad supplicium 12. 132. 133.
 Mulieres thyrsis armatae Baccho mili-
 tantes 93. 118.
 Mulieres Baccho dicatae 118.
 Mulieres malorum fons 8.
 — Baccho attributæ propter libi-
 dinem 46.
 — superstitionis auctrices 97.
 Mulierum denudationes in Bacchana-
 libus 45.
 Mulso libabatur Thesmophoriis, non
 vino 70.
 Multitudini rector adjiciendus 9.

Mul-

Multitudini crescit audacia 122.
 L. Mummius Achaicus, Bacchi imaginem in Cereris dedicat 61.
 Muros proferre, & pomœrium proferre haud idem 148.
 Musae Bacchi comites 93.
Mutitare, mutuis conviviis se excipere Megalensibus, & Cerealibus 82.
Mylli ex sesamo & melle, figurâ pudentorum muliebrium 69.
 Myrrhanus Indorum Rex à Baccho pulsus 26.
 Mystae, & Ephori qui 60.
 Mysteria unde dicta 46.
 Mysteria Corybantiaca ab Etruscis Tarentinis tradita Campanis 16.
 Mysteria communia Cereri & Baccho 61. 62.
 — ad animae purgationem pertinebant 102.
 Mysteria majora distinguenda sunt à Dionysiis majoribus 58.
 — mense Boëdromione per xx. dies 58.
 — annua 59.
 Mysteria minora diversa à Dionysiis minoribus 58.
 — ea mense Anthestiore celebrata 58.
 Mysteriorum participatio gradatim 602. 63. 184.
 Mystica vannus 35.
 Mysticae cistae 25. 29. 34. 35.
 Mysticae porcae in Eleusiniis 70.
 Mysticus Bacchus in Eleusiniis 60.

N

N Litera saepiùs omissa ab antiquis 152.
 Naidae Bacchi sacerdotes 19.
 Napetinus Sinus 170. 173. 175.
 Napitium, nunc *Pizzo* 173.
 Natales dies Deorum adjectitii 27.
 Nauplii primi vites putaverunt 37.
 Neaethus fluvius 174.
 Neapoli Thesmophoria celebrata 69.
 Neapolitani Dionysum Hebonem coluere 32. 33.
 — Aëtacam Cererem 65.
 Neapolitani loquuntur ore patulo, & clara voce 146.

Neapolitanorum nummi 32.
 Nebris, hinnulca pellis, Bacchantium propria, unde dicta, & quid significet 49.
 NEL. pro NE. 151.
 Nephtys Saturni filia Typhonis uxor, & soror 28.
 Nero Claudius Drusus Cos. 80.
 Neroni laudi datum quoddam praemia delatorum minuit 110.
 Neronis oratio ad Senatum habita in argenteam columnam incisa 164.
 — à Seneca dictata, risu excepta 164.
 Nicon inter Telchinas 20.
 Nisa Difaulis & Baubonis filia 100.
 Noachus, Osiris 30.
 Nocturna sacra invisâ Romanis 70. 71. 98. 105. 106. 117. 123. 124.
 — & tamen nocturna Cerealia 75.
 Nocturna sacra Cotytus, quae fuit Dea impudentiae 98.
 Nocturna sacra Baccho fiebant à Colophoniis, & Lacedaemoniis 99.
 — vetita à Diagonda Thebano 106.
 — à Romanis 117.
 Nocturnae coitiones & pervigilia legibus vetita 105.
 Nola, Oseorum urbs à Tuscis condita 16.
 Nominum Romanorum scribendi ratio 72. 73.
Nominus pro *nominis* 153.
 Nonae dies legitimus habendi Senatum, sed non comitia 146.
 L. Nonius Asprenas Torquatus Cos. 85.
 Q. Nonius Priscus Cos. 144.
 C. Norbanus Cos. 85.
 Nuces tostae inter missilia Cerealibus 76.
 Nudis pedibus comitabantur Matrem Magnam initiati 81.
 Numa Pompilius auctor disciplinae sacrificandi 126.
 — ejus libri reperti, & cremati 127.
 Numerius Papirius Aelianus Cos. 88.
 Numerus addit seditiosis audaciam 122.
 Numerus Senatorum à quibus auctus 134.
 — legitimus qui? 134.
 Nummi Agrigentinarum, & Geloorum 181. 182.

— Ale-

— Alexandri Severi 178.
 — Catanensium 51.
 — Crotoniatarum 16. 157. 180.
 — Cyzicenororum *ibid.*
 — Demetrii Poliorcetes bicornis 33.
 — Faustinae Jun., Juliae ux. Severi
 à Nicaeensibus 50.
 — gentis Aemiliae 158.
 — gentis Flaminiae 149.
 — gentis Vibiae 48. 76.
 — Laodicensium 180.
 — Laodicensium, Tejorum, Perin-
 thiorum, Sicyoniorum, Cretensium
 178.
 — Magnetum 178. 179.
 — Maximini 179.
 — Megarensium, Agyrineorum, &
 Panormitanorum cum Cerere cornu-
 ta 33.
 — Neapolitanorum 63.
 — Nyseorum 25.
 — Oskarum civitatum cum Hebone
 33.
 — Pergamenorum 50.
 — Prussiae regis Bithyniae 49.
 — Sabinae Augustae, & utriusque
 Faustinae 40. 64.
 — Saloninae, & Tetrici 179.
 — Seleuci Epiphanis Nicatoris 178.
 — Septimii Severi, & Juliae Dom-
 nae 49.
 — Syracusarum 180. 181.
 — Terinaeorum 172.
 — Thuriorum 171.
 — Trajani 178.
 — Trajani Decii 178.
 — Tyanensium 49.
 Nummus Alexandri II. 178.
 — Commodi 184.
 — gentis Serviliae 182.
 — Memmii Aedilis 73.
 — Scipionis Nasicae 79.
 Nundinae an feriae, an dies Comitiales,
 & fasti 159. 160.
 Nuptiae Pelei & Thetidos 49.
 Nux pinea in sacris Bacchi 50.
 Nyctelia sacra nocturna Bacchi. 98.
 Nyctelius Bacchus 98.
 Nymphae Bacchi sacerdotes 19.
 — altrices 25.
 — thyrsigerae 38.
 Nyssa Arabiae urbs Bacchi patria 25. 39.

Nyssa Cariae urbs, ejusque nummi 25.
 Nyssades nymphae 51.
 Nyssus, ingratus in Bacchum, poenas
 dat 93.

O

O Pro D. errore quadratarii, & vi-
 cissim 157.
 O post V. inferi solitum 153.
 O. pro V. scribebant veteres 145.
 O. pro Ω. in vetustis Graecorum num-
 mis 172. 181.
 OI. pro diphthongo OE. 150.
 — pro U. 155.
 Occulta sacra Bacchanaliorum 1.
 Occultum differt à privato 157.
 — unde dictum 158.
 Octavius per contumeliam Thurinus
 appellatus 171.
 Oculi & aures Principis 109.
 OE. pro V. 155.
 Oeagrus Tharopi filius mysteria Bac-
 chi à patre accipit, Orpheo tradit
 26.
 Oenotria regio Italiae, olim quae? 172.
 Oestrum Bacchicum mulierum 93.
 OI. diphthongus pro OE. 150.
 — & pro V. 155.
 Olympia quinto quoque anno 59.
 Olympias Alexandri mater inter Bac-
 chas 34.
 Olympii Jovis templum Agrigenti 182.
 Omestes Bacchus, sive crudelis 95.
 Omophagia Bacchanalia 101.
 Onyx Pii Nic. Garellii 51.
 Opalia diversa à Cerealibus, & Me-
 galensibus 77.
 L. Opiternius Faliscus Bacchis initia-
 tus 6. 128.
 Ops Jovem puerum à dentibus Satur-
 ni liberat 17. 18.
 — est Terra 22. 45. 62. *Vide* Rhea
 Cybele, Isis, Ceres, Mater Magna
 &c.
 Oraculum Bacchicum in antro Par-
 nassi 92.
 — in Thracia apud Ligyreos 101.
 Oratio Neronis de laudibus Claudii
 risu excepta 164.
 Orationes Principum in aes incisae 164.
 Orbelos Thraciae mons celebris Libe-
 ri sacris 26.

Or-

Orcus dictus quod urget 156.
 Ordo in scribendis Consulum nominibus nullus 142. 143. 144.
 Orgia dicta à furore 98.
 Orgia Samothracibus tradita 17.
 Orgia, Liberi & Cereris sacra, Bacchanalia 19.
 — arcana 34.
 — propria Cybeles 46.
 — cur dicantur quaecumque sacra apud Graecos 98.
 — à pueris celebrata 99.
 Origanus in arcanis Themidis 25.
 Origo Bacchanaliorum 5. 8. 15. 16.
 Ormenus inter Thelchinas numeratus 20.
 Orpheotelestae qui 34.
 Orpheus mysteria Bacchi immutavit, primusque in Graeciam induxit 26.
 — ab Aegyptiis ea transtulit ad Thraces 30.
 Orpheus à Bacchantibus discerptus *ibid.*
 Orphica sacra 25. 26.
 Osce origine Tyrrheni 15.
 — unde dicti Tusci, & Etrusci *ibid.*
 — per O scribebant; Umbri, & Etrusci per V. 145.
 — multa per E. quae postea per I. 151. 152.
 Oscilla, imagunculae in aëre suspensae 35.
 — in sacris Liberi usurpata 35. 36.
 Oscillatio quid? 36.
 Oscillationis festum 35.
 — Romae, & Athenis 36.
 Osculum cur datum Romanis feminis à propinquis 96.
 Osiridis fratres, & sorores 27.
 — funus à Mercurio procuratum 27.
 Osiris Bacchus 27.
 — Rheâ & Saturno genitus 27.
 — Cererem, sive Isidem sororem ducit 27.
 — adoptatus à Jove 28.
 — cum Nephty per errorem coit 28.
 — hastatus fingebatur ab Aegyptiis 50.
 — Aegyptios ad meliorem vitae cultum traducit 27.
 — pater habebatur omnium Aegyptiorum 30.
 — quis fuerit revera 43.

— ejus die natali audita vox 28. 56.
 Osiris aliquibus est Noë 30.
 — Adonis, Thamuz 38.
 — inter bonos genios numeratus 22.
 Osiris cum Iside bigâ vectus in nummis 49.
 Osiris quotannis quaesitus & inventus 41.
 — Phoenicibus est Sol *ibid.*
 Ostenta unde dicta 125.
 Ostentorum interpretes Etrusci 125.
 Otho Imp. Isiacus 85.
 OV. pro V. 154.
 Ovum in Bacchi mysteriis 56.
 Oxyrynchus piscis 28.

P

P Aculla Minia Campana Baccha viros prima initiavit 6. Antistes Bacchanaliorum Romae 16.
 Paeon carmen Apollini sacrum 56.
 Paederaestia Graecorum magis quam Romanorum crimen 111.
 Palladis nomen unde 24. 25.
 Pamyliia sacra 56.
 Pamylos Bacchi nutricius 56.
 Pan Bacchi in itinere focius 27.
 — pineâ fronde coronatus 51.
 Pantherae pugnaces 31.
 — Baccho dicatae 49.
 — vino delectantur 49.
 Pantherae in nummis. *Vide Nummi.*
 Papavera in mysticis Bacchi cistis 25.
 M. Papius Mutilus Cos. 137.
 L. Papirius Mugillanus Cos. 115.
 Parcarum vaticinium in nuptiis Pelei & Thetidos 50.
 Pardi Baccho dicati 49.
 Parentum jus in liberos 133.
 Parnassus mons sacer Baccho, & Apollini 92. 101.
 Participia vim verbi retinentia more Graecorum 162. 163.
 Passum vini species 97.
 Patina permagna à Vitellio dedicata 37.
 Patri datum ministerium Romae supplicium sumendi de liberis 132.
 Pecten muliebre mysticè 25.
 Pecuniam communem habebant collegia *ἱεράτα* 156.
 — solis Judaeis habere permissum à
 E e C. Ce-

- C. Cefare 156.
 Pelarge, Potnei filia, Cereris initia intermissa restituit 18.
 — honoribus divinis affecta 18.
 Penates Dii ex Samothracia in Phrygiam, deinde in Italiam 21.
 — sunt Dii magni *ibid.*
 Penates secundum quosdam erant signum Liberi 22.
 Peninsulae binae Brutiorum 169. 170.
 Pentheus Baccho poenas dat 26. 94.
 Peregrina sacra invisa Romanis 117.
Perire pro evanescere, de rebus inanimatis 130. 131.
 Personati Romani Megalensibus 77. 82.
 Pervigilia virorum & feminarum prohibita 117. *Vide Nocturna.*
 Q. Petilius Praetor auctor cremandi libros Numae, repertos à L. Petilio sive Terentio Scriba 127.
 Phagrus piscis Osiridis pudendum erodit 38.
 Phallicae imagunculae 36.
 Phallicum canticum 56.
 Phallophori qui? 56.
 Phallus à Graecis cultus 27.
 — ligneus ab Iside sacratu 28.
 — cur in sacris Osiridis 30.
 — in sacris Liberi 55. 100.
 — ficulneus 56.
 Phiala vas Bacchicum Neapoli lebeti simile 38. 180.
 Philoctetes Thuriorum conditor 169.
 Phlegraei campi 15.
 Philonides ob vinolentiam cotyla nuncupatus 183.
 Philosophi Pythagorici Crotone 181.
 Phoebus semper juvenis 39.
 — pro Baccho 30.
 Phoenices praecipui Bacchi cultores 14.
 — olim Siciliam habitarunt 181.
 Phoenicibus Osiris est Sol 41.
 Phoenicium Koph 16. 157. 180. 181.
 Phryges colebant Bacchum Sabazium, vel Sabadium 33.
 Phryges Galli se ipsos castrantes 43.
 Phrygii sacerdotes stipem emendicabant 79. 117.
 Pica avis garrula Baccho sacra 48.
 Pigmo gemmarum celator 178.
 L. Pinarius Rufus Mamercinus Cos. 160.
 Pincernae cur tauri dicti 32.
 Pineae nux thyrsis imposita cur usurpata in sacris Liberi 50.
 — tria ejus nomina 51.
 Pinus arbor Cereri sacra 51.
 — & Neptuno 51.
 — in Thesmophoriis usurpata *ibid.*
 — in sacris Matris Magnae 80. 81.
 Pithoegia sacra Graecorum vinalia 56.
 Pius Nicolaus Garellius laudatur ij. 50. 175. 180. 181.
 Placentae in sacris Cybeles 45.
 Plautus à Salmasio taxatus 113.
 — correctus & explicatus 168.
 Cn. Plautius Cos. 143.
 M. Plantius Sylvanus Tr. pleb. 134.
 Plautus Sylvanus Senatui nimium auxit 134.
 Plebiscita per fora ac templa publicata aereis tabulis 165.
 Plebs aegrè fert supplicia multorum 129.
 — flectitur ad misericordiam 133.
 Plectrum Phoebi 46.
 Pluto latronum ductor Proserpinam rapit 63.
 Plutogenia sacerdos Cereris legiferae 69.
 Pocula antiquis ex cornibus 31. 32.
 Poena de paucis sumenda 129.
 Poëtae Baccho sacri 52. 101.
 Polycletus Argivus statuarius 48.
 Polydora Bacchi ~~Come~~ 94.
 Pompa mystica Bacchi ex Athenis Eleusinem 58. 62.
 Pompa Ityphallica Liberalibus 55.
 Cn. Pompejus Magnus Consul sine collega 144.
 Cn. Pompejus Strabo Cos. 134.
 Pomponia Graecina judicio mariti permessa à Nerone 132.
 Pomponius Atticus Eleusine initiatus 70.
 Pontifex Max. acta publica in literas referebat 141.
 Pontifices nemini rationem reddebant 126.
 Pontificum Collegium de quibus jus dicebat 126.
 Q. Poppaeus Secundus Cos. 137.
 Populi erat Senatusconsultis vim perpetuam legis dare 115.

Por.

- Porca aurea, & argentea in sacris Cereali-
 bus 76.
 Porci arcebantur à Thesmophoriis 70.
 — non Eleusiniis 70.
 — nec à Cerealibus Romae 76.
 L. Porcius Cato Cos. 134.
 M. Porcius Cato Cos. 149.
 Portenta unde dicta 125.
 Portus Orestis 175.
 Postumii unde dicti 145.
 Postumius sine adspiratione 145.
 A. Postumius Albinus Luscus Cos. 143.
 A. Postumius Dictator 72.
 Sp. Postumius Albinus Cos. 15.
 — ejus gesta 144.
 Potestas parentum in liberos 133.
Potis sum pro possum 168.
 Praefecti aerarii 166.
 Praefectus Vigilum successit Triumvi-
 ris nocturnis 113.
 Praemiis indices criminum alliciendi
 7. 11. 109. 110. 128. 135.
 Praemio, & cruciatu omnia pervia 109.
 Praemium in Bacchi certaminibus, &
 Pythiis tripus 93. 102. 180. 181.
 Praemium in Demetriis hordeum 181.
 Praetor major Romae, hoc est Urba-
 nus 140.
 — absentibus Consulibus senatum
 cogeat 158.
 Praetores qui de criminibus publicis
 cognoscebant 109.
 Praeturae Urbanae dignitas 158.
 Priapi sacellum Petronio memoratum
 92.
 Priapus ad stuprum Bacchum sollici-
 tat 100.
 Priapus inter Idaeos Dactylos 20.
 — bellator daemon, unus ex Ti-
 tanibus 21.
 — Vestae dormienti insidiatur 37.
 — natus ex Libero & Venere 96.
 — est Bacchus Lampfacenorum 98.
 Principia conjurationum opprimenda
 119.
 Principum Orationes in aes incisae 164.
 Prodigia unde dicta 125.
 Proditionis publicae etiam suspicio
 praecavenda 119.
 Prometheus unus ex Cabiris 18.
 Proserpina à quibus genita 21. 34.
 — rapta à Plutone 63. 117.
 — merfa lacu *ibid.*
 — Punici mali grana gustavit apud
 inferos 75.
 Prosummus infami in Bacchum amo-
 re flagrans 100.
Prothefis Grammaticorum figura 168.
 Protonoe Dylaulis & Baubonis filia
 100.
 Pudenda quaedam in Thesmophoriis
 60.
 Pudenda Osiridis culta jussu Isidis 27.
 — deinde à Graecis 27.
 — quid significant 43.
 Pudenda virilia in Bacchi pompa 56.
 — & Eleusiniis 61.
 — & templis Bacchi 118.
 Pudicitiae patriciae templum 110.
 — plebejae 111.
 Pudicitiae studium Romae 110. 111.
 121.
 Pudor publicè violatus plebem irritat
 111.
 Pueri Baccho commendati 54.
 — orgia Trieterica celebrabant 99.
 Pueri qui alerentur à Romanis 111.
 Punica mala ex sanguine Dionysi 24.
 — in ejus mysteriis usurpata *ibid.*
 — ab iis cur abstinebant Cerealibus
 75.
 Purgationes animae tres 35. 184.
 — ad Bacchum Semelejum refere-
 bant Graeci 36. *Vide* 68. 70. 102.
 Purgamenta in mare aut in triviis ab-
 jiciebantur 102. 103.
 Purificatio primus gradus initiorum 60.
 — ejus vis, ut vulgò creditum est
 67.
 Puteoli Tyrrhenorum Colonia 15. 32.
 — collegium Dendrophorum Ma-
 tris Magnae 81.
 Pyanepsio mensis, Latinis November,
 Aegyptiis Athyr, Boeotis Damatrius
 67. 68.
 Pyrrhicha saltatio Bacchica 52.
 — cum facibus 98. 99.
 Pythagorici Philosophi Crotone 181.

Q

Q. Litera carebant antiqui 157.
 — est Phoenicium *Koph* pro
 K. usurpatum 157.

E e 2

— ejus

— ejus usus *ibid.* 158.
 Quadrantal mensurae genus 55.
Quae pro *qui* 150.
 QUES plurale à *quis* 152.
 Quaestitores qui 109. 113.
 Quaestio de Bacchanalibus mandata
 Consulibus extra ordinem 7. 109.
 — exercita per fora, & conciliabu-
 la 12.
 Quaestiones publicae quando perpetuae
 esse coeperint 109.
 Quaestores aerarii 166.
 Q. Marcius Philippus Cos. 1. 13. 135.
 140. 144.
 L. Quinctius Cincinnatus 123.
 T. Quinctius Crispinus Cos. 80.
 Quinquatria Minervae 54.
 Quinqueviri adjuutores Triumviris 7.
 114.
 Quirinus inter Deos adscriptitios 22.
 — ejus caput in nummo gentis
 Memmiae 74.

R

R Pro D. à veteribus usurpatum
 . 148.
 — à quo inventum 149.
 — quandoque mutatum in S. 149.
 R. Etruscorum 149.
 F. pro P. Graecorum 181.
 Ramorum gestationes in sacris Cere-
 ris 51.
 Raptus Proserpinae lugebatur Eleusi-
 niis non Thesmophoriis 65.
 Reinesii lapsus 41.
 Religio Romanorum Graecanicâ purior
 116. 117.
 Religio dissolvitur externis ritibus 10.
 116. 124.
 Religio mendicans quae 79.
 Religio prava fallax 10. 123.
 — animos percellit 44.
 Religiones externae invisae Romanis
 117. 132.
 Religionis praetextu coetus illiusti
 107. 108.
 Remissio secundum Apostolum non
 fit sine sanguine 88.
 Repetundarum quaestio perpetua 109.
 Repudii primus inventor 167.
 Res memoriâ dignae frontibus aedium

inseculptae 164.
 Rhea providentia 39.
 Rhea, five Ops, five Cybele 38.
 Rhea, five Mater Deum, Jovi puero
 salutis fuit 18.
 — cum Saturno, & Mercurio coit 27.
 — Attim deperit 38. 39.
 — stellatum pileum ei imponit 39.
 — leonibus, & pantheris vesta 39.
 Rhae sacra facientes à granis mali
 Punici abstinebant 25.
 Rhégiensis sedes sub Patriarca Con-
 stantinopolitano, avulsa à Dioecesi
 Romana 176.
 — eidem subditae sedes 176.
 Rhegium urbs 175.
 Rhodope, mons Thraciae sacris Libe-
 ri celebratus 26.
 Rhombus in mysticis Cybeles 24. 45. 50.
 — puerile ludicrum 51.
 Ritus Bacchantium foedi 45.
 Rogerius Comes Apuliae Episcopales
 sedes Taurianae & Vibonae in unam
 Militensem redegit 177.
 Romani quique praestantissimi rure de-
 gebant 122. 123.
 Romani non colebant Bacchum Seme-
 leum 117. 118.
 — ab Etruscis, & Osciis haruspici-
 nam accepere 16. 125.
 — personati Megalensibus 77.
 — albis induti Cerealibus 74.
 — populos voluptatibus enervabant
 44.
 — externarum religionum ofores
 117.
 — & superstitionum 118. 124.
 Romanis feminis vini usus interdictus
 56.
 Romanorum Penates ex Samothracia,
 Dii magni 21.
 Romanorum pudicitia 111.
 Romanorum religio Graecanicâ purior
 116. 117.
 Romanorum optimates filios in Etru-
 riam mittebant addiscendae haruspi-
 cinae causâ 125.
 T. Romilius Rocus Vaticanus Cos. 161.
 Romuli cura religionis 116. 117.
 Romulus Senatum legit 133.
 — mulierem vinosam damnavit 96.
 Rostra ex navibus Antiatium 114.
 — in-

— inde Coss. & oratores verba faciebant ad Pop. *ibid.*

Rufi ignominia afficiebantur à Coptitis 37.

Rure degebant honestissimi Romanorum 122. 123.

Rusticae Tribus laudatissimae 159.

S

S Litera quandoque transiit in R. 149. 169.

— poni solita ante M. & N. 168.

Sabazia sacra quando primum Romae 34.

Sabazius Dionysus antiquissimus 31. 33.

— invisus Aristophani 106.

Sabi Thraciae populi 33.

Sacellum Bacchi Pseudanoris 94.

Sacerdos Bacchi Archibuculus 32.

Sacerdos Cereris Casponia Maxima Sicilia 74.

— Calliphana Velienfis *ibid.*

Sacerdotes Isidis Adonim flebant perditum 41.

— seipfos castrabant 43.

— praeterquam Athenis 43.

— in crucem acti Romae, & cur 84.

Sacerdotes Cereris matronae summam castitatem profitebantur 69.

— Graecae apud Romanos 74.

Sacerdotes Cybeles stipem emendicabant 79. 117.

— purpureis vestibus induti 80.

— semimares 82.

— Romae genere Phrygii 117.

— impostores 123.

Sacra Cereris & Liberi in promiscuo 30. 45.

Sacra externa pluries Romae vetita 10. 84. 108. 116. 117.

Sacra Orphica 25. 26.

Sacra Rheae per Phrygios sacerdotes Romae procurata 117.

Sacra Sabazia 25.

Sacrarium Cereris apud Catinenses 66.

Sacrarium feminarum tantum Baccho initiatarum 91.

Sacrificandi disciplina praeterquam Romana abolita 10. 117.

— à Graecis accepta 125.

Sacrificandi disciplina continebatur li-

bris Pontificum ex instituto Numae 126.

Sacrificia quaedam cum afflatu, quaedam sine 19.

Sacrificia quae Cerealibus 76.

Sacrum & publicum separantur à Plauto 184.

Salernum Colonia deducta 149.

Salii Latinorum Curetes 126.

— dicti à saltando 53.

Salpion Atheniensis statuarius 38.

Saltationes, sive thyasi, nunquam à Bacchi sacris sejunctae 53.

Samniticae mulieres, in Oceani Insula Baccho sacra facientes, seorsum à viris habitabant 91. 92.

Samnitium spolia Cereri consecrata 72.

Samothraces Attidi rem divinam fecere 38.

Samothracia, ante Melita, sedes Curetum, & Corybantum 19.

Samothracia, & Cabirica sacra in Lemno, & Imbro 16.

— à quibus tradita Phrygiis 17.

— ad fruges, & foecunditatem spectabant 21.

— expiatoria 23.

— & adversus pericula 24.

Sanguine lustravit populum Moyses 88.

Sanguine taurorum perfundebantur taurobolati 86. 87.

S. *Euphemia* oppidum maritimum Brutiorum 170.

Saraceni Brutios vastant 176.

Sarcophagum bitumine plenum reperiunt in Brutiis j.

Saturnalia quo anni tempore celebrata. Lapsus Petavii 57.

Saturnus in Italia à Spartanis absconditur 16.

— Caeli & Terrae filius 21. 22.

— ex Rhea genuit Osirim 27.

— natos devorans 117.

— à Jove in Tartara coniectus 117.

Satyri dicti Curetes 19.

— Bacchi sacerdotes 19.

— & affeculae 26. 27.

— dementiae symbolum 26.

— unde dicti *ibid.*

— ad saltationem proclives 27.

Scelera patefacta à Diis ut vindicentur 10.

P. Sci-

- P. Scipio Africanus II.** Cof. 78. 79. 136. 171.
Scipio Maffaeus laudatus ij.
Scipio Nasica auctor aedis faciendae Matri Deūm 79.
Scirophoria umbraculorum festum 67.
Scribae Senatus *γραμματεῖς* 148.
Scribendo adesse Senatui, quid 148.
L. Scribonius Libo Aedilis 81.
Scutella dicta à *scuto* 37.
Scylla urbs 175.
Scylletius Sinus 169. 170. 173. 175.
Scyphus Baccho pro clypeo 37.
Scytharum prudens dictum adversus Graecas religiones 116.
Seditiones noctu erumpere solent 108.
Seditiosis ex numero audacia 122.
L. Sejus Tubero Cof. 77.
Semela Fauni filia à patre corrupta 91.
Semele Bacchi mater 25.
Semele Bacchi ~~Cof.~~ 94.
Semelejus Bacchus dilaniatus & in vitam revocatus 26.
 — haud cultus à Romanis 117. 118.
Semeles lucus Romae 91.
Semidei canes 83.
Seminaria oppidum 175.
Semivocales veteribus Latinis haud geminatae 151. 152.
A. Sempronius Atratinus Cof. 160.
C. Sempronius Gracchus Senatum auget 134.
L. Sempronius Atratinus Cof. 115.
L. Sempronius Praetor Urbanus 158.
P. Sempronius Tuditanus Cof. 75.
Ti. Sempronius Gracchus Cof. 124. 143.
T. Sempronius Longus Cof. 78. 79. 136. 171.
T. Sempronius Rutilus
Senacula tria Romae 147.
Senatores olim judicia exercebant 109.
Senatoribus eorumque liberis vetitum libertinam ducere 137.
Senatum suppleant Junius Brutus, & Val. Poplicola 134.
 — augent Sempronius Gracchus, alique 134.
Senatus cogendi nulli olim statim dies 103.
 — ab Augusto statuti 104.
Senatus dabatur hostibus ad aedem Bellonae 147.
Senatus legitimus numerus non semper idem 133. 134.
Senatus Rom. trepidatio propter Bacchanalia 7.
 — de iis quaestionem mandat Consulibus extra ordinem 7. 10.
 — decretum adversus Bacchanalia 7.
 — actiones differt in diem tricesimum 11.
 — nonnisi C. Senatoribus praesentibus de Bacchanalibus decernere statuit 12.
 — decretum adversus Isidis & Serapidis fana 83.
 — erga Consules formula honorifica 111.
Senatusconsulta duo fieri eodem die non poterant 135.
Senatusconsulta in aede Cereris afferbantur; postea in aede Saturni sub cura Aedilium, deinde Quaestorum 165.
Senatusconsulta sub Caesaribus merae adulationes 104.
Senatusconsulti vis per annum dumtaxat, nisi accederet jussus populi 114.
Senatusconsulto vetitum ne quaestum corpore facerent mulieres equestri familia ortae 90.
Senatusconsulto coetus factioforum sublato 107.
Senensium pronuntiatio decora 146.
Serapis est Pluto 28.
Serapis, & Isis sunt Caelum, & Terra Varroni 22.
 — boni genii Plutarcho 22.
Serapidis fana & Isidis diruta decreto Senatus 83. 85.
 — permessa extra pomoerium 84. 85.
Cn. Sergius Silo ob masculam libidinem damnatus 111.
Serpens aureus inter initia Jovis Sabazii 33.
Serpentes mansueti Bacchis 34. 101.
C. Servilius Ahala 133.
Cn. Servilius Coepio Cof. 144.
Cn. Servilius Pulex Geminus Dictator 73.
Ser. Scipio Orfitus Cof. 144.
Ser. Sulpicius Camerinus Cof. 161.
Ser. Sulpicius Rufus Cof. 106. 155.
 P. Ser-

P. Servilius Vatia Isauricus Cos. 84.
 Servius Tullius Aetorum publicorum
 institutor fertur 141.
 Servorum coërcitio ad Triumviros ca-
 pitales spectabat 112. 113.
 Severitas exercenda cum paucis 129.
 Sextilius Lateranus Cos. 85.
 Sibyllini libri conditi ab Augusto sub
 basi Apollinis Palatini 122.
 Siculi Doricâ dialecto utebantur 181.
 Sigilla Gnosticorum, & Basilidianorum
 34.
 Silarus fluvius 169.
 Sileni Bacchi sacerdotes 19.
 — unde dicti 26. 38.
 Silius cum Messalina bacchatur 52.
 C. Silius Italicus Cos. 85.
 Similae lucus Romae 5.
 Simulacrum Cereris, sive Ifidis bicor-
 nis apud Aegyptios, & Graecos 33.
 Simulacrum Jovis amicitiarum praesi-
 dis cothurnatum 48.
 Simulacrum vindemiae à Messalina ce-
 lebratum 52.
 Singuli timent, universi timentur 9.
 Sinus Hipponiates 170.
 — Lametinus 170.
 — Napitinus 170. 171. 173.
 — Scyllacius 170. 173.
 Smilax inter Bacchi coronamenta 52.
 Socii Latini nominis 153.
 Socrates irrisus ab Aristophane 58.
 Sol inter Corybantes numeratus 19.
 — primus in Aegypto regnavit 27.
 — mensium dominus 41.
 Sors deerrat ad parum idoneos 166.
 Sortitio inventa ne nimis multi poe-
 nam subirent 129.
 Spectacula nocturna quomodo adole-
 scentibus Romanis permessa 98.
 Sp. Carvilius Ruga G. literam invenit
 157.
 Sp. Cassii peculium venundatum, &
 signum Cereris factum 72.
 Sp. Postumius Albinus Consul 1. 2. 15.
 — Aebutio, & Fecenniâ indicibus
 utitur in negotio Bacchanaliorum
 3. 4. 5. 6.
 — rem ad Senatum defert 7.
 — concionem habet ad populum pro
 rostris 8.
 — ejus gesta 140. 144.

Spurii praenomen unde 144. 145.
 — familiare Postumiis *ibid.*
 — raro scriptum per S. tantum 144.
 Squamus piscis pudendum Dionysi ero-
 dit 28.
 Stipem colligere solis Phrygiis sacer-
 dotibus, & Iliacis datum 79. 117.
 Stipem Populus Rom. in Augustum
 conferebat Calendis Jan. 80.
 Stipendia legitima quae 136.
 Stola Phrygia 117.
 Strabo diligentissimè Italiam descripsit
 170.
 Strabonis vetus lectio defensa 171. 172.
 Stratagema Milonis athletae 170. 171.
 Στρατηγός, belli dux Romanis, sive Im-
 perator 107.
 Στράβιλος ludicrum puerile 50.
 Stupra Bacchantium 1. 2. 3.
 — eorum impatientes mactabantur 6.
 Sulphur cum calce accensum aqua non
 extinguatur 6.
 Sulpicia Conf. Postumii focrus 4.
 C. Sulpicius Gallus Cos. 149.
 P. Sulpicius Galba Cos. 143.
 Superstitio muliebris 90. 97.
 Superstitio distat à Religione 118.
 Superstitionis effectus 123. 124.
 Superstitionis hostes Romani 117. 118.
 123. 124.
 Supplicia aliquando occultè sumenda
 133.
 Suppliciis nocentium adhibendus quan-
 doque modus 129.
 Suppliciis facies urbis dehonestatur 133.
 Sus Cerealibus immolabatur 76.
 — etiam Proserpinae 76.
 Sybaris urbs & fluvius 169. 170.
 Sybaritae, Thurii 170.
 — insigni clade à Crotoniatis affe-
 cti 170.
 — eorum reliquiae à Theffalis col-
 lectae, iterum pulvae 171.
 Sycites Bacchus, idest ficulneus 56.
 Sydyc Vulcani filius 21.
 Syracusani Dores 181.
 Syracusarum nummus 180.
 Syracusarum conditor Archias Corin-
 thiis 180.
 Syracusanus Episcopus sub dioecesi Ro-
 mana, deinde sub Patriarca Con-
 stantinopolitano 176.

Syr-

Syrma vestis muliebris 47.
Syrorum aera Ecclesiastica 177.

T

TAbula aenea Senatusconsulti de Bacchanalibus ubi, & quando recepta j.

— ejus lacunae ij.

Tabulae legum 164.

— pagatim quotannis circumferebantur à Graecis 165.

Tabulae publicae Athenensium in aede Matris Deum 165.

— Romae in aede Saturni 165.

Tabulae veteres legum, & Senatusconsultorum restitutae sub Vespasiano 166.

Tabularium publicum τὸ δημόσιον 165.

Tabularum publicarum cura Romae 165. 166.

Taciturnitatis symbolum Harpocrates 29.

Taeniae, & vittae Ildi sacrae 50.

Tanagraeorum matronae Bacchum invocant adversus Tritonis vim 102.

Tarentini Lacedaemoniorum Coloni 16.

Tarquinienfium conjuratio acerbè punita 128. 129. 135.

Tarquinius Priscus Senatorum numerum auget 133. 134.

— Superbus imminuit caedibus 134.

Tatianus Assyrius nimis infensus Romanis 111.

Taurasia urbs Celtica 175.

Tauri dicti populi Inalpini, & cur 172.

Tauri iracundi 31. 172.

Tauri populi barbari 173.

Tauri vires dicuntur cornua 87.

Tauriana regio quae Straboni? 171. 172. 175.

Taurianenfis Episcopus 175.

— sub Rhegiensi

Taurianum oppidum 174. 175.

— eversum à Saracenis 175. 176.

Taurianus scopulus 174.

Taurica Chersonesus unde dicta 172.

Taurisci populi 172.

Tauroboliati qui? 86. 87.

— in aeternum renascere putabant 86.

Taurobolium 85. 86. 87.

— Satanae inventum 88.

Tauropolitae Climacides mulieres 89.

Teuranus ager qui 169. — 174.

Tharopus Regno Thraciae donatur à Baccho 26.

Taurus mons Asiae 172.

Taygetus mons à Tyrrhenis habitatus 16.

Tediferi Cereris Sacerdotes 19. 63.

— & Bacchi 98. 102.

Telchines qui 19. 43.

— Rheae comites novem; iidem ac Curetes 19.

— invidi daemones 20.

— cur Jalyfii dicti *ibid.* 183.

— fascinatores & praestigiatores *ibid.*

Telesia Colonia 156.

Telondes unus ex Cabiris 18.

Temesa five Tempfa urbs 170. 174. 175.

— Colonia deducta 171.

Templa Ildis & Serapidis Romae 84. 85.

Templum Bacchi in Limnis 58.

Templum pudicitiae patriciae 110.

— plebeiae 111.

Temporales actiones quomodo fiunt perpetuae 131.

Tempus legitimum lugendi apud Romanos 75.

Terina urbs, ager Terinacus 171. 172. 174.

Terra, & Caelum Dii magni 22.

Terra manibus hominum principib' exercita 25.

Terrae filii Baubo, Dysaules, Triptolemus, Eumolpus, Eubuleus 64.

Tertulliani lapsus 106. 107.

Thebae Aegyptiae à Baccho conditae, urbs portarum centum, dicta Diospolis 27. 45.

Themidis arcana 24.

Theodori Gazae hallucinatio 57.

Theramenes cothurnus appellatus 48.

Theron curru victor in Olympiis 182.

Thesmophoria in honorem Cereris 50. 66.

— propter regnum Triptolemo attributum 67.

— tristia sacra, mense Pyanepsione *ibid.*

— hyeme celebrata 67.

— à solis matronis 68.

— tunc pudenda muliebria ex festino,

- mo, & melle circumferebantur 66.
 — arcebantur porci 67.
 — celebrabantur in plurimis Graecis urbibus 68.
 — per dies quinque 69.
 — quorum tertio jejunabant 69.
 — vinum vetitum 70.
 Thessali Sybaritas restituunt 171.
 Thetis Bacchum fugientem excipit 95.
 — à quo aureâ amphorâ donatur 55.
 Thomas Cornelius medicus Consentinus j.
 Thomas Fazellus malè audit apud Criticos j.
 Thot, Thoyth, Taautus Mercurius 21.
 Thraces Baccho initiati ab Orpheo 26.
 — eorum nummi 26.
 Thurii Achaeorum Coloni 169.
 — Sybaritae 170.
 — inter Sybarim & Crathim 174.
 — à Graecis capti, iisdemque adempti 171.
 Thuris granis sacrificabatur Cercalibus 76.
 Thurius fons, unde Thurii 170.
Thurius nomen gentile, non *Thurius* 171.
 Thyae Bacchi sacerdotes 19.
 Thyasus Bacchica saltatio 52.
 Thyo nymphea 25.
 Typho, Osiridem fratrem necat, & discat 27.
 — factum significat 27.
 Typhonis ortus 27.
 — dolus in Osirim 28.
 — bello captus ab Horo, ab Hidae dimissus 29.
 Thyrsigeri multi, pauci Bacchi 70.
 Thyrsus 46. 50. 52. 71.
 — pro hasta 94.
 Tiberius, magnus regnandi artifex 168.
 Tibia Phrygia 117.
 Tigrides Baccho dicatae 49. 71.
 Tiriolum oppidulum Brutiorum 170. 175.
 Titanum fabula unde 43.
 Titanes dolo discerpunt Bacchum, & ejus membra coquunt 24. 49.
 — ad vindemiatores referuntur 25. 26.
 Toga pura Liberalibus sumebatur 54.
 Togatae meretrices 90.
 M. Tullius Cicero Cos. 106.
Toranum oppidum Brutiorum 172.
 Torcularia à Baccho inventa, unde Laeneus dictus 25.
 Tragoedia Baccho dicata 47. 48. 183.
 Tragicum calceamentum ligneum 48.
 Tragicum certamen apud inferos 48.
 Trepidatio Romae, & in Italia, detectis Bacchanalibus 11.
 Tribuni Celerum 126.
 Tribuni plebis de causis militaribus Romae cognoscebant 136.
 Tribus rusticae laudatiores 159.
 Trieterica quinto quoque anno Thebis 59.
 — nocturna 97.
 Trietericis viri permitti feminis 97.
 Trieteridum origo 25.
 Trinundino comitia habebantur, legesque rogabantur 159. 160.
 Triptolemus Terrae filius 66.
 — vel Trochili, vel Celei 64.
 — vel Dysfaulis, aut Rhanonis, aut Eleusini 66. 67.
 Triptolemus agriculturae in Attica praepositus 27. 66.
 — Cereris alumnus 66. 67.
 — fruges primus sevit 66.
 Tripus in numinis quid significet 180. 181.
 Tripus Bacchi 92. 102.
 Tripus victoris praemium 93. 102. 180. 181.
 Trito impetum facit in Tanagraeorum matronas, & à Baccho auxilium eis ferente superatur 102.
Triumpus pro *Triumphus* 149.
 Triumviri capitales fugâ dilapsos Bachantes comprehendunt 11. 112.
 — inter minores Magistratus. eorum munus 112.
 — an diversi à Triumviris nocturnis 113.
 Triumviris capitalibus mandatum, ut vigilias disponerent adversus nocturnos coetus, & incendia 7. 10.
 Trochilus Triptolemi pater 66.
 Trojanæ mulieres navigia incendunt 174.
 Trojanarum mulierum captivarum Thesmophoria 66.
 Tumultus vitare summa laus Magistratum 104.

F f

Tur-

Turbo, puerile ludicrum 51.
 Turinus pagus, Turius fluvius, à Thuriis Brutiorum longè diversus 171.
 Turrium inventrix Rhea 46.
 Tutela muliebris diversa à pupillari 133.
 Tutoris Atiliani vetus exemplum 90, 136.
 Tympana Bacchantium 2. 19. 45.
 — in sacris Cybeles 82. 83.
 Typho, Saturni filius 27.
 — Nephtyos sororis maritus 28.
 — asinini, sive rufi coloris 37.
 Tyrrheni in Etruriam 15.
 — Lemnum, & Imbrum insulas incoluerunt 16.
 — in delphinas versi à Baccho 99. 100.
 Tytiri, Bacchi sacerdotes, unde dicti 19. 26.

V

V Latinorum quomodo sonabat 154.
 . V. pro I. usurpatum 153.
 Valens Imp. Cos. 86.
 Valentinianus Imp. Cos. 86.
 Valerius Asiaticus Cos. 166.
 L. Valerius Flaccus Cos. 149.
 Valerius Max. argutiolas sectatur 132.
 Valerius Messalla Orator Coloniae Teleresinae patronus 156.
 M. Valerius Messalla Cos. 84. 143.
 Valerius Poplicola Senatum supplevit 134.
 L. Valerius Poplicola Potitus Cos. 165. 142.
 Vaniloquentia sequitur ebrietatem 95.
 Vannus mystica 45.
 Varro doctissimus Romanorum 23.
 Vas diotum praemium in ludis Pythiis 181.
 Vates Bacchus, nempe Apollo 101.
 Vaticanum promontorium 175.
 Vaticini libri combusti 10. 125.
 Veneralia vinalia 56.
 C. Ventidius Apronianus Cos. 43.
 Ventilabrum purificationis animae symbolum 35.
 Venus Genetrix 156.
 Venus Osiridis, sive Bacchi soror 27.
 Venus Luna, & Proserpina 29.
 — Ceres, Libera 40.
 — quotannis Adonim lugebat 40.

— Adonim ab inferis revocavit 41.
 Veritas in vino 52.
 Vespasianus aera legum & Capitolium restituenda suscepit 166.
 Vestales à Numa institutae 126.
 Vestes albae Cerealibus 74.
 Vestes muliebres Baccho attributae 46.
 C. Veturius Cicurinus Cos. 161.
 P. Veturius Geminus Cos. 72.
 Vexillum in arce Capitolina quum Comitia habebantur 8. 120.
 Viatores, qui Senatores arcessebant, quare sic dicti 122. 123.
 Vibona, sive Hipponium urbs Brutiorum 174.
 — à Saracenis everfa 176. 177.
 Vibonensis Episcopus 176.
 Victoria ex desperatione 184.
 Vigiliarum disponendarum cura ad Triumviros, & Quinqueviros 7. 10. 144.
 Villa publica Romae extra vetus pomerium 148.
 Vina à faecibus separata mense Aprili 54.
 Vinalia degustandis vinis instituta 56.
 Vinalia rustica 56.
 — Plutarcho veneralia cur 56.
 Vindemiae simulacrum 53.
 Vini potus immoderatus plurium maiorum causa 98. vide Ebrietas.
 Vini dator Bacchus 26.
 Vini vis 180.
 — usus interdictus Romanis feminis 96.
 Vino abstinebant Cerealibus 75.
 Vinum & epulae illiciunt animos 1. 44.
 — secreta pandit 52. 53.
 Vinum Dionysus 26.
 — ejus duplex ortus 26.
 — feroces, & iracundos homines facit 31.
 — ex stupidis solertes 37.
 — excitat libidinem 46.
 — gradum facit ad inconcessam venenem 96. 98.
 Vinum effundebatur quotannis è Templo Veneris 56.
 Vinum Eleusiniis libabatur, non The-smophoriis 70.
 Vinum priscis Romanis dictum *rematum* 96.

Vi-

Vinum secundarium 97.
 Violatus publicè pudor plebem accendit 111.
 Virginiae Auli F. facinus 110.
 Viri à Thesmophoriis arcebantur 68. 69.
 — & à Cereris templo apud Catinenseis 68.
 Virorum cum feminis pervigilia vetita apud Romanos 117.
 Virtus pulverulenta, callosas habens manus 89.
 Vistalia nomen inter meretrices dedit 89.
 Vitellius Imp. magnam patinam clypeum Minervae vocat, & dedicat 37.
 Viticis foliis cubicum libi sternebant matronae Cereris sacerdotes, ad castitatem servandam 69.
 Vitium putandarum rationem monstraverunt asini 37.
 T. Vitrasius Pollio Cos. 88.
 Vittae Isidi tributae ab Aegyptiis 50.
 Ululatus nocturni Bacchantium 2.8.45.
 Ululatus mulierum Byblicarum Adonide reperto vertebatur in laetitiam 40.
 Umbri & Etrusci per V, Osci per O scribebant 145.
 Vocabula paulatim accipiunt auctoritatem 151.
 Vocales longae antiquis geminatae 153.
 L. Volumnius Flamma Cos. 158.

P. Volumnius Amintinus Cos. 161.
 Voluptas homines allicit, & enervat 44. 89.
 — magistra flagitiorum 122.
 Vopiscus Julius Julus Cos. 114.
 Vossii sententia de Osiride 30.
 Vota, feriae mense Januario 57.
 Urbes xii. Cistiberinae à Tyrrhenis habitatae 126.
 Urbes magnae celandis sceleribus aptiores 2.
 Utilitas Accusatorum 110.
 Vulcano geniti Dioscuri, Cabiri, Corybantes 21.
 Vulcanus Bacchus Naxii 55.
 Vulcanus primus in Aegypto regnavit 27.
 — ab asino alato reductus in Caelum 37.
 Vulgus nihil habet modicum 128.
 Uxorem primus dimisit Carvilius Ruga 157.

X

X. Literae antiquus usus 151. 158.
 — cur denarium numerum signet 158.

Z

Z Et Δ commutantur 33.
 Z Zagreus Dionysus Sabazius 33.

Dominus Canonicus Vanalesta revideat, & referat. Neapoli 16. Junii 1728.
D. ANTONIUS CANONICUS CASTELLI VICARIUS GENERALIS.
D. Petrus Marcus Giptius Canonicus Deputatus.

EMINENTISSIME PRINCEPS

Librum, cui titulus *Senatusconsulti de Bacchanalibus, sive Aeneae vetustae Tabulae Musei Caesarei Vindobonensis Explicatio*, Auctore Matthaeo Aegyptio, ut par erat, Te jubente, perlegi diligenter; summaque animi mei voluptate Auctoris doctrinam, elegantiam, sapientiam ita sum admiratus, ut ad ipsum aequis laudibus excipiendum me prorsum imparem sentiam: quibus ceteroqui non indiget, cum satis superque à sapientissimis viris ubique locorum pro meritis celebretur. Paucis rem expediam: tanta est eruditione, ac auri seculi lepore conscriptum Opus, ut ne vel minimum quidem antiquitatis, Romanique sermonis optandum supersit amatoribus; nihilque quod ad illam, quam aggressus est provinciam illustrandam, exornandam, explendam facit, intactum relictum esse videatur. Quapropter, cum nihil invenerim quod Catholicae Fidei, ~~morumque regulis~~ adversetur, opus dignissimum censeo ut quam ~~cunctis~~ cunctis typis mandetur; ubi tua, Princeps ~~Emmentissime~~, quae semper praehabenda est, accesserit auctoritas, Datum Neapoli Kal. Augusti Anno 1728.

Em. T.

Humill., & Obsequentijs. Famulus
Dominicus Vanalesta.

Attenta supradicta Relatione, imprimatur. Neapoli 1. Augusti 1729.
D. ANTONIUS CANONICUS CASTELLI VICARIUS GENERALIS.
D. Petrus Marcus Giptius Canonicus Deputatus.

Magnificus Franciscus Valletta videat, & in scriptis referat.

PISACANE REG. VENTURA REG. CASTELLI REG.
Provisum per S. Em. Neapoli 6. Julii 1728.

Mastellonus.

EXCELLENTISSIME PRINCEPS.

Quam vetustati lucem afferant antiqua quae supersunt monumenta, norunt vel qui mediocriter literis sunt imbuti; at nullam profecto, nisi eruditorum virorum industriam à temporum injuria vindicarentur, atque ipsorum lucubrationibus explanata in dias luminis auras prodirent: quamobrem magnum in re literaria nomen sibi compararunt, summisque laudibus sunt cumulandi Gruterus, Sponius, Reinesius, alique. At non imparem meretur laudem vir eruditissimus, mihiq; amicissimus Matthaeus Aegyptius, per omnem fere aetatem in antiquitatis studio versatus, Senatusconsultum de Bacchanalibus in aenea tabella, eximium sane monumentum, docto ac luculento commentario in lucem proferens; quem quum tuo jussu perlegissem, nil quod regia jura, bonosque mores offendat continere reperi; quapropter illum praelo dignum censeo. Neapoli Kal. Aug. MDCCXXIX.

E. T.

Additissimus Client
Franciscus Valletta.

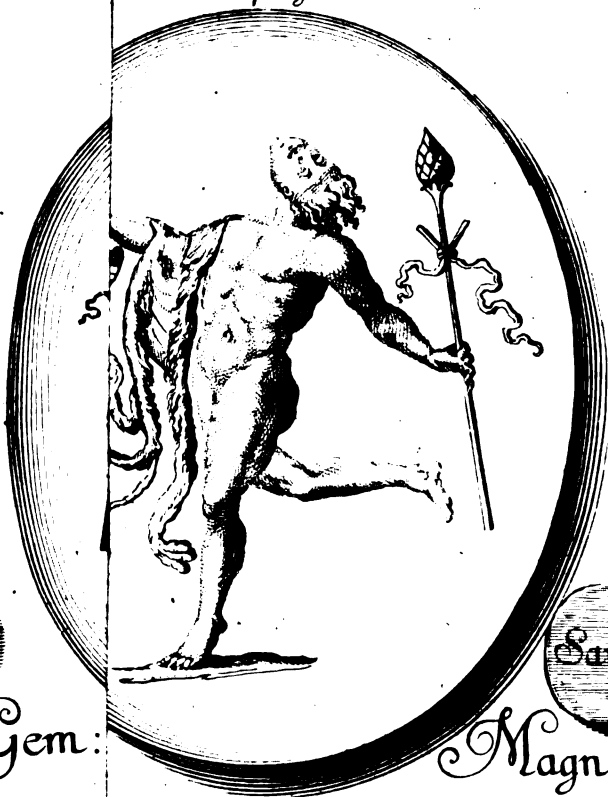
Visa supradicta Relatione imprimatur, verum in publicatione servetur Regia Pragmatica.

MAZZACCARA REG. ULLOA REG. PISACANE REG.
VENTURA REG. CASTELLI REG.

Provisum per S. E. Neapoli 13. Septembris 1729.

Mastellonus.

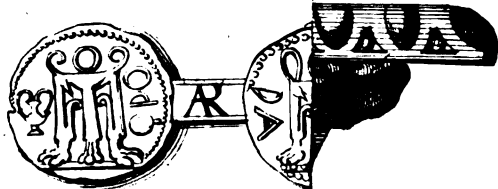

Magn: Gem:

Magn: Gem:

Nummi pertinent
et pag. 157.

